

T.C
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AK PARTİ DÖNEMİ TÜRKİYE-GÜNEY AMERİKA İLİŞKİLERİ
TURKEY-SOUTH AMERICA RELATIONS IN AK PARTY PERIOD

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül İNCESU
(162016007)

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Selçuk DUMAN

T.C
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

AK PARTİ DÖNEMİ TÜRKİYE-GÜNEY AMERİKA İLİŞKİLERİ

TURKEY-SOUTH AMERİCA RELATIONS IN AK PARTY PERIOD

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Ayşegül İNCESU

(162016007)

Tez Danışmanı:

Prof. Dr. Selçuk DUMAN

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 28/06/2018 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans / Doktora / Sanatta Yeterlilik öğrencisi Ayşegül İNCESU'nun "AK Parti Dönemi Türkiye-Güney Amerika İlişkileri" başlıklı tezini incelemiş olup aday 28/06/2018 tarihinde, saat 13.00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Selçuk DUMAN	
Üye	Doç. Dr. Mehmet Sait DİLEK	
Üye	Yrd. Doç. Abbas KARAAĞAÇLI	
Üye		
Üye		

ONAY

28/06/2018

Doç. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “AK Parti Dönemi Türkiye-Güney Amerika İlişkileri” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

28/06/2018

Ayşegül İNCESU

ÖNSÖZ

Türkiye ile Güney Amerika ülkeleri arasındaki ilişkilerin köklü bir geçmişi bulunmaktadır. 1860 yılından itibaren Osmanlı pasaportu ile ilgili ülkelere göç eden birçok insana rastlanmıştır. Bu ülkelerde Osmanlı pasaportu taşıyan insanlara “Los Turkos” adı verilmiştir. Ancak resmî ilişkilerin, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra özellikle de AK Parti Dönemi’nde yoğunlaştığı görülmektedir. Türkiye-Güney Amerika ilişkilerinin 1998 yılında “Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı’nın ortaya konulması ile sistemli bir şekle dönüştürülmesi amaçlanmıştır. Ancak bu plan çerçevesinde de ilişkilerde ciddi anlamda bir yol kat edilememiştir. Bunun üzerine ilişkilerin yoğunluk kazanması için; AK Parti Dönemi’nde izlenen çok taraflı dış politika ekseninde, uygulamaya konulan Eylem Planı güncellenerek, bölgeye özel bir önem atfedilmeye başlanmış ve bu dönemde ilişkilerde büyük ölçüde ilerleme kaydedilmiştir.

Bu nedenle biz de çalışmamızda AK Parti Dönemi’ni incelemeye karar verdik. Bu incelemede; akademik bir perspektifle hareket edilerek ilişkilerin analizi yapılmıştır. Nesnel bir çalışma ortaya konulması amacıyla da ilgili kurum ve kuruluşlarla iletişime geçilerek görüş alışverişinde bulunulmuş; Türkiye’de yayınlanmış kitap, dergi, makale, gazete, arşiv belgeleri ve elektronik kaynaklar incelenmiştir. Ancak bu konuyla alakalı Güney Amerika ülkelerinin ana dilleri ile yazılan kaynaklar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Bu konuda araştırma yapacak olanlar, ilgili ülkelerin kaynakları ile yeni araştırmalara imza atabilirler.

Bu çalışmanın konusunun belirlenmesinden son haline gelinceye kadar olan süreçte; engin akademik tecrübeleri, bilgi birikimi ve bilimsel yaklaşımı ile desteğini esirgemeyen ve danışmanlığımı kabul etmesinden onur duyduğum Hocam Prof. Dr. Selçuk Duman’a, aynı yolda yürümekten gurur duyduğum arkadaşım Pelin Çolak’a ve tez dönemimin ilk gününden son gününe kadar tüm zorlukları göğüslememde yanımda olan, maddi-manevi desteklerini esirgemeyen canım aileme yürekten teşekkürler...

ÖZET

Bu çalışmada; “AK Parti Dönemi Türkiye-Güney Amerika İlişkileri” incelenmiştir. Bu çerçevede; öncelikle bölge ülkelerinin daha iyi anlaşılması adına, ülkelerin coğrafi tanımlaması yapılarak; Türkiye’de “yeterince bilinmeyen” ve “uzak coğrafya” olarak görülen ülkeler hakkında coğrafi büyüklüklerine göre sırasıyla bilgi verilmiştir. Ardından Türkiye’nin bölge ülkeleri ile olan ilişkileri kapasite düzeylerine göre; “Türkiye-Brezilya İlişkileri”, “Türkiye-Arjantin İlişkileri”, “Türkiye-Kolombiya İlişkileri”, “Türkiye-Venezuela İlişkileri”, “Türkiye-Şili İlişkileri” ve “Türkiye’nin Diğer Güney Amerika Ülkeleri ile İlişkileri” olmak üzere altı başlık altında ele alınmış ve alt başlıklarda; siyasi, ekonomik, kültürel ve askeri ilişkiler incelenmiştir. Böylece çok az veya hiç bilinmeyen ilgili ülkelerle Türkiye arasındaki ilişkiler, kaynaklar ölçüsünde derinlemesine bir değerlendirmeye tabii tutulmuştur.

Araştırmamız sonucunda; Türkiye-Güney Amerika ilişkilerinde AK Parti Döneminde yapılan çalışmaların yapısal anlamda ciddi bir birikime neden olduğu ve bundan sonraki süreçte Türkiye-Güney Amerika ilişkilerinin daha da artırılarak ilgili ülkelere ciddi yararlar sağlayabileceği değerlendirilmiş, Türkiye’de bulunan eksiklik giderilmeye çalışılmış ve akademik dünyaya katkı sunmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Güney Amerika, AK Parti Dönemi, Uzak Coğrafya, İlişkiler.

ABSTRACT

In this study; “The AK Party Period, Turkey and South America Relations” were investigated. In this context; in order to better understand the countries of the region first, by making geographical definition of the countries, information about countries, seen as “sufficiently unknown” and “distant region” to Turkey, is given according to their geographical size, respectively. Then, Turkey’s relations with countries of region by the level of capacity, were investigated in six titles as “Turkey-Brazil Relations”, “Turkey-Argentina Relations”, “Turkey-Colombia Relations”, “Turkey-Venezuela Relations”, “Turkey-Chile Relations” and “Turkey’s relations with other South American Countries” and in subheadings as political, economic, cultural and military relations. Thus, relations between Turkey and mentioned countries are profoundly investigated in frame of resources.

As a result of our research; it is evaluated that, studies performed in AK Party Period have formed beneficial structural outcome and evaluated positive effects to related countries in Turkey-South America relations. It is tried to find the deficiencies in Turkey and aimed to contribute to academic world.

Key words: Turkey, South-America, The AK Party Period, The Distant Regions, Relations.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	III
KISALTMALAR	VI
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	31
1. TÜRKİYE-BREZİLYA İLİŞKİLERİ	31
1.1. Siyasi İlişkiler	31
1.2. Ekonomik İlişkiler	49
1.3. Kültürel İlişkiler	61
1.4. Askeri İlişkiler	66
İKİNCİ BÖLÜM.....	72
2. TÜRKİYE-ARJANTİN İLİŞKİLERİ	72
2.1. Siyasi İlişkiler	72
2.2. Ekonomik İlişkiler	82
2.3. Kültürel İlişkiler	91
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	98
3. TÜRKİYE-KOLOMBİYA İLİŞKİLERİ.....	98
3.1. Siyasi İlişkiler	98
3.2. Ekonomik İlişkiler	103
3.3. Kültürel İlişkiler	108
3.4. Askeri İlişkiler	112
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	114
4. TÜRKİYE-VENEZUELA İLİŞKİLERİ	114
4.1. Siyasi İlişkiler	114
4.2. Ekonomik İlişkiler	119
4.3. Kültürel İlişkiler	125
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	127
5. TÜRKİYE-ŞİLİ İLİŞKİLERİ.....	127

5.1. Siyasi İlişkiler	127
5.2. Ekonomik İlişkiler	132
5.3. Kültürel İlişkiler	137
5.4. Askeri İlişkiler	140
ALTINCI BÖLÜM	142
6. TÜRKİYE’NİN DİĞER GÜNEY AMERİKA ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLERİ	142
6.1. Türkiye-Peru İlişkileri.....	142
6.2. Türkiye-Bolivya İlişkileri.....	148
6.3. Türkiye-Paraguay İlişkileri	150
6.4. Türkiye-Ekvator İlişkileri.....	154
6.5. Türkiye-Guyana İlişkileri.....	159
6.6. Türkiye-Uruguay İlişkileri	161
6.7. Türkiye-Surinam İlişkileri.....	164
SONUÇ	166
KAYNAKÇA	170
ÖZGEÇMİŞ	196

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADÖ	: Amerikan Devletleri Örgütü
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AKA	: Ankara Kalkınma Ajansı
AK Parti:	: Adalet ve Kalkınma Partisi
ALADI	: Latin Amerika Entegrasyon Birliği
AUNAP	: Kolombiya Milli Su Ürünleri ve Balıkçılık Otoritesi
APC	: Kolombiya Uluslararası İşbirliği Ajansı
APEC	: Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği
CELAC	: Latin Amerika ve Karayip Devletleri Topluluğu : Kolombiya, Endonezya, Vietnam, Mısır, Türkiye, Güney Afrika
APEX	: İhracat ve Yatırım Promosyonu Ajansı
ASO	: Ankara Sanayi Odası
AYM	: T.C Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
BMGK	: Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
BRICS	: Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika
BTSO	: Bursa Ticaret ve Sanayi Odası
CAC	: Arjantin Ticaret Odası

CARICOM	: Karayip Ortak Pazarı
CELAC	: Latin Amerika ve Karayip Devletler Topluluğu
CIRA	: Arjantin İthalatçılar Birliği
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
DEİK	: Dış Ekonomik ilişkiler Komisyonu
ECLAC	: Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu
Ed.	: Editör
EFTA	: Avrupa Serbest Ticaret Birliği
FAMAE	: Şili Silahlar Kuvvetleri Askeri Fabrikası
FARC	: Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri
FIESP	: Brezilya Sanayi Federasyonu
FETÖ	: Fetullahçı Terör Örgütü
FDN	: Kolombiya Kamu Yatırım Ajansı
G-4	: Brezilya, Almanya, Hindistan ve Japonya
G-20	: ABD, Almanya, Arjantin, Avustralya, Brezilya, Çin, Endonezya, Fransa, Güney Afrika, Güney Kore, Hindistan, İngiltere, İtalya, Japonya, Kanada, Japonya, Kanada, Meksika, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye ve Avrupa Birliği Komisyonu
GM	: General Motors
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
IBSA	: Hindistan, Brezilya, Güney Afrika İşbirliği Forumu
IDB	: Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası
IGEME	: İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi

IMF	: Uluslararası Para Fonu
İAÜ	: İstanbul Aydın Üniversitesi
İTT	: İslam İşbirliği Teşkilatı
İTKİB	: İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği
İZTO	: İzmir Ticaret Odası
KEFEK	: TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu
KEK	: Karma Ekonomik Komisyon
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı.
KTO	: Konya Ticaret Odası
LAMER	: Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi
MAPP	: Amerikan Devletleri Örgütü'nün Barış Sürecini Destekleme Misyonu
MERCOSUR	: Güney Amerika Ortak Pazarı
MTSO	: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
NAFTA	: Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması
NATO	: Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OEK	: Ortak Ekonomik Komisyonu
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
ORSİAD	: OSTİM Sanayici İşadamı ve Yöneticiler Derneği
OEK	: Ortak Ekonomik Komisyonu
PETROBRAS	: Brezilya Milli Petrol Şirketi
SETECI	: Ekvator Uluslararası İşbirliği Sekretaryası

STA	: Serbest Ticaret Anlaşması
SOFOFA	: Şili Sanayi Federasyonu
TASAM	: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TİKA	: Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TUSKON	: Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acentaları Birliği
T.C	: Türkiye Cumhuriyeti
THY	: Türk Hava Yolları
TSJ	: Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi
TPAO:	: Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı
TPIC	: Türk Petrol Uluslararası Şirketi
UNASUR	: Güney Amerika Uluslar Birliği
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNFICYP	: Birleşmiş Milletler Kıbrıs Barış Gücü
UIA	: Arjantin Sanayiciler Derneği
WEF:	: Dünya Ekonomik Forumu

GİRİŞ

Yeni Dünya olarak adlandırılan Amerika Kıtası, dünyanın kuzey ve güneyinde bulunan iki kara parçasından oluşmaktadır. 42.550.000 km²'lik yüz ölçümüyle dünyanın ikinci büyük kıtasıdır. Bering Boğazı ile Asya'dan ayrılan Kıta, doğudan Atlas Okyanusu, batıdan Büyük Okyanus ile çevrelenmektedir.¹ Amerika Kıtası, geçmişte Kuzey Kutbu'ndan Horn Burnu'na kadar uzanan tek bir kıta olarak kabul edilirken, günümüzde Panama Kıstağı sınır kabul edilerek; kıstağın kuzey bölgesi Kuzey Amerika, güney bölgesi ise Güney Amerika şeklinde ifade edilmektedir.² Orta Amerika sınırları üzerinde ise tam bir uzlaşa sağlanamamakla birlikte kıstak bölgesi ve doğusunda yer alan adalar da Orta Amerika olarak adlandırılmaktadır.³

Amerika Kıtası'nın güney yarısını oluşturan Güney Amerika; 17.840.000 km² yüzölçümüyle Asya, Afrika ve Kuzey Amerika'dan sonra dünyanın dördüncü kıtasıdır. Kuzey-güney doğrultusunda uzunluğu takriben 7.400 km, doğu-batı doğrultusunda genişliği ise takriben 5.150 km'dir. Doğudan Atlas Okyanusu, Batıdan Büyük Okyanus, Kuzeyden Karayip Denizi ile çevrelenmektedir. Kıtanın Kuzeybatısında bulunan Panama Kıstağı, Kuzey ve Güney Amerika arasındaki sınır olarak kabul edilirken, en Güneyde bulunan Drake Boğazı ise Güney Amerika Kıtası'nı Antartika'dan ayırmaktadır.⁴

Güney Amerika Kıtası'nda; And ve Guyana Dağları ile Patagonya ve Brezilya yaylaları olmak üzere belli başlı dört yüksek bölge bulunmaktadır. Bunlardan dünyanın en büyük sıradağlar zinciri olan And Dağları, Güney Amerika'nın bütün batı kıyası boyunca uzanmakta ve Bolivya Platosu denilen yüksek bir bölgeyi oluşturmaktadır.⁵ Andların en yüksek tepesi, 6.958 metre yüksekliğinde olan Aconcagua olup, Şili-Arjantin sınırında bulunmaktadır.⁶ Dünyanın en uzun ikinci nehri ve debisi diğer bütün nehirlerden büyük olan Amazon Nehri de bu kıtada yer almaktadır. Ayrıca dünyanın en büyük ormanları olan Amazon Ormanları; Amazon

¹ Ergin Gümüş, Yüksel Güçlü (Ed.), **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Lisans Yayıncılık, İstanbul 2006, s. 232.

² Ergin Gümüş, **Ülkeler Coğrafyası**, Nobel Yayıncılık, (2. Baskı), Ankara 2006, s. 165.

³ Gümüş, Güçlü, **a.g.e.**, s. 232.

⁴ Emin Atasoy, **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Ezgi Kitapevi, Bursa 2003, s. 862.

⁵ Ramazan Özay, **Amerika Coğrafyası**, Aktif Yayınevi, İstanbul 2007, s. 259.

⁶ Süleyman Sönmez, "Bölgesel Coğrafya", <http://cografya.balikesir.edu.tr/ssonmez/bolgesel/bolgeselders.pdf>, 2015, s. 12, (Erişim Tarihi: 08.12.2017).

Havzası'nın büyük bir kısmını, Güney Amerika Kıtası'nın ise 5,5 milyon km²'lik alanını kaplamaktadır.⁷

Güney Amerika, 422,5 milyon (2016) nüfusu ile dünyanın en büyük beşinci kıtasıdır. Toplam nüfusun %69'unu Katolikler, %20'sini Protestanlar, %11'ini ise diğer inançlara sahip insanlar oluşturmaktadır. Etnik kökenleri ve konuştukları dilleri açısından bakıldığı zaman temelde; Kafkas, Kızılderili ve Afrika kökenli halkların olduğu görülmektedir. Kızılderililer; Peru, Bolivya ve Ekvator'da yoğunlaşırken, Kafkas ırkından olanlar; çoğunlukla Arjantin, Uruguay ve Güney Brezilya'da, Siyahiler ve Mulatto'lar; Brezilya ve Kolombiya'da, Mestizo'lar ise diğer bölgelerde yaşamaktadırlar.⁸ Dil bakımından ise Güney Amerika'nın 9 ülkesinde* İspanyolca; Brezilya'da Portekizce; Guyana'da İngilizce ve Surinam'da Felemenkçe konuşulmakta olup, tüm bu dillerin yanı sıra yerel diller de Güney Amerika coğrafyasında kullanılmaktadır.⁹ Ayrıca kıtada iklim bakımından çeşitlilik mevcuttur. Ekvator, tropikal, ılıman ve soğuk iklim tipleri görülmektedir. Buna bağlı olarak doğal bitki örtüsü, kıtada nüfus dağılımını büyük ölçüde etkilemektedir.¹⁰ Bu anlamda özellikle Atlas Okyanusu kıyıları ve gerisindeki Brezilya Platoları, Rio de la Plato halicinin her iki kıyısı, Orta Şili ve Orta Kolombiya bölgelerinde daha yoğun bir nüfuslanma söz konusu iken, And Dağları'nın bazı kesimleri ile Amazon Havzası nüfusun en seyrek olduğu bölgeleri oluşturmaktadır.¹¹

Biz de tez çalışmamızda yukarıda tanımlamaya çalıştığım Güney Amerika Kıtası'ndaki ülkelerin Türkiye ile olan ilişkilerini inceleyeceğimiz için öncelikle bu ülkelerle ilgili kısa bilgiler vermek istiyorum.

Brezilya; Kıta'nın en büyük ülkesi olan bugünkü Brezilya toprakları, 16. yüzyılın başlarında Portekizli bir gemici olan Pedro Alveras Cabro tarafından keşfedilmiştir. Ülkenin adı Amazon Ormanları'nda yetişen ve o dönemde önemli bir ihracat ürünü olan kırmızı bir ağacın Portekizce (Paubrasilia) adından gelmektedir.¹²

⁷ Atasoy, **a.g.e.**, s. 863.

⁸ Selahattin Karabasan, "Güney Amerika Raporu", **Türkiye Diyanet Vakfı**, Ağustos 2016, s. 5-6.

* Arjantin, Bolivya, Ekvator, Kolombiya, Paraguay, Peru, Şili, Venezuela, Uruguay.

⁹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 188.

¹⁰ Karabasan, **a.g.m.**, s. 5.

¹¹ Gümüş, Güçlü, **a.g.e.**, s. 236.

¹² İbrahim Güner, Mustafa Ertürk, **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Nobel Basımevi, (2. Baskı), Ankara 2006, s. 364.

Başkanlık rejimiyle yönetilen Brezilya; 26 Eyalet, 1 Federal Bölge (Başkent Brasilia) ve 5564 belediyeden oluşmaktadır.¹³

Brezilya, 8.516.000 km²'lik yüzölçümüyle Rusya, Kanada, ABD ve Çin'den sonra dünyanın en büyük beşinci ülkesidir. Kuzey-Güney doğrultusunda uzunluğu takriben 4395 km, Doğu-Batı doğrultusunda genişliği ise takriben 4319 km'dir.¹⁴ Güney Amerika'nın yaklaşık %47'sini kaplayan ve Doğuda; yaklaşık 7.491 km'lik bir kıyı ile Atlas Okyanusu tarafından çevrili olan Brezilya, Kuzeyde; Venezuela, Kolombiya, Guyana, Fransız Guyanası ve Surinam, Güneyde; Bolivya, Paraguay, Arjantin ve Uruguay, Batıda ise Peru ile sınır komşusudur.¹⁵

Ülkenin güneyinden kuzeydoğusuna kadar uzanan dağ sıraları Atlas Okyanusu ile iç bölgeleri birbirinden ayırmaktadır. Toprak görünümü genellikle sade ve engebesiz olan Brezilya, coğrafi yapısının özelliklerine göre Amazon, Kuzeydoğu, Doğu ile Güneydoğu, Orta ve Batı Brezilya olmak üzere beş ana bölgeye ayrılmaktadır.¹⁶ Bu nedenle büyük bir kısmı Ekvator çizgisi ile Oğlak Dönencesi arasında yer alan ülkede; sıcak ve nemli tropikal iklim hâkim sürmektedir. Ülkedeki doğal bitki örtüsü iklim ve toprak durumuna uygun bir özellik göstermektedir.¹⁷ Buna bağlı olarak Brezilya'nın en büyük ekosistemini oluşturan Amazon Ormanları'nın ülkenin büyük bir kısmını kapsamaması nedeniyle; çeşitli ağaç, bitki ve hayvan türüne rastlanmaktadır. Özellikle balıklar, böcekler, sürüngenler, memeliler ve kuşlar bakımından ülke oldukça zengindir.¹⁸

Brezilya akarsular bakımından da dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer almaktadır. Ülkenin en önemli akarsuyu olan Amazon Nehri, havza genişliği ve taşıdığı su miktarı bakımından dünyada birinci sırada yer almaktadır. Ayrıca 6.250-6.800 km arasındaki uzunluğu ile dünyanın en uzun ikinci nehridir.¹⁹ Amazon Nehri

¹³ "Brezilya Ülke Künyesi", T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/brezilya-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

¹⁴ İbrahim Atalay, **Dünya Coğrafyası**, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 2001, s. 409.

¹⁵ "Brazil Country Handbook", **U.S Marine Corps Intelligence Activity**, <https://info.publicintelligence.net/MCIA-BrazilHandbook.pdf>, s. 8, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

¹⁶ Meltem Türkoğlu, **Brezilya Ülke Raporu**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 1998, s. 3.

¹⁷ Ersin Güngördü, **Devletler Coğrafyası: Siyasi, Fizikî, Beşerî ve Ekonomik Yönü ile**, Gazi Kitapevi, Ankara 2010, s. 530.

¹⁸ Susan Hold, Alberta White, **Brazil**, Macmillan Education, 2013, s. 11.

¹⁹ Hold, White, **a.g.e.**, s. 9.

ve kolları sayesinde Brezilya'ya çok geniş bir hidroelektrik enerji potansiyeli sağlanmaktadır.²⁰

Brezilya, yaklaşık 207,7 milyon (2016) nüfusu ile dünyanın en büyük beşinci, Güney Amerika'nın ise en kalabalık ülkesidir.²¹ Km²'ye 24 kişi düşmesine rağmen ülkenin nüfus dağılımında eşitsizlikler görülmektedir. Nitekim Atlas Okyanusu kıyısındaki eyaletlerde, özellikle Güneydoğu sanayi bölgelerinde yoğun bir nüfuslanma söz konusu iken, Kuzey ve Orta Batı kesimleri nüfusun en seyrek olduğu bölgeleri oluşturmaktadır.²² Nüfusun %65'i Katolik, %22,2'i Protestan, kalan kısım ise diğer dinlere mensuptur.²³ Kıta'da yaygın olarak İspanyolca kullanılmasına karşın, Brezilya'nın resmi dili Portekizce'dir. Ancak İspanyolca, İngilizce, Almanca, İtalyanca, Japonca ve yerel diller de kullanılmaktadır. Ülkenin etnik yapısının %53,7'sini Avrupa kökenliler (Portekiz, İspanyol, İtalyan, Alman, Polonyalı, vb.), %38,5'ini Melezler, %6,2'sini Afrika kökenliler, %0,5'ini ise Asyalılar (çoğu Japon) oluşturmaktadır.²⁴

Son olarak Brezilya'nın ekonomisine bakacak olursak; ülke dünyanın yeni ekonomik eksenini meydana getiren BRICS* ülkelerinden birisi olup, dünyanın en büyük yedinci ekonomisine sahiptir.²⁵ Aynı zamanda Latin Amerika ve Karayipler bölgesindeki en büyük ve ürün çeşitliliği en fazla olan sanayi merkezidir. Bu anlamda ülke, kendi besin ihtiyacını büyük ölçüde karşılayabilmenin de ötesine geçerek, tarım ürünleri (kahve, soya, şeker kamışı, kakao, pirinç, kakao, mısır, portakal, pamuk, buğday, tütün), canlı hayvan ürünleri (et, tavuk eti), ağaç ürünleri (kağıt, kağıt hamuru), deri ve ayakkabı ile mineral ve metal ürünlerinde (demir-çelik ve alüminyum) dünya çapında lider bir konuma sahiptir. İhraç ürünlerinde en önemli

²⁰ Cemalettin Şahin, **Ülkeler Coğrafyası**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık (2. Baskı), Ankara 2003, s. 116.

²¹ "İşte Dünyanın En Kalabalık Ülkesi", **TRT Haber**, 01.09.2017, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/iste-dunyanin-en-kalabalik-ulkesi-331533.html>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

²² Terra A. Meade, **A Brief History of Brazil**, Facts On File, Inc, 2002, s. 14.

²³ "South America: Brazil", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/br.html>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

²⁴ <http://www.mfa.gov.tr/brezilya-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

* BRICS terimi, ilk olarak 2001 yılında Goldman Sachs'ın ekonomisti Jim O'Neil tarafından formüle edilmiştir. Adını ülkelerin İngilizce baş harflerinden alan BRICS, dünyanın yükselen güçleri olarak görülen Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika'nın ekonomilerini kastetmek için kullanılmaktadır. BRICS, üyeler arasındaki uzlaşma alanlarında, iki temel dayanağını güçlendiren ve artıran bir şekilde gelişmiştir: (i) çok taraflı forumlarda, ekonomik ve politik yönetime odaklanan koordinasyon ve (ii) üyeler arası işbirliği. ("Information About BRICS", **BRICS**, <http://brics.itamaraty.gov.br/about-brics/information-about-brics>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017)).

²⁵ Cenk Sevim, **Küresel Enerji Stratejileri ve Jeopolitik**, Seçkin Yayıncılık, (2. Baskı), Ankara 2013, s. 95.

ticaret ortakları; Çin, ABD, Arjantin, Hollanda, Almanya ve Japonya'dır. Bu 5 ülkenin toplam ihracatı içindeki payı %49'dur. Türkiye, Brezilya'nın ihracatında (demir cevheri, soya küspesi, kahve ve bazı deniz taşıtları) 31. sırada yer almakta olup, toplam içerisinde %0,8'lik bir paya sahiptir. En önemli ithalat ürünleri arasında ise petrol yağları, ham petrol, doğalgaz, kara aksam taşıtları aksam ve parçaları, binek otomobiller, mobil telefonlar, ilaçlar, haşarat öldürücü, dezenfekte ediciler, elektronik devreler, serum ve aşular, turbojetler, turbopropeller ve diğer gaz türbinleri, gübreler, kamyon, kamyonet, kimyasallar ve taş kömürü yer almaktadır. İthalat ürünlerinde en önemli ticaret ortakları; ABD, Çin, Almanya, Arjantin ve Güney Kore'dir. Bu 5 ülkenin toplam ithalatı içindeki payı %50,6'dır. Türkiye ise Brezilya'nın ithalatında (ekmeklik buğday, anason tohumu, nohut, pamuk, tarımsal ilaçlar, çimento) 48. sırada yer almakta olup, %0,3 paya sahiptir.²⁶ Ayrıca turizm de ülkeye önemli miktarda döviz getiren sektörler arasındadır. Genellikle Rio de Janeiro, İguassu Şelalesi ve Amazon Ormanları turistler tarafından ziyaret edilmektedir.²⁷

Özellikle 1990'lı yıllardaki ticareti liberalleştirme çabalarının ardından otomotiv sanayi ve altyapı modernizasyonunda özelleştirme ve doğrudan yabancı yatırımlar sayesinde büyük ilerleme kaydeden Brezilya, aynı zamanda hızlı ekonomik büyüme atağı ile IMF'ye olan borçlarını bitirmiş, hatta bu örgüte kaynak aktarmaya başlamıştır.²⁸ Son yıllarda göstermiş olduğu ekonomik gelişmenin yanı sıra siyasal istikrarı, işleyen demokrasisi ve ülke içindeki fakirliğin en aza indirilmeye yönelik başarıları, günümüzde artan diplomatik etkinliği, büyüyen ekonomiler arasındaki konumu, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne (BMGK) üyelik gayesi ve Güney Amerika bütünleşmesine verdiği önem ile başta Latin Amerika ve Güney Afrika ülkelerine yönelik olmak üzere Güney-Güney İşbirliği kapsamında sağlamış olduğu kalkınma yardımları ve işbirliği faaliyetleri ile de dış politikadaki görünürlüğünü artırmaktadır. Ayrıca üyesi olduğu Birleşmiş Milletler (BM), Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), BRICS, IBSA (Hindistan, Brezilya, Güney Afrika İşbirliği Forumu), G-4 (Brezilya, Almanya, Hindistan, Japonya) ve Türkiye'nin de üyesi olduğu G-20 gibi

²⁶ "Brezilya'nın Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Brezilya?_, (Erişim Tarihi: 27.05.2018).

²⁷ Gümüş, Güçlü, **a.g.e.**, s. 269.

²⁸ <http://www.mfa.gov.tr/brezilya-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

küresel sistem için önemli olan kuruluşlarla dünya siyasetinde prestijini artırmaya çalışmaktadır.²⁹

Arjantin; Güney Amerika'nın Güneyinde yer alan Arjantin, 2.780.400 km²'lik yüzölçümüyle kıtanın Brezilya'dan sonra ikinci, dünyanın ise 8. büyük ülkesidir.³⁰ Kuzeyden Güneye uzunluğu takriben 3700 km, genişliği ise takriben 1500 km'dir.³¹ Doğuda ve Güneydoğu'da 4000 km'den fazla bir kıyı ile Atlas Okyanusu tarafından çevrili olan Arjantin, Güneyde ve Batıda; Şili, Kuzeyde; Bolivya ve Paraguay, Kuzeydoğuda; Brezilya ve Uruguay ile sınır komşusudur. Batı ve Güneybatısı ise And Dağları ile çevrelenmektedir.³² Ayrıca Birleşik Krallık'ın hâkimiyeti altında bulunan ancak XIX. yüzyıldan itibaren Arjantin'in üzerinde hak talep ettiği Falkland Adaları (Malvinas Adaları), ülkenin güney ucunun (Güney Patagonia) yaklaşık 500 km kadar kuzeydoğusunda, Gorgeia ve Güney Sandwich Adaları ise Atlantik Okyanusu'nda kıyıdan yaklaşık 2500 km kadar açıkta yer almaktadır.³³

Arjantin; coğrafi yapısının özelliklerine göre And Dağları ve Yaylalar Bölgesi, Kuzeydoğu Bölgesi, Pampa Bölgesi ve Patagonya Bölgesi olmak üzere temelde dört büyük coğrafi bölgeye ayrılmaktadır.³⁴ And Dağları'nda bulunan Aconcagua zirvesi, ülkenin ve kıtanın en yüksek noktasını oluşturmaktadır. Bu sıradağlar zinciri aynı zamanda Şili ile coğrafi ve siyasi sınırları da belirlemektedir.³⁵ En alçak noktasını ise deniz seviyesinin 40 metre altında olan, güneydoğu kıyısındaki Valdes Yarımadası oluşturmaktadır.³⁶ İklim bakımından çeşitlilik gösteren ülkede Tropikal, Subtropikal, Ilıman Karasal ve Yüksek Dağ olmak üzere başlıca dört farklı iklim tipine rastlanmaktadır.³⁷ Buna bağlı olarak doğal bitkisi örtüsü de çeşitlilik göstermektedir.

²⁹ Segâh Tekin, **Brezilya Dış Politikası: Gelenek ve Değişim**, Der Yayınları, İstanbul 2017, s. 3-4.

³⁰ "South America: Argentina", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ar.html#>, (Erişim Tarihi:23.12.2017).

³¹ Ramazan Özey, "**Ülkeler Coğrafyası**", Aktif Yayınevi, İstanbul 2010, s. 184.

³² C. Umut Ceyhun, **Arjantin Ülke Profili**, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul 1997, s.1.

³³ Mehmet Necati Kutlu, "Arjantin'de Kamu Yönetimi", **Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri**, (Ed. Koray Karasu), İmge Kitapevi (3.Baskı), Ankara 2013, s. 530.

³⁴ Güner, Ertürk, **a.g.e.**, s. 371.

³⁵ "Esin Şen, "Arjantin Ülke Profili", **T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi**, Ankara 2011, s. 3, file:///C:/Users/User/Downloads/Arjantin_ülke_raporu_2011%20(12).pdf, (Erişim Tarihi:23.12.2017).

³⁶ Jean P. Dorst, vd, "South Amerika", <https://www.britannica.com/place/South-America#ref470530>, (Erişim Tarihi:23.12.2017).

³⁷ Atasoy, **a.g.e.**, s. 962.

Ülke topraklarının %21,6'sı ormanlarla, %52'si çayır ve otlaklarla kaplıdır. Arjantin'de önemli sayılabilecek nitelikte nehir bulunmamaktadır.³⁸

Başkanlık rejimiyle yönetilen Arjantin, idari olarak 23 eyalet ve Özerk Buenos Aires kentinden oluşan federal bir cumhuriyettir. Başkenti Buenos Aires'tir.³⁹ 44.293.293 (Temmuz 2017 tahmini) kişilik nüfusa sahip olan ülkede nüfus yoğunluğu km² başına 15 kişidir.⁴⁰ Toplam nüfusun yaklaşık %92'si şehirlerde yaşamaktadır. Buenos Aires ve etrafı ise nüfusun yaklaşık %46'sını barındırmaktadır.⁴¹ Ülkenin yaklaşık %90'ı Katolik'tir. Resmi dili ise İspanyolca'dır.⁴² Okur-yazar oranının çok yüksek olduğu Arjantin'in nüfusunun %97'si Avrupa kökenliler (İtalyan, İspanyol, Fransız, Alman ve diğerleri), %3'ü ise yerliler ve melezlerden oluşmaktadır.⁴³ Buna bağlı olarak Arjantin kültürel bakımından oldukça zengin bir ülkedir.

Adını Latince kökenli "argentum" (gümüş) kelimesinden alan Arjantin,⁴⁴ zengin yer altı ve yer üstü kaynakları, yetişmiş insan gücü, şehirleşmesi ve teknolojik gelişimi, kişi başına satın alma gücünün yüksekliği, bölgede ekonomik entegrasyonun etkisi gibi özellikleri göz önünde bulundurulduğunda ekonomik potansiyeli en yüksek ülkeler arasında görülmektedir.⁴⁵ Tarım ve tarıma dayalı sanayi, ülke ekonomisinin ana kaynağıdır. GSYİH'nin %11'ini tarım, %29,6'sını sanayi, %59,1'ini ise hizmetler oluşturmaktadır. Gıda ve içecek, kimya ve petrokimya, otomotiv ve metal sanayii ülkenin en önemli sanayi kollarıdır.⁴⁶ Dünyanın en büyük et, yün, buğday üreticileri arasında yer alan ülkenin, başlıca madenleri arasında ise; petrol, doğalgaz, bakır, altın ve gümüş yer almaktadır. Petrol ve gaz kaynakları ülkenin kendi ihtiyacını tamamen

³⁸ Güner, Ertürk, **a.g.e.**, s. 371.

³⁹ "Arjantin Ülke Künyesi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/arjantin-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁴⁰ www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ar.html#, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁴¹ "Arjantin Ülke Profili (2014)", **T.C Buones Aires Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği**, http://www.tavsanlitso.org.tr/Portals/125/ulke_raporlari/Arjantin%20%C3%9C%9C%20Raporu.pdf, 2015, s. 11, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁴² Gümüş, Güçlü, **a.g.e.**, s. 261.

⁴³ Alpaslan Işıklı, "Neorealizmin Latin Amerika Serüveni", **Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi**, Yıl. 5, Sayı. 25, (Şubat 2006), s. 20.

⁴⁴ Deniz Karaevli, "Arjantin Ülke Raporu", **Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**, Ankara 2013, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/01/Arjantin-Haziran-2013.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁴⁵ "Arjantin", **Anadolu Ajansı**, 05.09.2017, <http://aa.com.tr/tr/ulke-profilleri/arjantin/901864>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁴⁶ "Arjantin'in Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Arjantin?_, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

karşılatabilecek düzeydedir.⁴⁷ Arjantin’de dış ticaretin bölgesel dağılımı incelendiğinde, MERCOSUR*, Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA) ve Avrupa Birliği (AB) ticari bloklarının önde geldiği görülmektedir.⁴⁸ Arjantin’in en önemli ihracat ticaret ortakları arasında; % 16 pay ile Brezilya, % 7,7 pay ile ABD ve % 7,4 pay ile ise Çin yer almaktadır.⁴⁹ En önemli ithalat ürünleri arasında ise otomobil, araç parçaları, paketlenmiş ilaçlar, telefon, uçak, helikopter, rafine petrol ve petrol gazı bulunmaktadır.⁵⁰ Arjantin’in en önemli ithalat ticaret ortağı; toplam ithalat içerisinde %26,8’lik bir paya sahip olan Brezilya’dır. Bu duruma, MERCOSUR üyesi olarak iki ülke arasında serbest ticaret anlaşmasının imzalanmasının yanı sıra, Brezilya’nın daha ucuz ve daha gelişmiş sanayi ürünler ihracatçısı olmasının da önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. Çin, ABD Almanya, Fransa, İtalya ve İspanya ise Arjantin’in diğer önemli ticari ortaklarıdır.⁵¹ Türkiye’de Arjantin ile ticaret yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Ancak bu ticaret Türkiye’nin aleyhine bir gelişim göstermektedir. Türkiye’nin Arjantin’e başlıca ihracat ürünleri; kara ulaşım araçları, elektrikli makine ve cihazlar, tekstil elyafı ve mamulleridir. İthalat ettiği ürünler arasında ise; hububat sapsarı ve kavuzları, gıda sanayi kalıntıları, yemler, kara ulaşım araçları, tekstil lifleri ve soya fasulyesi yer almaktadır.⁵² Türkiye’nin Arjantin’e 2017 yılında ihracatı bir önceki yıla kıyas ile %26 artış ile 159,3 milyon dolar, ithalatı ise %18 artış ile 450,3 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir.⁵³ Turizm sektörü, ülkeye Brezilya kadar önemli ölçüde döviz getirmemektedir. Bu yüzden Arjantin turizm gelirlerini de artırma çabası içerisinde. Bununla birlikte, ülkenin en çok ziyaret edilen yerleri; başkent Buenos

⁴⁷ Özey, **Ülkeler Coğrafyası**, s. 187.

* MERCOSUR: Güney Amerika Ortak Pazarına verilen kısaltma isimdir. Tam üyeleri; Arjantin, Brezilya, Paraguay ve Uruguay, ortak üyeleri ise; Şili, Bolivya, Ekvator, Peru, Kolombiya ve Venezuela’dır. Amacı; üyeler arasında serbest ticaret, gümrük birliği ve ortak pazar hedeflerini gerçekleştirmektir. Türkiye bölge ülkeleri ile ilişkileri geliştirmek için 2008 yılında MERCOSUR ile Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerine başlamış olup, süreç hala devam etmektedir. (<http://www.mfa.gov.tr/guney-ortak-pazari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017)).

⁴⁸ “Arjantin Ülke Bülteni”, **Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK)**, 2013, file:///C:/Users/User/Desktop/arjantin_ülke_raporu.pdf, s. 4, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁴⁹ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Arjantin?_, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁵⁰ “Argentia”, **The Observatory of Economic Complexity: OEC**, <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/arg/>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁵¹ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Arjantin?_, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁵² “Arjantin Cumhuriyeti Bilgi Notu Temel Göstergeleri”, **T.C Buenos Aires Büyükelçiliği**, <http://buenosaires.be.mfa.gov.tr/Mission/InfoNotes>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

⁵³ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Arjantin?_, (Erişim Tarihi: 27.05.2018).

Aires, deniz kıyısı sayfiyesi olan Mar del Plata, Arjantin- Brezilya sınırındaki İguaçu Şelalesi ve Batıdaki göller bölgesidir.⁵⁴

Tarihsel olarak kendine geleceğin ülkesi olma misyonu yükleyen⁵⁵ ve daha çok tangoları, Evita'sı ve dünyaca ünlü futbolcularıyla bilinen Arjantin, zengin topraklarının yanı sıra eğitilmiş nüfusu ile yaşadığı krizlere rağmen, önemli Latin Amerika ülkeleri arasında yer almayı başarmıştır. Arjantin, Latin Amerika Entegrasyon Birliği (ALADI), MERCOSUR üyesi olup, DTÖ'nün kurucu üyeleri arasında yer almaktadır. Ayrıca Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü'nün (NATO) Latin Amerika'da birinci, dünyada ise sekizinci müttefikidir.⁵⁶

Peru; Güney Amerika Kıtası'nın Batısında yer alan Peru, 1.285.216 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın üçüncü büyük ülkesidir.⁵⁷ Ülke Kuzeyde; Ekvator ve Kolombiya, Güneyde; Şili, Doğuda; Brezilya, Güneydoğuda; Bolivya, Batıda ise Pasifik Okyanusu ile çevrelenmektedir.

Peru, coğrafi yapısının özelliklerine göre Kıyı Bölgeleri, Dağlık Bölgeler (And Dağları) ve Yağmur Ormanları (Selva ve Montana) olmak üzere temelde üç coğrafi bölgeye ayrılmaktadır. Kıyı Bölgeleri, ülke topraklarının %11'ini, nüfusun ise %52'sini oluşturmaktadır. Dağlık Bölgeler, ülke nüfusunun %37'sini kapsamaktadır. Bu bölge aynı zamanda eski İnka uygarlığının başkenti olan Cusco'nun yer aldığı bölgedir. Yağmur Ormanları ise çok çeşitli bitki türlerinin, nehirlerin, petrol ve doğal gaz yataklarının bulunduğu bölgedir. Ülke topraklarının % 56'sını, nüfusun ise % 11'ini kapsamaktadır.⁵⁸ Coğrafi özelliklerinden dolayı iklim bakımından da çeşitlilik gösteren Peru'nun; batı yarısı kurak ve yarı kurak, doğu yarısı ise yağışlı ve sıcaktır. Buna bağlı olarak bitki örtüsünün de doğuya doğru gidildikçe zenginleştiği görülmektedir.⁵⁹

⁵⁴ Güner, Ertük, a.g.e., s. 374.

⁵⁵ Tekin, a.g.e., s. 107.

⁵⁶ "Türkiye için Model Olabilecek Ülkelerde Uygulanan Teşvik Uygulamaları ve Ülkemize Uygulanabilirliği", **İstanbul Ticaret Odası**, 2007, s. 88.

⁵⁷ "South Amerika: Peru", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

⁵⁸ "Peru Cumhuriyeti Ülke Raporu", **Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/01/Peru-%C3%9Cİke-Raporu-%C5%9Eubat-2016.pdf>, Ankara 2016, s. 6.

⁵⁹ Gümüş, a.g.e., s. 200.

Adını bugünkü Ekvator topraklarında akan bir nehirden alan Peru (İnka dilindeki adı 'Piru'), yeryüzü suları bakımından zengin bir ülkedir.⁶⁰ Peru'nun en önemli nehirleri; Amazon Nehri ve onun kaynak nehirleri olan Rio Apurimac, Rio Urubamba, Rio Ucayali ve Rio Maranon ile Amazonlar'ın yan kolları olan Napo, Putumayo ve Huallaga'dur. En büyük ve en önemli gölü ise And Dağları arasında kalan Titicaca gölü ve Lago Junin'dir.⁶¹ Titicaca, aynı zamanda içinde büyük teknelerin çalışabildiği dünyanın en yüksek rakımlı gölü olma özelliği taşımaktadır.⁶²

25 bölge ve 1 özel statülü bölgeden oluşan Peru, 195 eyalete ve 1.828 mıntıkaya ayrılmaktadır. Başkenti Lima olan ülke, başkanlık tipi cumhuriyet ile yönetilmektedir.⁶³ 31.4 milyon kişilik nüfusa sahip olan ülkede, nüfus yoğunluğu km² başına 24 kişidir. Nüfusun %47'si Yerli-Hispanik melez, %32'si yerli, %19'u Avrupalı, %3'ü siyahi ve Asyalı ırklardan oluşmaktadır.⁶⁴ Ülkenin yaklaşık %90'ı Katolik, %6'sı Protestan, geri kalan kısmı ise diğer dinlere mensuptur.⁶⁵ Resmi dilleri İspanyolca ve Quechua'dır. Aymara da yaygın olarak kullanılan ana diller arasında yer almaktadır.⁶⁶ Okur-yazar oranı ise yaklaşık % 94,2'dir.⁶⁷

Yeraltı kaynakları bakımından zengin olan Peru'nun ekonomisinin büyük bir kısmı madencilik ve balıkçılığa dayanmaktadır. Peru özellikle gümüş, bakır, çinko, kalay, kurşun cıva, molibden ve altın üretiminde dünyanın önde gelen isimleri arasında yer almaktadır.⁶⁸ Bu anlamda toplam ihracatının yaklaşık %60'ını maden ürünleri oluşturmaktadır.⁶⁹ Balıkçılık sektöründe kendini geliştiren ülke, balık unu alanında en büyük ihracatçılardan olmasının yanı sıra, balık yağı ihracatında da ilk sırada yer almaktadır.⁷⁰ Ayrıca işgücünün %7,6'sına istihdam sağlayan tarım sektörü de, ülkenin

⁶⁰ Özey, a.g.e., s. 313.

⁶¹ "Peru Cumhuriyeti", **Latin Amerika Kültür Derneği**, <http://www.latinamerikakulturderneği.com/sayfa.asp?Sayfa=Ulkeler&AltBolum=15>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

⁶² "Titicaca Gölü" <https://www.goller.gen.tr/titicaca-golu.html>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

⁶³ <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/01/Peru-%C3%9Cke-Raporu-%C5%9Eubat-2016.pdf>, Ankara 2016, s. 4, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

⁶⁴ "Peru Ülke Künyesi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/peru-kunyesi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 29.12.2017).

⁶⁵ Gümüş, a.g.e., s. 200.

⁶⁶ "Country Sustainability Report Peru", **SAIPEM**, file:///C:/Users/User/Desktop/1943PeruCountrySustR.pdf, s. 10, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

⁶⁷ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pe.html>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

⁶⁸ "Peru Ülke Raporu", Peru Ticaret Ataşesi Fernando Albaredo ile Söyleşi, **TURKCHEM Dergisi**, <http://www.turkchemonline.com/Haber/Peru-Ulke-Raporu.html>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁶⁹ "Peru'nun Ekonomisi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/peru-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁷⁰ <http://www.turkchemonline.com/Haber/Peru-Ulke-Raporu.html>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

ihracatında önemli bir yer tutmaktadır. Pamuk, şeker kamışı, kahve ve soya fasulyesi, ülkenin başlıca tarım ihraç ürünleri arasında yer almaktadır.⁷¹ Peru'da yasadışı ekonomi de görülmektedir. Bu anlamda koka ağacı Peru'nun en önemli ürünüdür ve bu ürünün hasadında dünya çapında yaklaşık %30'luk bir paya sahiptir. Bu ihracattan elde edilen gelir, yasal yollardan elde edilen gelirden fazladır.⁷² Peru'nun ihraç ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; Çin, ABD, İsviçre, Kanada ve Güney Kore'dir.⁷³ Türkiye, %0,1 payla Peru'nun ihracatında (demir-çelik profil ve çubuklar, ticari araçlar, balık yağları, pamuk ipliği, motorlu taşıt aksamları, demir, çelik inşaat aksamları ve sanayi tipi fırın ve ocaklar) 49. sırada yer almaktadır.⁷⁴ Ülkenin başlıca ithalat ürünleri ise, rafine petrol, ham petrol, otomobil, bilgisayarlar, araç parçaları, mısır, soya küspesi ve soya yağıdır. İthalat ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; ABD, Çin, Brezilya, Şili ve Meksika'dır.⁷⁵ Türkiye ise, Peru'nun 2016 yılı ithalatında (çinko, tohumlar, işlenmemiş kalay, dolma kalem, kil tipi toprak, organik boyalar, sülfat ve kuru baklagiller) %0,4 payla 31. sıradadır. Türkiye ile Peru arasındaki ticaret seyirinde, yıllar itibariyle dalgalanmalar görülmekle birlikte Türkiye'nin aleyhine bir gelişim göstermektedir.⁷⁶ Ayrıca turizm sektörü, ülkedeki toplam işgücünün % 6,8'ini, GSYİH'nin ise % 7,7'sini kapsamaktadır.⁷⁷ Özellikle UNESCO tarafından 1983 yılında Dünya Kültür Mirası olarak ilan edilen Machu Picchu ve İnka medeniyetine ait yapılarıyla dikkat çeken Cusco şehri, birçok turist tarafından ziyaret edilmektedir.⁷⁸

Dünya Ticaret Örgütü ve bölgesel entegrasyon örgütleri AND Topluluğu, MERCOSUR, Güney Amerika Ulusları Birliği (UNASUR) ve Latin Amerika ve Karayipler Topluluğu'na (CELAC) üye olan Peru, 2011 yılında Şili, Kolombiya ve Meksika arasında ekonomik bütünleşmeyi öngören ve Türkiye'nin gözlemci ülke olduğu Pasifik İttifakının kurucuları arasında yer almıştır. "Yeni Dünya" düzeninde küresel ilişkilerin yürütülmesi bakımından, Peru'nun 2014 yılında BM İklim Değişikliği Zirvesi ve AND Topluluğu Dışişleri Bakanları Konseyine, 2015 yılında

⁷¹ "Peru Ülke Bülteni", **DEİK**, Kasım 2015, <https://www.deik.org.tr/uploads/peru-ulke-bulteni-kasim-2015-2.pdf>, s. 1, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁷² Özey, **a.g.e.**, s. 317.

⁷³ "Peru", **OECD**, <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/per/>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁷⁴ "Peru'nun Ekonomik Görünümü", **Ekonomi Bakanlığı**, <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Peru>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁷⁵ <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/per/>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁷⁶ <https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Peru>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

⁷⁷ <https://www.deik.org.tr/uploads/peru-ulke-bulteni-kasim-2015-2.pdf>, (Erişim Tarihi:29.12.2017), s. 1.

⁷⁸ "World Heritage List", **UNESCO**, <http://whc.unesco.org/en/list>, (Erişim Tarihi:29.10.2017).

IMF ve Dünya Bankası Yıllık Toplantısı ile Pasifik İttifakı 10. Liderler Zirvesi'ne ve 2016 yılı Kasım ayında Asya Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) 28'inci Liderler Zirvesine ev sahipliği yapması büyük önem arz etmektedir.⁷⁹ Ayrıca Peru, 2021 yılına kadar Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne (OECD) üye olmayı amaçlamaktadır.⁸⁰

Kolombiya; Güney Amerika'nın Kuzeybatısında yer alan Kolombiya, 1.138.910 km²'lik yüzölçümü ile Kıta'nın dördüncü büyük ülkesidir. Doğusundan; Venezuela ve Brezilya, Güneyinden; Ekvator ve Peru, Kuzeybatısından; Panama, Kuzeyinden; Karayip Denizi, Batısından ise Büyük Okyanus ile çevrelenmektedir. Ayrıca kıtada hem Atlas Okyanusu'na hem de Büyük Okyanus'a sınırı olan tek ülkedir.⁸¹

Adını hiç ayak basmamasına rağmen Kristof Kolomb'dan alan Kolombiya, coğrafi yapısının özelliklerine göre; Kolombiya Andları, Karayip Düzükleri (Atlantik Düzükleri), Batı Kıyıları ve Doğu Ovaları olmak üzere temelde dört bölgeye ayrılmaktadır.⁸² Ülkede bölgelere göre iklim özellikleri de farklılık göstermektedir. Vadilerde; tropikal, yüksek kesimlerde ise ılıman iklim özellikleri görülmektedir. Sıcak iklim kuşağında yer alan ülke dağlarının zirvelerinde ise daima kar bulunmaktadır.⁸³ Coğrafi koşullarına bağlı olarak bitki örtüsünde de çeşitlilik görülen ülke topraklarının yarıya yakını, içinde maun, kauçuk ve balsa ağaçlarının da yer aldığı tropikal ormanlarla kaplıdır. Büyük Okyanus kıyılarında mangrov ormanları, And Dağları'nın yamaçları yaz kış yaprak dökmeyen ormanlar, Kuzey Düzükler'de ise savanlar ve palmiye ağaçları bulunmaktadır.⁸⁴

Başkanlık rejimiyle yönetilen Kolombiya, 32 bölgeden oluşmaktadır. Başkenti Bogota'dır.⁸⁵ 48,2 milyon nüfusu ile kıtanın en büyük üçüncü ülkesidir.⁸⁶ Toplam

⁷⁹ "Peru Cumhuriyeti", **T.C Lima Büyükelçiliği**, <http://lima.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/331616>, (Erişim Tarihi:29.10.2017).

⁸⁰ <http://www.mfa.gov.tr/peru-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:29.12.2017).

⁸¹ South America: Colombia, **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

⁸² Gümüş, **a.g.e.**, s. 191.

⁸³ "Kolombiya Cumhuriyeti", **Latin Amerika Kültür Derneği**, <http://www.latinamerikakulturderneği.com/sayfa.asp?Sayfa=Ulkeler&AltBolum=13>, (Erişim Tarihi:29.12.2017).

⁸⁴ Gümüş, **a.g.e.**, s. 192.

⁸⁵ "Kolombiya Ülke Raporu", **Ankara Üniversitesi LAMER**, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/01/Kolombiya.pdf>, 2016, s. 18, (Erişim Tarihi: 30.12.2017).

⁸⁶ "Kolombiya'nın Siyasi Görünümü", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

nüfusun yaklaşık %70'i şehirlerde yaşamaktadır. Okur-yazar oranı yaklaşık %92 olup, ülke nüfusunun; %60'ı Mestizo, %20'si Avrupa kökenli, %5'i Afro-Kolombiyalı, %13,5'i Afrika kökenli ve %1,5'i yerli halk arasında yer almaktadır.⁸⁷ Ülkenin yaklaşık %79'u Katolik, %14'ü Protestan, kalan kısım ise diğer dinlere mensuptur. Resmi dili ise İspanyolca'dır.⁸⁸

Yeraltı kaynakları bakımından zengin olan Kolombiya, Latin Amerika'nın dördüncü, dünyanın ise yirmi sekizinci büyük ekonomisine sahiptir. Ekonomisinin büyük bir kısmı petrol ve madencilik gelirlerine dayanmaktadır.⁸⁹ En önemli yeraltı zenginliği zümrüt olan ülkenin; petrol, platin, kömür ve kahve üretimi başlıca ihraç ürünleri arasında yer almaktadır. Ayrıca bitkisel çeşitlilikten dolayı botanik kültürünü ön plana çıkararak Kolombiya, dünyanın en büyük 2. çiçek ihracatçısıdır.⁹⁰ Ormancılık ve balıkçılık da gelişme göstermiştir.⁹¹ Kolombiya, uyuşturucu yapımında kullanılan koka ve kenevir üretimiyle de dikkat çekmektedir. Bu yasadışı durumu iç huzursuzluklara ve gelişmiş ülkelerin tepkisine sebep olmaktadır.⁹² Kolombiya'nın ihraç ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; ABD, Panama, Hollanda, Ekvator, İspanya ve Çin'dir. Türkiye ise Kolombiya'nın 2017 yılı ihracatında (demir-çelik çubuklar, çimento, demir-çelik profil, kara taşıtları aksamı, pamuklu mensucat, iplik ve çikolata) %3,7 pay ile 7. sırada yer almaktadır. Başlıca ithal ettiği ürünler ise; petrol ürünleri, binek otomobilleri, telefon cihazları, hava taşıtları, ilaç, mısır, buğday, aşı ve serumlar, medikal cihazlar, TV alıcıları ve monitörlerdir. İthalat ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; ABD, Çin, Meksika, Almanya ve Brezilya'dır. Türkiye ise Kolombiya'nın 2017 yılı ithalatında (taşkömürü, taşkömüründen elde edilen yakıtlar, kok kömürü, muz, kahve, vinil klorür, sıhhi eşya, ambalaj malzemeleri, boyayıcı maddeler ve tütün) %1,2 pay ile 27. sırada yer almaktadır.⁹³ Daha çok ülkedeki

⁸⁷ "Geografía Colombiana", **Consulado de Colombia en Ankara**, <http://ankara.consulado.gov.co/viajar/informacion>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

⁸⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/co.html>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

⁸⁹ "Kolombiya'nın Ekonomisi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

⁹⁰ Özey, **a.g.e.**, s. 305.

⁹¹ "Kolombiya Ülke Bülteni", **DEİK**, Aralık 2015, https://www.deik.org.tr/uploads/kolombiya-ulke-bulteni_aralik-2015.pdf, s. 4, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

⁹² Gümüş, **a.g.e.**, s. 192-193.

⁹³ "Kolombiya'nın Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Kolombiya?_, (Erişim tarihi: 27.05.2018).

karışıklıkların yatıştığı zaman turist artışı olan ülkenin en çok turizm ağırlayan bölgeleri ise; Cartagene, Antioquia ve Popayan'dır.⁹⁴

BM, DTÖ, IMF, UNASUR, UNESCO gibi uluslararası kuruluşlara üye olan Kolombiya, Mayıs 2013'te OECD ile üyelik müzakerelerine başlayıp da OECD'ye üye olamayan ekonomilerin de en büyükleri arasındadır. Ayrıca Economist Intelligence Unit tarafından, BRIC ülkelerine ek olarak belirlenen yeni gelişmekte olan ülkeler grubu içinde Latin Amerika ülkelerinden sadece Kolombiya yer almaktadır. Bu ülkeler; nüfusları, dinamik ve istikrarlı ekonomileri ile geleceğin önemli ülkeleri arasında yer alacağı ifade edilmektedir.⁹⁵ Kolombiya'nın şu anda Şili, Panama, Kanada, El Salvador, Guatemala, Honduras, ABD, Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ve AB'yle Serbest Ticaret Antlaşması (STA) bulunmaktadır. Ekonomik alanda başarıya ulaşmasına karşın Kolombiya'nın en büyük problemi yasadışı suç örgütlerinin faaliyetleri ve gelir dağılımındaki eşitsizliktir. Kolombiya, gelir eşitsizliğinde Latin Amerika ve Karayipler Bölgesi'nde ikinci, dünyada ise onuncu sırada yer almaktadır.⁹⁶

Bolivya; Güney Amerika Kıtası'nın ortasında yer alan Bolivya, 1.098.581 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın beşinci büyük ülkesidir.⁹⁷ Kuzeyinde ve Doğusunda; Brezilya, Batısında; Peru ve Şili, Güneyinde ise Arjantin yer almakta olup, denize kıyısı bulunmamaktadır.

Bolivya, coğrafi yapısının özelliklerine göre And Dağları, Doğu Bölgesi ve Gran Chaco olmak üzere üç ana bölgeye ayrılmaktadır. Nüfus genellikle Doğu Andlar (Cordillera Oriental) ile Batı Andlar (Cordillera Occidental) arasında yer alan Altiplano Platosu'nda yoğunlaşmıştır. Ülkede bölgelere göre iklim özellikleri de farklılık göstermektedir. Bu bağlamda tropik iklim bölgesinin girişinde bulunan Bolivya'nın yüksek yaylalarında soğuklar; alçak bölgelerinde ise bunaltıcı sıcaklar görülmektedir.⁹⁸ Bitki örtüsü de iklimine ve yüksekliğine göre; doğuda yer alan tropikal ormanlardan batıdaki dağların çayırlarına kadar büyük çeşitlilik

⁹⁴ Atasoy, a.g.e., s. 979.

⁹⁵ https://www.deik.org.tr/uploads/kolombiya-ulke-bulteni_-aralik-2015.pdf, s. 4, (Erişim tarihi: 01.01.2018).

⁹⁶ <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-ekonomisi.tr.mfa>

⁹⁷ "South America: Bolivia", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/bl.html>, (Erişim tarihi: 01.01.2018).

⁹⁸ "Bolivya", <http://www.cografya.gen.tr/siyasi/devletler/bolivya.htm>, (Erişim tarihi: 01.01.2018).

göstermektedir. Altiplano ise kuru çalılıklardan oluşan step örtüsü ile kaplıdır.⁹⁹ En önemli nehri Desagudero, en önemli gölü ise Titicaca gölüdür.¹⁰⁰

Bolivya, adını Güney Amerika'daki birçok ülkeyi İspanyol sömürgeciliğinden kurtaran bağımsızlık savaşçısı Simon Bolivar'dan almıştır. Başkanlık rejimiyle yönetilen ülke; 9 eyaletten oluşmaktadır. Resmi başkenti Sucre, idari başkenti ise La Paz'dır.¹⁰¹ Ülke nüfusu yaklaşık 10,89 milyon (2016)'dur. Nüfusun %55'i yerli halk, %30'u mestizo, %15'i ise Avrupa kökenlidir.¹⁰² Ülkenin büyük çoğunluğu Katolik olmakla birlikte Protestan sayısı gittikçe artmaktadır. Resmi dili İspanyolca'dır. Ancak ülkedeki en büyük 3 yerli halk olan Quechuai, Aymara ve Guarani'lerin dilleri de yaygın olarak konuşulmaktadır. Okur-yazar oranı ise oldukça düşüktür.¹⁰³

Bolivya, yeraltı kaynakları bakımından zengin olmasına rağmen kıtanın Guyana'dan sonra en fakir ikinci ülkesidir.¹⁰⁴ Hidrokarbon kaynakları Bolivya ekonomisinin belkemiğini oluşturmaktadır.¹⁰⁵ Nitekim Venezuela'nın ardından bölgenin ikinci büyük doğalgaz rezervlerine sahip olan Bolivya'nın ihracatının %98'ini doğalgaz oluşturmaktadır.¹⁰⁶ Ayrıca lityumun dünya rezervlerinin yaklaşık %50'sini elinde bulundurması bakımından ilk sırada yer almaktadır.¹⁰⁷ Koka üretimi de ülke ekonomisi için önemli bir yere sahiptir.¹⁰⁸ Bolivya'nın en önemli ihraç ürünleri; petrol gazı, çinko, değerli metal ve soya küspesidir. İhraç ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; Brezilya, ABD, Kolombiya ve Çin'dir.¹⁰⁹ Başlıca ithalat ürünleri ise; işlenmiş petrol ürünleri, otomobil, eşya taşımaya mahsus kamyon motorlu

⁹⁹ Gümüş, a.g.e., s. 202.

¹⁰⁰ "Bolivya Ülke Raporu", Ankara Üniversitesi LAMER, Ankara 2016, <http://www.boluto.org.tr/dosyalar/ankara-universitesi---bolivya-ulke-raporu.pdf>, s. 7, (Erişim tarihi: 01.01.2018).

¹⁰¹ <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/02/Bolivya-%C3%9Cİlke-Raporu-%C5%9Eubat-2016.pdf>, s. 7, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

¹⁰² "Bolivya Ülke Künyesi", T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/bolivya-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

¹⁰³ "Republic of Bolivia Public Administration CountryProfile", **Division for Public Administration and Development Management (DPADM), Department of Economic and Social Affairs (DESA), United Nations**, September 2007, <http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan028166.pdf>, s. 3. (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

¹⁰⁴ "Bolivya'nın Ekonomik Görünümü", T.C Ekonomi Bakanlığı, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Bolivya?_, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

¹⁰⁵ "Bolivya'nın Ekonomisi", T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/bolivya-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

¹⁰⁶ Tekin, a.g.e., s. 130.

¹⁰⁷ Yusuf Ziya Akgök, Mesut Şahiner, "Dünyada ve Türkiye'de Lityum", **Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı**, 2017, s. 4.

¹⁰⁸ Ceren Uysal Oğuz, Senem Atvur, "Direnişten İktidara: Bolivya'da Toplumsal Hareketlerin Siyasal Dönüşümündeki Rolü", **Mülkiye Dergisi**, Cilt. 39, Sayı 2, s. 232.

¹⁰⁹ "Bolivya", **OECD**, <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/bol/>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

taşıtlar, telefon cihazları ve haşarat ürünleridir. Başlıca ithalat ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; Çin, Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Peru ve Japonya'dır. Türkiye'nin 2016 yılında Bolivya'ya ihracatı (demir veya alaşımsız çelikten profiller, ekmeğe ve pasta gibi ekmeğe mamuller, buzdolabı ve dondurucu gibi cihazlar, plastikten hortumlar ve bağlantı elemanları) %6,2 azalarak 14,5 milyon Dolar olarak gerçekleşmiştir. 2016 yılı ithalatında ise (mücevherci eşyası ve aksanı, antimon ve antimondan eşya, kuru baklagiller, ekim amacıyla kullanılan tohum ve meyveler) %0,2 payla 33. sırada yer almıştır.¹¹⁰ İyi bir turizm potansiyeline sahip olan Bolivya'nın, bu alanda elde ettiği gelir ise GSYH'nin sadece %2'sini kapsamaktadır.¹¹¹

BM, Amerikan Devletleri Örgütü (ADÖ), MERCOSUR, DTÖ, Rio Grubu, Amerikalılar Arası Kalkınma Bankası (IDB) gibi uluslararası kuruluşlara üye olan Bolivya, günümüzde sahip olduğu büyük yüzölçümüne rağmen sadece 10 milyon gibi bir nüfusu barındırması, doğal kaynakları bakımından zengin olmasına karşın 'yoksul bir ülke'* olarak tanımlanması, sınır sorunlarını çözüme kavuşturamaması, denize çıkışı olmaması ve gerçek bir iç pazarı bulunmaması gibi nedenlerden dolayı "yapım aşamasında" bir ülke olarak görülmektedir.¹¹²

Venezuela; Güney Amerika Kıtası'nın en kuzeyinde yer alan Venezuela, 912,050 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın 6. büyük ülkesidir.¹¹³ Karayip Denizi'ndeki uzun kıyı şeridi ve Atlas Okyanusu'na kolay çıkış olanağı sağlayan konumu ile dikkat çeken ülke, Doğuda; Guyana, Güneyde; Brezilya, Batıda ise Kolombiya ile sınır komşusudur. Ayrıca Büyük Okyanus ve Atlas Okyanus arasında geçişe olanak sağlayan Panama Kanalı'na nispi yakınlığı, Küçük Antil Adaları'na egemen durumda bulunması, Venezuela'nın jeopolitik güç ve önemine katkı sağlamaktadır.¹¹⁴

¹¹⁰ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Bolivya?_, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

¹¹¹ İnci Selin Aydın, "Bolivya Ülke Raporu", Ankara 2013, <https://www.slideshare.net/UlkeRaporlari2013/bolivya-ulke-raporu2013>, s. 3, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

* Bolivya'da her yıl işçi gücü sektörüne katılan 120.000 kişi olmasına rağmen ancak 30.000 kişiye iş imkânı yaratılabilmesi, yoksulluğun en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Ayrıca ekonomide kayıt dışılık oranı GSYH'nin üçte ikisinden fazladır. Asgari ücret açısından da Bolivya Latin Amerika'da işçi ücretlerinin en düşük olduğu ülkedir. (https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Bolivya?_, (Erişim Tarihi: 01.01.2018)).

¹¹² Tekin, **a.g.e.**, s. 130.

¹¹³ "South America: Venezuela", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹¹⁴ Kubilayhan Erman, **Latin Amerika ve İspanya Üzerine Güncel Çalışmalar**, Gece Kitaplığı, 2015, s. 115.

Tabanı Antil Denizi'nde ve sivri ucu güneyde ekvator çizgisine sokulan bir eşkenar üçgen görünümünü andıran Venezuela, coğrafi yapısının özelliklerine göre; Maracaibo Düzlikleri, Kuzey Dağlık Bölgesi, Orinoco Alçak Arazileri ve Guyana Yayılları olmak üzere temelde dört farklı bölgeye ayrılmaktadır.¹¹⁵ Maracaibo Bölgesi, dünyanın en zengin petrol rezervlerine sahip yerler arasında yer almaktadır.¹¹⁶ Ülkede tropikal iklim tipi hâkimdir.¹¹⁷ Bitki örtüsü bakımından zengin olan Venezuela'nın, yaklaşık %50'si ormanlarla kaplıdır. Ayrıca ülkede hayvan çeşitliliği de oldukça fazladır.¹¹⁸ Ülkenin en büyük kıtanın ise 3. büyük akarsuyu Orinoco'dur. Maracabio ise Kıta'nın ve ülkenin en büyük gölüdür.¹¹⁹

Venezuela; 23 Eyalet, bir Federal Bölge ve Karayip Denizi'ndeki 72 adayı kapsayan 11 Federal Ada takımından oluşmaktadır.¹²⁰ Nüfusu 31.304.016 (Temmuz 2017 tahmini) olan ülkenin başkenti Karakas'tır.¹²¹ Toplam nüfusun %67'si melez, %27'si Avrupa kökenli (İspanyol, Portekizli, İtalyan, Alman, Arap), %10'u Afrika Kökenli, %2'si ise yerli halktan oluşmaktadır.¹²² Ülkenin yaklaşık %96'sı Katolik, %2'si Protestan, kalan %2'si ise diğer dinlere mensuptur. Okur-yazar oranı yaklaşık %97 olan ülkenin resmi dili ise İspanyolca'dır.¹²³

Venezuela'nın ekonomisi büyük ölçüde doğalgaz ve doğal kaynaklarına dayanmaktadır. Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü'nün (OPEC) verilerine göre petrol gelirleri, ihracat kazançlarının yaklaşık yüzde 95'ini, petrol ve gaz sektörü GSYİH'nin yaklaşık yüzde 25'ini oluşturmaktadır. Petrol dışında, ülkenin önemli doğal kaynakları; demir cevheri, altın, boksit, elmas ve diğer mineralleri kapsamaktadır.¹²⁴ Ülkenin en önemli yenilenebilir kaynakları arasında ise ormanlar ve elektrik

¹¹⁵ Esra Pakin Albayrakoğlu, "Latin Amerika'da Bir Çelişkiler Ülkesi: Venezuela", **Dünya Siyasetinde Latin Amerika**, (Ed. İsmail Ermağan), Nobel Yayıncılık, Ankara 2017, s. 105.

¹¹⁶ Gümüş, Güçlü, **a.g.e.**, s. 290.

¹¹⁷ "Venezuela Cumhuriyeti", **Latin Amerika Kültür Derneği**, <http://www.latinamerikakulturderneği.com/sayfa.asp?Sayfa=Ülkeler&AltBolum=19>, (Erişim Tarihi 03.01.2017).

¹¹⁸ "Venezuela Ülke Bülteni", **DEİK**, 2015, <https://www.deik.org.tr/uploads/venezuela-ülke-bulteni-aralik-2015.pdf>, s. 1, (Erişim Tarihi 03.01.2018).

¹¹⁹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 194.

¹²⁰ Mehmet Işık, Şakir Eşitti, "Venezuela'da Gerçekleşen Nisan 2002 Askeri Darbesi'nin Yazılı Basında Sunumu", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt. 6, Sayı. 28, Güz 2013, s. 147.

¹²¹ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹²² "Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/venezuela-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹²³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ve.html>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹²⁴ "Venezuela", **Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC)**, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

üretiminde önemli bir paya sahip olan nehirler yer almaktadır.¹²⁵ Venezuela'nın ihraç ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; ABD, Çin, Hindistan, Singapur, İsviçre, Brezilya ve Kolombiya'dır. Türkiye ise Venezuela'nın 2016 yılı ihracatında (yolcu gemileri, demir ve çelik çubuklar, sabun, işlenmiş doğal taşlar ve inşaat malzemeleri, ilaç, kozmetik ürünleri ve prefabrik konutlar) bir önceki yıla göre %3,5 azalma göstererek 22. sırada yer almaktadır. Venezuela'nın başlıca ithalat ürünleri ise petrol yağları, ilaçlar, mısır, kimyasallar, buğday ve süt ürünleridir.¹²⁶ İthalat ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; ABD, Çin, Brezilya, Arjantin ve Meksika'dır.¹²⁷ Türkiye 2016 yılı itibariyle Venezuela'nın ithalatında (petrol, iğne yapraklı ağaçlardan yongalar, işlenmemiş alüminyum vb. ürünlerde artış olmuştur.) 36. sırada yer almıştır.¹²⁸ Venezuela'da turizm diğer ülkelere göre az gelişmiş olup, en önemli turizm yerleri ülkenin kuzeydoğusunda yer almaktadır.¹²⁹

DTÖ, BM, OPEC, UNASUR, Karayip Ortak Pazarı (CARICOM), Latin Amerika Ülkeleri Ekonomik Komisyonu (ECLAC), G-15, IMF ve UNESCO gibi uluslararası kuruluşlara üye olan Venezuela, OPEC'in kurucu üyeleri arasında yer almaktadır.¹³⁰ Venezuela kronik sorunlarına karşın, zengin yeraltı kaynaklarıyla bölgenin gelişim potansiyeli yüksek ülkelerden biri olarak görülmektedir. Ayrıca bir tarafta bitki örtüsü ve biyolojik çeşitliliğin renklendirdiği doğası, diğer tarafta suç ve şiddetin kol gezdiği, merkezin etrafındaki gecekondu mahallelerinin sürekli genişlediği şehirleriyle Venezuela, "uçların ülkesi" olarak tanımlanmaktadır.¹³¹

Şili; Güney Amerika Kıtası'nın güneybatı kıyısında yer alan Şili, 756.102 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın yedinci büyük ülkesidir.¹³² Kuzeyden güneye dünyanın en uzun ülkesi olan Şili, Batıda ve Güneyde; Büyük Okyanus, Doğuda; Arjantin, Kuzeyde; Peru ve Kuzeydoğu'da Bolivya ile sınır komşusudur.

¹²⁵ <https://www.deik.org.tr/uploads/venezuela-ulke-bulteni-aralik-2015.pdf>, s. 2, (Erişim Tarihi:03.01.2018).

¹²⁶ "Venezuela'nın Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomik Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Venezuela?_, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹²⁷ "Venezuela", **OEC**, <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/ven/>, (Erişim Tarihi:03.01.2018).

¹²⁸ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Venezuela?_, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹²⁹ Güçlü, Gümüş, **a.g.e.**, s. 294.

¹³⁰ <http://www.mfa.gov.tr/venezuela-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹³¹ "Ülke Profili: Venezuela", **Aljazeera Turk**, 13.12.2013, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profilu/ulke-profilu-venezuela>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

¹³² "Şili", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

Şili, coğrafi yapısının özelliklerine göre; Kuzey Şili, Orta Şili ve Güney Şili olmak üzere 3 farklı bölgeye ayrılmaktadır. Kuzey Bölgesi'nde dünyanın en kurak yerleri arasında olan Atama Çölü ve ülkenin en yüksek noktasını oluşturan Ojos del Salado bulunmaktadır.¹³³ Ojos del Salado, aynı zamanda dünyanın en yüksek volkanı ve Güney Amerika'nın en yüksek ikinci dağıdır. Bölgelere göre iklimi farklılık gösteren Şili'nin, kuzey bölgesinde kurak, orta bölgesinde Akdeniz, güney bölgesinde ise serin ve nemli bir iklim hâkimdir.¹³⁴ Buna bağlı olarak bitki örtüsü de çeşitlilik göstermektedir. Ülkenin en önemli akarsuları; Loa ve Bio-Bio'dur. Ayrıca ülke göl sayısı bakımından da zengin bir ülkedir.¹³⁵

Başkanlık rejimiyle yönetilen Şili, 15 idari bölgeden oluşmaktadır. Ülkenin nüfusu 17.789.267 (Temmuz 2017 tahmini) olup; başkenti Santiago'dur.¹³⁶ Toplam nüfusun %88,9'u beyaz ve yerli olmayan, %9,1'i Mapuçe, %0,7'i Aymara, %0,3'ü ise diğer etnik gruplardan oluşmaktadır.¹³⁷ Okur-yazar oranı yaklaşık %97,5'i olan ülkenin resmi dili ise İspanyolca'dır. Ayrıca halkın büyük bir çoğunluğu Katolik'tir.¹³⁸

Latin Amerika'nın en hızlı gelişme gösteren ekonomileri arasında yer alan Şili, güç ve kredi güvenilirliği bakımından Latin Amerika'nın lider ülkeleri arasında yer almaktadır.¹³⁹ Şili, siyasi istikrar, ticaret serbestisi, kişi başına düşen milli gelir düzeyi, yaşam kalitesi, basın özgürlüğü, şeffaflık ve rekabet edebilirlik açısından da Latin Amerika'da önemli bir yere sahiptir.¹⁴⁰ Ülke ekonomisinin belkemiğini oluşturan bakır madeni, dünya çapındaki üretiminde ülkeyi ilk sıraya taşımaktadır. Bakır dışında, ülkenin başlıca doğal kaynakları; iyot, kereste, demir cevheri, nitrat, değerli metaller ve molibdendir.¹⁴¹ Tarım ise ülkenin en önemli istihdam ögesidir. Bu bağlamda iş gücünün %15'ini tarım alanında istihdam edilirken, ülke gelirinin de %6'sını kapsamaktadır. Ayrıca ülke kendi ihtiyacının yaklaşık olarak yarısını kendi

¹³³ Özey, **a.g.e.**, s. 288.

¹³⁴ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹³⁵ Gümüş, **a.g.e.**, s. 213.

¹³⁶ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹³⁷ "Şili Ülke Künyesi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/sili-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹³⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ci.html>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹³⁹ "Şili'nin Ekonomisi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/sili-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹⁴⁰ "Şili'nin Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, [https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Şili?](https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Şili?_), (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹⁴¹ <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/02/%C5%9Eili-%C3%9Cİke-Raporu-%C5%9Eubat-2016.pdf>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

üretiminden temin etmektedir.¹⁴² Şili'nin en önemli ihraç ürünleri; bakır cevheri, rafine bakır, sülfat odun hamuru, balık fileto ve şaraptır. İhraç ürünlerinin en önemli ticaret ortakları ise; Çin, ABD, Japonya, Güney Kore ve Brezilya'dır. En önemli ithal ürünleri ise otomobil, rafine petrol, ham petrol, kauçuk lastik ve araç parçalarıdır. İthalat ürünlerinin en önemli ticaret ortakları; ABD, Çin, Brezilya, Almanya ve Arjantin'dir.¹⁴³ Türkiye ise Şili'nin 2017 yılı ihracatında (demir-çelik çubuklar, lastik profiller, binek araçlar, kara taşıtları aksamı, halı ve kilim, bakır eşyalar, çoraplar) %0,4 pay ile 26. sırada yer almıştır. 2016 yılı ithalatında ise (rafine bakır ve bakır alaşımları, potasyum kabuklu meyveler (ceviz, badem), nitrat, büyükbaş hayvan, balık yağı, karbonat, tohumlar, odun hamuru, lamine edilmiş ağaçlar ve tarım ilaçları) %0,4 pay ile 31. sırada yer almıştır.¹⁴⁴ Şili'de turizm sektörü çok fazla gelişme göstermemiştir.

Uluslararası alanda birçok önemli örgütte yer alan Şili'nin başlıca üye olduğu uluslararası kuruluşlar; APEC, BM, DTÖ, Rio Grubu, UNASUR, UNESCO ve Antarktika Anlaşması'dır.¹⁴⁵ Ayrıca Meksika'dan sonra OECD'ye üye ikinci Latin Amerika ülkesidir.¹⁴⁶

Paraguay; Güney Amerika Kıtası'nın ortasında yer alan Paraguay, 406,752 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın yedinci büyük ülkesidir.¹⁴⁷ Güneyi ile Güneybatısında; Arjantin, Kuzeyi ile Kuzeydoğusunda; Brezilya, Kuzeybatısında ise Bolivya ile sınır komşusudur ve denize kıyısı bulunmamaktadır.

Paraguay Nehri, ülkeyi Batı Paraguay ve Doğu Paraguay olmak üzere iki ana bölgeye ayırmaktadır. Batı Paraguay'ın boş ve kurak bir bölge olmasına karşın, Doğu Paraguay genellikle yeşil ve verimlidir. Ülkede yılın büyük bir kısmında sıcak ve

¹⁴² <http://www.mfa.gov.tr/sili-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹⁴³ "Chile", OEC, <https://atlas.media.mit.edu/es/profile/country/chl/>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹⁴⁴ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/ulkeler/ulke-detay/Şili?_, (Erişim Tarihi: 27.05.2018).

¹⁴⁵ Bülent Demirdurak (Ed. Taceddin Köseoğlu), "Şili", Gita Yayınları, İstanbul 2013, s. 26.

¹⁴⁶ <http://www.mfa.gov.tr/sili-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

¹⁴⁷ "South America: Paraguay", CIA: The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pa.html>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

nemli bir iklim hâkimdir. Buna bağlı olarak bitki örtüsü de bölgelere göre çeşitlilik göstermektedir.¹⁴⁸

Başkanlık rejimiyle yönetilen Paraguay, 17 Eyalet ve Federal Başkent Asuncion olmak üzere 18 idari bölgeden oluşmaktadır.¹⁴⁹ Ülkenin nüfusu 6.943.739 (Temmuz 2017 tahmini) olup; toplam nüfusun %95'i mestizo (İspanyol ve Amerikalı karışık), %5'i ise diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Okur-yazar oranı yaklaşık %95,1 olan ülkenin resmi dili ise İspanyolca ve Guarani'dir. Ayrıca halkın büyük bir çoğunluğu Katolik'tir.¹⁵⁰

Paraguay'ın ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayanmaktadır. Nehir taşımacılığı da ülkenin ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle Brezilya ile sınırında bulunan dünyanın en büyük ikinci hidroelektrik santrali İtaipu, ülke ekonomisi açısından büyük önem arz etmektedir.¹⁵¹ Ülkenin başlıca ihraç ürünleri; elektrik, soya kütümesi ve sığır etidir. İhraç ürünlerinin başlıca ticaret ortakları; Brezilya, Arjantin, Rusya, Şili ve İtalya'dır. Başlıca ithalat ürünleri ise; rafine petrol, otomobil, karışık mineral ve kimyasal gübrelerdir. İhraç ürünlerinin başlıca ticaret ortakları; Brezilya, ABD, Arjantin ve Şili'dir.¹⁵² Türkiye, %2,5 pay ile Paraguay'ın 2016 yılı ihracatında (demir-çelik ürünleri, buzdolapları, takım tezgâhlar, karayolu taşımaları için aksam, parça ve aksesuarlar, traktörler, çeşitli makine ve cihazlar) 6. sırada, 2015 yılı ithalatında (soya ürünleri, yağlı tohumlar, odun kömürü, pamuk, ham deri ve Paraguay çayı (mate)) ise %0,3 payla 26. sıradadır.¹⁵³

Paraguay, BM, DTÖ, G-11, G-77, ECLAC, IMF, MERCOSUR, UNASUR, UNESCO, gibi uluslararası kuruluşlara üyedir.¹⁵⁴

¹⁴⁸ "Paraguay Ülke Raporu", **Ankara Üniversitesi LAMER**, Ankara 2016, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/02/Paraguay-%C3%9Cİke-Raporu-Mart-2016.pdf>, s. 6, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁴⁹ "Paraguay'ın Siyasi Görünümü", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/paraguay-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pa.html>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵¹ "Paraguay'ın Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Paraguay/ekonomik-gorunum?_, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵² "Paraguay", **OECD**, <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/pr>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵³ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Paraguay/ekonomik-gorunum?_, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵⁴ <http://www.mfa.gov.tr/paraguay-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

Ekvator; Güney Amerika'nın batısında yer alan Ekvator, 283,561 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın sekizinci büyük ülkesidir. Batısında; Büyük Okyanus'a kıyısı bulunan ülkenin; Kuzeyinde; Kolombiya, Doğusunda ve Güneyinde ise Peru yer almaktadır. Ayrıca Batısında yer alan Büyük Okyanus'taki Galapos Adaları da Ekvator'a aittir.¹⁵⁵

Ekvator'un coğrafi yapısına And Dağları hâkimdir. Andlar, ülkeyi kuzey-güney istikametinde boydan boya iki sıra halinde bölmektedir. Bu iki dağ sırasında sert iklimli yüksek havzalar yer almaktadır. And Dağları ile okyanus kıyısı arasında kalan kıyı bölgesi sıcak iklimi ve geniş ormanları ile bilinmektedir. Andların doğusu ise ülkenin üçte birini kapsamakta olup, Amazon Havzası'nın doğu ucunu oluşturmaktadır.¹⁵⁶ Ekvator bitki ve hayvan türü sayısı bakımından dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer almaktadır.

Başkanlık rejimiyle yönetilen Ekvator, 24 vilayetten oluşmaktadır. Başkenti Quito'dur.¹⁵⁷ Ülkenin nüfusu 16.290.913 (Temmuz 2017 tahmini) olup; toplam nüfusun %71,9'u Mestizo, %7,4'ü Montubio, %7'si Kızılderili, %6,1'i Beyaz, %4,3'ü Afrika kökenliler, kalan kısım ise diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Okur-yazar oranı yaklaşık % 94,4 olan ülkenin resmi dili İspanyolca'dır. Ancak Quechua'da yaygın olarak konuşulmaktadır. Ayrıca halkın büyük bir çoğunluğu Katolik'tir.¹⁵⁸

Ekvator ekonomisinin temel kaynağını, günlük 500 bin varile ulaşan üretimiyile petrol oluşturmaktadır.¹⁵⁹ Petrol, kamu gelirlerinin yaklaşık %40'ını kapsamakta olup, ihracat gelirlerinin ise yaklaşık %60'ını sağlamaktadır. Latin Amerika'nın en büyük petrol rezervlerine sahip ülkeler arasında yer alan Ekvator, aynı zamanda dünyanın en büyük muz üreticisidir.¹⁶⁰ Petrol ve muz dışında ülkenin başlıca diğer ihraç ürünleri ise karides, kahve, kakao, kesme çiçek ve balıktır.¹⁶¹ İhracatında başlıca ticaret

¹⁵⁵ "South America: Ekvator", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ec.html>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵⁶ Gümüüş, **a.g.e.**, s. 197.

¹⁵⁷ "Ekvator Cumhuriyet Ülke Raporu", **Ankara Üniversitesi LAMER**, Şubat 2016, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/01/Ekvator-%C3%9Cİke-Raporu-%C5%9Eubat-2016.pdf>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ec.html>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁵⁹ Korkut Güngen, "Ekvator: Ne Kadar Uzak Olsa da", **Latin Amerika'yı Anlamak**, (Ed. Nilüfer Narlı, Burak Güntay), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 155.

¹⁶⁰ "Ekvator'un Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Ekvator?_, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁶¹ "Ecuador", **OPEC**, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/148.htm, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

ortakları; ABD, Şili, Vietnam, Peru ve Kolombiya'dır. Başlıca ithalat ürünleri; rafine petrol, katran yağı, ilaçlar, otomobil ve soya küspesidir. İthalatında başlıca ticaret ortakları; ABD, Çin, Kolombiya, Brezilya ve Peru'dur.¹⁶² Türkiye, Ekvator'un 2017 yılı ihracatında (demir-çelik filmaşın, demir çelik profil, izole edilmiş tel ve kablolar, kabuklu meyveler) %0,6 pay ile 21.sırada, ithalatında (muz, ağaçtan eşya, düğmeler, kahve, çay, tütün, balık yağı, balık unu ve dondurulmuş balık) ise %0,2 pay ile 35. sırada yer almıştır.¹⁶³

Ekvator'un üyesi olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar ise; BM, CELAC, DTÖ, IMF, OPEC, Rio Grubu, UNASUR, UNESCO'dur.¹⁶⁴

Guyana; Güney Amerika'nın kuzey kıyısında yer alan Guyana, 214.969 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın 10. büyük ülkesidir.¹⁶⁵ Güneyinde Brezilya; Doğusunda; Surinam, Batısında ise Venezuela ile sınır komşusudur.

Ülkeye, bölgede suyun fazla olması nedeniyle, yerliler tarafından "Land of Many Waters" (Birçok Suların Ülkesi) anlamına gelen 'Guyana' adı verilmiştir.¹⁶⁶ Guyana coğrafi yapısının özelliklerine göre; kıyı, orman ve savan olmak üzere üç bölgeye ayrılmaktadır. Ülkede genellikle tropikal iklim hüküm sürmektedir. Ülkenin büyük bir kısmını kapsayan ormanlar ise ülkenin genel bitki örtüsünü oluşturmaktadır.¹⁶⁷

Yönetim şekli "Parlamente Cumhuriyet" olan Guyana, 10 idari bölgeye ayrılmaktadır. Başkenti Georgetown'dur. Ülkenin nüfusu 737.718 olup; toplam nüfusun %39,8'i Doğu Hint, %29,3'ü Afrika kökenli, %19,9'u karışık, %10,5'i Kızılderili, kalan kısım ise diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Okur-yazar oranı yaklaşık % 88,5 olan ülkenin resmi dili İngilizce'dir. Ayrıca halkın %34,8'i Protestan,

¹⁶² "Ecuador", OEC, <https://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/ecu/>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁶³ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Ekvator?_, (Erişim tarihi: 27.05.2018).

¹⁶⁴ "Ekvator Ülke Künyesi", T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/ekvator-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁶⁵ "The South America: Guyana", CIA: The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gy.html>, , (Erişim tarihi: 06.01.2018).

¹⁶⁶ Frank A. Narain, "Historical Information Events & Dates On The Parliament Of Guyana from 1718 to 2006", **Parliament of Guyana**, 15.02.2007, <http://parliament.gov.gy/GUYANA%20PARLIAMENT%20HISTORY%202009-1.pdf>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

¹⁶⁷ Özey, a.g.e., s. 333.

%20'si Hinduzm, %7,1'i Roma Katolik, %6,8'i Müslüman, kalan kısım ise diğer dinlere mensuptur.¹⁶⁸

Dünyanın en fakir ülkeleri arasında yer alan Guyana'nın ekonomisi, büyük ölçüde tarım ve madencilğe dayanmaktadır.¹⁶⁹ Ülkenin başlıca ihracat ürünleri; altın, pirinç, alüminyum cevher, şeker ve kazı makinalarıdır. İhracatında başlıca ticaret ortakları; Kanada, ABD, Trinidad-Tobago, Birleşik Krallık ve Panama'dır. Başlıca ithalat ürünleri; rafine petrol, otomobil, çimento ve büyük inşaat araçlarıdır. İthalatında başlıca ticaret ortakları; ABD, Çin, Surinam, Panama ve Birleşik Krallık'tır.¹⁷⁰ Türkiye, Guyana'nın 2017 yılı ihracatında (demir veya alaşımsız çelikten çubuklar, izole edilmiş teller, kablolar ve diğer elektronik iletkenler, ilaçlar, kireç, makinalar, sular (mineral ve gazlı sular dahil) ve alkolsüz diğer içecekler) 82. sırada, ithalatında (alüminyum cevherleri ve konsantreleri, canlı diğer hayvanlar, etil alkol ve damıtılarak elde edilmiş likör ve alkollü diğer içecekler) ise 24. sırada yer almaktadır.¹⁷¹

Guyana'nın üye olduğu başlıca uluslararası kuruluşlar; BM, DTÖ, CARICOM, IMF, UNASUR ve UNESCO'dur.

Uruguay; Güney Amerika Kıtası'nın Güneyinde yer alan Uruguay, 176,215 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın ikinci küçük ülkesidir.¹⁷² Kuzeyinde; Brezilya, batısında; Uruguay Irmağı ile Arjantin, Güneyinde ise bu ırmağın denize döküldüğü Rio de la Plata koyu bulunurken, Doğusunda; Atlas Okyanusu ile çevrelenmektedir.

Başkanlık rejimiyle yönetilen ülke, 19 idari bölgeye ayrılmaktadır. Başkenti Montevideo'dur. Ülkenin nüfusu 3.360.148 (Temmuz 2017 tahmini) olup; toplam nüfusun %88'i Beyaz, %8'i Mestizo, %4'ü ise Siyah etnik gruplardan oluşmaktadır. Okur-yazar oranı yaklaşık %98,5'tir. Bu anlamda Uruguay Latin Amerika'nın eğitim

¹⁶⁸ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gy.html>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

¹⁶⁹ "Guyana'nın Ekonomisi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/guyana-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

¹⁷⁰ "Guyana", **OECD**, <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/guy/>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

¹⁷¹ "Guyana Kooperatif Cumhuriyeti Ülke Profili", **T.C Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü**, 2018, <https://www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/path/Contribution%20Folders/web/D%C4%B1%C5%9F%20%C4%B0li%C5%9Fkiler/%C3%9Ckiler/Guyana/Guyana.pdf>, s. 8, (Erişim tarihi: 27.05.2018).

¹⁷² "South America: Uruguay", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/uy.html>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

ve kültür düzeyi en yüksek olan ülkesidir. Resmi dili İspanyolca'dır. Ayrıca halkın büyük bir çoğunluğu Katolik'tir.¹⁷³

Uruguay'ın %80'nini çayırlar ve otlaklar kapsamaktadır. %7'sini tarım arazileri, %6'sını ise ormanlar oluşturmaktadır.¹⁷⁴ Buna bağlı olarak ülkenin ekonomisi büyük ölçüde tarıma ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ayrıca Uruguay diğer bölge ülkelerinden farklı olarak başta bankacılık ve turizm olmak üzere hizmet sektörüne daha fazla pay ayırmaktadır.¹⁷⁵ Ülkenin başlıca ihracat ürünleri; pirinç, sığır eti, süt ve soyadır. İhracatta başlıca ticaret ortakları; Brezilya ABD, Arjantin ve Hollanda'dır. Başlıca ithalat ürünleri; ham petrol, elektrik üretme setleri, otomobil ve kamyonettir. İthalatta başlıca ticaret ortakları; Brezilya, Çin, Arjantin, ABD ve Almanya'dır.¹⁷⁶ Türkiye'nin, Uruguay'a 2017 yılı ihracatı (demir çelik, binek araçlar, çamaşır makinaları, elektrikli ısıtıcılar, tütün, çimento, kamyon-kamyonet) %12,5 oranında artış ile 41,7 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. İthalatında ise (canlı hayvan, selüloz, yün, pirinç, hayvansal yağlar, süt ürünleri, kakao gibi tarım ve hayvancılık ürünleri), %65,8 artış nedeniyle -346,9 milyon dolar dış ticaret açığı ortaya çıkmıştır.¹⁷⁷

Guyana'nın üye olduğu başlıca uluslararası kuruluşları; BM, DTÖ, IMF, UNESCO, CARICOM (Karayipler Topluluğu), G-77, IMF, UNASUR, UNESCO'dur.

Surinam; Güney Amerika'nın kuzey kıyısında yer alan Surinam, 163,820 km²'lik yüzölçümü ile kıtanın en küçük ülkesidir.¹⁷⁸ Güneyinde; Brezilya, Batısında; Guyana, Doğusunda ise Fransız Guyanası ile sınır komşusudur.

Surinam, coğrafi özelliklerine göre; üç farklı bölgeye ayrılmaktadır. En kuzeyde kıyı düzlükleri, ortada; plato sahası savanlar ve kısa boylu ağaçlar ve üçüncü

¹⁷³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gy.html>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

¹⁷⁴ Atalay, a.g.e., s. 407.

¹⁷⁵ "Uruguay'ın Ekonomik Görünümü", **T.C Ekonomi Bakanlığı**, https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Uruguay?_, (Erişim tarihi: 07.01.2018).

¹⁷⁶ "Uruguay", **OECD**, <https://atlas.media.mit.edu/tr/profile/country/ury/>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

¹⁷⁷ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Uruguay?_, (Erişim tarihi: 27.05.2018).

¹⁷⁸ "South Amerika: Suriname", **CIA: The World Factbook**, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ns.html>, (Erişim tarihi: 07.01.2018).

bölge ise kereste bakımından zengin nemli ormanlarla kaplıdır. Ülkede genellikle subtropikal iklim hâkimdir.¹⁷⁹

Başkanlık rejimiyle yönetilen ülke, 10 idari bölgeye ayrılmaktadır. Başkenti Paramaribo'dur. Ülkenin nüfusu 591.919 (Temmuz 2017 tahmini) olup, toplam nüfusun %27,4'ü Hintli, %27,4'ü Maroon, %21,7'si Creole, %13,7'i Cava, kalan kısım ise diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Okur-yazar oranı yaklaşık % 95,6'ı olan ülkenin resmi dili ise Felemenkçe'dir. Ayrıca halkın %22,3'ü Hindu, %21,6'sı Katolik, %13,8'i Müslüman, kalan kısım ise diğer dinlere mensuptur.¹⁸⁰

Surinam ekonomisi genellikle tarıma dayanmaktadır. Başlıca tarım ürünleri; mısır, şeker kamışı, muz, grefurt, portakal ve hindistan cevizidir. Sığır, koyun, keçi ve kümes hayvanları ise yetiştirilen başlıca hayvanlardır. Yeraltı zenginliği olarak da boksit ülkenin en önemli madeni olup, ihracatının %70'ini oluşturmaktadır.¹⁸¹ İhracatındaki en önemli ticaret ortakları; İsviçre, Birleşik Arap Emirlikleri, Belçika, Guyana ve ABD'dir. Başlıca ithalat ürünleri; mineral yakıtlar, mineral yağlar ve bunların damıtılmasında elde edilen ürünler, makine, mekanik cihazlar, elektrikli makine ve cihazlar, demir ve çelikten eşya vb. İthalatında başlıca ticaret ortakları; ABD, Hollanda, Çin, Japonya, Almanya'dır. Türkiye ise Surinam'ın 2016 yılı ihracatında 34. sırada, ithalatında ise 18. sırada yer almıştır.¹⁸²

Surinam'ın üye olduğu kuruluşlar; BM, CARICOM, CELAC, DTÖ, IMF, UNASUR, UNESCO.¹⁸³

Bu ülkelerin tanıtımını yaptıktan sonra tezimizin başlığı Türkiye-Güney Amerika ilişkileri olması dolayısı ile Türkiye'nin politik duruşu ve Güney Amerika ülkelerine yaklaşımı konusuna da değinmek istiyorum.

Devletlerin dış politikasını izledikleri stratejiler belirlemektedir. Bu dış politika stratejisi, sahip oldukları "ulusal güç" çerçevesinde gerçekleşmektedir. Güç unsuru ise nicel ve nitel olarak iki kategoride incelenmektedir. Nicel unsurları; coğrafya, nüfus,

¹⁷⁹ Gümüş, **a.g.e.**, s. 196.

¹⁸⁰ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ns.html>, (Erişim tarihi: 07.01.2018).

¹⁸¹ Özey, **a.g.e.**, s. 341.

¹⁸² "2016 Yılında Surinam Tarafından İhraç Edilen Ürüne İlişkin İthalat Pazarlarının Listesi", **ITC-Trade Map**, <https://www.trademap.org>, (Erişim Tarihi: 07.01.2018).

¹⁸³ <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ns.html>, (Erişim tarihi: 07.01.2018).

doğal kaynaklar, ekonomik kapasite, askeri kapasitedir. Niteliksel unsurları ise; ulusal karakter, ulusal moral, diplomasinin niteliği, hükümetin niteliğidir.¹⁸⁴ Türkiye’de bu temel esaslar çerçevesinde politik yaklaşımlarını oluşturmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti, dış politikasını uluslararası sistem bakımından iki temel çizgiye dayandırmıştır: Birincisi; uluslararası alanda yayılmacı bir politika yerine statükocu bir tavır sergileyerek, Misak-i Milli sınırlarını ve ulus-devleti savunma stratejisi, ikincisi; yeni Türk Devleti’nin yükselmesi Batı eksenine alternatif ya da muhalif değil, bu eksenin bir parçası olması. Bu yaklaşım hem Atatürk’ün “Yurtta Sulh Cihanda Sulh” deyişinde karşılığını bularak Türk dış politikasının temel ilkesi olmuş, hem de sömürgeciliğin doruğa çıktığı dönemde sömürgeci güçlerle çatışmaktan kaçınan realist bir dış politikayı ön plana çıkarmıştır.¹⁸⁵

Türkiye Cumhuriyeti Devleti bu yaklaşımı ile dünyada kısa sürede itibarlı bir devlet haline geldiği gibi birçok ülke tarafından da takdirle karşılanmıştır. Bu çerçevede, Şili bir Güney Amerika ülkesi olarak 1926 yılında yapılan “Dostluk ve İyi Komşuluk Antlaşması” ile Türkiye’yi tanıyan ilk bölge ülkesi olmuştur. Türkiye’de buna karşılık ilk büyükelçiliğini Şili’de açmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye ile ilişkilere başlayan diğer Güney Amerika ülkeleri ise Brezilya (1927) ve Arjantin (1929) olmuştur.¹⁸⁶

1939 yılında II. Dünya Savaşının çıkması ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti uygulamış olduğu savaş dışı kalma ve tarafsızlık politikası nedeniyle de 1939-1945 yılları arasında diğer ülkelerle tarafsızlık ekseninde iyi ilişkilerini sürdürebilmiştir.¹⁸⁷ Ancak II. Dünya savaşı sonrası ortaya çıkan iki kutuplu dünyada, Türkiye’de yerini almış ve Batı Bloğu içerisine dâhil olmuştur.¹⁸⁸ Türkiye’nin bu dönemdeki temel ilkesi; kendine özgü bir uluslararası konum edinmekten çok, var olan sınırlarını

¹⁸⁴ Tayyar Arı, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, MKM Yayıncılık (10. Baskı), Bursa 2013, s. 136.

¹⁸⁵ Ahmet Davutoğlu, **Stratejik Derinlik: Türkiye’nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları (40. Baskı), İstanbul 2009, s. 69.

¹⁸⁶ Burak Küntay, “Türkiye’nin Yeni Dış Politikası Perspektifinde Latin Amerika ile İlişkileri”, **Latin Amerika Çalıştayı (22-23 Kasım 2012, Ankara)**, (Ed. Ozan Zengin), Ankara, 2013, s. 146.

¹⁸⁷ Faruk Sönmezoğlu, **Türk Dış Politikası**, Der Yayınları, İstanbul 2006, s. 10.

¹⁸⁸ Bakım Oran, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt I: 1919-1980, İletişim Yayınları (18. Baskı), İstanbul 2013, s. 27.

korumaya yönelik bir dış politika ve askeri stratejiler oluşturmak olmuş ve uluslararası konumu güvenlik şemsiyesi altında yorumlamaya çalışmıştır.¹⁸⁹

Türkiye bu dönemde Güney Amerika ile ilişkilerini daha da ileri götürmek için 1940'lı yıllardan itibaren bölgede Büyükelçilikler açmaya başlamıştır. Ancak Türkiye'nin bölge ülkelerle ilişkileri bu dönemde yaşanan gelişmelerden, farklı dış politika önceliklerinden ve coğrafi uzaklıktan dolayı ilerleme fırsatı bulamamıştır. Bu yüzden 1990'lı yıllara kadar ilişkiler düşük seviyede nüksetmiştir.¹⁹⁰

Türkiye neredeyse 50 yıl ülke dış politikasını NATO-Varşova Paktı eksenli sürdürmüş ancak 1991 yılından Soğuk Savaş Dönemi'nin sona ermesi ile birlikte oluşan uluslararası sistemde küresel ve bölgesel politikaları bağdaştırmak gibi bir problemle karşı karşıya kalmıştır.¹⁹¹ Bu yeni problemler dış politikada değişiklikler yaşanmasını zorunlu kılmıştır. Bu bağlamda Türkiye daha aktif politika izleyerek çok yönlü bir dış politikaya yönelmiştir. Bu çok yönlü dış politika çerçevesinde Türkiye, özellikle ilişkilerinin zayıf olduğu, Afrika, Latin Amerika ve Pasifik ülkelerine açılım yapma gereği duymuştur.

Türkiye'nin Soğuk Savaş sonrası izlemiş olduğu dış politika sonucu; Cumhuriyetin kuruluşundan bu döneme kadar, dostane ancak durgun bir seviyede devam eden Türkiye-Güney Amerika İlişkileri bu dönemde ilerleme kaydederek zirveye ulaşmıştır. Türkiye, ekonomik açıdan yeni pazarlara girme isteği, siyasal açıdan ise, sorunları küresel planda daha geniş kesimlere bahsedebilmek ve en önemlisi Birleşmiş Milletler de büyük oy potansiyeline sahip bulunan Latin Amerika ülkelerin çeşitli uluslararası sorunlarda desteklerini almak amacıyla ilişkilerini ileri düzeye taşımayı amaçlamıştır.¹⁹² Bu bağlamda, ilişkilerin ivme kazanmasındaki en önemli adım; dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in 1995 yılında Arjantin, Brezilya ve Şili'ye yapmış olduğu resmi ziyaret olmuştur. Çünkü bu ziyaret, bölge ülkelerine tarihte bir Türk Cumhurbaşkanı'nın gerçekleştirmiş olduğu ilk ziyarettir.

¹⁸⁹ Hasan Durhan, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Dış Politika Anlayışı ve İlkeleri", **Türk Dış Politikası: Cumhuriyet Dönemi**, (Ed. Mustafa Bıyıklı), Gökkuşbu Yayinevi, İstanbul, 2008, s. 37.

¹⁹⁰ "Türkiye'nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Dış Politikası ve Bölge Ülkeleri ile İlişkileri", **T.C Dış İşleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 27.02.2018).

¹⁹¹ Sönmezoglu, **a.g.e.**, s. 764.

¹⁹² Burcu Çevik, "Latin Amerika ve Karayipler: Temel Bilgiler ve Bakanlığımızın "Latin Amerika'ya Açılım Planı"na İlişkin Bir Değerlendirme", **T.C Dışişleri Bakanlığı Amerikalılar Genel Müdür Yardımcılığı**, s. 52.

Yine bu dönemde, 1998 yılında, Türkiye'nin bölgedeki Büyükelçileri, bölge ülkelerinin Türkiye'deki Fahri Konsoloslarının ve Türk özel ve kamu sektörü temsilcilerinin katılımıyla Dışişleri Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen toplantıların ardından "Latin Amerika ve Karayipler Eylem Planı" hazırlanmış, böylece Türkiye'nin bölgeye açılım politikası uygulamaya konulmuştur.¹⁹³

Bizim tez başlığımız olan AK Parti Dönemi'nde ise Türkiye; Davutoğlu'nun kavramsallaştırdığı "vizyon sahibi dış politika", tutarlı ve sistematik bir çerçeve", "Türk Yumuşak Gücünü Bölgede Yayacak Yeni Diplomasi ve Söylem" olmak üzere 3 metodolojik ve bu metodolojik yaklaşımları hayata geçirebilecek, "Güvenlik ile Demokrasi Dengesi", "Komşularla Sıfır Sorun Politikası", Proaktif ve Önalıcı Diplomasi", "Çok Yönlü Dış Politika ve Ritmik Diplomasi" olmak üzere 5 operasyonel ilke üzerine dış politikasını inşa etmiştir.¹⁹⁴

Bu dönemde de Türkiye, Güney Amerika ile devam eden ilişkilerine ivme kazandıracak yeni adımlar atmıştır. Bu bağlamda, Eylem Planı 2006 yılında güncellenmiş ve aynı yıl Türkiye'de "Latin Amerika ve Karayipler Yılı" olarak ilan edilmiştir. Bu plan Türkiye'nin bölgeye açılımının rotasını oluşturmaktadır. Ayrıca bu dönemde de bölge ülkelerle karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmiştir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Şubat 2015'te Meksika, Kolombiya ve Küba'ya ziyareti, 20 yıl aradan sonra bu seviyede yapılan ikinci ziyaret olmuştur. Yine Cumhurbaşkanı 31 Ocak-4 Şubat 2016 tarihlerinde Şili, Peru ve Ekvator'u kapsayan ikinci bir bölge ziyareti daha yapmıştır. 2017 yılının ilk aylarında ise Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu tarafından Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika'ya ziyaretler gerçekleştirilmiştir.¹⁹⁵

2011 yılında Brezilya eski Devlet Başkanı Dilma Rousseff ve Arjantin eski Devlet Başkanı Cristina Fernandez de Kirchner; 2012 yılında Şili eski Devlet Başkanı Sebastian Pinera, Ekvator eski Devlet Başkanı Rafael Correa ve Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos; 2013 yılında Meksika Devlet Başkanı Enrique Pena

¹⁹³ http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 28.02.2018).

¹⁹⁴ Bakın Oran, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt. III, 2001-2012, İletişim Yayınları (2. Baskı), İstanbul 2013, s. 139.

¹⁹⁵ http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 28.02.2018).

Nieto; 2015 yılında G-20 Liderler Zirvesi vesilesiyle Meksika Devlet Başkanı Enrique Peña Nieto ve Brezilya eski Devlet Başkanı Dilma Rousseff; 2016 ve 2017 yıllarında Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir.¹⁹⁶

1995 yılında Süleyman Demirel'in ziyaretiyle ilişkiler belli başlı ülkeler ile gelişmiş, ancak AK Parti Dönemi'nde Türkiye'nin açılım politikası çerçevesinde gerçekleştirilen bu karşılıklı ziyaretler ile önemli bir yol kat edilerek daha üst seviyeye çıkarılmıştır. Bu ilişkilerin özellikle AK Parti döneminde yoğunluk kazandığı ve Güney Amerika'daki bütün ülkeleri kapsayan ilişkilerin ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle Türkiye ile Güney Amerika arasındaki ilişkilerin AK Parti döneminde yoğunlaştığı için bu dönem öne çıkarılmış ve incelemeye tabii tutulmuştur.

---

¹⁹⁶ http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 28.02.2018).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. TÜRKİYE-BREZİLYA İLİŞKİLERİ

1.1. Siyasi İlişkiler

Brezilya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin; Osmanlı-Brezilya Dostluk, İkamet, Ticaret ve Seyr-i Sefain Anlaşması'nın imzalandığı 5 Şubat 1858 yılına kadar uzanan bir geçmişi bulunmaktadır.¹⁹⁷ Cumhuriyet döneminde ise iki ülke arasındaki diplomatik ilişkiler 1927 yılında Roma'da imzalanan Dostluk Anlaşması ile başlamıştır.¹⁹⁸ 18 Temmuz 1929 tarihinde Rio de Janeiro'da faaliyete geçen Türkiye Cumhuriyeti'nin Brezilya Büyükelçiliğine ilk olarak Saki Türkgeldi atanmış olup, bizim çalışma dönemimiz olan AK Parti Dönemi'nde ise Sevinç Dalyanoğlu (2000-2004), Ahmet Gürkan (2004-2009), Ersin Erçin (2009-2012), Hüseyin Lazıp Dirioz (2013-2016) ve Ali Kaya Savut (2016-) Büyükelçilik görevini devam ettirmiştir.¹⁹⁹ 1972 tarihinden itibaren faaliyetlerini Brezilya'da sürdürmekte olan T.C Brezilya Büyükelçiliği aynı zamanda Surinam'a da akretide edilmiştir. Konsolosluk hizmetleri çerçevesinde Türkiye'nin görev sahası Brezilya'nın Distrito Federal, Tocantins ve Goias eyaletlerinden oluşmaktadır. Geri kalan kısım ise 27 Kasım 2009 yılında açılan T.C Sao Paulo Başkonsolosluğunun görev alanında yer almaktadır. T.C Sao Paulo Başkonsolosluğuna ise ilk olarak Mustafa Kapucu (2009-2012) atanmış olup, günümüzde ise Serkan Gedik (2012-) T.C Sao Paulo Başkonsolosu olarak görev yapmaktadır.²⁰⁰ Ayrıca, Brezilya'nın Belo Horizonte, Salvador, Giania şehirlerinde Türkiye'nin Fahri Konsoloslukları bulunmaktadır.²⁰¹ Brezilya'nın Büyükelçiliği ise 1936 yılında Ankara'da açılmıştır.²⁰²

¹⁹⁷ Mehmet Temel, "XIX. ve XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Brezilya İlişkileri", **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, 2002, Cilt. 19, Sayı. 2, s. 168.

¹⁹⁸ "Türkiye-Brezilya Siyasi İlişkileri", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-brezilya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

¹⁹⁹ "Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Başkonsoloslarımız", **T.C Brezilya Büyükelçiliği**, <http://brezilya.be.mfa.gov.tr/Mission/About>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁰⁰ "Başkonsolosluk Tarihi ve Önceki Başkonsoloslarımız", **T.C Sao Paulo Konsolosluğu**, <http://saopaulo.bk.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁰¹ <http://brezilya.be.mfa.gov.tr/Mission/About>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁰² Hüseyin Dirioz, "Yükselen Brezilya ve Türkiye-Brezilya İlişkileri", **Latin Amerika Ülkeleri Hakkında Değerlendirmeler: Latin Amerika'yı Anlamak**, (Ed. Nilüfer Narlı, Burak Küntay), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 189.

Coğrafi uzaklık ve iki ülkenin dış politika önceliklerinin farklı olması sebebiyle ikili ilişkiler 20. yüzyıl boyunca düşük seviyede nüksetmiştir.²⁰³ Ancak 1995 yılından itibaren iki ülke arasında gerçekleştirilen üst düzey ziyaretlerle birlikte iki ülke arasındaki ilişkiler önemli bir ivme kazanmaya başlamış ve son yıllarda kayda değer bir gelişme göstermiştir. Türkiye-Brezilya ilişkilerini yoğunlaşma dönemlerini esas alarak biz de 4 evreyi aşağıda değerlendireceğiz.

İlişkilerin ivme kazanmasındaki birinci önemli evre; Nisan 1995'te Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Brezilya'yı ziyaret etmesiyle atılmıştır. Cumhurbaşkanı düzeyinde yapılan bu ilk ziyarette Demirel, Brezilya Cumhurbaşkanı Fernando Henrique Cardoso ile bir araya gelmiştir. Bu görüşmenin ardından iki ülke arasında "Kültür ve Eğitim Alanında İşbirliği", "Ticari, Ekonomik ve Sanayi İşbirliği, Turizm Alanında İşbirliği", "Vize Muafiyet Anlaşmaları" ile Dışişleri Bakanlıkları arasında siyasi istişare kurulması hakkında "Anlayış Muhtırası" imzalanmıştır. Anlaşmaları, Türkiye adına Devlet Bakanları Onur Kumbaracıbaşı ve Ayvaz Gökdemir, Brezilya adına ise Dışişleri Bakanı Luiz Felipe Lamprieza imzalamıştır.²⁰⁴ Bu bağlamda, ilk siyasi istişare toplantısı, 21 Mart 1997 tarihinde, Dönemin Müsteşar Yardımcısı Korkmaz Haktanır'ın Brezilya'ya ziyareti esnasında yapılmıştır.²⁰⁵

Demirel'in ziyaretinin ardından, 1998 yılında Dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem, bu düzeyde ilk ziyareti gerçekleştirerek, Türkiye'nin Latin Amerika Açılımı çerçevesinde, Türkiye'nin bölgeye ve Brezilya'ya verdiği önemi bir kez daha vurgulamıştır.²⁰⁶ 18-21 Ağustos 2001 tarihlerinde ise Brezilya Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Luiz Felipe de Seixas Correa Türkiye'yi ziyaret etmiş ve ikinci siyasi istişare toplantısı gerçekleşmiştir. Bu çerçevede, Corea ile T.C Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Büyükelçi Faruk Loğoğlu tarafından; iki ülke arasında "Umuma Mahsus Pasaport Hamillerinin Vize Yükümlülüklerinin Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma" imzalanmıştır.²⁰⁷ Yine bu ziyaret sırasında, Türkiye ile Brezilya arasında

²⁰³ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-brezilya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁰⁴ "Demirel: Avrupa'yla Tartışırız", **Cumhuriyet Gazetesi**, 07.04.1995, s. 1, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁰⁵ Çevik, **a.g.m.**, s. 56.

²⁰⁶ "İsmail Cem Brezilya'da", **Cumhuriyet Gazetesi**, 08.10.1998, s. 9, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁰⁷ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 28.10.2001, Sayı. 24567, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/10/20011028.htm>, (Erişim Tarihi: 25.03.2018).

siyasi, ekonomik, ticari, kültürel ve insani temasların artacağına dair mesajlar verilmiştir.

Türkiye-Brezilya ilişkilerinde ikinci önemli evre; Türkiye’de AK Parti’nin iktidara gelmesi, Brezilya’da ise Lula da Silva’nın Devlet Başkanlığına seçilmesi ile gerçekleşmiştir. Bu hükümet değişiklikleri iki ülkenin dış politikasına da yansımış olup, bu dönemde; Türkiye’nin proaktif dış politikası, Brezilya’nın ise dünyanın tüm bölgeleri ile iyi ilişkiler kurulması ve dış politika ortaklarının artırılması yönündeki yeni dış politika yaklaşımının katkısıyla, ikili ilişkiler kayda değer bir gelişme göstermiştir.

AK Parti Dönemi’nde Brezilya’dan Türkiye’ye ilk ziyaret, 19-20 Mart 2004 tarihleri arasında, Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim tarafından gerçekleşmiştir. İkili ve bölgesel konularda görüş alışverişinin yapıldığı bu ziyaret, Brezilya’dan Türkiye’ye bu düzeyde yapılan ilk ziyarettir.²⁰⁸ Bu dönemde Türkiye’den Brezilya’ya ilk ziyaret ise Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim’in daveti üzerine, 18-22 Ocak 2006 tarihlerinde Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül tarafından gerçekleşmiştir. Bu ziyaret sırasında, çeşitli alanlarda işbirliğini derinleştirmek, ikili ilişkilere canlılık ve devamlılık sağlamak ve ortaya çıkan fırsatlardan yararlanmak amacıyla, iki ülkenin Dışişleri Bakanları tarafından, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Brezilya Federal Cumhuriyeti Arasında Yüksek Düzeyli İşbirliği Komisyonu Kurulmasına İlişkin Mutabakat Muhtırası” imzalanmıştır. Böylece iki ülke arasında siyasi diyalog, ekonomi ve ticaret, bilim, teknoloji savunma sanayii maliye, yatırımlar, turizm, kültür, diplomatik akademiler arasında işbirliği ve ortak ilgi alanlarındaki ikili ilişkileri geliştirecek politikalar ve stratejiler oluşturmaktan sorumlu bir mekanizma kurulmuştur.²⁰⁹ Bu ziyaretler çerçevesinde imzalanan anlaşmalar, iki ülke ilişkilerinin hukuki temelini sağlamlaştırarak, Türkiye-Brezilya ilişkilerinin seviyesinin üst düzeye ulaşmasına katkı sağlamıştır.

²⁰⁸ “BN:11;-;15 Mart 2004, Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim’in 19-20 Mart 2004 Tarihleri Arasında Ülkemize Yapacağı Resmi Ziyaret Hk.”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/bn_11_-_15-mart-2004_-brezilya-disisleri-bakani-celso-amorim_in-19-20-mart-2004-tarihleri-arasinda-ulkemize-yapacagi-resmi-ziyaret-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 25.03.2018).

²⁰⁹ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 08.10.2006, Sayı: 26313, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/10/20061008-3.htm>, (Erişim Tarihi: 25.03.2018).

Türkiye ve Brezilya Parlamentolarında karşılıklı olarak Dostluk Grupları mevcuttur. Brezilya Parlamentosu Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyon Başkanı Vieria Da Cunha beraberindeki heyet 8 Ocak 2008’de TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Murat Mercan ve Komisyon üyelerini ziyaret etmek üzere Türkiye’ye gelmiştir. Ziyaret çerçevesinde Cunha, Türkiye-Brezilya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Suat Kılıç ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir.²¹⁰

İlişkilerin ivme kazanmasında üçüncü önemli evresi ise 20-23 Mayıs 2009 tarihleri arasında Brezilya Cumhurbaşkanı Luiz Inacio Lula Da Silva’nın, resmi temaslarda bulunmak üzere, Brezilya Dışişleri Bakanı ile Kalkınma, Sanayi ve Dış Ticaret Bakanı’nın da dâhil olduğu geniş bir heyetle birlikte Türkiye’yi ziyaret etmesi ile gerçekleşmiştir.²¹¹ Brezilya’dan Türkiye’ye Başkanlık düzeyinde gerçekleştirilen bu ilk ziyarette, Lula da Silva öncelikle İstanbul’da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile görüşmüştür. 35 dakika süren görüşmede Devlet Bakanı Zafer Çağlayan da yer almıştır. Ardından Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Dış Ekonomik İlişkileri Konseyi’nin düzenlediği ortak iş seminerine katılmıştır.²¹²

Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva, İstanbul’daki temaslارının ardından, Çankaya’da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından resmî törenle karşılanmıştır. Baş başa ve heyetler arası gerçekleştirilen görüşmelerin ardından yapılan basın toplantısında Cumhurbaşkanı Gül, bu ziyaretin Brezilya’dan Türkiye’ye Devlet Başkanı seviyesinde yapılan ilk ziyaret olmasına rağmen ilişkilerin çok eskilere dayandığını belirterek; Osmanlı İmparatorluğu Dönemi’nde, Brezilya ile “Dostluk, Ticaret ve Seyr-ü Sefer Anlaşması”nın imzalandığını hatırlatmış ve söz konusu anlaşmaya ilişkin belgeleri Lula da Silva’ya takdim etmiştir. Bu ziyaretin iki ülke ilişkilerinde yeni bir sayfa açılması anlamına geldiğini belirten Cumhurbaşkanı Gül, iki ülke ilişkilerini her sahada ele aldıklarını, ilişkileri daha ileri düzeye taşımak için iki ülkenin de siyasi iradelerinin gayet açık olduğunu ve bu durumu memnuniyetle

²¹⁰ “Brezilya Parlamento Heyeti Mecliste”, **Türkiye Büyük Millet Meclisi**, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_2007_0000_0141_0000/0034.pdf, Erişim Tarihi: 03.04.2018).

²¹¹ “Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva Çankaya Köşkü’nde”, 22.05.2009, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/47947/brezilya-cumhurbaskani-lula-da-silva-cankaya-koskunda.html>; “Brezilya Cumhurbaşkanı Türkiye’de”, **Habertürk Gazetesi**, 20.05.2009, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/147998-brezilya-cumhurbaskani-turkiyede>, (Erişim Tarihi: 03.04.2018).

²¹² “Brezilya Cumhurbaşkanı Türkiye’de”, **Milliyet Gazetesi**, 21.05.2009, <http://www.konhaber.com/haber-brezilya-cumhurbaskani-turkiye-de-44495.html>, (Erişim Tarihi: 04.04.2018).

karşılıklarını aktarmıştır. Gül, Dışişleri Bakanı olarak 2006 yılında Brezilya'ya çok sayıda iş adamı ile gerçekleştirmiş olduğu ziyaret sırasında, Ankara'dan Brezilya'ya ilk direkt uçuş yapıldığını belirterek, bu görüşme kapsamında Türkiye ile Brezilya arasında uçak seferlerinin başlatılmasının kararlaştırıldığını ve Lula da Silva'nın orada talimat verdiğini ifade etmiştir. Bu çerçevede, Sao Paolo'nun Latin Amerika'nın dışı açılan kapısı, İstanbul'un ise bu bölgenin, Ortadoğu, Kafkaslar, Rusya ve Avrupa'ya açılan kapısı olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Gül, İstanbul- Sao Paolo uçak seferlerinin sadece Türkiye ile Brezilya arasında değil, bütün Latin Amerika ülkeleriyle ilişkileri de çok daha ileri düzeye taşıyacağını vurgulamıştır.²¹³ Gül'ün açıklamalarından anlaşılacağı üzere, bu ziyaret ikili ilişkilerin üst düzeye taşınmasında dönüm noktası niteliğindedir. Türkiye, Brezilya'yı bu ziyaretlerle birlikte artık coğrafi uzaklığı dikkate almadan; tarihi işbirliği ve dostluğu derinleştirerek; karşılıklı ziyaretler, sunulan fırsatlar, ortak işbirlikleri ve çok yönlü dış politikası çerçevesinde yakın dostları arasına yerleştirmeyi istemektedir.

Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva ise yaptığı basın açıklamasında; öncelikle çok uzun bir süreden beri İstanbul'u ziyaret etme arzusu taşıdığını, sonunda Türkiye'ye gelerek bir rüyasını gerçekleştirmiş olduğunu ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Gül'ü 2006 yılında Dışişleri Bakanı olarak kabul ettiğini hatırlatan Lula da Silva, normal şartlar altında bir Cumhurbaşkanı'nın bir Dışişleri Bakanını kabul etmesinin adetten olmadığına ancak Brezilya Dışişleri Bakanının, Abdullah Gül'ün çok yakın dostu olduğu ve kendisini kabul etmesinin çok uygun olacağını iletmesi üzerine görüştüğüne atıfta bulunarak; "Şimdi kendisi Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı olarak beni kabul ediyor. O gün başlattığımız iş birliği son derece iyi amaçlara hizmet etmiş. Bugün geldiğimiz nokta bunu gösteriyor." ifadelerini kullanmış ve Cumhurbaşkanı Gül'ün iki ülkenin ilişkileri geliştirmesinde ortaya koyduğu katkıyı vurgulamıştır. Lula da Silva, 134 yıldır Brezilya'dan Türkiye'ye bu düzeyde bir ziyaret gerçekleşmemesinin ve ilişkilerin yıllardır düşük seviyede devam etmesinin nedenini anlamak için 20. yüzyılda yaşanan gelişmelere bakılması gerektiğinin altını çizmiştir. Silva, ancak bu çerçeveden bakıldığı zaman 21. yüzyılda ilişkilere neden yeni bir dinamizm getirilmesi gerektiğinin anlaşılacağını vurgulamış

²¹³ "Brezilya Cumhurbaşkanı Luiz Inacio Lula da Silva'nın Ziyareti", <https://www.youtube.com/watch?v=yEmytZzM-M0>, (Erişim Tarihi: 04.04.2018).

ve bundan sonra gerek Türkiye ile gerekse diğer ülkelerle ortak işbirliği geliştireceklerini belirtmiştir. Brezilya'nın Güney Amerika'da ve Latin Amerika'da önemli bir ülke olduğunu vurgulayan Lula, Türkiye'nin de Avrupa'da ve Asya'da çok önemli rol oynayan, dünya üzerinde aynı anda iki kıtada olunabilecek yegâne ülke olduğunu, dolayısıyla Türkiye ile Brezilya ilişkilerinde son derece önemli fırsatlar doğurduğunu ifade etmiştir.²¹⁴ İki ülkeyi de bölgelerinde önemli aktörler olarak niteleyen Lula da Silva'nın açıklamalarından anlaşılacağı üzere; Türkiye ve Brezilya'nın birbirinden yararlanacağı farklı işbirliği fırsatları bulunmaktadır. Bu bağlamda Brezilya, Türkiye'yi önemsemekte ve ilişkilerin daha da ileri seviyede devam etmesini arzulamaktadır.

Lula da Silva'nın ardından iki ülke arasındaki ziyaretler daha da yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede, Temmuz 2009'da Devlet Bakanı ve beraberindeki bir heyet Brezilya'ya ziyaret gerçekleştirmiştir.²¹⁵ 1-7 Kasım 2009 tarihleri arasında TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Murat Mercan, Brezilya Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler ve Savunma Komisyonu Başkanı Damiao Feliciano'nun daveti üzerine, TBMM Dışişleri Komisyonu üyelerinden oluşan bir heyetle birlikte Brezilya'yı ziyaret etmiştir. Mercan, 1-7 Kasım 2009 tarihlerinde Brasilia'da Temsilciler Meclisi Başkanı Michel Temer tarafından kabul edilmiş, Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler ve Ulusal Savunma Komisyonu üleriyle bir toplantı gerçekleştirmiş, Temsilciler Meclisi Genel Kurul oturumunda takdim edilmiş ve Dışişleri Bakanlığı'nda Siyasi İşlerden Sorumlu Genel Sekreter Yardımcısı Büyükelçi Vera Machado ile görüşmüştür.²¹⁶ 4-5 Ocak 2010 tarihinde Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret kapsamında Amorim, Dönemin Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından kabul edilmiş ve Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile görüşmüştür. Davutoğlu ile görüşmesinde iki ülkenin BM Güvenlik Konseyi ve G-20'de ortak üyelikleri ile Medeniyetler İttifakı'nda ortak çalışmalarını bağlamında işbirliği imkânları değerlendirilmiş, bölgesel ve çok taraflı konular ele alınmıştır.²¹⁷

²¹⁴ <https://www.youtube.com/watch?v=yEmytZzM-M0>, (Erişim Tarihi: 04.04.2018).

²¹⁵ "Dış Politika Kronolojisi Temmuz 2009", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/temmuz.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²¹⁶ "Dış Politika Kronolojisi Kasım 2009", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/kasim-2009.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²¹⁷ "Dış Politika Kronolojisi Ocak 2010", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/ocak.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

Görüşmenin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında, konulara bakış açısı; iklim krizine, din konularına, nükleer konulara, insanlığın geleceğini ilgilendiren küresel ölçekli birçok konuda Türkiye ve Brezilya'nın aynı perspektife sahip olduğundan bahseden Davutoğlu, diğer bölgesel konularda da iki ülkenin birbirini tamamlayacak özelliklere sahip olduğunu belirtmiştir. Bu nedenle bundan sonraki süreçte, ikili bazda, Bakanlıklar arasındaki ilişkilerin düzenli istişare taşıyacağını ve her düzeyde devam edeceğini, üst düzey ziyaretlerin her yıl düzenli olarak yapılacağını ve en önemlisi bir "Stratejik Eylem Planı" üzerine anlaştıklarını açıklamıştır. Amorim de dünyanın temelini oluşturan meselelerde, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, Türkiye ve Brezilya'nın ortak görüşleri paylaştıklarını, bu nedenle bütün konular bağlamında, iki ülke arasında stratejik diyalogun geliştirilmesi için Türkiye ile hemfikir olduklarını ifade etmiştir.²¹⁸

11-13 Nisan 2010 tarihleri arasında Nükleer Güvenlik Zirvesi'ne katılmak üzere ABD'yi ziyaret eden Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 12 Nisan'da Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva ile ikili görüşme gerçekleştirmiştir. Bu görüşme sırasında iki lider; İran'ın nükleer sorununun çözümü için yaptırımları içermeyen, ortak öneri sunulması konusunu ele almışlardır.²¹⁹ 16 Nisan 2010 tarihinde ise Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, "Türkiye-Brezilya Yüksek Düzeyli İşbirliği Komisyonu II. Toplantısı"na katılmak üzere Brezilya'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret vesilesiyle Davutoğlu ayrıca, Brezilya'da düzenlenen Bölgesel Büyükelçiler Toplantısı'na Başkanlık etmiştir.²²⁰ Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim ile görüşmesinin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında, ilişkilerin ikili, bölgesel ve küresel olmak üzere üç önemli seviyede geliştiğini tekrar vurgulayan Davutoğlu, İran konusunda da diplomatik bir çözüm bulunması için çaba ve çalışmaların devam edeceğini ifade etmiştir. Amorim de, Türkiye ile Brezilya arasında giderek gelişen ikili ilişkiler ve artan ticaret hacmine dikkat çekerek, siyasi alanda da benzer görüşlere

²¹⁸ "Sayın Bakanımızın Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim ile Ortak Basın Toplantısı", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, 05.01.2010, Ankara, http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-brezilya-disisleri-bakani-celso-amorim-ile-ortak-basin-toplantisi_-5-ocak-2010_-ankara.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²¹⁹ "İran İçin Ortak Hareket", **Hürriyet Gazetesi**, 14.04.2010, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/iran-icin-ortak-hareket-14422148>, (Erişim Tarihi: 08.04.2018).

²²⁰ "Dış Politika Kronolojisi Nisan 2010", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/nisan_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

sahip olduklarını, Orta Doğu, Filistin Sorunu ve İran gibi birçok konu üzerinde sık sık istişare yaptıklarını belirtmiştir.²²¹

İlk olarak Nisan 2010'da Nükleer Güvenlik Zirvesi'nde; Lula da Silva ile Erdoğan arasındaki görüşme sırasında gündeme gelen, İran'ın nükleer sorununun çözümü için yaptırımları içermeyen ortak öneri sunulması konusu, 16-17 Mayıs tarihleri arasında İran'a giden Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'nun, ev sahibi Dışişleri Bakanı Menuçehr Muttakî ve Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim ile görüşmesi ile sonuca bağlanmıştır. Bu çerçevede, İran'ın nükleer programına ilişkin sorunun barışçıl çözümü yolunda, aynı zamanda bir güven artırıcı önlem olarak Tahran Araştırma Reaktörü'ne nükleer yakıt temini konusunda, Brezilya ve İran arasında yapılan müzakerelerin sonucunda bir "Ortak Bildiri" hazırlanmıştır.²²² İran'ın 1200 kg düşük seviyede zenginleştirilmiş uranyumunun, Türkiye'de muhafaza edilerek, yüksek seviyede zenginleştirilmiş uranyum ile takasını öngören Bildiri, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva ve İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad'ın katılımıyla gerçekleştirilen Üçlü Zirve'nin ardından, üç bakan tarafından imzalanmıştır.²²³ Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva, Türkiye ve Brezilya tarafından sağlanan anlaşmayı "bir diplomasi zafer" olarak nitelendirmiş, Türkiye'nin olağanüstü bir diplomatik başarı elde ettiğini belirten Davutoğlu da, bu konuda Brezilya'nın çok ciddi katkıları olduğunu ifade etmiştir.²²⁴ Yapılan bu ortak işbirliği, Türkiye ile Brezilya arasındaki ilişkilerin sadece ikili değil, bölgesel ve küresel konular da dâhil olarak üç seviyede gelişmeye başladığının somut çıktısı olmuştur.

İlişkilerin ivme kazanmasındaki dördüncü önemli evre ise; Türkiye'den Başbakanlık seviyesinde gerçekleştirilen ilk ziyaret ile başlamıştır. 26-30 Mayıs 2010 tarihleri arasında Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Brezilya'ya gerçekleştirdiği ziyaret ile Sao Paulo'da yeni faaliyete geçen T.C Başkonsolosluğunun resmi açılışı

²²¹ "Davutoğlu ve Amorim'den İran Çıkışı", **Haber 7**, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/514577-davutoglu-ile-amorimden-iran-cikisi>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

²²² "Dış Politika Kronolojisi Mayıs 2010", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/mayis_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

²²³ "17 Mayıs 2010 Tarihli Türkiye, İran, Brezilya Dışişleri Bakanları Ortak Deklarasyonu", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/17-mayis-2010-tarihli-turkiye_-iran-brezilya-disisleri-bakanlari-ortak-deklarasyonu.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

²²⁴ "Uranyum Takası Türkiye'de Yapılacak", **Cumhuriyet Gazetesi**, 17.05.2010, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/145588/Uranyum_takasi_Turkiye_de_yapilacak.html, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

yapılmıştır. Latin Amerika’da böyle bir başkonsolosluğu açmaktan dolayı mutluluk duyduğunu ifade eden Erdoğan, İstanbul’a benzeyen Sao Paulo’nun, nüfus itibariyle Brezilya’nın en büyük şehirlerinden biri ve aynı zamanda İstanbul gibi bir ticaret merkezi olduğunu belirterek, bu benzerlikleri çoğaltmak suretiyle ikili dostlukların güçlendirilebileceğini vurgulamıştır.²²⁵ Ziyaret kapsamında Erdoğan, Brasilia’da, Brezilya Devlet Başkanı Lula da Silva ile görüşmüştür. Baş başa ve heyetler arası görüşmelerin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında Erdoğan; Mayıs 2009’da Lula da Silva’nın Türkiye’ye gerçekleştirmiş olduğu ziyaretin, ilişkilerde yeni bir sürecin başlangıcı olduğunu belirtmiş ve o ziyaretten sonra üst düzey ziyaretlerin hareketlendiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Brezilya’ya Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı olarak gerçekleştirilen ilk ziyaretin kendisine nasip olmasından duyduğu mutluluğu ifade eden Erdoğan, Brezilya’nın; hızla gelişen ikili ilişkilerin ve benzer görüşlere sahip olunan uluslararası meselelerdeki yakın işbirliğiyle birlikte Latin Amerika kıtasına açılımında merkezi bir konuma sahip olduğunu belirtmiştir.²²⁶ Erdoğan, siyasi alanda özellikle son olarak İran nükleer programı ile ilgili olarak attıkları adımın çok önemli bir adım olduğunu belirterek, “Bu başarılı diplomasi atağında Lula da Silva’nın gösterdiği büyük gayret ve liderlik örneğini bir kez daha takdirle ifade etmek istiyorum. Kendilerine teşekkür ediyorum. Brezilya halkı başkanları Lula ile haklı olarak övünmeli ve kendisinin çok önemli bir konumda olduğunu zaten biliyorlardır, biliyorlardır.” açıklaması ile Lula da Silva’nın katkısını vurgulamıştır.²²⁷ Ayrıca Türkiye ile Brezilya’nın, BM Güvenlik Konseyi ve G-20 üyesi olarak, küresel boyutta barış ve refaha da önemli katkılar sağladığını belirten Erdoğan, bu yoğun temaslar ve yoğun işbirliği, Türkiye ile Brezilya’nın bölgelerinde ve küresel ölçekte ne kadar büyük işler başarabileceklerinin ilk örnekleri olduğuna dikkat çekerek, iki ülkenin gelişen ilişkilerinin sadece ikili bazda değil küresel olarak da ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır.²²⁸

²²⁵ “Erdoğan Bobo ile Açılış Yaptı”, **NTV**, 27.05.2010, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-bobo-ile-acilis-yapti,azb4Lhx85k2OCsjwGpH5ZA>, (Erişim Tarihi: 11.04.2018).

²²⁶ “Atılmış Bir Adım Var”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 27.05.2010, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/148798/_Atilmis_bir_adim_var_.html, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

²²⁷ “Türkiye ve Brezilya Artık Stratejik Ortak”, **Haber 7**, 28.05.2010, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/539389-turkiye-ve-brezilya-artik-stratejik-ortak>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

²²⁸ “Türkiye ile Brezilya Arasında Yeni Bir Dönem Başlıyor”, **Habertürk Gazetesi**, 27.05.2010, <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/518144-turkiye-ile-brezilya-arasinda-yeni-bir-donem-basliyor>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

Erdoğan'ın Brezilya'ya ziyareti; iki ülke ilişkilerini 'Stratejik Ortaklık' seviyesine ulaştırmıştır. Bu çerçevede iki ülke arasında "Stratejik Ortak Eylem Planı" imzalanmıştır.²²⁹ Bu plana göre, Güney Amerika'da Türkiye'nin ilk stratejik ortağı olan Brezilya ile siyasi, ekonomik, askeri, kültürel, bölgesel ve küresel birçok alanda işbirliğinin güçlendirilmesi ve gelecekte de ilişkilerin dostluk çerçevesinde daha fazla gelişerek devam edeceği öngörülmüştür.

25 Temmuz 2010 tarihinde Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim, bölgeyi ziyareti çerçevesinde, İstanbul'a gelerek Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile görüşmüştür. İkili ilişkiler ve Orta Doğu konularının ele alındığı görüşmenin ardından düzenlenen basın toplantısında Davutoğlu; iki ayrı kıtada, gerçekten bölgesel ağırlığı yüksek iki ülkenin işbirliğinin bölgesel ve küresel barışa ne kadar büyük katkı sağlayabileceğinin en güzel örneğini, Türkiye-Brezilya ilişkilerinin ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Bu çerçevede, Davutoğlu, kültürel alanda, ekonomik alanda, Medeniyetler İttifakı'nda, G-20'de, BM Güvenlik Konseyi'nde, bundan sonra da hem ikili alanda, hem bölgesel konularda hem de küresel alandaki işbirliğimizin gittikçe artarak, yoğunlaşarak, derinlik kazanarak devam edeceğini vurgulamıştır. Türkiye-Brezilya ilişkilerini "Stratejik Dostluk" olarak nitelendiren Amorim ise, iki ülkenin farklı jeopolitik durumlarda yer aldığı halde, çok benzer dış politikalara sahip iki ülke olduğunu belirterek, Orta Doğu turuna Türkiye'nin Dışişleri Bakanı'na danışmadan çıkmak istemediğini ifade etmiştir.²³⁰ Basın toplantısının ardından iki Bakan, İran Dışişleri Bakanı Manuçehr Muttakî ile Tahran'da 18 Mayıs'ta imzalanan anlaşmanın ardından ilk kez bir araya gelerek, İran'ın nükleer programına ilişkin sorunların barışçıl yöntemlerle çözümü hakkında görüşmüştür. Görüşmenin ardından Davutoğlu, bir basın toplantısı düzenleyerek, İran'ın nükleer programı ile ilgili konunun her şeyden önce ve öncelikli olarak sadece diplomasi yoluyla mümkün olacağını, diplomatik kanalların sürekli açık tutulması gerektiğini ve Tahran Anlaşması'nın temel amacının da diplomasinin önünü açmak ve çözüme zemin hazırlamak olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca Davutoğlu, Türkiye ve Brezilya'nın birlikte diplomatik çabalara

²²⁹ http://www.mfa.gov.tr/mayis_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 12.04.2018).

²³⁰ "Dışişleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu ile Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim'in Ortak Basın Toplantısı, 25 Temmuz 2010, İstanbul", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-ile-brezilya-disisleri-bakani-sayin-celso-amorim_in-ortak-basin-toplantisi_-25-temmuz-201.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

her türlü katkıyı sağlamaya hazır olduklarını bir kez daha teyit ettiklerini belirtmiştir.²³¹ İki antiemperyalist ülke olan Brezilya ve Türkiye'nin bu girişimi; önemli bölgesel aktör olma dışında, küresel alanda da kendine özgün katkı sağlayabileceklerinin göstergesi olmuştur.

15-17 Aralık 2010 tarihinde Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış başkanlığındaki bir heyet, 40. MERCOSUR Zirvesi'ne katılmak üzere Brezilya'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret çerçevesinde, "Türkiye ile MERCOSUR Üye ve Ortak Üye Ülkeleri Arasında Siyasi Diyalog ve İşbirliği Mekanizması Kurulması Hakkında Muhtıra" imzalanmıştır. Üyeler arasında serbest ticaret, gümrük birliği ve ortak pazar hedeflerini gerçekleştirmenin yanı sıra insan hakları, silahsızlanma, yasadışı göç, insan kaçakçılığı, organize suçlar ve terörle mücadele gibi her alanda işbirliğini kapsayan muhtıra çerçevesinde, bakanlar ya da üst düzey memurlar düzeyinde 2 yılda bir bir araya gelmesi öngörülmüştür.²³² Bağış, Türkiye'nin, Rusya'dan sonra MERCOSUR ile böyle bir mekanizma oluşturan ikinci ülke olduğuna dikkat çekerek, "Bugün başlattığımız diyalog, ilgili bölgelerimizdeki gelişmeler konusunda düzenli istişarelerin yapılması açısından önemli bir zemin oluşturmaktadır. Bunun uluslararası barış ve güvenliğin teşvikine çok değerli katkıları olacağına inanıyorum." açıklamasında bulunmuştur.²³³ İmzalanan Muhtıra, Türkiye'nin çok yönlü dış politikası çerçevesinde, bölge ülkelere yönelik izlemiş olduğu politikanın somut bir yansıması olmuştur.

1 Ocak 2011 tarihinden itibaren görev süresi dolan Başkan Lula da Silva'nın yerine, kendisinin de desteklemiş olduğu ve aynı zamanda Brezilya'nın ilk kadın başkanı ve eski bir gerilla komutanı olan Dilma Rousseff göreve gelmiştir. Rousseff'in Başkanlığı Dönemi'nde ilk ziyaret, 11-12 Eylül 2011 tarihleri arasında, Türkiye-Brezilya Yüksek Düzeyli İşbirliği Komisyonu Toplantısı'na katılmak üzere Türkiye'ye gelen Brezilya Dışişleri Bakanı Antonio Patriota tarafından

²³¹ "Sayın Bakanımızın,, Brezilya Dışişleri Bakanı Amorim ve İran Dışişleri Bakanı Muttaki ile Çalışma Yemeği Sonrası Gerçekleştirdiği Basın Toplantısı, 25 Temmuz 2010", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimiz_-brezilya-disisleri-bakani-amorim-ve-iran-disisleri-bakani-muttaki_nin-uclu-yemeği-sonrası.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

²³² "Egemen Bağış MERCOSUR'da Türkiye'yi Temsil Etti", <http://www.egemenbagis.com/egemen-bagis-mercosur-da-turkiye-yi-temsil-etti>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

²³³ "Bağış: Türkiye ile Birlikte MERCOSUR'da Kazanacak", **Haber 7**, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/664789-bagis-turkiye-ile-birlikte-mercosur-da-kazanacak>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

gerçekleşmiştir. Patriota, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ve Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile görüşmüştür.²³⁴ Patriota ile Davutoğlu arasında gerçekleşen görüşmede Libya, Suriye, Ortadoğu'daki gelişmeler başta olmak üzere, uluslararası gündem ve Birleşmiş Milletler gündemindeki konular ele alınmıştır. Görüşmenin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında, Brezilya'nın 2015-2016 Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi adaylığı için vermiş olduğu desteğe teşekkür eden Davutoğlu, BM Güvenlik Konseyi'nin çok etkin bir üyesi olan Brezilya ile BM sisteminin ve uluslararası adalete dayalı yeni bir küresel düzenin de kurulması için yoğun çalışma içerisinde olduklarını ifade etmiştir. Ayrıca Türkiye-Brezilya ilişkilerinin diplomatik, ekonomik, askeri ve kültürel gibi her alanda güçlü bir dinamik dönem içerisinde olduğunu belirten Davutoğlu, hem iki ülkenin bölgesel anlamda birbirini tamamladığını hem de küresel işbirliği alanında stratejik işbirliğinin olağanüstü bir ivme kazandığını vurgulamıştır. Patriota ise, Türkiye ve Brezilya'nın son derece dinamik iki demokrasi ve büyüyen ekonomileriyle uluslararası ortamda ön plana çıktıklarını belirtmiş, bu anlamda ve başka konularda iki ülke arasında büyük bir yakınlık bulunduğunu ifade etmiştir. Bu yakınlığın; işbirliğinin artmasına büründüğünü ve bu nedenle adımların oldukça hızlandığını ifade eden Patriota, ilişkilerin birçok alanda daha da gelişeceğini, bu alanların bilim ve teknolojiyi de içereceğini öngördüğünü belirtmiştir.²³⁵ İki ülkenin Bakanları tarafından yapılan açıklamalar, AK Parti Dönemi'nden bugüne kadar gelinen süreçte yapılan ziyaretler, anlaşmalar ikili ilişkilerin her geçen gün artarak geliştiğini ve daha da gelişeceğini göstermektedir.

Brezilya'dan Türkiye'ye Başkanlık düzeyinde ikinci ziyareti, 6-8 Ekim 2011 tarihleri arasında Dilma Rousseff gerçekleştirmiştir. Çankaya Köşkü'nde resmi törenle karşılanan Rousseff, Cumhurbaşkanı Gül ile baş başa görüşmüştür. Bu çerçevede, "Türkiye-Brezilya: Dinamik Bir Ortaklık İçin Stratejik Perspektif" başlıklı ortak bir bildiri kabul edilmiş, Türkiye Cumhuriyeti ile Brezilya Federal Cumhuriyeti arasında

²³⁴ Dış Politika Kronolojisi Eylül 2011", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/eylul_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

²³⁵ "Sayın Bakanımızın Brezilya Dışişleri Bakanı ile Yaptığı Ortak Basın Toplantısının Metni", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-brezilya-disisleri-bakani-ile-yaptigi-ortak-basin-toplantisinin-metni.tr.mfa>; "Kimse Bize Şantaj Yapamaz", 11.09.2011, **Cumhuriyet Gazetesi**, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2011/09/11/kimse-bizi-tehdit-edemez>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018)

“Ceza İşlerinde Karşılıklı Adli Yardım Anlaşması”* ve “Nakliye Anlaşması”* imzalanmıştır. Görüşmenin ardından gerçekleştirilen ortak basın toplantısında Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye ile Brezilya arasındaki ilişkilerin, mesafeler çok uzak olsa da siyasi kararlılık söz konusu olduğunda mesafelerin nasıl anlamsızlaştığının en güzel örneği olduğuna dikkat çekerek, yayınlanan ortak deklarasyon ile stratejik ortaklığın daha fazla derinleştiğini ve anlaşmalara atılan imzaların ilişkileri biraz daha ileri taşıdığını ifade etmiştir.²³⁶ Devlet Başkanı Rouseff de yaptığı konuşmada, uluslararası konularda iki ülkenin görüşlerinin aynı olduğuna dikkat çekerek, Türkiye’nin Filistin politikasına destek verdiğini belirtmiş ve adil çözümün Filistin devletinin tanınması olduğunu ifade etmiştir. Aynı zamanda Arap Baharı konusunda da Türkiye ile aynı görüşe sahip olduklarını belirten Rouseff, Türkiye ile birlikte yapılacak çalışmalarla geleceği daha barışsal bir hale getirebileceklerine inandıklarını vurgulamıştır.²³⁷ Rouseff ayrıca, Türkiye ile siyasi, ekonomi, kültür, savunma ve bilim dışında akraba bağlarını da yakınlaştıracak ilişkiler hedeflediklerini belirterek, “Akraba olarak görüyoruz sizleri. Biz Brezilya milleti yeni bir millet olarak diyebiliriz çok az tarihi olan, bizim damarlarımızda belki biraz da Türkiye’den kan akmaktadır”, ifadelerini kullanmıştır.²³⁸ Rouseff, samimiyetinin bir göstergesi olarak Başbakan Erdoğan’ın annesinin vefatından dolayı, Erdoğan’ın Kısıklı’daki konutuna giderek taziyelerini iletmiştir.²³⁹ Rouseff’in Devlet Başkanlığının ilk dönemlerinde Avrupa turu çerçevesinde, Türkiye’yi ziyaret etmesi Lula da Silva Dönemi’nde yoğunlaşan ilişkilerin Rouseff döneminde de devam edeceğinin göstergesi olmuştur. Rouseff’in samimi açıklamaları, Brezilya’nın Türkiye’ye verdiği önemi ve ilişkileri her alanda geliştirmeye kararlı oldukları öngörmemizi sağlamıştır. Ayrıca, Rouseff’in Avrupa

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 03.05.2015, Sayı: 29375, Karar Sayısı: 2015/7604, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150603.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 04.06.2015, Sayı: 29376, Karar Sayısı: 2015/7631,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150604.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150604.htm>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

²³⁶ “Türkiye-Brezilya İlişkilerinde Mesafenin Anlamı Yoktur”, 07.10.2011, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/80943/turkiyebrezilya-iliskilerinde-mesafenin-anlami-yoktur.html>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

²³⁷ “Brezilya Devlet Başkanı Ankara’da”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 08.10.2011, s.12, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

²³⁸ “Damarlarımızda Türk Kanı Olabilir”, **Dünya Ekonomi Gazetesi**, 07.10.2011, <https://www.dunya.com/gundem/damarlarımızda-turk-kani-olabilir-haberi-155939>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

²³⁹ “Fatih Camii’nde Cenaze Hazırlığı”, **Milliyet Gazetesi**, 08.10.2011, <http://www.milliyet.com.tr/fatih-camii-nde-cenaze-hazirligi-siyaset-1448191/>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

turu çerçevesinde Türkiye’yi ziyareti, Brezilya yerel basınında geniş yer bulmuştur. Bu çerçevede, Rousseff’in Avrupa ülkelerine yaptığı ziyaretleri öne çıkmazken, Türkiye gezisinin ilk sayfalarda yer alması da Brezilya’nın Türkiye ile ilişkilerine verdiği önemi göstermiştir.²⁴⁰

20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında Başbakan Erdoğan, Rio de Janerio’da düzenlenen “Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı”na (Rio+20 Zirvesi) katılmak üzere Brezilya’ya ziyaret etmiş ve bu vesileyle Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmenin ardından yayınlanan ortak bildiri; coğrafi uzaklığın üstesinden gelmiş iki ülkenin, değişen dünya düzeninin sınamalarıyla baş edilmesinde birlikte hareket etmenin önemine dikkat çekilerek, ilişkilerin daha fazla güçlendirilmesi ve çeşitli alanlarda (siyasi ve ekonomik, kültürel ve turistik, savunma sanayii, uzay ve havacılık, kentsel dönüşüm ve yenilenme gibi...) işbirliği yapılması vurgulanmıştır. İki ülke, düzenli olarak siyaset planlama istişareleri gerçekleştirmeyi kararlaştırmış, Orta Doğu ve Kuzey Afrika’da halkların siyasi katılım, artan ekonomik fırsatlar, onurlu yaşam ve sosyal adalete yönelik meşru taleplerini tam desteklediklerini ifade etmişlerdir. Uluslararası örgütlerde ve özellikle küresel barış, istikrar ve refahın, tesisi ve sürdürülmesinde merkezi rolü bulunan BM’de mevcut işbirliğinin seviyesinden duydukları memnuniyeti ifade etmiş, BM Güvenlik Konseyi’nin daha temsili, demokratik ve çağın sınamalarına cevap verebilecek şekilde kapsamlı bir reform gerçekleştirilmesinin gerekliliği konusunda hemfikir olduklarını belirtmişlerdir. Ayrıca Rousseff, Türkiye’nin BM Güvenlik Konseyi 2015-2016 döneminde adaylığına desteğini bir kez daha teyit etmiş ve Brezilya’nın İslam İşbirliği Teşkilatı’nda (İTT) gözlemcilik statüsü almak için yaptığı başvuruya Türkiye’nin sağladığı destek için de memnuniyetini ifade etmiştir.²⁴¹ İkili ve küresel konuların değinildiği ortak bildiri, bir kez daha, ilişkilerin her geçen gün artırılarak devam ettirilmesindeki siyasi kararlılığını göstermiştir.

Eylül 2012’de Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, BM Genel Kurulu 67. Dönem Toplantısı çerçevesinde, Brezilya Dışişleri Bakanı Antonio Patriota ile bir

²⁴⁰ “Türkiye, Dilma’nın Ekonomi Kadrosuna Ayna Olacak”, Haberler.com, 09.10.2011, <https://www.haberler.com/turkiye-dilma-nin-ekonomi-kadrosuna-ayna-olacak-3047649-haberi/>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

²⁴¹ “Türkiye-Brezilya’dan Ortak Bildiri”, **İhlas Haber Ajansı**, 21.06.2012, <http://www.ihb.com.tr/haber-turkiye-brezilyadan-ortak-bildiri-232083/>; “Erdoğan ile Dilma’dan Ortak Bildiri”, **Haber 7**, 21.06.2012, <http://www.haber7.com/siyaset/haber/894269-erdogan-ile-dilmadan-ortak-bildiri>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

görüşme gerçekleştirmiştir. Davutoğlu, Türkiye-Brezilya ilişkilerinin, coğrafi uzaklığa rağmen, iki ülke arasındaki ilişkilerin diplomatik olarak hangi düzeylere varabileceğinin bir örneğini oluşturduğunu belirterek, 2010’da iki ülkenin girişimiyle imzalanan Tahran anlaşmasını ‘kayıp bir fırsat olarak’ nitelendirmiştir. İkili görüşmeye daha sonra İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt dâhil olmuş ve üç bakan, birçok küresel konu hakkında ortak fikirlere sahip oldukları, bu nedenle diplomatik anlamda başarı öyküsü olarak atıfta bulunulabileceği üzerinde görüş birliğine varmışlardır.²⁴² Üç Bakanın bu görüşmesinde, yeni bir işbirliği doğabileceğinin mesajları verilmiş ve Ocak ayında da bunun somut adımı atılmıştır.

5 Ocak 2013’de İzmir’de düzenlenen V. Büyükelçiler Konferansı’na misafir konuşmacı olarak katılmak üzere Brezilya Dışişleri Bakanı Antonio Patriota ve İsveç Dışişleri Bakanı Carl Bildt ülkemizi ziyaret etmiştir. Bu çerçevede, Patriota ve Bildt ile yeniden bir araya gelen Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu; dünya sorunları hakkında düzenli istişarelerde bulunmak için “Barış İnşasında Üçlü Dayanışma” mekanizmasını oluşturmuştur. Davutoğlu, Türkiye, Brezilya ve İsveç’in coğrafi olarak birbirine yakın ülkeler olmamasına rağmen, aralarındaki görüş birliğine dikkat çekerek, “Ortak bir istişare mekanizması, perspektif geliştirme forumu geliştirmek için bir araya gelme kararı aldık. Küresel sorunlarımıza bakışımızda ortaklıklar var. Uluslararası sorunlarda birlikte rol oynayabileceğimize karar verdik. Bu nedenle İngiltere’de üç ülkenin baş harflerinden oluşan “Trilateral Solidarity for Building peace” adını verdik” açıklamasında bulunmuştur. Türkiye ve Brezilya’nın dünya sahnesindeki değişime seyirci kalmadıklarını belirten Patriota ise, “Biz çatışmaya, askeri faaliyete değil diplomasiye yatırım yapıyoruz.” ifadelerini kullanmıştır.²⁴³ Ayrıca Patriota, Türkiye ile Brezilya arasında tarihi, kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda önemli varlığı, faaliyetleri ve inisiyatiflerinin bulunduğunu ifade ederek, Türkiye ve Brezilya’nın son 10 yılda diplomatik temsilcilik sayısını en fazla artıran

²⁴² “Türkiye’ye Yardım Yetersiz, Farkındayız”, **Habertürk Gazetesi**, 25.09.2013, <http://www.haberturk.com/haber/haber/779365-turkiyeye-yardim-yetersiz-farkindayiz>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

²⁴³ “Üçlü Dayanışma İzmir’de Kuruldu”, **Milliyet Gazetesi**, 06.01.2013, <http://www.milliyet.com.tr/-uclu-dayanisma-izmir-de-kuruldu/dunya/dunyadetay/06.01.2013/1651794/default.htm>; “İslamofobiye Karşıyım”, **Hürriyet Gazetesi**, 06.01.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/islamofobiye-karsiyim-22301908>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

lkeler olduklarını vurgulamıştır.²⁴⁴ Bu çerçevede, İnan konusunda yaptıkları girişimi “kayıp bir fırsat” olarak değerlendiren iki ülkenin, antiemperyalist yaklaşımlarının uyuşması nedeniyle küresel olaylara işbirliği içerisinde yaklaşmaya devam ettikleri ve gerçekleştirdikleri bu g birlikleri ile uluslararası alanda etkili olmayı amaçladıkları görülmektedir.

2014 yılında iki ülke arasındaki ziyaretler sadece yemin törenlerine katılma çerçevesinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, 28 Ağustos 2014 tarihinde, Brezilya Dışışleri Bakanı Luiz Alberto Figueiredo, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın yemin törenine katılmıştır.²⁴⁵ Ayrıca Kasım 2014’de G-20 Zirvesi’ne katılmak üzere Avustralya’ya giden Başbakan Davutoğlu, Rousseff’le basına kapalı bir görüşme gerçekleştirmiştir.²⁴⁶ 1 Ocak 2015’de ise Dışışleri Bakanı Mevlüt avuoğlu, Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff’in yemin törenine katılmak üzere Brezilya’yı ziyaret etmiş ve Rousseff’le bir görüşme gerçekleştirmiştir.²⁴⁷

Türkiye ve Brezilya ilişkilerini, başlangıcından 2015 yılına kadar problem yaşamadan dostane ve işbirliği içerisinde devam ettirmeyi başarmış iki ülkedir. Ancak Mayıs 2015’de Türkiye’nin yakın ilişkilere sahip olduğu Brezilya, 1915 olaylarını “soykırım” olarak tanımmıştır. Brezilya Senatosu’nun karar metninde; “Felakete uğrayan kurbanları onurlandırmak ve Ermeni kökenli binlerce Brezilya’nın ülke ekonomisi, sosyal ve kültürel hayatının şekillenmesine verdiği desteği tanımak için hiçbir soykırımın unutulmaması gerektiğini vurguluyoruz ki aynı şeyler bir daha yaşanmasın.” ifadelerine yer verilmiştir.²⁴⁸ Bunun zerine Türkiye, Brezilya Senatosu’nun 1915 olaylarına ilişkin tarihi gerçekleri tahrif eden ve hukuku hiçe sayan kararını bir sorumsuzluk rneği olarak nitelendirerek, kararı kınamıştır. Dışışleri Bakanlığından yapılan açıklamada; “Ermeni lobisinin tesiriyle alınan bu tür siyasi

²⁴⁴ “Büyükelçiler İzmir’in EXPO 2020 Adaylığına Verilen Desteği Teyid Etiler. Konferans Gelecek Yıl Ankara ve Mersin’de Düzenlenecek”, **T.C Dışışleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/besinci-buyukelciler-konferansi-izmir.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

²⁴⁵ “No: 406, 26 Aralık 2014, Sayın Bakanımızın Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff’in Devlet Başkanlığı Yemin Törenine Katılmak zere Brezilya’yı Ziyareti Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_-406_-26-aralik-2014_-sayin-bakanimizin-brezilya_yi-ziyareti-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

²⁴⁶ “Cumhurbaşkanı Rousseff’le Görüştü”, **İhlas Haber Ajansı**, 15.11.2014, <http://www.iha.com.tr/haber-davutoglu-brezilya-cumhurbaskani-rousseffle-gorustu-410424/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

²⁴⁷ “Dışışleri Bakanı avuoğlu Brezilya’da”, **T.C Dışışleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-brezilya_da.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

²⁴⁸ “Brezilya DA ‘Ermeni Soykırımı’nı Tanıdı, Büyükelçi Geri ağırıldı”, 09.06.2015, **Diken**, <http://www.diken.com.tr/brezilya-da-ermeni-soykirimini-tanidi-ankara-buyukelcisini-geri-cagirdi/>; “Brezilya Senatosu 1915’i ‘Soykırım’ Olarak Tanıdı”, **Milliyet Gazetesi**, 31.05.2015, <http://www.milliyet.com.tr/brezilya-senatosu-1915-i-dunya/detay/2067017/default.htm>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

kararların ne olguları ne de hukuki normları değiştirmesi mümkündür. Bu çerçeve de görüşlerimiz, 3 Haziran 2015 tarihinde Dışışleri Bakanlığı'na çağrılan Brezilya'nın Ankara büyükelçisine bildirilmiştir. Türkiye'nin Brezilya Büyükelçisi Hüseyin Diriöz de istişareler için Ankara'ya çağrılmıştır.” ifadelerine yer verilmiştir.²⁴⁹ Türkiye, Brezilya'ya ile sürdürmüş olduğu dostluk ve işbirliği çerçevesindeki ilişkilerini, Brezilya'nın siyasi sahahlerle almış olduğu “soykırım” kararı neticesinde en üst perdeden kınadığı gibi Türkiye'nin Büyükelçisini geri çağırarak da çok sert bir tavır aldığını göstermiştir.

1915 olaylarının “soykırım” olarak tanınmasının ardından iki ülke arasındaki ilk görüşme, Eylül 2015'de Başbakan Ahmet Davutoğlu ile Eski Brezilya Dışışleri Bakanı Celso Amorim arasında gerçekteleşmiştir. Yaklaşık 25 dakika süren görüşmenin kapsamı hakkında bilgi verilmemiştir.²⁵⁰ Ardından 14 Kasım 2015'de Brezilya Cumhurbaşkanı Dilma Rousseff, G-20 Liderler Zirvesi'ne katılmak üzere Antalya'ya gelmiştir.²⁵¹

Aralık 2015'de Türk Hava Yolları (THY) ile Star İttifakı üyesi Avianca Brazil arasında “kod paylaşımı” (code share) anlaşması imzalanmıştır. İmzalanan anlaşma kapsamında Avianca Brazil, THY'nin İstanbul-Sao Paulo seferlerinin yanı sıra İstanbul ötesinde Ortadoğu ve Uzakdoğu seferlerine, THY ise, Avianca Brazil tarafından icra edilen Brezilya iç hat seferlerine kod koyacaktır. Anlaşma sayesinde her iki havayolu mevcut işbirliklerini güçlendirmiş ve birbirlerinin uçuş ağına erişim imkânlarıyla yolculara çok sayıda uçuş alternatifi sağlamıştır.²⁵² Mayıs 2016'da Brezilya'nın Alanya Fahri Konsolosluğu açılmıştır. Açılışta, Brezilya'nın küresel siyasette, diplomaside ortaklarının olduğunu belirten Dışışleri Bakanı Mevlüt

²⁴⁹ “No:171, 8 Haziran 2015, Brezilya Senatosu'nun 1915 Olaylarına İlişkin 2 Haziran 2015 Tarihli Kararı Hk.”, **T.C Dışışleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_-171_-8-haziran-2015_-brezilya-senatosu_nun-1915-olaylarina-iliskin-2-haziran-2015-tarihli-karari-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

²⁵⁰ “Başbakan Davutoğlu, Brezilya Eski Dışışleri Bakanı Celso Amorim ile Görüştü”, **Milliyet Gazetesi**, 13.09.2015, <http://www.milliyet.com.tr/basbakan-davutoglu-brezilya-eski-disisleri-ankara-yerelhaber-968096/>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵¹ “Brezilya Cumhurbaşkanı Rousseff, Antalya'ya Geldi”, **Anadolu Ajansı**, 14.11.2015, <https://aa.com.tr/tr/turkiye/brezilya-cumhurbaskani-rousseff-antalyaya-geldi/473221>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵² “THY ile Avianca Brazil'den “Code Share” Anlaşması”, **Anadolu Ajansı**, 10.12.2015, <https://aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/ulasim/thy-ile-avianca-brazilden-code-share-anlasmasi/632903>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

Çavuşoğlu, Brezilya'nın küresel bir aktör haline geldiğini ve uluslararası platformda pozisyonlarımızın örtüştüğünü ifade etmiştir.²⁵³

2016 yılında gerek Brezilya'da gerekse Türkiye'de yaşanan iç meselelerden dolayı bu yıl ilişkilere dair somut adımlar atılamamıştır. Brezilya'da Devlet Başkanı Dilma Rousseff yolsuzluk suçlaması nedeniyle 12 Mayıs 2016'da açığa alınmış, ardından 31 Ağustos 2016'da Senato'nun 20 hayır oyuna karşın, 61 evet oyuyla görevden kesin olarak alınması kararlaştırılmıştır. Rousseff'in görevden alınmasıyla, Brezilya'da 13 yıllık İşçi Partisi iktidarı da son bulmuş ve devlet başkanlığına Brezilya Demokratik Hareket Partisi'nden Michel Temer gelmiştir.²⁵⁴ Türkiye'de ise 15 Temmuz 2016'da Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) darbe girişiminde bulunmuş ve Türk halkı tarafından bu girişim başarısızlığa uğratılmıştır. Brezilya, FETÖ Darbe Girişimi'ni kınayarak, Türkiye'nin yanında yer almıştır.²⁵⁵ Hatta Rousseff'in görevden alınmasını 'siyasi darbe' olarak nitelendiren Brezilya halkı, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nin Türk halkı tarafından püskürtülmesinden ilham alarak, Türk bayrakları ile meydanlara inmiştir.²⁵⁶ 4-5 Eylül 2016 tarihleri arasında Çin'in ev sahipliğinde düzenlenen G-20 Liderler Zirvesi kapsamında, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Brezilya Dışişleri Bakanı Jose Serra ile görüşmüştür. Görüşmede, iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler, FETÖ Darbe Girişimi ve Brezilya'da yaşananların yanı sıra Latin Amerika'daki son gelişmeler ve Orta Doğu'daki son durum ele alınmıştır.²⁵⁷

5 Aralık 2016'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Brezilya Federatif Cumhuriyeti Büyükelçisi Eduardo Ricardo Gradilone Neto'yu Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde kabul etmiştir. Kabulde; Büyükelçi Neto, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a güven mektubunu takdim etmiştir.²⁵⁸

²⁵³ "Brezilya'nın Alanya Fahri Konsoloslugu Açıldı", **Hürriyet Gazetesi**, 30.05.2016, <http://www.hurriyet.com.tr/brezilya-alanya-fahri-konsoloslugu-acildi-37287947>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵⁴ "Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff Görevden Alındı", **BBC**, 21.08.2016, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37236138>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵⁵ "FETÖ'nün Darbe Girişimine Dünyadan Tepki Yağıyor", **Anadolu Ajansı**, 16.07.2018, <https://aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/fe-tonun-darbe-girisimine-dunyadan-tepki-yagiyor/609329>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵⁶ "Brezilya 15 Temmuz'dan İlham Aldı", **Yeni Şafak Gazetesi**, 03.09.2016, <https://www.yenisafak.com/dunya/brezilya-15-temmuzdan-ilham-aldi-2521758>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵⁷ "Çavuşoğlu Brezilya'yı Görüştü", 03.09.2016, **Yeni Şafak Gazetesi**, 03.09.2016, <https://www.yenisafak.com/dunya/cavusoglu-brezilyayi-gorustu-2521766>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁵⁸ "Brezilya Büyükelçisinden Güven Mektubu", **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı**, 05.12.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/65228/brezilya-buyukelcisinden-guven-mektubu.html>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

2017 yılında ise diplomatik herhangi bir görüşme gerçekleşmemiştir. AK Parti'nin Abdullah Gül, Ahmet Davutoğlu ve Recep Tayyip Erdoğan tarafından şekillendirilen dış politika ekseninde Brezilya ile oluşturulan siyasi ilişkiler, 2015 yılında 1915 olaylarının Brezilya tarafından “soykırım” olarak kabul edilmesiyle bozulmuş olsa da aslında Türkiye'nin, küresel anlamda politika değişikliklerinin Brezilya tarafından ihtiyatla karşılanarak bir soğukluğun ortaya çıktığını da söylemek mümkündür.

1.2. Ekonomik İlişkiler

Brezilya, Güney Amerika ülkeleri arasında, Türkiye'nin en büyük ticaret hacmine sahip olduğu ülkedir.²⁵⁹ İki ülke arasında 10 Nisan 1995 yılında, dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in ziyareti esnasında, “Ticaret, Ekonomik ve Sınai İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Eşitlik ve karşılıklı yarar temelinde; iki ülke arasındaki dostane ilişkileri güçlendirmek ve işbirliğini geliştirmek arzusuyla, ticaret, ekonomik ve sınai işbirliğini karşılıklı çıkar esaslarına göre teşvik etme yönündeki ortak çıkarlarını dikkate alınarak imzalanmış olan bu anlaşma, uzun süre düşük seviyede devam eden ekonomik ilişkilerimizin büyüme ve yükseliş dönemine girdiğinin göstergesi olmuştur.²⁶⁰ 1998 yılında dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem, Brezilya'ya ziyareti sırasında, Brezilya ekonomisinin en önemli merkezi Sao Paulo'da temaslarda bulunarak, Türkiye ile Brezilya arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi üzerinde durulmuştur.²⁶¹

18-21 Ağustos 2001 tarihleri arasında Brezilya Dışişleri Bakanı Luiz Felipe de Seixas Corea ile beraberindeki iş adamları heyeti, işbirliği olanaklarını değerlendirmek için Türkiye'yi ziyaret etmişlerdir. Corea'nın, Devlet Bakanı Kemal Derviş ile görüşmesinde iki ülkenin G-20 içerisinde birlikte hareket etmesi kararlaştırılmıştır.²⁶² Ayrıca Corea, bu ziyareti esnasında, “Aramızdaki uzaklık önemli değil. Önümüzde ciddi fırsatlar var. Ticaretimizi geliştirmek ve ortak yatırımlar için çok istekliyiz.” ifadeleriyle ülkemizle işbirliğini geliştirmek istediklerini vurgulamıştır. Bu ziyaretin

²⁵⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-brezilya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁶⁰ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 28.05.1995, Sayı: 22296, Karar Sayısı: 95/6827, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22296.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁶¹ “İsmail Cem Brezilya'da”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 08.10.1998, s. 9, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁶² “Brezilya ile Ortak Hareket Edilecek”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 22.08.2001, s. 13, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

ardından iki ülke arasındaki uzaklığın bir dezavantaj olmadığını, aksine yeni olanaklar sunmakta olduğunu vurgulayan Brezilya'nın Ankara Büyükelçisi Brian Michael F. Neele de, Türkiye'nin ticaret için önemli bir merkez olduğunu belirterek, iki ülke arasında ilişkilerin daha fazla gelişmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca F. Neel, iki ülke arasında birçok farklı alanda işbirliği olduğuna işaret ederek, savunma sanayinin de bunlar arasında yer aldığını ifade etmiştir.²⁶³

Süleyman Demirel'in ziyaretiyle hareketlenmeye başlayan ticari ve ekonomik ilişkiler, AK Parti Dönemi'nde yoğunluk kazanmıştır. Bu çerçevede 10 Nisan 1995'de imzalanan Ticaret ve Sinaî İşbirliği Anlaşması'nın 6. Maddesi uyarınca kurulan "Türkiye-Brezilya Karma Komisyonu" I. Dönem Toplantısı 7 Ekim 2004 tarihinde Brasilia'da yapılmıştır. Türk Heyetine Maliye Bakanı Kemal Unakıtan'ın, Brezilya Heyetine ise Dışişleri Bakanı Celso Amorim'in başkanlık ettiği toplantıda, ekonomik ve ticari ilişkilerin güçlendirilmesi ve daha fazla geliştirilmesi için kararlar alınmıştır. Bu bağlamda, iki ülkenin ilgili kuruluşlarının (IGEME, APEX, TOBB, DEİK, CNI, KOSGEB, SEBRAE vb.) ticari ilişkilerin geliştirilmesi için önemli olduğu belirtilerek, bu kuruluşların düzenli ticari bilgi değişiminin başlatılması konusunda teşvik edilmesi kararlaştırılmış ve işbirliği çerçevesini belirlemek üzere anlaşma imzalanması konusunda mutabık kalınmıştır. Özelleştirme projelerinde işbirliği, yatırımlar, otomotiv ve yan sanayii, savunma sanayii, deniz ve hava taşımacılığı konuları ele alınmış, petrol alanında ve petrol arama faaliyetlerinde Brezilya'nın milli petrol şirketi Petroleo Brasileiro SA (PETROBRAS) ile Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)'nın işbirliği yapma arzuları konusunda bilgi alışverişi yapılmış ve özellikle etanol olmak üzere yeni ve yenilebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi konusunda anlaşmaya varılmıştır.²⁶⁴ Böylece iki ülke arasındaki dostane ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda önemli adımlar atılmış ve ilişkilerin daha da ileri düzeye taşınacağına sinyalleri verilmiştir.

Türkiye'nin 2006 yılını Latin Amerika'ya açılım yılı olarak belirlemesiyle birlikte, DEİK, Güney Amerika ile ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi stratejisi kapsamında Brezilya ile somut işbirliğini alanlarını saptayarak, bu yönde

²⁶³ "Brezilya'dan İyimser Mesaj", **Cumhuriyet Gazetesi**, 20.08.2001, s. 10, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁶⁴ Milletlerarası Andlaşma, **T.C Resmî Gazete**, 07.10.2004, Karar Sayısı: 2004/8310, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050110-1.htm>, (Erişim Tarihi:03.04.2018).

mekanizmalar oluşturmayı amaçlamıştır. Bu bağlamda, 20 Ocak 2006'da Abdullah Gül'ün, hükümet temsilcileri, işadamları, basın ve TBMM'den temsilciler ile birlikte Brezilya ziyareti esnasında, FIESP (Federation of the Industries of the State of Sao Paulo) ile bir Niyet Antlaşması imzalanarak DEİK bünyesinde Türkiye-Brezilya İş Konseyi kurulmuştur.²⁶⁵ Ziyaret kapsamında, Brezilya Kalkınma ve Dış Ticaret Bakanı Louis Fernanda Furlan ile de ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi hakkında görüşen Gül, daha sonra Brezilya'nın Türkiye'ye satmak istediği kısa ve orta mesafe yolcu uçaklarının üreticisi Embraer şirketini ziyaret etmiştir. Gül, şirket tarafından, memleketi Kayseri'den getirilen pastırma jesti ile karşılanmıştır.²⁶⁶ Atılan bu adımlar iki ülkenin de karşılıklı olarak ticari ve ekonomik ilişkilerini geliştirmekte istekli olduğunu göstermiştir.

Gül'ün ziyaretinin ardından 17 Ağustos 2006'da Brezilya'nın milli petrol şirketi PETROBRAS ve TPAO, Karadeniz'de "derin deniz" petrol ve doğal gaz araması konusunda iki ayrı anlaşma imzalamıştır. Enerji Bakanı Hilmi Güler'in katılımıyla, TPAO Genel Müdür Osman Saim Dinç ile PETROBRAS Direktör Nestor Cunat Cervero arasında imzalanan anlaşma, iki şirketin güçlü hidrokarbon potansiyeli bulunan 3920 (Kırklareli) ve 3922 (Sinop) numaralı bloklarda %50-50 ortaklığa sahip olmayı öngörmektedir.²⁶⁷ Bu bağlamda, Nisan 2009'da TPAO ile PETROBRAS, Karadeniz'de doğalgaz ve petrol araştırmalarında kullanılmak üzere Norveçli Ocean Rig şirketinin Leiv Eiriksson adlı sondaj gemisini, 3 yıl süreyle 650 milyon dolara kiralamıştır. TPAO Genel Müdürü Mehmet Uysal, Karadeniz'de keşif öncesinde bütün yatırımlarının PETROBRAS tarafından karşılanacağını belirterek, keşif sonrası üretim yatırımlarında ise yüzde 50-50 ortaklık olacağını açıklamıştır. Platform üretimi PETROBRAS Türkiye Genel Müdürü Hercules Tadeu da Silva ise 2006 yılında geldikleri Türkiye'de şu ana kadar 130 milyon yatırım yaptıklarını, 2009-2010 döneminde ise 300 milyon dolarlık yatırım planladıklarını ifade etmiştir.²⁶⁸ Bu

²⁶⁵ "Türkiye-Brezilya İş Konseyi", **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyleleri-turkiye-brezilya-is-konseyi>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

²⁶⁶ "Brezilya'da Atatürk'ten Sonra Tanınan Türk", **Milliyet Gazetesi**, 22.01.2006, s. 19, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr>, (Erişim Tarihi: 02.04.2018).

²⁶⁷ "Brezilya'nın Petrol Devi Karadeniz'de arama Yapacak", **Hürriyet Gazetesi**, 17.08.2006, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/brezilyanin-petrol-devi-karadenizde-arama-yapacak-4937034>, (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

²⁶⁸ "Karadeniz'de Umut Sondajı", **Milliyet Gazetesi**, 30.04.2009, <http://www.milliyet.com.tr/karadeniz-de-umut-sondaji-ekonomi-1089520/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

çerçevede, her iki şirketin de Karadeniz’de petrol potansiyelinin çok yüksek olduğuna inandıkları ve enerji konusunda uzun vadeli işbirliği ve yatırım yapmayı planladıkları görülmektedir.

2009 yılında Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva’nın Türkiye’ye yapmış olduğu ziyaret ekonomik ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır. DEİK bünyesinde kurulan Türkiye-Brezilya İş Konseyi’nin ilk toplantısına katılan Lula da Silva, Türkiye ile Brezilya arasındaki ticaret hacminin 1 milyar dolar olmasından utandığını belirterek, artık cüretkâr olmanın zamanı geldiğini ifade etmiştir. Silva, iki ülkenin de yıllarca vasat liderlerden yüzünden yoksul kaldığını, 21. yüzyılda daha atak ve cesur liderlere ihtiyaç olduğunu vurgulamış ve IMF’siz bir ekonomik düzenin kurulmasının önemine işaret etmiştir. Her iki ülkenin de olağanüstü imkânları bulunduğuna dikkat çeken Lula da Silva, artık ticari ilişkilerden korkmamak gerektiğini belirterek, iki ülke arasında iyi bir ticaret köprüsü kurulması gerektiğinin de altını çizmiştir.²⁶⁹ Toplantıda, Brezilya Kalkınma, Sanayi ve Dış Ticaret Bakanı Miguel Jorge ise Brezilyalı şirketlerin Türkiye’ye yatırımı 2010 sonunda 400 milyon doları bulacağını ve Türkiye’nin en önemli ticari ortaklarından biri olacaklarını belirterek, Türkiye’den tarım ürünleri almak istediklerini ve et ürünleri satabileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca Jorge, bankacılık sistemini teknolojik olarak geliştirmek için katkıda bulunabileceklerini belirtmiştir. Brezilyalı Embraer Savunma ve Kamu Pazarlama ve Satış Başkan Yardımcısı Ricardo Marcelo Bester da, işbirliği yapmak istediklerini vurgulayarak, artık uçaklarında THY’nin güzel kırmızı logosunu görmek istediklerini ifade etmiştir.²⁷⁰ Brezilya tarafından Türkiye ile ticaretin geliştirilmesi için yapılan bu açıklamalara karşın, “Brezilya radar ekranımıza girdi. Umarım Türkiye’de Brezilya’nın radar ekranına girer.” diyen Maliye Bakanı Mehmet Şimşek, Brezilya ve Türkiye’nin futbol dışında ilişkilerini ticaret ve yatırımla daha da geliştirebileceğini belirterek, otomotiv, beyaz eşya, tekstil, tarım ve turizmde işbirliği yapabileceğimizi iletmiştir. TOBB ve DEİK Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu ise Latin Amerika ülkelerinde uygulanan yüksek gümrük vergilerin Türk firmaları için caydırıcı olduğunu belirterek,

²⁶⁹ “Lula: Türkiye’yle Ticaretimiz 1 Milyar Dolar, Utanmalıyız.”, **Milliyet Gazetesi**, 22.05.2009, <http://www.milliyet.com.tr/lula--turkiye-yle-ticaretimiz---milyar-dolar--utanmalıyız-ekonomi->, (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

²⁷⁰ “Yatırım 400 Milyon Dolarla Ulaşacak”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 22.05.2009, s.13, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

Brezilya'nın üyesi olduğu “Güney Amerika Ortak Pazarı Serbest Ticaret Anlaşması” müzakerelerinin tamamlanması için Lula da Silva'dan destek istemiştir. Brezilya'nın yenilenebilir enerji konusundaki tecrübesinden yararlanmak istediğine dikkat çeken Hisarcıklıoğlu, iki ülkenin tarımda da işbirliğine gitmesi gerektiğini belirterek, Türkiye'nin, Brezilya'nın altyapı yatırımlarına talip olduğunu ifade etmiştir. Toplantıda gerçekleşen konuşmalardan anlaşılacağı üzere, her iki ülke de birbirinin sunduğu fırsat ve işbirliklerinin farkında olup, artık ticari ilişkilerde ilerleme kaydetmek için somut adımlar atılmasını arzulamaktadır.

Lula da Silva ve heyeti Türkiye-Brezilya İş Konseyi'nin ardından Cumhurbaşkanı Gül ile de görüşerek ticari ilişkiler hakkında fikir alışverişinde bulunmuşlardır. TPOA ile PETROBRAS arasında Karadeniz'de Petrol arama anlaşması imzalandıktan sonra gerçekleştirilen basın toplantısında; Lula da Silva, bu anlaşmadan duyduğu memnuniyeti dile getirerek, ileriye yönelik atılmış çok önemli bir adım olduğunu belirtmiştir. Lula da Silva, iki ülkenin biyoyakıt işbirliğine de gidebileceklerini belirterek, iki ülke iş adamlarının Afrika gibi üçüncü dünya ülkelerinin tarım arazilerinde birlikte etanol üretebileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca iki ülkenin de ticaret hacimlerinin dengeli olmasını isteyeceklerini belirten Lula da Silva, yatırımların denge içinde karşılıklı olmasının önemine dikkat çekmiştir.²⁷¹ Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ise, TPAO ile PETROBRAS'ın işbirliğine çok önemli olduğuna ve 800 milyon dolara yakın yatırım yapılacağına işaret ederek, bu işbirliği sayesinde önümüzdeki yıllarda Karadeniz'deki petrol kaynaklarının dışarı çıkarılmasının ve kullanılmasının mümkün olacağını ifade etmiştir. Brezilya'nın çevre kirliliğini önlemek ve petrolden tasarruf yapmak için geliştirdiği yakıt üretimine de dikkat çeken Gül, otomotiv sektöründe yapılan bu örnek çalışmaları Türkiye'nin de değerlendirmesini istediklerini ifade etmiştir. Gül, MERCOSUR ile de Serbest Ticaret Anlaşması imzalamaya çok önem verdikleri belirterek, bu anlaşma ile ticari ilişkilerin daha da güçleneceğini ifade etmiştir.²⁷² İki ülke liderlerinin açıklamaları, Türkiye-Brezilya arasındaki dostluğun ve ticari işbirliğinin derinleştirilerek yoğunlaştırılması

²⁷¹ “Gül-Da Silva Ortak Basın Toplantısı”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 22.05.2017, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/63158/Gul-Da_Silva_ortak_basin_toplantisi.html, (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

²⁷² “Gül, Petrobras ile TPAO Karadeniz'de Petrol Aramaya Başlayacaklar”, **Milliyet Gazetesi**, 22.05.2017, <http://www.milliyet.com.tr/gul--petrobras-ile-tpao-karadeniz-de-petrol-aramaya-baslayacaklar-ekonomi-1097785/>, (Erişim Tarihi: 05.04.2018).

yönündeki kararlılıklarını yansıtmıştır. Bu bağlamda, iki lider de çeşitli alanlarda işbirliği yapılabileceğini saptamışlar ve ilişkilerin üst düzeye çıkarılması için bu işbirliği alanlarını değerlendirmedeki isteklerini birbirlerine açık bir şekilde ifade etmişlerdir. Bu da Lula da Silva'nın ziyaretinin ekonomik ilişkilere ciddi anlamda katkı sağladığını göstermektedir.

Dış Ticaretten Sorumlu Devlet Bakanı Zafer Çağlayan'ın iş adamları heyeti ile birlikte Temmuz 2009'da yapmış oldukları Brezilya ziyareti de ticari ilişkilerin geliştirilmesi için önemli bir adımdır. Bu ziyaret kapsamında “Hızlı hareket tarzımızla bu pazara tutunuruz. İş bağlantılarının izlerini aldık. Kısa sürede buraya sektörel organizasyon yapacağız. Burası açıkçası dünyanın keşfettiği ama bizim geç keşfettiğimiz bir maden. Artık işlenmiş maden olarak bakacağız. Bölgede kumaş için ciddi bir pazar var. Çok büyük miktarda kumaş satılabileceği bize söylendi. Firmalardan aldığımız izlenimler böyle. Fiyatlar karşılıklı iyi. Kalite de iyi olursa, zaten Çin'den, Hindistan'tan, Uzakdoğu'dan aldığı malı, biraz daha yakından Türkiye'den alabilirler. Potansiyel ciddi. Brezilya'da ofis açmayı planlıyoruz. Burada ticari ataşelikler oluşturmak lazım.” açıklamasını yapan İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği (İTKİB) Yönetim Kurulu Başkanı İsmail Gülle, işbirliği alanlarına dikkat çekerek, gerek Brezilya ile gerekse bölge ülkeleri ile ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi gerektiğinin altını çizmiştir.²⁷³ Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) Başkanı Mehmet Büyükekşi de Serbest Ticaret Anlaşması görüşmelerinin istenildiği hızla gitmediğini, sadece toplantı yapıldığını belirterek, bunun ticaretin önünde büyük engel teşkil ettiğini, bu yüzden Brezilya tarafından vergi engeli kaldırılması durumunda iki ülke arasındaki ticaretin dengeleneceğini ifade etmiştir.²⁷⁴ Açıklamalardan anlaşılacağı üzere; Türkiye, Brezilya ile ticari ilişkilerini ileri bir boyuta taşımayı istemekte, ancak bunun gerçekleşebilmesi için öncelikle işbirliği alanlarının değerlendirilmesi ve Serbest Ticaret Anlaşması görüşmelerinin olumlu sonuç vermesi gerektiği vurgulamaktadır. Bu noktada, Brezilya'nın Serbest Ticaret Anlaşması'na daha sıcak bakması gerekmektedir.

²⁷³ “İhracatçıların Yeni Hedefi; Latin Amerika ve Afrika”, **Milliyet Gazetesi**, 21.07.2009, <http://www.milliyet.com.tr/ihracatcilarin-yeni-hedefi--latin-amerika-ve-afrika-ekonomi-1119938/>, (Erişim Tarih:07.04.2009).

²⁷⁴ “İhracatçıların Yeni Gözdesi Afrika”, **Habertürk Gazetesi**, 21.07.2009, <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/160194-ihracatcilarin-yeni-gozdesi-afrika>, (Erişim Tarih:07.04.2009).

TBMM Dışişleri Komisyonu Başkanı Murat Mercan, TBMM Dışişleri Komisyonu üyelerinden oluşan bir heyetle birlikte Brezilya'ya ziyareti (1-7Kasım 2009) esnasında, 3 Kasım 2009 tarihinde Sao Paulo'da Sanayi Federasyonu (FIESP) yetkilileri ve işadamlarıyla bir toplantı gerçekleştirmiş, 6 Kasım 2009'da ise Rio de Janerio'da PETROBRAS petrol şirketlerinde temaslarda bulunmuştur.²⁷⁵ 4-5 Ocak 2010 tarihinde ise "Türkiye-Brezilya II. Dönem KEK Toplantısı" için Dışişleri Bakanı Celso Amorim Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Toplantıya eşbaşkanlık yapan Amorim; KEK Eşbaşkanı Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ile görüşmüş, ardından Türkiye-Brezilya II. Dönem KEK Toplantısı'nın açılışına katılmıştır.²⁷⁶ Bu toplantı çerçevesinde "Türkiye-Brezilya Karma Ekonomik Komisyonu II. Dönem Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır. Mutabakat Zaptı, iki ülke arasında 2010-2012 yıllarını kapsayacak bir yol haritası oluşturulması, her iki ülkede düzenlenecek fuarlara karşılıklı katılım sağlanması, TOBB ile Brezilya Sanayiler Konfederasyonu arasında işbirliği anlaşması imzalanması gibi bir dizi kararı öngörmektedir. Çağlayan, mutabakat zaptına ilişkin, "II. Dönem Toplantısı Mutabakat Zaptı ile dünyanın ekonomisinin içinde bulunduğu kriz döneminde alabileceğimiz ortak tedbirlerin, ikili ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve kolaylaştırılması ve bu çerçevede yasal altyapının tamamlanması, yatırımlar, Türkiye-MERCOSUR Serbest Ticaret Anlaşması, serbest bölgeler, enerji, ulaştırma, tarım, turizm ve bilim konularında gerçekleştirilebileceğimiz işbirliği alanlarını daha da geliştirme yönünde önemli bir adım atmış bulunuyoruz." açıklamasında bulunurken, Amorim ise Mutabakat Zaptına özel dikkat harcamak gerektiğini ifade etmiştir. Aksi halde bunun bir iyi niyet göstergesi olarak dosyalarda kalacağını belirten Amorim, "Müslümanlıkta benzer bir söz var mı bilmiyorum, ama Hristiyanlıkta, 'cehennem iyi niyet taşlarından oluşur.' diye bir söz var" ifadeleriyle Mutabakat Zaptı'nın kâğıtta kalmaması gerektiğini vurgulamıştır. Bu toplantı, Türkiye ile Brezilya arasındaki mevcut ticari ve ekonomik ilişkilerin kuvvetlendirilmesi açısından önemli bir adım olmuştur.²⁷⁷

²⁷⁵ <http://www.mfa.gov.tr/kasim-2009.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²⁷⁶ <http://www.mfa.gov.tr/ocak.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²⁷⁷ "Türkiye-Brezilya Yakınlaşmasında İkinci Adım", **Dünya Ekonomi Gazetesi**, 04.01.2010, <https://www.dunya.com/gundem/turkiye-brezilya-yakinlasmasinda-ikinci-adim-haberi-101617>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

Celso Amorim'in Türkiye'ye ziyareti ardından yine Ocak 2010'da Sanayi ve Ticaret Bakanı Nihat Ergün Brezilya'yı ziyaret etmiştir. Brezilya Ticaret ve Sanayi Bakanı Miguel Jorge ile görüşen Ergün, bu görüşmede, iki ülke arasındaki ticaret hacminin genişlemesinin önünde büyük engel teşkil eden çifte vergilendirmenin kalkacağı ve Serbest Ticaret Anlaşması imzalanması konusunda 2010 yılı içerisinde somut adımlar atılacaklarının teminatını almıştır.²⁷⁸ Ergün, bu ziyaret kapsamında Latin Amerika'nın en büyük otomotiv üreticisi General Motors'u (GM) ziyaret etmiş ve GM Brezilya Başkanı Jaime Ardila ile bir araya gelerek fabrikada inceleme yapmıştır. Ergün, Brezilya'da kullanılan Flexi motor teknolojisini de inceleme fırsatı bulduklarını belirterek, "Bu teknoloji sadece etanol ve benzin-etanol karışımı yakıtla çalışmaya imkân veriyor, Hibrid ve elektrikli araç teknolojisi dışında bir başka seçenekte etanol yakıtlı otomotiv teknoloji olabilir. Türkiye'de incelemeye değer bir konu." açıklamalarında bulunmuştur.²⁷⁹

26-30 Mayıs 2010 tarihleri arasında Erdoğan'ın Brezilya'ya yapmış olduğu ziyaret; iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler açısından en önemli adımdır. Erdoğan bu ziyaret kapsamında çok sayıda Türk ve Brezilyalı iş adamının katılımıyla düzenlenen İş Forumu'na katılmış, uçak üreticisi Embraer'in fabrikalarını ve PETROBRAS'ı ziyaret etmiştir. 28-29 Mayıs tarihlerinde ise Rio de Janeiro'da düzenlenen Medeniyetler İttifakı Rio Forumu'nun III. toplantısına katılmıştır.²⁸⁰ Başbakan Erdoğan, Türkiye-Brezilya Forumu'nda yaptığı konuşmada; Türkiye'nin dış politikadaki aktif girişimlerinin, dış ticarete olumlu yansıdığına dikkat çekerek, Türkiye'nin, 3 saatlik bir uçuşla 52 ülkeye ulaşmanın mümkün olduğu merkezi konumda bir ülke olduğunun altını çizmiş, THY'nin Sao Paulo'dan geçen yıl başlatmış olduğu doğrudan uçak seferleri sayesinde, Türkiye'nin bölgesindeki pazarlara ulaşımın artık Brezilyalı iş adamları için daha kolay bir hale geldiğini ifade etmiştir. bu bağlamda; iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari işbirliğinin gelişmesinde

²⁷⁸ Yelkenleri Dolduralım Okyanus Ötesine Açılalım", **Hürriyet Gazetesi**, 27.01.2010, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/yelkenleri-dolduralim-okyanus-otesine-acilin-13597344>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²⁷⁹ "Ergün, 'El Turco' ile Çifte Vergiyi Embraer'le Motor Satışını Konuştu.", **Sabah Gazetesi**, 27.01.2010, https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2010/01/27/ergun_el_turco_ile_cifte_vergiyi_embraerle_motor_satisini_konu_stu, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

²⁸⁰ http://www.mfa.gov.tr/mayis_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 11.04.2018).

müteahhitlik sektörünün de yer alabileceğini belirtmiştir.²⁸¹ Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ise, iki ülke arasındaki dış ticaret hacminin potansiyeli yansıtmadığının, diplomatik alandaki işbirliğinin ekonomik alanda da görülmesi gerektiğinin altını çizmiştir. Brezilya Yatırım, Sanayi ve Dış Ticaret Bakanı Miguel Jorge de Türkiye ve Brezilya ekonomilerinin gelişmesinin çok önemli olduğunu, enerji, altyapı, havacılık, otomotiv sanayi ve gıda gibi iki ülke arasında işbirliğini geliştirecek birçok alan olduğuna dikkat çekmiştir.²⁸² Ayrıca Jorge, sanayiye yaptığı katkısından dolayı Başbakan Erdoğan'a, Sao Paulo'nun altından haritasını içeren FIESP nişanını takdim etmiş ve "Bu Sanayi Bakanı Federasyonu'nun bir hatırası. Brezilya'yla sanayi alanında işbirliği yapan ülkelere takdim edilmektedir." açıklamasında bulunmuştur. FIESP nişanın takdim edilmesi, Brezilya'nın, Türkiye ile işbirliğine önem verdiğinin işareti olmuştur.²⁸³ Erdoğan bu ziyaret kapsamında, beraberindeki heyetle birlikte Embraer şirketini gezip bilgi alarak, uçakların üç boyutlu simülasyonlarını izlemiştir.²⁸⁴ Erdoğan, Brezilya'ya ortak uçak üretimi için stratejik ortaklık önerirken, Binali Yıldırım da, yaklaşık 2,5-3 saatlik bir uçuşla bölgesinde, 50'den fazla ülkeye ulaşabilen Türkiye'nin içeride ve komşu ülkeleri ile daha iyi bir ulaşım sağlanması için küçük ve ortak gövdeli uçakları ihtiyacı olduğu, bu nedenle bu avantajı değerlendirip, Türkiye'nin yerli uçak sanayisini hem ticari hem de askeri olmak üzere geliştirmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁸⁵ Ayrıca Erdoğan, İstanbul Ticaret Odası'nın Brezilya'nın Başkenti Sao Paulo'da düzenlediği, "I. Türk İhraç Ürünleri Sergisi"nin açılışına da katılmıştır. 151 Türk firmasının MERCOSUR bölgesi ile buluşturan sergi, Brezilya ve bölge ülkeleriyle ticaret hacmimizin artırılması için önemli bir adım olmuştur.²⁸⁶ Bu ziyaret vesilesiyle iki ülke arasında; "Gümrük Konularında Karşılıklı

²⁸¹ "Türkiye ile Brezilya Arasında Yeni Bir Dönem Başlıyor", **T24 Bağımsız İnternet Gazetesi**, <http://t24.com.tr/haber/erdogan-turkiye-ile-brezilya-arasinda-yeni-bir-donem-basliyor,78830>, (Erişim Tarihi: 11.04.2018).

²⁸² "Çağlayan: Brezilya ve Türkiye Birbirine Rakip Değil", **Milliyet Gazetesi**, 27.05.2010, <http://www.milliyet.com.tr/caglayan-brezilya-ve-turkiye-birbirine-rakip-degil-ekonomi-1243201/>, (Erişim Tarihi: 11.04.2018).

²⁸³ "Attığımız İmzanın Arkasındayız", **Sabah Gazetesi**, 28.05.2010, https://www.sabah.com.tr/gundem/2010/05/28/erdogan_attigimiz_imzanin_arkasindayizi, (Erişim Tarihi: 11.04.2018).

²⁸⁴ "Erdoğan Brezilya'da Uçak Şirketini Gezdi", **Yeni Şafak Gazetesi**, 27.05.2010, <https://www.yenisafak.com/aktuel/erdogan-brezilyada-ucak-sirketini-gezdi-259476>, (Erişim Tarihi: 12.04.2018).

²⁸⁵ "Brezilya ile Uçak Üretimi Görüldü, Protip 1 Milyar Dolara Çıkacak", **Hürriyet Gazetesi**, 28.05.2010, <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/brezilya-ile-ucak-uretimi-gorundu-prototip-1-milyar-dolara-cikacak-14860034>, (Erişim Tarihi: 12.04.2018).

²⁸⁶ "Başbakan, İTO'ya Sert Çıktı", **Dünya Ekonomi Gazetesi**, 28.05.2010, <https://www.dunya.com/gundem/basbakan-ito039ya-sert-cikti-haberi-115510>, (Erişim Tarihi: 12.04.2018).

İdari Yardım Anlaşması”^{*} ve “Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Muhtırası” imzalanmıştır.²⁸⁷ Bu çerçevede Erdoğan’ın Brezilya’ya yapmış olduğu ziyareti; ticari potansiyelleri yüksek olan her iki ülkenin de bunun değerlendirilmesi gerektiği konusunda hemfikir olduğunu ve bu yönde yeni kapılar açılacağını göstermiştir.

15-17 Aralık 2010 tarihleri arasında Devlet Bakanı ve Başmüzakereci Egemen Bağış’ın Brezilya’nın Foz do Iguaçu kentinde düzenlenen 40. MERCOSUR Bakanlar Toplantısı’nda Türkiye’yi temsil etmek üzere yaptığı ziyaret çerçevesinde, Gelir Üzerinden Alınan Vergilerde Çifte Vergilendirmeyi Önleme ve Vergi Kaçakçılığına Engel Olma Anlaşması* imzalanmıştır. Brezilya Dışişleri Bakanı Celso Amorim ile imzaladığı anlaşma töreninde Bağış, bu anlaşmanın iki ülke arasındaki ticareti daha da artıracaklarını vurgulayarak, bunun iş dünyası için iyi bir haber olduğunu belirtmiştir. Amorim ise, bu anlaşmanın “siyasi iradenin bürokrasinin üstesinden gelebileceğinin bir kanıtı” olduğunu ifade etmiştir.²⁸⁸ Gerek bu anlaşma gerekse siyasi istişarelere yönelik MERCOSUR ile imzalanan Muhtıra, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin seviyesinin artırılması için önemli bir adımdır. Zira 2010 yılında Türkiye’nin Güney Amerika ülkelerine ihracatı, yaklaşık 2/3’si MERCOSUR’un tam üyesi olan içinde Brezilya’nın da bulunduğu 4 ülkeye yapılmıştır. Türkiye’nin MERCOSUR ülkelerine ihracatı 2010 yılında %83 artarak 1,2 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. İthalatı ise 2010 yılında %28,7 artarak 2,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.²⁸⁹ Bu açıdan bakıldığı zaman, MERCOSUR ile imzalan Muhtıra çerçevesinde öngörülen siyasi istişare toplantılarının katkısıyla, Türkiye-MERCOSUR Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmasına yönelik yapılan çalışmaların karşılıklı iyi niyet ve fayda ekseninde yaklaşılması durumunda kısa sürede somut bir sonuca ulaşılacağı uzmanlar tarafından dile getirilmektedir.

6-8 Ekim 2011 tarihleri arasında Brezilya Devlet Başkanı Dilman Rousseff’in Türkiye’ye ziyareti sırasında, Türkiye-Brezilya İş Forumu toplantısına katılmıştır.

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 20.01.2012, Karar Sayısı: 2011/2669, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120120-4.htm>, (Erişim Tarihi: 12.04.2018).

²⁸⁷ http://www.mfa.gov.tr/mayis_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

* Ayrıntı için bkz; “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 12.01.2012, Karar Sayısı: 2011/2624, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120112-3-1.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

²⁸⁸ “Bağış Brezilya’da”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 16.12.2010, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/205202/Bagis_Breziya_da.html, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

²⁸⁹ “Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR)”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/guney-ortak-pazari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

Cumhurbaşkanı Gül, Rousseff ile görüşmesinin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında özetle; Rousseff'in Türkiye-Brezilya İş Forumu'nda mutlu olduğunu gördüğünü ve iki ülke arasında bulunan siyasi alandaki yoğun işbirliğine ek olarak ekonomi, savunma sanayi, turizm, enerji ve taşıma alanlarındaki iş birliğinin artırılması konusunda kararlı olduklarını vurgulamıştır. Bu çerçevede, gerçekleştirdikleri görüşmelerde, 10 milyar dolarlık ticaret hacmi hedefinin çok kısa sürede yakalanacağından emin olduklarını ifade etmiştir. Rousseff ise, Türkiye ile Brezilya arasındaki ticaret hacminin 2 milyar dolar düzeyinde olduğunu belirterek, bu hacmin iki ülke arasındaki gerçek potansiyeli yansıtmadığını ifade etmiştir. Türkiye-Brezilya ilişkilerinin sadece ticari değil, aynı zamanda özel sektörde ve diğer alanlarda da devam etmesi gerektiğini belirterek, Brezilya'da Türk yatırımlarının, Türkiye'de de Brezilyalı işadamlarının yatırım yapmasının teşvik edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.²⁹⁰

Haziran 2012'de TUSKON'un organizasyonu ile Brezilya Ticaret ve Yatırım Ajansı Apex Brasil Başkanı Mauricia Borges ve Brezilya Dış Ticaret Müsteşarı Tatiana Lacerda Prazeres öncülüğünde; 17 Brezilyalı işadamı bir araya gelmiştir. Prazeres, Organizasyon'da, 2011 yılında Brezilya ve Türkiye arasındaki anlaşma doğrultusunda 8 milyon dolar değerindeki ilk uçaklarını Türkiye'ye teslim ettiklerini ve bu sayının 40'a çıkmasını hedeflediklerini belirtmiştir. Bu çerçevede, iki ülke arasında sivil havacılık ve uçak ticareti konularında Türkiye ile güzel ilişkiler yürüttüklerini belirten Prazeres, Türkiye'nin bu anlamda söz sahibi bir ülke konumunda olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Prazeres, Organizasyon'da aralarında gıdadan makineye, tıbbi aletlerden deri ürünlerine kadar 17 Brezilyalı firmanın Türk firması ile buluştuğunu ifade etmiş, iki ülke arasında var olan potansiyelin seviyesinin yükseltilmesi için Türk şirketlerinin Brezilya ile konsorsiyum oluşturabileceklerine, buna kendilerinin açık olduklarını belirtmiştir. Borges ise iki ülke arasında şu anda %1'ler seviyesinde olan ticaretin %15 seviyelerine taşımayı hedeflediklerini,

²⁹⁰ "Gerilla Başkan Köşk'te", **Habertürk Gazetesi**, 07.10.2011, <http://www.haberturk.com/haber/haber/677360-gerilla-baskan-koskte>; <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/80943/turkiyebrezilya-iliskilerinde-mesafenin-anlami-yoktur.html>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

uluslararası pazarlarda Brezilya ve Türk iş adamlarının çok güzel işlere imza atabileceğinin vurgulamıştır.²⁹¹

Mayıs 2015’de Ankara Kalkınma Ajansı (AKA) ve OSTİM Sanayici İşadamı ve Yöneticileri Derneği (ORSİAD) işbirliğinde Brezilya ve Venezuela temsilcileriyle ticari işbirliği toplantısı gerçekleştirilmiştir. Toplantıya katılan Brezilya Ankara Büyükelçisi Antonio Luis Espinola Salgado, Türkiye ile Brezilya’nın ürettikleri ürünlerin benzer olduğunu bu yüzden de iki ülke arasındaki alışverişin çok olmadığı belirterek, iki ülke arasındaki ticari ilişkilerin yanı sıra özel sektörün daha etkili olacağını ifade etmiştir. Güney Amerika ülkeleri ile Türkiye arasındaki ticari işbirliği fırsatlarının tartışılarak, ticaretin geliştirilmesi için ülkeler arası yatırım olanaklarının değerlendirildiği toplantı; Türkiye’nin başta ticaret hacminin en yüksek olduğu Brezilya olmak üzere bölge ülkelerine olan ilgisini, bölge ülkelerinin de Türkiye’ye olan ilgisini göstermektedir.²⁹² Bu ilginin göstergesi olarak 2016 yılında Et ve Balık Kurumu tarafından Brezilya’dan 16 bin 500 adet büyükbaş hayvan ithal edilmiştir.²⁹³

Şubat 2017’de Brezilya Büyükelçisi Eduardo Gradilone, Ankara Ticaret Odası’nı (ATO) ziyaret ederek, Türk iş adamlarına işbirliği çağrısında bulunmuştur. Hedeflerinin ticareti artırmak olduğunu belirten, Gradilone, ATO ile bu manada işbirliği yaparak ticareti ve yatırımları artırmak istediklerini vurgulamıştır. ATO Başkanı Gürsel Baran ise, her türlü işbirliğine hazır olduklarını ifade etmiştir.²⁹⁴ Haziran 2017’de Turkish Cargo, hizmet ağına Brezilya ve Güney Amerika’nın en büyük sanayi ve ticaret merkezlerinden Sao Paulo’yu dahil etmiştir. Sao Paulo, zengin ürün ve Pazar çeşitliliği ile diğer önemli ticaret merkezlerine yakın olması nedeniyle Turkish Cargo için yüksek potansiyele sahip bir pazar konumuna gelmiştir. Böylece

²⁹¹ “Türk Malı Uçak Üretimi İçin Düğmeye Basıldı”, **Milliyet Gazetesi**, 31.10.2012, <http://www.milliyet.com.tr/turk-mali-ucak-uretimi-icin-dugmeye-basildi-ekonomi-1619889/>; Türk Malı Uçakta Uçacağı”, **Habertürk Gazetesi**, 31.10.2012, <http://www.haberturk.com/ekonomi/airport/haber/789970-turk-mali-ucakta-ucacagiz/>, (Erişim Tarihi: 14.04.1018).

²⁹²“Güney Amerika Ülke Temsilcileriyle Uluslararası Ticari Tanıtım ve İşbirliği Buluşmaları Gerçekleştirildi”, **Ankara Kalkınma Ajansı**, 28.05.2015, http://www.ankaraka.org.tr/tr/guney-amerika-ulke-temsilcileriyle-uluslararasi-ticari-tanitim-ve-isbirligi-bulusmalari-gerceklestirildi_2500.html, (Erişim Tarihi: 18.04.1018).

²⁹³ “Dev Gemiyle Brezilya’dan Getirilen 11 Bin Hayvan İçin 631 Sefer”, **Milliyet Gazetesi**, 24.10.2016, <http://www.milliyet.com.tr/dev-gemiyle-brezilya-dan-getirilen-ekonomi-2332745/>, (Erişim Tarihi: 18.04.1018).

²⁹⁴ “Yedinci Büyükten İş Birliği Çağrısı”, **Hürriyet Gazetesi**, 18.02.2017, <http://www.hurriyet.com.tr/yedinci-buyukten-is-birligi-cagrisi-40369079>, (Erişim Tarihi: 18.04.1018).

Turkish Cargo'nun Latin Amerika'da güçlü bir inteline ağına sahip olması sayesinde bölgenin diğer birçok noktasına da hizmet vermesi hedeflenmiştir.²⁹⁵

Türkiye-Brezilya ekonomik ilişkileri; her ne kadar siyasi ilişkilerde yakalanan olduğumuz seviyeyi, ekonomik ilişkilerde o düzeyde yakalayamamış olsa da AK Parti Dönemi'nde önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Bu dönemde artık coğrafi uzaklığın anlamını yitirmesi, yapılan ziyaretler, imzalanan anlaşmalar, işadamlarının ülkeyi ve pazarı tanıması için heyetler arası buluşmalar gerçekleştirilmesi, Karma Ekonomik Komisyon ve Türkiye-Brezilya İş Konseyi Toplantıları, Brezilya ile Türkiye'nin ticari ve ekonomik alanda işbirliğinin gelişmesi için önemli adımlar olmuştur. Ancak iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler; dostane bir şekilde devam etmesine ve çeşitli adımlar atılmasına rağmen, hala istenen düzeye ulaşamamıştır. Bunun nedeni öncelikle her iki ülkenin de birbirini tamamlayıcı ürünlere sahip olmaması ve hala iki ülke arasında müzakereleri devam eden Serbest Ticaret Anlaşması'nın imzalanmış olmamasıdır.

1.3. Kültürel İlişkiler

İki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin hukuki altyapısını Süleyman Demirel'in 1995 yılında Brezilya'ya yapmış olduğu ziyareti sırasında imzalanan "Kültür ve Eğitim Alanında İşbirliği Anlaşması" oluşturmaktadır. Anlaşma, iki ülke arasındaki mevcut dostluk bağlarını güçlendirme; kültür, eğitim ve spor alanlarındaki ikili işbirliğini geliştirme açısından önemli bir adımdır.²⁹⁶

2006 yılında Abdullah Gül'ün Brezilya ziyareti sırasında ise her iki ülkenin dış politikaları ve ikili ilişkileri hakkında daha çok bilgi sahibi olmanın öneminin bilinciyle; iki ülke arasındaki işbirliğini artırmak, diplomatik personellerinin eğitim ve öğretimini ilerletmek ve araştırma alanlarını geliştirmek amacıyla "Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Eğitim Merkezi ile Brezilya Federal Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademisi Arasında İşbirliğine İlişkin Mutabakat Muhtırası" imzalanmıştır. Böylece iki ülke kendi eğitim kursları, seminerleri ve diğer akademik faaliyetleri hakkında aktif bilgi değişiminde bulunacaklar ve diplomatik

²⁹⁵ "Turkish Cargo'dan Güney Amerika'da Yeni Nokta", **Anadolu Ajansı**, 15.06.2017, <https://aa.com.tr/tr/ekonomi/turkish-cargodan-guney-amerikada-yeni-nokta-/841981>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

²⁹⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22296.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

eğitim ve ğretimi için gerekli konular ve özel yetenekler hakkında sürekli bilgi alışverişi yapabileceklerdir.²⁹⁷

2009 yılında Lula da Silva'nın Türkiye'ye gerçekleştirmiş olduğu ziyarette de kültürel konular ele alınmış ve bu çerçevede Türkiye'nin Brezilya'da, Brezilya'nın da Türkiye'de daha iyi tanıtılması kararlaştırılmıştır. Cumhurbaşkanı Gl, Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva onuruna vermiş olduğu yemekteki konuşmasında, aslında Brezilya'nın Türkiye'de çok iyi tanındığını, Türkiye'nin en çok okunan yazarları arasında Brezilyalı yazarlarının yer almasının yanı sıra, birçok futbolcu elçilerinin bulunduğunu, yine de diğer alanlarda da tanınması için faaliyetler yapılması gerektiğini vurgulamıştır.²⁹⁸ Ayrıca bu ziyaret çerçevesinde Türkiye ile Brezilya arasında direkt uçuşun başlatılmasının da kültürel ilişkilere etkisi olmuştur. Böylelikle her iki ülkenin vatandaşı rahatlıkla gidiş geliş yapabilecek, birbirlerini tanıma fırsatı bulacak ve karşılıklı turizmin gelişmesine yardımcı olacaktır.

21 Mart 2010 tarihinde Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay, Brezilya'ya yaptığı ziyaret çerçevesinde, Brezilya Kültür Bakanı Loao Luiz Silva Ferreira ile ikili bir görüşme gerçekleştirmiştir. Brezilya'nın Latin Amerika'nın en büyük ülkelerinden birisi ve 200 milyona yakın bir nüfusu olduğuna dikkat çeken Günay, 10 bin doların üzerinde kişisel gelirleri olduğunu ve bu ülkeyi "büyük potansiyel" olarak gördüklerini belirtmiştir.²⁹⁹ Görüşmenin ardından, "Turizm Karma Komisyonu" oluşturulması ve ilk toplantının, Brezilya Turizm Bakanı'nın Türkiye'yi ziyaret sırasında gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.³⁰⁰

26-30 Mayıs 2010 tarihleri arasında Başbakan Erdoğan Brezilya'ya ziyareti kapsamında, Anadolu'da Selçuklu döneminden kalan ve UNESCO'nun Dünya

²⁹⁷ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 10.12.2006, Sayı: 26372, Karar Sayısı: 2006/11225, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/12/20061210-2.htm>, (Erişim Tarihi: 29.03.2018).

²⁹⁸ "Köşk'te Hijyen Dönemi" **Milliyet Gazetesi**, <http://www.milliyet.com.tr/kosk-te--hijyen--donemi-siyaset-1098286/>, (Erişim Tarihi: 04.04.2018).

²⁹⁹ "Kültür ve Turizm Bakanı Günay Brezilya'ya Gitti", **Hürriyet Gazetesi**, 21.03.2010, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kultur-ve-turizm-bakani-gunay-brezilyada-gitti-14171405>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

³⁰⁰ "Türkiye ve Brezilya Kültür Turizm İlişkileri İvme Kazanacak", **Haberler.com**, 25.03.2010, <https://www.haberler.com/turkiye-ve-brezilya-kultur-turizm-iliskileri-ivme-haberi/>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

Mimari Anıtları listesinde yer alan Divriği Ulu Camisi ve Şifahanesi'nin fotoğraflarından oluşan "Cennetin Kapıları" adlı serginin açılışını yapmıştır.³⁰¹

Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff, 6-8 Ekim 2011 tarihleri arasında Türkiye'ye gerçekleştirmiş olduğu ziyareti sırasında, "Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurulu ve Brezilya Federatif Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı arasında Yükseköğretim Alanında Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.³⁰² İki ülke arasındaki fiziksel mesafenin direkt uçuşlarla azaldığını, bu uçuşların iki kültürün yakınlaşmasını sağladığını vurgulayan Rousseff, şu anda bilim ve teknoloji alanında da bir anlaşma yapmaya çalıştıklarını belirterek, Brezilya'nın Bilim Araştırma ve Teknoloji Kurumu ile Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) arasında bir anlaşma imzalanmasının söz konusu olduğunu ifade etmiştir.³⁰³

Eylül 2013'de İstanbul'da, Başkonsolosluk tarafından desteklenerek onaylanan, Brezilya Kültür Merkezi açılmıştır. İlk ve tek resmi kültür merkezi olma özelliği taşıyan Brezilya Kültür Merkezi, Brezilya dilini (Portekizce) ve kültürünü tanıtmayı, Brezilya ile Türkiye arasındaki kültürel ilişkileri derinleştirmeyi amaçlamıştır. Merkez tarafından hazırlanan kültürel faaliyetler, Brezilya ile eş zamanlı olarak gerçekleştirilmektedir.³⁰⁴ Bu çerçevede, Türkiye Brezilya Kültür Merkezi Sao Paulo şubesi tarafından Mart 2014'de Brezilya'ya davet edilen Mamak Folklor Ekibi, Türk kültürünün en köklü öğelerinden biri olan folkloru 26. Uluslararası Pompeia Sokak Festivali'nde sergilemiştir.³⁰⁵ Yine Mart 2014'de Ankara'da ise Dışişleri Mensupları Eşleri Dayanışma Derneği (DMEDD) tarafından "Latin Amerika ve Portekiz'in Renkleri ve Tatları" adlı Gastronomi Festivali düzenlenmiştir.³⁰⁶ Ağustos 2015'de Brezilya Kültür Merkezi tarafından Türkiye'de ilk kez ve en kapsamlı olarak Brezilya Günü; Festa Agostina düzenlenmiştir. Etkinlik kapsamında Brezilya'nın

³⁰¹ "Divriği Dünya'ya Tanıtılıyor", **Cumhuriyet Gazetesi**, 26.07.2010, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/166092/Divrigi_dunyaya_tanitiliyor.html, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

³⁰² <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/80943/turkiyebrezilya-iliskilerinde-mesafenin-anlami-yoktur.html>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

³⁰³ "Gül İlişkiler Daha da Güçlendi", **T24 Bağımsız İnternet Gazetesi**, 07.10.2018, <http://t24.com.tr/haber/gul-iliskiler-daha-da-guclendi-ankaraaa,173589>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

³⁰⁴ "Brezilya Kültür Merkezi'nin Kuruluş Amacı Nedir?", **Brezilya Kültür Merkezi**, <https://www.brezilyakultur.com/brezilya-kultur-merkezi/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

³⁰⁵ "Mamaklı Seğmenler Brezilya'ya Gitti", **Milliyet Gazetesi**, 02.02.2014, <http://www.milliyet.com.tr/mamakli-segmenler-brezilya-ya-gitti-ankara-yerelhaber-76690/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

³⁰⁶ "Başkent'te Latin Amerika Gastronomi Festivali", **Milliyet Gazetesi**, 06.03.2014, <http://www.milliyet.com.tr/baskent-te-latin-amerika-gastronomi-ankara-yerelhaber-65058/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

yemekleri müzik ve dansları, çekilişler ve oyunları sergilenmiştir. 15 Kasım 2016'da İstanbul'da Brezilya'nın yemek kültürünü tanıtan Feijoada ve Samba Etkinliği düzenlenmiştir. 23-26 Ağustos 2016 tarihleri arasında Rio de Janeiro'lu dans eğitmeni ve Marcelo Jordao İstanbul'a gelmiştir. 29 Temmuz 2017'de Maltepe Belediyesi ile birlikte Brezilya Festivali gerçekleştirilmiştir. Böylece her yıl geleneksel hale getirilen bu festivallerle Brezilya Türkiye'ye tanıtılarak, kültürel etkileşim sağlanmaktadır.³⁰⁷

Brezilya'nın Metropol Şehri Sao Paulo'da ise, 29 Mayıs "Türk Günü" olarak kabul edilmiş ve tasarının yasallaşmasının ardından belediye meclisinde düzenlenen törenle 29 Mayıs 2014'de ilk resmi "Türk Günü" kutlanmıştır.³⁰⁸ Brezilya'da 29 Mayıs'ın "Türk Günü" olarak kutlanmaya başlaması da ülkemizin Brezilya'da tanıtılmasına ve iki ülke arasındaki kültürel bağın güçlendirmesine katkı sağlamaktadır.

Türk İşbirliği Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA) tarafından Brezilya ve bölge ülkelerine çeşitli faaliyetler ve kalkınma işbirliği ve insani yardımlar yapılmaktadır. Bu çerçevede, İslamiyet ile tanışmak isteyenlerin ve İslam Kardeşliğinin buluşma yeri konumundaki Rio de Janeiro Nur Camii'nde inşaatına, Rio de Janeiro İslam Sosyal Yardımlaşma Derneği tarafından 2007 yılında başlanmış, ancak birçok ülke ve yardım kuruluşunun yardımda bulunmasına rağmen bitirilememiştir. Bu yüzden TİKA'dan yardım talebinde bulunmuş ve TİKA tarafından bu talep olumlu karşılanarak 2012 yılında Türk Milletinin Rio de Janeiro'daki Müslümanlara armağan olarak tamamlanmıştır.³⁰⁹ Sao Paulo'da bulunan ve ayda 600 bebeğin doğumunun gerçekleştiği hastaneye doğumlarda ve sonrasında kullanılacak tıbbi cihazlar, yine Sao Paulo'da bulunan Kanseri Çocukları Tedavi Enstitüsü'ne tıbbi ekipman, Brezilya'nın Kolombiya sınırında yer alan Tabatinga adlı bir spor okuluna spor ekipmanları ve ilk yardım malzemeleri, mescitler için halı, güvenlik ekipmanı vb. malzemeler, TİKA tarafından temin edilmiştir. TİKA

³⁰⁷ "Etkinlikler Düzenliyoruz", **Brezilya Kültür Merkezi**, <https://www.brezilyakultur.com/>, (Erişim Tarihi:17.04.2018).

³⁰⁸ "Brezilya'da İlk Resmi Türk Günü Kutlandı", **Haberler.com**, 03.06.2014, <https://www.haberler.com/brezilya-da-ilk-resmi-turk-gunu-kutlandi-6112487-haberi/>, (Erişim Tarihi:17.04.2018).

³⁰⁹ "TİKA Tarafından Yapılan Rio De Janeiro Nur Camii'nde İftar Programı Düzenlendi", **TİKA**, 2015, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_tarafindan_yapilan_rio_de_jenarior_nur_cami_nde_iftar_programi_duzenlendi-17992, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

aracılığıyla yürütülen kalkınma işbirliği Brezilya ve bölge ülkeleriyle ilişkilerimize önemli katkılar sağlamaktadır.³¹⁰

5-21 Ağustos 2016 tarihlerinde Rio’da düzenlenen 2016 Yaz Olimpiyatlarına milli sporcularımız Brezilya’da ülkemizi temsil etmiştir. Bu kapsamda, sporculara destek vermek üzere Gençlik ve Spor Bakanı Akif Çağatay Kılıç Brezilya’yı ziyaret etmiştir.³¹¹

2016 yılında dünya genelinde 45 merkez ve 100 üzerinde irtibat noktası bulunan Yunus Emre Enstitüsü, Brezilya’da faaliyetlere başlamıştır. Bu çerçevede, Yunus Emre Enstitüsü Müdürü Hüsamettin Aslan, göreve başladığı ilk gün Latin Amerika ve Brezilya’nın ilk camisi olan Mesquita Brasil’de Müslüman azınlıkla bir araya gelmiştir. Çeşitli kültürel faaliyetler gerçekleştiren Enstitü, 15 Temmuz FETÖ Darbe Girişimi’nin ardından darbe girişimi ve sonrasında yaşananları anlatmak amacıyla Brezilya’da, “15 Temmuz Demokrasi Zaferi” başlıklı bir program düzenlemiştir. Böylece 15 Temmuz’da yaşananlar hakkında Brezilya bilgilendirilmiş ve Brezilya’nın yaşananları nasıl gördüğü ele alınmıştır. Benzeri çeşitli faaliyetler gerçekleştiren Yunus Emre Enstitüsü, yaptığı faaliyetlerle, Türkiye’nin, kültürel mirasının, Türk dilinin, kültürünün ve sanatının tanınmasına ve Türkiye’nin Brezilya ile dostluğunun gelişmesine katkı sağlamaktadır.³¹²

Türkiye-Brezilya kültürel ilişkilerine üniversiteler bazında bakacak olursak, 2009 yılından beri faaliyet gösteren Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi açılmıştır.³¹³ Bahçeşehir Üniversitesi’nde Amerikan Araştırmaları Merkezi kurulmuş³¹⁴ ve Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde 2011 yılında Latin ve Kuzey Amerika Çalışmaları Yüksek Lisans Programı başlatılmıştır.³¹⁵ 2012 yılında Selçuk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

³¹⁰ “Brezilya”, **TİKA**, <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=brezilya>, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

³¹¹ “Dış Politika Kronolojisi Ağustos 2016”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/agustos.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

³¹² “Brezilya”, **Yunus Emre Enstitüsü**, <http://www.yee.org.tr/tr/search/node/brezilya>, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

³¹³ <http://latinamerika.ankara.edu.tr/fealc-2/>, **Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

³¹⁴ <https://bau.edu.tr/icerik/3268-amerikan-arastirmalari-merkezi>, **Bahçeşehir Üniversitesi Amerikan Araştırmaları Merkezi**, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

³¹⁵ <http://lna.metu.edu.tr/tr/>, **Orta Doğu Teknik Üniversitesi Latin ve Kuzey Amerika Çalışmaları Yüksek Lisans Programı**, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

tarafından “Brezilya-Türkiye İlişkileri” konferansı düzenlenmiştir.³¹⁶ 2013 yılında Koç Üniversitesi Sosyal Merkezi tarafından “Yükselen Piyasalarda Refah Sağlayıcı Hizmetler ve Refah Siyaseti: Brezilya Örneği” başlıklı konferans gerçekleştirilmiştir.³¹⁷ Temmuz 2016’da Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK), Türkiye’nin Brezilya’daki lisans ve yüksek lisans programlarına dâhil edildiğini, mevcut akademik yıl içinde aday belirleme sürecinin başladığını açıklamıştır. Böylece Türkiye’deki öğrencilere Brezilya’da eğitim fırsatı sunulmuştur.³¹⁸ Ayrıca Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM) 2012 ve 2016 yıllarında Latin Amerika ve Karayipler Çalışmaları kapsamında, Türkiye-Brezilya Yuvarlak Masa Ülke Toplantıları gerçekleştirmiştir.³¹⁹ Bu çerçevede, üniversitelerimiz ve düşünce kuruluşlarımız, Brezilya ve bölge ile olan ilişkilerimizin kültürel ve akademik boyutuna önemli katkılar sunmaktadır.

1.4. Askeri İlişkiler

İki ülke arasındaki askeri ilişkiler de karşılıklı üst düzey ziyaretlerle ve işbirliği anlaşmaları ile şekillenmiştir. Bu bağlamda, 14 Ağustos 2003 tarihinde, Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül’ün Brezilya’yı ziyaretinde sırasında, Brezilya Savunma Bakanı Jose Viegas Filho ile kullanım amaçlı bilgi ve deneyim alışverişi ve her iki ülkenin de çıkarları göz önüne alınarak, bir çerçeve oluşturup savunmayla ilgili konularda işbirliği artırmayı amaçlayan “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ve Federal Cumhuriyeti Arasında Savunma Konularında İşbirliğine Dair Anlaşma” imzalanmıştır. Böylece taraflar işbirliği ve bilgi alışverişi alanlarını saptayacak ve her iki ülke millî kanun düzenleme ve sözleşmeye dayalı veya uluslararası yükümlülüklerine bağlı kalarak, anlaşmanın hükümlerine uygun şekilde savunma konularında işbirliğini teşvik edeceklerdir. Ayrıca taraflar savunma konularında iletişim kanallarının kurulmasını geliştirecek ve karşılıklı menfaat sağlanacak

³¹⁶ “Panel: “Welfare Provision and Its Politics in Emerging Markets: The Case of Brazil”, **Koç Üniversitesi Sosyal Politika Merkezi**, <https://events.ku.edu.tr/detail.php?i=6899>, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

³¹⁷ “ŞÜ’de “Brezilya-Türkiye İlişkileri” Konferansı, **Haberler.com**, 17.05.2012, <https://www.haberler.com/su-de-brezilya-turkiye-iliskileri-konferansi-3631393-haberi/>, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

³¹⁸ “Ülkemizin Brezilya’daki Lisans ve Yüksek Lisans Programlarına Dahil Edilmesi”, **YÖK Duyurular**, 29.07.2016, http://www.yok.gov.tr/web/guest/anasayfa/-/asset_publisher/64ZMbZPZIS14/content/id/26873186, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

³¹⁹ “Türkiye-Brezilya Yuvarlak Masa Ülke Toplantısı”, **TASAM**, http://www.tasam.org/Files/Etkinlik/File/Deklarasyon/turkiye_-_brezilya_yuvarlak_masa_ulke_toplantisi_-_1_62363b8b-a497-453a-91ae-c85f5abd25bf.pdf; http://www.tasam.org/Files/Etkinlik/File/VizyonBelgesi/BRY2_vizyon_TR.pdf_5e6a35c5-f40b-4918-bdae-1664a6f44295.pdf, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

alanlarda bilgi alışverişini sağlayacaktır.³²⁰ Takip eden dönemde, 2004 yılının Ekim ayında, gerçekleştirilen I. KEK Toplantısı'nda da savunma sanayii konusu ele alınmış, bu çerçevede Türkiye, her iki ülkenin ihtiyacının karşılanmasına yardımcı olacak sistem ekipmanların ortak geliştirilmesi ve ortak üretiminde işbirliği yapma arzusunu ifade etmiştir.³²¹

8 Ocak 2008'de Brezilya Parlamentosu Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu Başkanı Viera Da Cunha ve beraberindeki heyet TBMM temasları çerçevesinde, Milli Savunma Bakanı Komisyonu'nu da ziyaret etmiştir. Milli Savunma Komisyon Başkanvekili Yılmaz Helvacıoğlu ile görüşen Cunha, İki ülkenin coğrafi olarak çok uzak olduğunu ancak kısa bir zamanda özellikle savunma sanayinde çok yakınlaşacağını ifade etmiştir. Ayrıca Cunha, Atatürk'ün, "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" sözüne dikkat çekerek, Türk ordusunun dünyanın sayılı ordularından biri olduğunu vurgulamıştır. Orduyu, barış için muhafaza ettiklerini ve güçlendirmeye çalıştıklarını vurgulayan Helvacıoğlu ise "Brezilya, bize coğrafya olarak uzak olmakla beraber, kalbimize yakın bir ülkedir" ifadelerini kullanmıştır.³²²

İki ülke arasında 18-22 Ocak 2006 tarihlerinde Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül'ün Brezilya'yı ziyareti sırasında, Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva ile uzay ve roket çalışmalarını kapsayan askeri işbirliği konusu ele alınmıştır. Lula da Silva bu görüşme sırasında, Brezilya'nın küçük bir ordusu olduğunu anımsatarak, "Sizin ise büyük bir ordunuz var. İyi ki komşumuz değilsiniz" ifadeleriyle, Türkiye'nin askeri gücünün ve saygınlığının farkında olduklarını belirtmiştir.³²³

27-30 Nisan 2010 tarihleri arasında Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün daveti üzerine, Brezilya Savunma Bakanı Nelson Jobim Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Jobim, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından kabul edilmiş, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ve Milli Savunma Bakanı Vecdi Gönül'ün ile de bir görüşme

³²⁰ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 25.06.2004, Sayı: 25503, Karar Sayısı: 2004/7423, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/06/20040625.htm>, (Erişim Tarihi: 30.03.2018).

³²¹ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, Karar Sayısı: 2004/8310, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050110-1.htm>, (Erişim Tarihi:03.04.2018).

³²² "Brezilya Parlamento Heyeti TBMM'DE", **TBMM Meclis Haber**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=47718, (Erişim Tarihi:03.04.2018).

³²³ "Ordunuz Büyük, İyi ki Komşumuz Değilsiniz", **Milliyet Gazetesi**, 21.01.2006, s. 20, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 25.03.2018).

gerçekleştirmiştir.³²⁴ Kabulde, Türkiye ile Brezilya arasında artan işbirliği ve istişarelerden, aynı şekilde yoğunlaşan karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmesinden duyulan memnuniyet ifade edilerek, askerî ve savunma sanayi ilişkilerinin daha da güçlendirilmesinin önemine dikkat çekilmiş, güncel bölgesel ve uluslararası gelişmeler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.³²⁵ Ziyaretin Brezilya'dan Milli Savunma Bakanlığı'na yapılan en üst ve en önemli ziyaret olduğunu belirten Gönül, bu ziyaretin iki ülkenin Savunma Bakanlıkları arasındaki ilişkilere ivme kazandıracağını ifade etmiştir. Jobim ise, Türkiye ile Brezilya birlikte dünyada önemli 2 başrol oyuncusu olabileceğini, iki ülke arasında güvenliğin yanı sıra diğer konularda da işbirliğinin gelişmesini istediklerini belirtmiş ve bu çerçevede iki ülkenin tüm milletler, ırklar ve dinler arasında barışın sağlanması konusunda söz sahibi olabileceklerini ifade etmiştir.³²⁶

Ağustos 2010'da T.C. Brezilya Büyükelçiliği nezdinde Askerî Ataşelik açılmış, Haziran 2011'de Başkent Brasilia'da gerçekleştirilen Birinci Askeri Diyalog Toplantısı gerçekleştirilmiştir.³²⁷ 6-9 Mayıs 2012 tarihleri arasında Milli Savunma Bakanı Celso Amorim'in daveti üzerine Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz Brezilya'yı ziyaret etmiştir.³²⁸ Bu çerçevede, 2003 yılında imzalanan "Savunma Konularında İşbirliğine Dair Anlaşma" referans alınarak; Brezilya'da savunma alanında stratejik işbirliğinin artırılmasına yönelik "Niyet Beyanı" imzalanmıştır. Anlaşma, iki ülkenin Savunma Bakanlarının karşılıklı ziyaretlerinin artırılması, milli savunmaya ait tecrübe ve ödevlerin karşılıklı paylaşımı, teknoloji aktarımı ve ortak projeler üretmek dahil iki ülkenin savunma sanayisinde işbirliğini kapsamaktadır. Brezilya savunma politikasında yaşanan gelişmeler ve değişimler hakkında Yılmaz'a bilgi veren Amorim, Türkiye ile birçok konuda işbirliği yapma olanakları olduğunu belirtmiş ve Yılmaz'ın ziyaretinin Türkiye'nin bu konudaki ilgisini gösterir nitelikte

³²⁴ http://www.mfa.gov.tr/nisan_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

³²⁵ "Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Brezilya Savunma Bakanı Nelson Jobim ve beraberindeki heyeti Çankaya Köşkü'nde Kabul Etti", <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/49099/brezilya-savunma-bakanini-kabul.html>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

³²⁶ "TSK'da 'tek tip askerlik' Çalışması Var", **Haber 7**, <http://www.haber7.com/guncel/haber/521281-tskda-tek-tip-askerlik-calismasi-var>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

³²⁷ "Türkiye-Brezilya Yuvarlak Masa Ülke Toplantısı, **TASAM**, http://www.tasam.org/Files/Etkinlik/File/VizyonBelgesi/BRY2_vizyon_TR.pdf_5e6a35c5-f40b-4918-bdae-1664a6f44295.pdf, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

³²⁸ "Dış Politika Kronolojisi Mayıs 2012", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/mayis_..tr.mfa, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

olduğunu ifade etmiştir. Jeopolitik anlaşmazlıklar göz önüne alındığında Brezilya ve Türkiye'nin benzer savunma araçlarına ihtiyaç duyduğunu ifade eden Amorim, modern askeri sistemlerin geliştirilmesi, siber saldırılara karşı yerli teknolojinin kullanılması, insansız hava araçlarının üretilmesi gibi konularda her iki ülkenin de kendi savunma sanayisini geliştirmek istediklerini vurgulamıştır. Yılmaz ise, Amorim'in daveti ve teklifleri için Amorim'e teşekkür ederek, özellikle havacılık ve siber güvenlik konularına olan ilgisini belirtmiştir.³²⁹ Brezilya Hükümeti tarafından yapılan planlamalarda, Brezilya Silahlı Kuvvetlerinin önümüzdeki 10 yıl içerisinde savunma projelerine 120 Milyar Dolar bütçe ayıracağı öngörülmektedir. Hükümetin siyasi kararları çerçevesinde, Brezilya ordusunun BM Barış Gücüne daha fazla katkı sağlaması beklenen bu bütçeyle, denizlerdeki petrol arama çalışmalarının ve Amazon Bölgesi'nin korunması çalışmalarının koordine edilmesi hedeflenmiştir. Bu bağlamda ROKETSAN,* CİRİT ve UMTAS sisteminin mevcut Brezilya platformlarına entegrasyonu konusunda somut bir işbirliği fırsatını dikkate almış olup, bu konuda çeşitli firmalar ile görüşmeler sağlamıştır.³³⁰

19 Ağustos 2013'de Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz'ın daveti üzerine Brezilya Savunma Bakanı Celso Amorim Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Cumhurbaşkanı Gül tarafından kabul edilen Amorim, Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff'in Abdullah Gül'e hitaben gönderdiği ve hükümet olarak Türkiye ile savunma alanında işbirliğini konu alan mektubu takdim etmiştir.³³¹ 'Stratejik Ortaklık' seviyesindeki ilişkiler çerçevesinde, iki ülkenin silahlı kuvvetleri ve savunma sanayi şirketleri arasındaki işbirliğinin geliştirilmesinin istendiğini belirten Cumhurbaşkanı Gül ise, Brezilya'nın Ankara Büyükelçiliği nezdinde askeri ataşelik ihdas edildiğini memnuniyette karşıladığını ve bu gelişmenin askeri alandaki işbirliğine olumlu katkı

³²⁹ "Türkiye ve Brezilya, Savunma Sanayinde İşbirliğine Gidecek", **Haberler.com**, 11.05.2012, <https://www.haberler.com/turkiye-ve-brezilya-savunma-sanayinde-isbirligine-3612276-haberi/>; "Türkiye ve Brezilya, Savunma Sanayinde İşbirliğine Gidecek", **Berlintürk**, 11.05.2012, <http://www.berlinturk.com/tr/dunya/turkiye-ve-brezilya-savunma-sanayinde-isbirligine-gidecek-19882>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

* ROKETSAN A.Ş. Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı'nın bir kuruluşudur.

³³⁰ "Brezilya-Şili Ziyareti", **ROKETSAN**, <http://www.roketsan.com.tr/brezilya-sili-ziyareti/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

³³¹ "Brezilya ile Türkiye Askeri Savunma Ortağı", **Türkiye Gazetesi**, 26.08.2013, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/dunya/68114.aspx>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

sağlayacağını ifade etmiştir.³³² Amorim, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz'ın da katıldığı görüşmede; ikili ilişkilerin ve savunma sanayi alanındaki işbirliği konularının yanı sıra, Latin Amerika ile ilişkiler, Mısır, Suriye ve Orta Doğu barış süreci konuları ele alınmıştır.³³³ Amorim'in Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz ile görüşmesinde ise, savunma anlaşması, denizcilik, havacılık, siber savunma ve komuta kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi için 5 farklı çalışma grubu oluşturulması konusunda mutabık kalınmıştır. Ayrıca, oluşturulan çalışma gruplarının içinde, uydu fırlatma sistemlerini araştırarak özel bir çalışma grubu da bulunmaktadır. Yine denizcilik alanında bilgi değişimi ve ortak firkateyn yapımı hedeflenirken havacılık alanında Türkiye, Embraer'in askeri ve sivil havacılık tecrübesinden de faydalanmak istemektedir.³³⁴ Yapılan görüşme çerçevesinde, iki ülke arasındaki savunma işbirliğinin, stratejik ortaklığın öncelikleri arasında yer aldığı ve her iki ülkenin bundan memnuniyet duyduğu görülmektedir.

4-7 Nisan 2017 tarihleri arasında Türkiye, Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen LAAD Brezilya Savunma ve Güvenlik Fuarı'na milli katılımla iştirak etmiştir. Güney Amerika'nın en büyük savunma sanayi fuarı olma özelliğine sahip olan fuara, Savunma Sanayii Müsteşarlığı koordinatörlüğünde, Türkiye'den 12 firma katılım sağlamıştır. Fuarda özellikle Türkiye'nin en büyük ticari ve askeri araç üreticilerinden BMC, yoğun ilgi görmüştür. Fuar, Türkiye'nin son yıllarda savunma sanayisi alanında yapmış olduğu atılımlar için Brezilya Silahlı Kuvvetleri'nin yanı sıra; bölge ülkelerinin pazarına açılmak için fırsat sunmuştur.³³⁵

Brezilya ile Türkiye arasındaki askeri ilişkilerin de özellikle AK Parti Dönemi'nde karşılıklı ziyaretler ve işbirliği çerçevesinde önemli bir ivme kazanmaya başladığı görülmektedir. Bu çerçevede yıllardır dostane bir şekilde devam eden

³³² “Gül'ün Brezilya Savunma Bakanı Amorim'in Kabulü”, **Haberler.com**, 19.08.2013, <https://www.haberler.com/gul-un-brezilya-savunma-bakani-amorim-i-kabulu-4957783-haberi/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

³³³ “Dışişleri Bakanı Davutoğlu Brezilya Savunma Bakanı Amorim'le Görüştü”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-brezilya-savunma-bakani-amorim_le-gorustu.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

³³⁴ “Türkiye'nin Stratejik Savunma Ortağı Oluyor”, **TRT Haber**, 26.08.2013, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/turkiye-nin-stratejik-savunma-ortagi-oluyor-98723.html>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

³³⁵ “Brezilya'daki Fuarda BMC'ye Büyük İlgi”, **Star Gazetesi**, 07.04.2017, <http://www.star.com.tr/ekonomi/milli-gururumuz-bmc-yine-ilgi-odagi-oldu-haber-1205211/>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

ilişkilerin, önümüzdeki yıllarda askeri ilişkilere daha fazla katkı sağlaması ve son dönemde özellikle savunma sanayii işbirliğinin artması öngörülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. TÜRKİYE-ARJANTİN İLİŞKİLERİ

2.1. Siyasi İlişkiler

Arjantin-Türkiye ilişkileri Osmanlı dönemine kadar uzanmaktadır. Osmanlı Devleti ile Arjantin arasında ilk olarak 1872 yılında “Dostluk ve Ticaret Anlaşması”, 1910 yılında “Konsolosluk Protokolü” imzalanmıştır.³³⁶ Cumhuriyet Dönemi’nde ise Türkiye ile Arjantin arasındaki resmî ilişkiler, 1926 yılında Roma’da imzalanan ve 1935 yılında yürürlüğe giren “Dostluk Anlaşması”* ile başlamıştır. Bu anlaşmanın ardından karşılıklı Konsolos ve Elçi atamaları yapılmıştır. 1936 yılında Buones Aires’de faaliyete geçen Türkiye Cumhuriyeti’nin Arjantin Büyükelçiliğine ilk olarak Aptûlahat Akşin atanmış olup, bizim çalışma dönemimiz olan AK Parti Dönemi’nde ise; Şükrü Tufan (2002-2006), Hayri Hayret Yalav (2007-2010), Metin Hüsrev Ünler (2011-2012), Taner Karakaş (2012-2016) ve Meral Barlas (2016-2020) Türkiye Büyükelçisi olarak görevlendirilmiştir.³³⁷

Türkiye-Arjantin ilişkileri, diğer Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi coğrafi uzaklık, temas azlığı, dönemin şartları ve dış politika önceliklerinin farklı olması gibi nedenlerden dolayı 20. yüzyılda pek gelişme fırsatı bulamamış, ancak 1992 yılında Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem’in Latin Amerika ve Arjantin’den Türkiye’ye Başkanlık düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmesiyle ilişkilerde önemli bir sıçrama yaşanmıştır. Menem bu ziyaretinde; Kuveyt’te 12 saat, Mısır’da 36 saat kalırken, Türkiye’de ise 96 saat kalarak bölgede Türkiye’yi anahtar ülke olarak gördüğünü ortaya koymuştur. Menem, ilk olarak Ankara’da Başbakan Süleyman Demirel ile bir saatlik görüşme gerçekleştirmiş, ardından Cumhurbaşkanı Vekili ve TBMM Başkanı Hüsamettin Cindoruk ile bir araya gelmiştir. Cindoruk ve Menem arasında gerçekleşen görüşmede ortak bir bildiri imzalanmıştır. İki ülke arasında işbirliğinin daha da artırılmasının vurgulandığı bildiride, Dışişleri Bakanlıkları

³³⁶ Sami Cihan Cingöz, “Osmanlı-Arjantin İlişkileri (1840-1918)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi**, Isparta 2013, s. 56-59.

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 19.01.1927, Sayı: 549, Karar No: 956, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/549.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/549.pdf>, (Erişim Tarihi:21.04.2018)

³³⁷ “Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz”, **T.C Buenos Aires Büyükelçiliği**, <http://buenosaires.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, (Erişim Tarihi:21.04.2018).

arasında siyasi istişare mekanizması oluşturulmasına karar verilmiş ve mevcut dostluğun karşılıklı yarar esas üzerinde yeni bir aşamaya ulaştırılması öngörülmüştür.³³⁸ Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin de Arjantin Dışişleri Bakanı Guido Di Tella ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Çetin, başta Arjantin olmak üzere Türkiye'nin; bütün Latin Amerika ülkeleri ile ilişkilerini geliştirme çabası içerisinde olduğunu belirtirken, Di Tella da bu ilk yüksek düzeydeki ziyaretin, mesafelere rağmen aslında doğal olduğunu ifade ederek, Arjantin'in Latin Amerika bölgesinde lider, Türkiye'nin de kendi bölgesinde öncü olduğunu vurgulamıştır. Bu ziyaret sırasında; iki ülke arasında “Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması”, “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması”, “Kültürel Değişim Programı Anlaşması”, “Turizm Anlaşması” ve “Vize Muafiyeti Anlaşması”^{*} olmak üzere toplam 5 anlaşma imzalanmış ve nükleer santraller konusunda ortak çalışmalar yapılması kararlaştırılmıştır.³³⁹ Ayrıca Arjantin bu görüşmenin ardından, Türkiye'nin talebi üzerine Bosna-Hersek'i tanıma kararı almıştır.³⁴⁰ 17-22 Eylül 1994 tarihleri arasında Arjantin Senato Başkanı Eduardo Menem ve beraberindeki heyet Türkiye'ye ilk parlamento ziyaretini gerçekleştirmiştir. Eduardo Menem yaptığı konuşmada, iki ülkenin pek çok ortak sorunu olduğunu ve bunları aşma konusunda işbirliği yapılabileceğine dikkat çekerek, parlamentolara arası ilişkilerin önemini vurgulamıştır. TBMM Başkanı Hüsametdin Cindoruk ise iki ülke arasındaki ilişkilerin geçmişte olduğu gibi gelecekte de sorunsuz olmasını dilemiştir.³⁴¹ Bu çerçevede, Türkiye-Arjantin ilişkilerinin ilk önemli adımını; Carlos Menem ve Parlamento heyeti tarafından ülkemize gerçekleştirilen ziyaretlerin oluşturduğu görülmektedir.

Türkiye ile Arjantin arasındaki ilişkilerin gelişmesindeki ikinci önemli adım; Nisan 1995'de Dönemin Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, Arjantin'i ziyaret etmesi ile atılmıştır. Cumhurbaşkanı Demirel, öncelikle Arjantin Cumhurbaşkanı

³³⁸ “Arjantin'den Nükleer Santral”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 10.05.1992, s. 9, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 22.09.1992, Sayı: 21354, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21354.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21354.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³³⁹ “Menem: ‘Türk Kadınına Hayranım’”, **Milliyet Gazetesi**, 09.05.1992, s. 7, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁴⁰ “Menem Bizi Çok Sevdi”, **Milliyet Gazetesi**, 10.05.1992, s. 12, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁴¹ “Arjantin'den TBMM'ye İlk Parlamento Heyeti”, **TBMM Meclis Dergisi**, Ağustos-Eylül 1994, Sayı: 34, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_bulteni.bulten_sayfa?psayi=34&psayfa=31, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

Carlos Menem ile baş başa 45 dakika görüşmüş, ardından heyetler arası görüşmeler gerçekleşmiştir.³⁴² Bu görüşme sırasında; iki ülke arasında eşitlik ve karşılıklı yarar temelinde; uluslararası uyuşturucu ve psikotrop madde kaçakçılığı ve uluslararası organize suçlarla mücadele konusundaki işbirliğini güçlendirmek ve derinleştirmek isteği ile “Uyuşturucu ve Psikotrop Madde Kaçakçılığı, Uluslararası Terörizm ve Organize Suçlarla İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır.³⁴³ Menem ziyaret çerçevesinde, Demirel’e Arjantin’in en büyük nişanı olan “Kurtarıcı San Martin Nişanı” takdim etmiştir. Demirel, nişanın Türk ve Arjantin halkının dostluğunun bir göstergesi olduğunu belirtirken; Menem ise, küreselleşme açısından Avrupa ile ilişkiler kurmak istediklerini, bunun için de Türkiye’ye önem verdiklerini ifade etmiştir. Ayrıca Cumhurbaşkanı Demirel’in Arjantin gezisi sırasında, kaldığı otelin önünde bir grup Ermeni’nin, “Sözde Soykırım” ve “Kuzey Irak Operasyonu”nu eleştiren sloganlarla Türkiye’yi protesto etmesi üzerine Menem, Demirel’den özür dilemiştir. Menem’in bir ay sonra Başkanlık seçimi olmasına rağmen, ülkesindeki Ermenilerin oyunu kaybetmeyi önemsemeyerek Demirel’den özür dilemesi, gelişme sürecine yeni giren dostluğu zedelemek istememesinin ve Türkiye’ye verdiği önemin bir göstergesi olmuştur.³⁴⁴ Mart 1996’da TBMM Başkanı Mustafa Kalemlı, Arjantin Senato Başkanı Carlos Ruckauf’un konuğu olarak Arjantin’e ziyarette bulunmuştur. Arjantin’e gelişinde havaalanında kendisine fahri hemşerilik unvanı ve beratı verilmiştir.³⁴⁵ 1998 yılında İsmail Cem, Arjantin’e Dışişleri Bakanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Bu ziyaret de iki ülkenin ilişkilerin gelişmesindeki isteklerini ifade etmeleri için atılmış somut bir adım olmuştur.³⁴⁶

AK Parti Dönemi’nde ise Türkiye-Brezilya ilişkilerinin gelişmesine dair ilk önemli adım; Mart 2005’de Arjantin Dışişleri Bakanı Rafael Bielsa’nın, Türkiye’ye Dışişleri Bakanlığı düzeyinde gerçekleştirmiş olduğu ziyaret ile atılmıştır. Dışişleri

³⁴² “Cumhurbaşkanı Arjantin’de”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 04.04.1995, s. 9, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁴³ “Milletler Andlaşması”, **T.C Resmî Gazete**, 02.07.1995, Sayı:22331, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22331.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22331.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁴⁴ “Demirel’e ‘Kurtarıcı’ Nişan”, 05.04.1992, **Milliyet Gazetesi**, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁴⁵ “TBMM Başkanı Arjantin’de”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 21.03.1996, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>; **TBMM**, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c044/b050/tbmm200440500310.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁴⁶ “Türkiye-Arjantin Siyasi İlişkileri”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-arjantin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

Bakan ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül ve Bakan Bielsa görüşmelerinin ardından; “Kültür ve Eğitim İşbirliği Programı”, “Bitki Korunma Alanında İşbirliği Anlaşması”³⁴⁷ ve “Veterinerlik Alanında İşbirliği Anlaşması”³⁴⁸ imzalanmıştır. Ayrıca Gül, BM Güvenlik Konseyi üyesi olan Arjantin’den “Kıbrıs Sorunu”nun kalıcı bir şekilde çözülmesi için Arjantin’in Türkiye’ye destek vermesi konusunda talep sunmuştur. İmza töreninin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında iki Bakan, coğrafi uzaklığın artık anlamını yitirdiğini ve iki ülke arasındaki ilişkilerin her alanda güçlendirilmesinin gerekliliğini vurgulamıştır.³⁴⁷ Ayrıca, aynı yıl iki ülke arasında “Parlamentolar Arası Dostluk Grubu” oluşturulmuştur.³⁴⁸

AK Parti’nin iktidara gelmesiyle birlikte Türk dış politikası yeniden tanımlanarak, artık çok yönlü bir dış politika izlenmeye başlanması prensibiyle Türkiye, Arjantin ile de ilişkilerini üst düzeye taşımaya hedeflemiştir. Ancak ikili ilişkilerin köklü geçmişine ve her iki tarafında işbirliğini üst düzeye taşımaya istemesine rağmen, bu ülkeye göç etmiş Ermenilerin Türkiye’ye karşı düşmanca tavırlarının etkisiyle Arjantin’in 1915 Olaylarını “Soykırım” olarak nitelendirmesi ve bunu sürekli olarak yeni metinlerle ifade etmesi Türke-Arjantin ilişkilerini olumsuz yönde etkilemiştir. Bu çerçevede, ilk olarak Arjantin Senatosu’nun 5 Mayıs 1993’de aldığı kararda, Ermeni çevrelerinin 1915 olaylarına ilişkin iddiaları desteklenmiş, 22 Nisan 1998’de kabul ettiği kararda ise Senatonun soykırımın her şeklini kınadığı ifade edilerek, Ermenilerin iddialarını destekledikleri yönündeki kararları yinelenmiştir. 20 Ağustos 2003 tarihinde kabul ettiği açıklamada, 1915 olaylarının 88. yılında üzüntü dile getirilmiş, 14 Nisan 2004 ve 20 Nisan 2005’deki açıklamalarda da Ermeni iddialarına verilen destek tekrarlanmıştır.³⁴⁹ 15 Eylül 2006’de Arjantin’de Cordoba

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 28.04.2011, Sayı: 27918, Karar Sayısı: 2011/1644,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110428.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110428.htm>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 29.04.2011, Sayı: 27919, Karar Sayısı: 2011/1617,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110429m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110429m1.htm>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁴⁷ “Arjantin’le Üç Protokol İmzalandı”, **Vatan Gazetesi**, 28.03.2005, <http://www.gazetevatan.com/arjantin-le-3-protokol-imzalandi-50147-gundem/>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁴⁸ “Türkiye-Arjantin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, **TBMM**,

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeler?pUlkeNo=4, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁴⁹ “Ermeni İddiaları 20 Ülkenin Parlamentolarında Kabul Gördü”, **Habertürk Gazetesi**, 22.12.2011, <http://www.haberturk.com/haber/haber/699360-ermenii-iddialari-20-ulkenin-parlamentolarinda-kabul-gordu>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

Yerel Parlamentosunca, 24 Nisan ‘Ermeni Soykırımını Anma Günü’ olarak ilan edilmiş,³⁵⁰ 13 Aralık 2006’da “24 Nisan’ın Sözde Ermeni Soykırımını Adına Halklar Arasında Hoşgörü ve Saygı İçin Eylem Günü” olarak ilan edilmesini ve Ermeni asıllı öğrenciler ile kamu kesimi çalışanlarının aynı gün izinli olmasını öngören yasa tasarısı kabul edilmiştir.³⁵¹ Arjantin’in 1993 yılından itibaren Ermeni iddialarını destekleyen çok sayıda parlamento kararları, açıklamaları ve eyaletler düzeyinde çıkarılan yasaları Türkiye tarafından kınanarak, reddedilmiştir. Arjantin’in bu tutumu ilişkilerin gelişmesini de sekteye uğratmıştır. Bu çerçevede, 2007 yılında TBMM Dışişleri Komisyonu’nda Türkiye ile bazı ülkeler arasında imzalanan uluslararası anlaşmaların onaylanmasına ilişkin yasa tasarısı kabul edilirken, “Türkiye ile Arjantin Arasında Bitki Koruma Alanında İşbirliği Anlaşmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı” ertelenmiştir. CHP Bursa Milletvekili Onur Öymen, Arjantin’in bir süre önce “1915 olaylarını tanıdığını” hatırlatarak, “Ermeni soykırımını tanıyan bir ülkeyle hiçbir şey olmamış gibi anlaşma imzalamak doğru olur mu?” ifadeleriyle Türkiye’nin tepkisini ortaya koymuştur.³⁵² 16 Nisan 2008’de Arjantin Senatosu’nun Ermeni Soykırımını iddialarıyla ilgili yeni bir karar alması üzerine ise, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Ertuğrul Apakan, Arjantin Büyükelçisi Brogo Marco’yu Dışişleri Bakanlığına çağırarak, Arjantin’in “Sözde Soykırım” konusunda izlediği politikanın kabul edilemez olduğunu bildirmiş ve Türkiye’nin tutumunu içeren bir nota vermiştir.³⁵³ Ayrıca Devlet Bakanı Mehmet Aydın da, 28-29 Nisan’da Buenos Aires’te gerçekleşecek olan “Medeniyetler İttifakı Girişimi” çerçevesinde Arjantin’e yapacağı ziyareti iptal ettiğini duyurarak, Türkiye’nin tepkisini bir kez daha ortaya koymuştur.³⁵⁴

³⁵⁰ “No:143-15 Eylül 2006, Arjantin’de Cordoba Yerel Parlamentosunca; 24 Nisan Tarihini –Ermeni Soykırımını- Anma Günü Olarak İlan Eden Yasanın Kınanması hk.”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_143--15-eylul-2006_-arjantin_de-cordoba-yerel-parlamentosunca__24-nisan-tarihini_-ermeni-soykirimini_-anma-gunu-olarak-ilan-eden-yasanin-kinanamasi-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁵¹ “No: 189-15 Aralık 2006, Arjantin’de 24 Nisan’ın Sözde –Ermeni Soykırımını- Adına –Halklar Arasında Hoşgörü ve Saygı İçin Eylem Günü- Olarak İlan Edilmesini Öngören Yasa Tasarısı hk.”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_189---15-aralik-2006_-arjantin_de-24-nisan_in-sozde_-ermeni-soykirimi_-adina-_halklar-arasinda-hosgoru-ve-saygi-icin-eylem-gunu_-olarak-ilan-edilmesini-ongoren-yasa-tasarisi-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁵² “Arjantin Tartışması”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 02.10.2007, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁵³ “Ermeni Darbesi: Arjantin’e Protesto Notası Verildi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 16.05.2008, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁵⁴ Türkiye’den Ermeni Tasarısını Kabul Eden Arjantin’e Misilleme”, **Milliyet Gazetesi**, 25.04.2008, <http://www.milliyet.com.tr/arjantin-e-misilleme--siyaset-520895/>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

30-31 Mayıs 2010 tarihlerinde ise Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın Güney Amerika ziyareti çerçevesinde, Arjantin'e ziyaret gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Ancak, Buones Aires'in Jorge Newbury Parkı'nda açılması öngörülen Atatürk anıtı için Otonom Buones Aires Yönetimi Çevre ve Kamusal Alan Bakanlığı tarafından daha önce verilen yazılı iznin, Ermeni lobisinin baskıları sonucu iptal edilmesi üzerine, Başbakan Erdoğan bu durumda Arjantin ziyaretinin mümkün olmayacağını ifade ederek tepkisini ortaya koymuştur. Ardından Arjantin Cumhurbaşkanı Cristina Fernandez Kirchner, Başbakan Erdoğan'ı arayarak, Türkiye'nin tepkisini haklı bulduklarını ve paylaştıklarını, ancak Arjantin Anayasası gereği Otonom Buenos Aires Yönetimi'ne tanınan yetkileri aşamadıklarını bildirmiştir. Bu gelişme üzerine, Erdoğan, gerekçesi ne olursa olsun bu tutumu kabul edilemez bulunduğunu ifade ederek, ziyaretin iptal edilmesine karar vermiştir.³⁵⁵ Bir devlet başkanının başka bir ülkeye gerçekleştireceği resmi ziyareti iptal etmesinin uluslararası ilişkilerde sembolik anlamları vardır.³⁵⁶ Başbakan Erdoğan'ın; Arjantin'e gerçekleştireceği ziyareti iptal etmesi, verilen tepkinin ciddiyetini göstermektedir. Bu çerçevede, iki ülke arasındaki diplomatik ilişkilerin 100. yıl dönümünde yaşanan bu kriz ve önceki kınamalar, ilişkilerin üst düzey seviyeye taşınmasını engellemiştir. Bu nedenle, ilişkilerin gelişme kaydedebilmesi için öncelikle Arjantin'in 1915 olaylarına karşı tutumunu değiştirmesi gerektiği görülmektedir.

Arjantin Devlet Başkanı Cristina Fernandez de Kirchner ile Başbakan Erdoğan anıt krizi ardından, Haziran 2010'da G-20 zirvesi çerçevesinde bir araya gelmiştir. Görüşmede Kirchner, Arjantin'de Atatürk Anıtı'nın açılışıyla ilgili ellerinden geleni yaptıklarını belirterek, Erdoğan'a üzüntülerini iletmiştir.³⁵⁷ 19-22 Ocak 2011 tarihleri arasında ise Arjantin Devlet Başkanı Cristina Fernandez de Kirchner Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Arjantin'den Türkiye'ye 19 yıl aradan sonra Cumhurbaşkanlığı düzeyinde gerçekleştirilen bu ilk ziyaret çerçevesinde Kirchner, öncelikle Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile baş başa görüşmüştür. Ardından heyetler arası resmi

³⁵⁵ “No: 114, 30 Mayıs 2010, Sayın Başbakanımızın Arjantin Ziyareti'nin İptali Hk.”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_-114_-30-mayis-2010_-sayin-basbakanimizin-arjantin-ziyaretinin-iptali-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁵⁶ Erman, **a.g.e.**, s. 135.

³⁵⁷ “‘Üzgünüm’ dedi”, **Hürriyet Gazetesi**, 28.06.2010, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/uzgunum-dedi-15157149>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

görüşmeler ve basın toplantısı gerçekleşmiştir.³⁵⁸ Cumhurbaşkanı Gül, ortak basın toplantısında yaptığı konuşmada, Türkiye ve Arjantin'in ilişkileri daha da ileriye taşımak konusunda siyasi irade sahibi olduğunu belirterek, Arjantin'in İstanbul'da başkonsolosluk açma kararı alması ve üst seviyede ziyaretler gerçekleştirmesinin bunun göstergesi olduğunu ifade etmiştir. Arjantin Cumhurbaşkanı Kirchner ise, Cumhurbaşkanı Gül ile Türkiye-Arjantin arasındaki ilişkileri ele aldıkları mükemmel bir görüşme yaptıklarını ifade ederek, görüşme çerçevesinde imzalanan anlaşmaların ilişkilerin geldiği iyi noktanın bir göstergesi olduğunu ve ilişkilere yeni bir alan açtığını dile getirmiştir.³⁵⁹ Cumhurbaşkanı Kirchner, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir.³⁶⁰ Ayrıca görüşme kapsamında, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Arjantin Dışişleri Bakanı Hector Timerman, İstanbul Çırağan Sarayı'nda çalışma kahvaltısında bir araya gelmiştir.³⁶¹ Bu çerçevede, AK Parti Dönemi'nde ilişkilerin gelişmesi için önemli ikinci adımın; Kirchner tarafından atıldığı görülmektedir. Zira yaşanan anıt krizinin ardından Cumhurbaşkanı Kirchner'in Türkiye'ye yapmış olduğu ziyaret, Arjantin'in Türkiye ile ilişkileri koparmak istemediğini göstermiş ve bu ziyaretle ilişkilere yeni bir sayfa açılmıştır.

Aralık 2012'de ise 1910 yılından 1967 yılına kadar hizmet veren Arjantin İstanbul Başkonsolosluğu'nun İstanbul'da yeniden açılması, Türkiye-Arjantin ilişkilerinin gelişmesinde önemli üçüncü adım olmuştur. Bu sayede, iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek üzere yapılan çalışmalar yoğunlaşmıştır.³⁶²

8 Eylül 2013'de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, 2020 Olimpiyat ve Paralimpik Oyunlarına ev sahipliği yapacak şehrin belirlendiği 125. Uluslararası Olimpiyat

³⁵⁸ "Dış Politika Kronolojisi Ocak 2011", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/ocak_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁵⁹ "Türkiye-Arjantin İlişkilerinde Yeni Bir Sayfa", 20.01.2011, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/78707/turkiyearjantin-iliskilerinde-yeni-bir-sayfa.html>; <https://www.izlesene.com/video/turkiye-arjantin-iliskilerinde-yeni-bir-sayfa-cumhurbaskani-kirchner/7630495>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶⁰ "Erdoğan'dan Konuk Cumhurbaşkanı İspanyolca Jesti", **Milliyet Gazetesi**, 20.01.2011, <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-dan-konuk-cumhurbaskanina-istryolca-jesti-siyaset-1341938/>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶¹ "Dışişleri Bakanı Davutoğlu, Arjantin Dışişleri Bakanı Hector Timerman ile İstanbul, Çırağan Sarayı'nda Çalışma Kahvaltısında Bir Araya Geldi, 21 Ocak 2011, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu_-bu-sabah-_21-ocak_-arjantin-disisleri-bakani-hector-timerman-ile-istanbul_-ciragan-sarayi_nda-calism.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶² "Yeniden İstanbul'da", **Sabah Gazetesi**, 14.12.2013, <https://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/12/14/yeniden-istanbulda>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

Komitesi Toplantısı'na katılmak üzere Arjantin'i ziyaret etmiştir.³⁶³ Arjantin'de yaşayan ve Türkiye'yi 'soykırım' yapmakla suçlayan Ermeniler, 2020 Olimpiyat seçimlerinin yapıldığı Hilton Oteli'nin önünde Türkiye'yi ve Başbakan Erdoğan'ı, Türkiye'nin Suriye Politikası ve Gezi Olayları'nda Türk polisinin aldığı tutumundan dolayı protesto etmişlerdir.³⁶⁴ Erdoğan ziyareti çerçevesinde, Arjantin makamlarıyla resmî bir görüşme gerçekleştirilmemiştir.

8 Ağustos 2014'de Ankara'da, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun H. Sinirlioğlu ve Arjantin Dışişleri Bakan Yardımcısı Eduardo Antonio Zuain başkanlığındaki heyetler arasında, Türkiye ile Arjantin arasındaki siyasi istişareler gerçekleşmiştir. Bu ziyaret sırasında; ikili ilişkilerin yanı sıra, güncel bölgesel ve uluslararası konular mercek altına alınmıştır.³⁶⁵ 12-16 Ekim 2014 tarihleri arasında Türkiye-Arjantin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Nureddin Nebat ve beraberindeki Parlamenter heyet, Arjantin Senato Başkanı'nın daveti üzerine, Arjantin'i ziyaret etmiştir.³⁶⁶ Kasım 2014'te Avusturya'nın ev sahipliğinde gerçekleştirilen G-20 Zirvesi kapsamında; Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Arjantin Dışişleri Bakanı Hector Timerman ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede, Arjantin'in uluslararası alanda Türkiye'ye vereceği destek, iki ülkenin uluslararası kuruluşlarda yapacağı işbirliği, THY'nin Arjantin'e doğrudan uçuşlar gerçekleştirilmesini öngören üst düzey ziyaretler ele alınmıştır. Ayrıca Çavuşoğlu, Timerman'a 1915 olaylarına ilişkin Türkiye'nin görüşlerini bildirmiştir.³⁶⁷

5-6 Ocak 2015 tarihleri arasında ise Timerman, VII. Büyükelçiler Konferansı'na katılmak üzere, Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Konferans'taki konuşmasında; Türkiye gibi Arjantin'in de terör ile bir din arasında bağ kurulmasını reddettiğini belirten Timerman, BM Güvenlik Konseyi'nin yapısına ilişkin Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamalarına katıldığına dikkat çekerek,

³⁶³ "Dış Politika Kronolojisi Eylül 2013", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-kronolojisi_2013-09-eylul.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶⁴ "Arjantin'de Flaş Protesto", **Hürriyet Gazetesi**, 07.09.2013, <http://www.hurriyet.com.tr/arjantinde-flas-protesto-24665602>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶⁵ "Türkiye-Arjantin Siyasi İstişareleri Ankara'da Gerçekleştirildi", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-arjantin-siyasi-istisareleri-ankara-da-gerceklestirildi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶⁶ "Türkiye-Arjantin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu, Faaliyetler", **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=4&pTip=3, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁶⁷ "Dışişleri Bakanı Avustralya'da", **Yeni Akit Gazetesi**, 15.11.2014, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/cavusoglu-avustralyada-36462.html>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

“Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın daha önce de belirttiği gibi biz de dünya 5’ten büyüktür diyoruz.” ifadeleriyle Türkiye’nin dış politikadaki yaklaşımlarını desteklediklerini ortaya koymuştur.³⁶⁸ Timerman ziyareti çerçevesinde, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından kabul edilmiş ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde, Arjantin’e bir kez daha 1915 olayları konusunda objektif bir tutum benimsenmesi gerektiği iletilmiştir.³⁶⁹

Mart 2016’da Ankara ve İstanbul’da gerçekleştirilen terör saldırılarından dolayı, Arjantin her iki saldırıyı da kınadığına dair bildirimler yayınlayarak, Türkiye’ye verdiği desteği göstermiştir.³⁷⁰ Ayrıca, 15 Temmuz 2016’da FETÖ tarafından gerçekleştirilen Darbe Girişimi’ni de kınayarak, bir kez daha Türkiye’nin yanında yer almıştır.³⁷¹ 20-29 Eylül 2016 tarihleri arasında New York’ta gerçekleştirilen BM 71. Genel Kurul Görüşmeleri çerçevesinde, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Arjantin Dışişleri Bakanı Susana Mabel Malcorara ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.³⁷² Aralık 2016’da ise Cumhurbaşkanı Erdoğan, Arjantin Büyükelçisi Julian Luis Tettamanti’yi kabul etmiştir. Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde gerçekleşen kabulde; Büyükelçi Tettamanti, Cumhurbaşkanı Erdoğan’a güven mektubunu takdim etmiştir.³⁷³

30 Ocak 2017’de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Arjantin’i ziyaret etmiştir. 19 yıl aradan sonra Türkiye’den Arjantin’e gerçekleştirilen Dışişleri Bakanlığı düzeyindeki bu ilk ziyarette Çavuşoğlu, öncelikle Arjantin Uluslararası İlişkiler Konseyi’nde, Arjantinli diplomatlarla ve akademisyenlerle bir araya gelmiştir. Ardından Arjantin Dışişleri Bakanı Susana Malcorara ile baş başa ve heyetler arası görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde ikili, bölgesel ve küresel konular ele

³⁶⁸ “VII. Büyükelçiler Konferansı Ankara’da Düzenlendi”, **T.C Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü**, <https://kdk.gov.tr/haber/vii-buyukelciler-konferansi-ankarada-duzenlendi/516>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

³⁶⁹ “Dış Politika Kronolojisi Ocak 2015”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/ocak____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

³⁷⁰ “Ankara’daki Terör Saldırısına Tüm Dünyadan Tepkiler”, **TRT Haber**, 13.03.2016, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/ankaradaki-teror-saldirisina-dunyadan-tepkiler-239234.html>; Beyoğlu’ndaki Terör Saldırısına Dünya’dan Tepkiler, **Anadolu Ajansı**, 19.03.2016, <https://aa.com.tr/tr/dunya/beyoglundaki-teror-saldirisina-dunyadan-tepkiler/540251?amp=1>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

³⁷¹ “Fetö’nün Darbe Girişimine Dünyadan Tepkiler”, **Timeturk**, 17.07.2016, <https://www.timeturk.com/feto-nun-darbe-girisimine-dunyadan-tepkiler/haber-203969>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

³⁷² “Dış Politika Kronolojisi Eylül 2016”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/eylul.tr.mfa>, , (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

³⁷³ “Erdoğan, Arjantin’in Ankara Büyükelçisini Kabul Etti”, **Anadolu Ajansı**, 13.12.2016, <https://aa.com.tr/tr/turkiye/erdogan-arjantin-in-ankara-buyukelcisini-kabul-etti/705328?amp=1>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

alınmıştır. Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, akabinde bir araya geldiği Arjantin Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Senato Başkanı Gabriela Michetti ile ikili ilişkilere ve küresel gündeme dair değerlendirmelerde bulunmuştur.³⁷⁴ Görüşmeler kapsamında, BM'nin reformu dâhil birçok uluslararası konularda Türkiye ve Arjantin'in pozisyonunun aynı olduğunu vurgulayan Çavuşoğlu, Parlamentolar Arası diyalogun güçlendirilmesi için ortak iradelerin ortaya konulduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Çavuşoğlu, Ermeni diasporası yüzünden ilişkilerin zehirlendiğine dikkat çekerek, soykırımın jenerik değil, hukuki bir tabir olduğunu vurgulamıştır. Bu çerçevede, BM'de uzun süre görev alan Malcorra'nın BM'nin ilgili konvensiyonu dâhil tüm hukuki boyutları çok iyi bildiğini, bu yüzden de böyle bir konunun ilişkileri rehin almamasını Malcorra'ya iletildiğini ifade etmiştir.³⁷⁵ Çavuşoğlu'nun Arjantin ziyareti sırasında yapmış olduğu görüşmelerdeki açıklamalarından rahatsız olan Arjantin'deki Ermeni dernekleri, bir kınama bildirisini yayımlanarak Çavuşoğlu'nu protesto etmişlerdir.³⁷⁶ 19 yılın ardından Çavuşoğlu'nun Arjantin'e Dışişleri Bakanlığı düzeyinde gerçekleştirmiş olduğu bu ziyaret; Ermeni derneklerinin Arjantin yönetimine yönelik yapmış oldukları Türkiye karşıtı propagandalarına rağmen son derece olumlu bir havada yürütülmüş ve her iki ülkede karşılıklı ilişkileri geliştirme konusunda kararlı olduklarını ortaya koymuştur.

7-8 Temmuz 2017 tarihleri arasında Almanya'nın Hamburg kentinde düzenlenen G-20 Liderler Zirvesi çerçevesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan, Arjantin Devlet Başkanı Mauricio Macri ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.³⁷⁷ 22 Eylül 2017'de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, New York'ta gerçekleştirilen BM 72. Genel Kurulu Görüşmeleri çerçevesinde, Arjantin Dışişleri Bakanı Jorge Faurie ile görüşmüştür.³⁷⁸ Ayrıca iki Bakan, 12 Ekim 2017'de bir telefon görüşmesi

³⁷⁴ "Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika'yı Kapsayan Ziyareti", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-mevlut-cavusoglu-nun-arjantin-paraguay-dominik-cumhuriyeti-ve-meksikayi-%20kapsayan-ziyareti-arjantin.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

³⁷⁵ "Mevlüt Çavuşoğlu: FETÖ'nün Peşini Arjantin'de de Bırakmayacağız", **Habertürk Gazetesi**, 30.01.2017, <http://www.haberturk.com/gundem/haber/1373322-mevlut-cavusoglu-fetonun-pesini-arjantinde-de-birakmayacagiz>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

³⁷⁶ "Arjantin Ermeni Toplumu Çavuşoğlu'nun Latin Amerika Turunu Kınadı", **Ermeni Haber Ajansı**, 31.01.2017, <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2017/01/31/Arjantin-Ermeni-%C3%87avu%C5%9Fo%C4%9Flu/98298>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

³⁷⁷ "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Arjantin Devlet Başkanı Macri ile Görüştü", **Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı**, <https://tccb.gov.tr/haberler/410/78823/cumhurbaskani-erdogan-arjantin-devlet-baskani-macri-ile-gorustu.html>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

³⁷⁸ "Dış Politika Kronolojisi Eylül 2017", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/eylul2017.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

gerçekleştirmiştir. Görüşmenin içeriğine dair bilgi verilmemiştir.³⁷⁹ Nisan 2018’de ise Çavuşoğlu, Arjantin’in Ankara Büyükelçisi Julian Luis Tettamanti ile bir araya gelerek; 2018 yılı G-20 üst düzey toplantı takvimini gözden geçirilmiş ve Türkiye ile G-20 Dönem Başkanı Arjantin’in ortak gündemindeki konular ele alınmıştır.³⁸⁰

Arjantin ile Türkiye arasındaki askeri ilişkiler ise, iki ülke Jandarma Komutanlıklarınca başlatılmış olup, sorunsuz bir şekilde devam etmektedir.³⁸¹

Arjantin ile Türkiye arasında uluslararası örgütlerde ortak tutuma sahip olunması ve adaylıkların karşılıklı olarak desteklenmesi gibi çok taraflı diplomaside işbirliği mevcuttur. İki ülke arasında 1915 olayları dışında, Arjantin’in G-20’nin gündemindeki konulara Türkiye ile aynı pencereden bakması, BM reformu konusunda Türkiye’nin de içinde bulunduğu Oydaşma için Birlik Grubu’nda yer alması ve BM Kıbrıs Barış Gücü’nde (UNFICYP) bulunması ilişkilerin gelişmesindeki önemi göstermektedir.³⁸² Bu çerçevede, Arjantin’in 1915 olaylarındaki tutumundan dolayı zaman zaman kırılmalara neden olan Türkiye-Arjantin ilişkilerinin geldiği noktaya bakılacak olursa; Türkiye’nin AK Parti Dönemi’nde izlemiş olduğu dış politika ve özellikle Arjantin’in son dönemde ilişkilerin gelişmesi için sergilemiş olduğu tutumu sayesinde, ilişkilerin belirli bir yol kat ettiğini söyleyebiliriz.

2.2. Ekonomik İlişkiler

Arjantin, Güney Amerika ülkeleri arasında, Türkiye’nin üçüncü büyük ticaret hacmine sahip olduğu ülkedir. İki ülke arasında 9 Mayıs 1992 yılında, Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem’in ülkemizi ziyareti esnasında, “Ticari ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması” ile “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma” imzalanmıştır. Karşılıklı yarar prensipleri ve eşitlik esasına dayanarak, iki ülke arasında dostane ilişkilerin güçlendirilmesi ve işbirliğinin geliştirilmesi arzusu ile imzalanan “Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması”, uzun süredir dostane ancak düşük düzeyde devam eden ikili ilişkilerin ekonomi alanında gelişmesi için imkân

³⁷⁹ “Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu, Arjantinli Mevkidaşı Faurie ile Görüştü”, **TRT Haber**, 12.10.2017, <http://www.trthaber.com/haber/gundem/disisleri-bakani-cavusoglu-arjantinli-mevkidasi-faurie-ile-gorustu-337499.html>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

³⁸⁰ “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Arjantin’in Ankara Büyükelçisi ile Görüşmesi, 11 Nisan 2018”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglundun-arjantin-ankara-buyukelcisi-ile-gorusmesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

³⁸¹ Çevik, **a.g.m.**, s. 54.

³⁸² <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-arjantin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

sunmuştur.³⁸³ Her iki ülke için, söz konusu yatırımların bir anlaşma bazında teşviki ve korunmasının özel teşebbüs girişimlerini teşvik edilmesi için imzalanan “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma” ile ise, her iki ülkede refahı artırması öngörülmüştür.³⁸⁴ Bu anlaşmalar çerçevesinde, Türkiye ile Arjantin’in, ticari ve ekonomik ilişkilerde, birbirlerine “en çok kayırılan ülke” kuralını uygulanması öngörülmüştür.³⁸⁵

9 Mayıs 1992’de imzalanan Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması’nın 10. Maddesi uyarınca kurulan “Türkiye-Arjantin Karma Ekonomik Komisyonu Birinci Dönem Toplantısı”, 27-28 Temmuz 1999 tarihleri arasında Buenos Aires’te yapılmıştır. Türk heyetine Dış Ticaret Müsteşarı Dr. A. Yavuz Ege’nin, Arjantin Heyetine ise Dışişleri Bakanlığı Uluslararası Ekonomik Müzakereler Müsteşarı Büyükelçi Eduardo Alberto Sados’un Başkanlık ettiği toplantıda; iki ülke arasındaki dostane, ticari ve ekonomik ilişkilerin karşılıklı yarar esasına göre güçlendirilmesi ve daha da geliştirilmesi arzusu ifade edilmiştir. Bu çerçevede, ikili ticaretin kompozisyonunun çeşitlendirilmesi ve ticarete konu olabilecek yeni ürünlerin belirlenmesi amacıyla önlemler alınması kararlaştırılmış, karşılıklı ziyaretlerin, birbirlerinin ülkelerindeki ticaret fuarları ve sergilere katılım ile seminerlerin düzenlenmesinin önemini vurgulanmıştır.³⁸⁶

Nisan 1995 yılında Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in ziyareti çerçevesinde, Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem ile baş başa ve heyetler arası gerçekleştirmiş olduğu görüşmelerinin yanı sıra iş adamlarıyla da kahvaltıda bir araya gelmiştir. Bu çerçevede, Türkiye ile Arjantin arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler hakkında değerlendirmeler yapılmıştır.³⁸⁷

Arjantin ile Türkiye’nin dostane ancak durgun bir seyir izleyen ticari ve ekonomik ilişkilerinin AK Parti Dönemi’nde, 6 Ekim 2003’de Ankara’da

³⁸³ “Milletlerarası Andlaşma” **T.C Resmî Gazete**, 29.07.1992, Sayı: 21299, Karar Sayısı: 92/3148, <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21299.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁸⁴ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 24.02.1995, Sayı: 22212, Kanun No: 4076, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22212.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22212.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

³⁸⁵ “Türkiye ve Arjantin”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 20.07.1992, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁸⁶ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 29.09.1999, Sayı: 23831, Karar Sayısı: 99/13302, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23831.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23831.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁸⁷ <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

gerçekleştirilen “Türkiye-Arjantin Karma Ekonomik Komisyonu İkinci Dönem Toplantısı” ile canlılık kazandırılması arzulanmıştır. Türk heyetine Dış Ticaret Müsteşar Yardımcısı Ülker Güzel’in, Arjantin Heyetine ise Uluslararası Ekonomik Müzakereler Ulusal Direktörü Felipe Frydman’ın Başkanlık ettiği toplantıda; mevcut ticaret hacminin beklentilere cevap vermediği ve ekonomilerinin gerçek potansiyeli yansıtmadığı belirtilmiştir. Bu çerçevede, iki ülke arasında ticari ilişkilerin, karşılıklı yarar ve denge esasına dayanmak suretiyle artırılması ve çeşitlendirilmesi için daha fazla çaba sarf edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.³⁸⁸

Mart 2005’de Arjantin Dışişleri Bakanı ve Uluslararası Ticaret ve Din İşleri Bakanı Rafael Bielsa’nın ziyareti sırasında, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler hakkında değerlendirmelerde bulunulmuş ve bu yöndeki arzular dile getirilmiştir: Bielsa, iki ülke arasındaki ticaret alanındaki işbirliğinin son derece önemli boyuta ulaştığını, benzer bir işbirliğinin bilim alanında da hedeflediklerini belirtirken, Gül ise, Arjantin’in MERCOSUR üyesi olduğunu anımsatarak, Türkiye’nin MERCOSUR ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamak istediğini ifade etmiştir.³⁸⁹ Bu çerçevede, 22 Nisan 2008’de Türkiye-MERCOSUR Serbest Ticaret Anlaşması imzalanmasına yönelik görüşmeler Buenos Aires’de yapılmış ve 1 Temmuz 2008 tarihinde ise “Türkiye Cumhuriyeti ile MERCOSUR Arasında Bir Serbest Ticaret Alanı Kurulmasına Yönelik Çerçeve Anlaşması”^{*} imzalanmıştır. Müzakere sürecinde Türkiye’de iki toplantı gerçekleştirilmiştir.³⁹⁰

2009 yılında “Türkiye-Arjantin Karma Ekonomik Komisyonu Üçüncü Dönem Toplantısı” Buones Aires’de gerçekleşmiş ve bu kapsamda Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.³⁹¹

³⁸⁸ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 31.12.2003, Sayı: 25333, Karar Sayısı: 2003/6585, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031231.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/12/20031231.htm>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

³⁸⁹ “Bielsa’dan Kıbrıs Desteği”, **Sabah Gazetesi**, 28.03.2005, <http://arsiv.sabah.com.tr/2005/03/28/gnd98.html>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Türkiye Cumhuriyeti ile MERCOSUR Arasında Bir Serbest Ticaret Alanı Kurulmasına Yönelik Anlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 03.07.2010, Sayı: 27630, Karar Sayısı: 2010/441, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100703.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100703.htm>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹⁰ <http://www.mfa.gov.tr/guney-ortak-pazari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹¹ “Türkiye-Arjantin Dış Ticaret”, **T.C Ekonomi Bakanlığı**, <https://www.ekonomi.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

19-22 Ocak 2011 tarihleri arasında Arjantin Cumhurbaşkanı Christina Fernandez de Kirchner'in yapmış olduğu ziyaret, ticari ve ekonomik ilişkilerimiz açısından önemli bir adımdır. Bu ziyaret sırasında, Cumhurbaşkanı Gül, Türkiye ve Arjantin'in G-20 içinde yer aldığını ve G-20 ülkeleri arasında yeni ve büyüyen ekonomiler olarak dikkati çektiğini belirtmiş, her iki ülkenin de çok büyük potansiyeli bulunduğunu, bu potansiyeli karşılıklı iş birliğine çevirmek için büyük gayret içerisinde olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca karşılıklı yatırımların artırılması arzusunun belirten Cumhurbaşkanı Gül, bu ziyaret esnasında imzalanan "Hava Ulaştırma Anlaşması"*nın Türkiye ile Arjantin arasında direkt uçak seferlerinin başlamasına zemin oluşturduğu ifade etmiştir.³⁹² Bu çerçevede, iki lider tarafından yapılan açıklamalar; iki ülke arasındaki dostluğun ve ticari işbirliğinin artırılarak yoğunlaştırılması yönündeki kararlılığı yansıtmaktadır.

Cumhurbaşkanı Kirchner, Cumhurbaşkanı Gül ile görüşmesinin ardından, İstanbul'da DEİK bünyesinde düzenlenen ve çok sayıda Arjantinli ve Türk işadamlarının iştirak ettikleri Türkiye-İş Forumu'na katılmıştır. Bu toplantıda, DEİK ile Arjantin Sanayiciler Derneği (UIA) arasında bir Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.³⁹³ Cumhurbaşkanı Kirchner, toplantıda yaptığı konuşmada, İstanbul'da ticaret ofisi kurmak istediklerini belirtmiş, bu sayede iş adamlarının, ülkelerdeki karşılıklı fırsatları tanıma imkânı bulacaklarını ifade etmiştir. Türkiye'ye 20 bin tonluk kemikli et satılacağını açıklayan Kirchner, sadece bir inek tohumu ya da emtia üreticisi ülke olarak görülmemeleri gerektiğini belirterek, kendilerinin aynı zamanda bilim ve teknoloji ile enerji sektörüne de katkı sağladıklarını, bu bağlamda 4. biyoyakıt, 2. lityum üreticisi olduklarına dikkat çekmiştir. Ayrıca Kirchner, Türkiye ile Arjantin arasındaki sinerjiyi sadece ikili ticaret için değil, dünya ile ticaretle de göstermek gerektiğini vurgulamıştır. Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ise, "İşbirliği yapalım, çünkü iki ülkenin de benzer işbirliği imkânları var. İki ülke iş adamları birbirine rakip değil, birbirini

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 01.06.2015, Sayı: 29373, Karar Sayısı: 2015/7540,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150601m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150601m1.htm>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹² "Arjantin Cumhurbaşkanı Christina Fernandez de Kirchner'in Ziyareti", 20.01.2011, **Youtube**, <https://www.youtube.com/watch?v=sAww6x1twas>;

<http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/78707/turkiyearjantin-iliskilerinde-yeni-bir-sayfa.html>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹³ "Türkiye-Arjantin İş Konseyi", **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyleleri-turkiye-arjantin-is-konseyi>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

tamamlayan, destekleyen bir işbirliği içine girdiğimiz zaman Türkiye-Arjantin ilişkileri büyüyecektir.” ifadelerini kullanmıştır. TOBB VE DEİK Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu da, Arjantin’in özel sektörünü Türkiye’nin cazip ortamına davet etmiştir.³⁹⁴ Krichner’in Türkiye’yi ziyareti sırasında yapılan tüm bu görüşmeler neticesinde; ticari potansiyellerini yansıtmayan iki ülkenin ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi hedefi doğrultusunda, fırsat ve işbirliği alanlarını tespit edilmesine katkı sağladığı görülmektedir.

Aralık 2012’de İstanbul Başkonsolosluğun yeniden açılması, iki ülke arasında ticari ilişkilerinin gelişmesi için önemli bir adım olmuştur. Arjantin’in İstanbul Başkonsolosu Ernesto Pfirter yaptığı yazılı açıklamada; Arjantin’in, İstanbul’a yeniden Başkonsolosluk açmasının, Türkiye ile olan karşılıklı ticarete büyük önem verdiğini kanıtladığını vurgulamış, Türk ve Arjantinli iş adamlarının, iki ülke arasındaki ticaretin üst noktalara taşınması adına faaliyetlerini her geçen gün geliştirdiğinin altını çizmiştir. Ayrıca Pfirter, Türk firmaları için Arjantin ile ticaret yapmanın Güney Amerika ülkeleri dâhil olmak üzere 270 milyon tüketiciye ulaşmak anlamına geldiğini belirtmiştir.³⁹⁵

27 Mayıs 2015’de TOBB Yönetim Kurulu Üyeleri Şahin Bilgiç ve Salih Zeki Murzioğlu Arjantin’in başkenti Buenos Aires’i ziyaret etmiştir. TOBB heyeti ziyaret sırasında, Arjantin ekonomisinin en önde gelen 6 kuruluşunun oluşturduğu G-6 platformuna üye iş dünyası kuruluşları ile bir araya gelmiş ve bu kapsamda, Türkiye-Arjantin ilişkilerinin geliştirilmesi yönündeki Türkiye’nin kararlılığını vurgulamıştır. Ardından Arjantin Ticaret Odası (CAC) tarafından, TOBB heyeti için çalışma yemeği düzenlenmiştir. Çalışma yemeğinde konuşan TOBB Yönetim Kurulu Üyesi Şahin Bilgiç, bir kez daha iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirme yönünde TOBB’un arzusunu vurgulamış ve Arjantin siyasilerinin 1915 olayları konusundaki tutumundan duyulan rahatsızlığı dile getirmiştir. Toplantı çerçevesinde, “TOBB ile CAC Arasında

³⁹⁴ “Arjantin Türkiye’ye Et Satmak İstiyor”, **Milliyet Gazetesi**, 21.01.2011, <http://www.milliyet.com.tr/arjantin-turkiye-ye-et-satmak-istiyor-siyaset-1342386/>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹⁵ “Arjantin Başkonsolosluğu’nun Yeniden Açılmasıyla Arjantin-Türkiye İlişkileri Hızlandı”, **T24 Bağımsız İnternet Gazetesi**, <http://t24.com.tr/haber/arjantin-baskonsoloslugunun-yeniden-acilmasiyla-arjantin-turkiye-iliskileri-hizlandi,246223>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

Çalışma Komitesi Kurulmasına İlişkin Anlaşma”, TOBB Yönetim Kurulu Üyesi Şahin Bilgiç ile CAC Başkan Yardımcısı Manuel Riveiro tarafından imzalanmıştır.³⁹⁶

Yine Mayıs 2015’de DEİK bünyesinde kurulan Türkiye-Arjantin İş Konseyi tarafından, T.C Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Müdürlüğü ile işbirliğinde, Arjantin’in önde gelen gazetelerinin uluslararası ilişkiler editörlerinden oluşan 8 kişilik heyetin katılımlarıyla, Türkiye ile Arjantin arasındaki potansiyel iş fırsatlarının görüşüldüğü bir akşam yemeği düzenlenmiştir. Türkiye-Arjantin İş Konseyini temsilen Silvyo Benbassat ve DEİK İş Konseyi Koordinatör Yardımcısı Melike Hocaoğlu, THY Pazarlama ve Satış Başkanı Murat Baş, MUSIAD üyesi Av. Melih Aksan ve ITO Kurumsal İletişim Koordinatörü Doğan Erdoğan’ın iştirak ettiği toplantıda; katılımcılar, tek tek kurumlarından ve faaliyet alanlarından bahsetmiştir. Toplantıda, Türkiye’nin ekonomik, politik ve kültürel konularına ilişkin sorular yanıtlanmış, teknoloji, bankacılık, havacılık ve inşaat sektörü değerlendirilerek; Arjantin ile hangi alanlarda iş birliği yapılması gerektiği konusu mercek altına alınmıştır. Burada, Türkiye’nin inşaat ve sağlık turizmde birçok ülkeye nazaran çok önde olduğu ve bilhassa bölge ülkelerdeki istikrarsızlıktan ötürü inşaat sektöründe çok fazla yatırım aldığı tespiti yapılmıştır. Ayrıca Arjantinli heyetin isteği üzerine Türkiye’den Arjantin’e bir iş heyetinin gönderilmesi kararlaştırılmıştır.³⁹⁷ 2015 yılının sonlarında Arjantin’de iktidara gelen Macri Hükümeti Dönemi’nde, önceki yıllar yoğun bir şekilde uygulanan ithalat kısıtlamaları kaldırılmış ve bu durum Türkiye ile Arjantin arasındaki ticari ilişkilerin gelişmesi için önemli bir fırsat sunmuştur.³⁹⁸

30 Ocak 2017’de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Arjantin’e gerçekleştirmiş olduğu ziyareti; ticari ve ekonomik ilişkilerimizin gelişmesi için önemli bir adım olmuştur. Ziyaret çerçevesinde, Türkiye ile Arjantin arasında eşyanın ithalatı, ihracatı ve transitinde gümrük vergi, resim ve diğer harç ve ücretlerinin doğru bir şekilde tahakkukunu, gümrük mevzuatına karşı işlenen suçların ve silah, patlayıcı, uyuşturucu, tarihi ve kültürel eserler başta olmak üzere hassas eşyanın yasadışı ticaretinin önlenmesini, bu bağlamda iki ülke arasında gümrük işbirliğinin

³⁹⁶ “TOBB ve CAC, Arjantin’de Çalışma Komitesi için Anlaşma İmzaladı”, **Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği**, <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=6478&lst=Haberler>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹⁷ “Arjantin Basın Heyeti ile Akşam Yemeği”, **DEİK**, 27.05.2015, <https://www.deik.org.tr/etkinlikler-arjantin-basin-heyeti-ile-aksam-yemegi>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

³⁹⁸ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-arjantin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

artırılmasını ve daha etkin hale getirilmesini öngören, “Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşma ayrıca, suçla mücadelede kullanılan yeni yöntemlerin, yeni teknoloji, bilgi ve deneyiminin paylaşımını, gümrük mevzuatının etkin şekilde uygulanmasına yönelik teknik yardım ve bilgi değişimini kapsamaktadır.³⁹⁹ Üzerinde çalışılan başka anlaşmaların da olduğunu belirten Çavuşoğlu, Arjantin’in nükleer enerjisi konusunda birçok ülkede çalıştığına dikkat çekerek, Türkiye’nin Enerji Bakanlığı ve ilgili kurumlarıyla da bu bilgileri vermelerini istediği ifade etmiştir. Ayrıca Çavuşoğlu, Arjantin’in ticarete dışa açılım politikasını desteklediğini belirterek, Türkiye’nin Arjantin ile ticaretini artırmadaki kararlılığını vurgulamıştır. İki ülkenin bölgesel işbirliğinin de önemli olduğunu vurgulayan Çavuşoğlu, Türkiye’nin MERCOSUR ile Serbest Ticaret Anlaşması imzalamak için yaptığını başvuruya Arjantin’in desteğini istediklerini belirtmiştir.⁴⁰⁰

Şubat 2017’de Arjantin’in Ankara Büyükelçisi Julian Luis Tettamanti, Gümrük ve Ticaret Bakanımız Bülent Tüfenkci’yi ziyaret etmiştir. Bakan Tüfenkci, iki ülkenin pazar imkânlarına oranla ticaret hacminin düşük kaldığına dikkat çekerek, ticaretin sınırlı sayıda üründe ve sektörde yoğunlaştığını belirtmiştir. Ticaret hacminin artırılması gerekliliğini belirten Tüfenkci, Bakanlık olarak görev ve yetki alanları içerisinde Arjantin ile her türlü işbirliğine açık olduklarını vurgulayarak, “İş adamları düzeyinde doğrudan temasları sağlayacak organizasyonları yapmamız lazım. Her iki tarafta da ticareti geliştirme iradesi varsa engeller ortadan kaldırılabilir.” ifadelerini kullanmıştır. Büyükelçi Tettamanti ise iki ülke arasında ticaretin geliştirilmesi konusunu çok önemsediklerini belirterek, “Türkiye ve Arjantin arasındaki ekonomik ilişkileri geliştirmek yönünde net bir talimat aldım. İki ülke Cumhurbaşkanlarının iradesiyle ticari ilişkilerimizi ileri noktalara getirebiliriz.” sözlerini dile getirmiştir. Tettamanti ayrıca, ticareti geliştirmek ve kolaylaştırmak amacıyla mevcut yol ve yöntemlerin geliştirilebileceğini belirterek, tarım, gıda ve teknoloji kullanımı

³⁹⁹ “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Arjantin Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı”, **TBMM**, <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0831.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

⁴⁰⁰ “Çavuşoğlu: FETÖ’nün Peşini Arjantin’de de Bırakmayacağız”, **TGRT Haber**, 30.01.2017, <http://www.tgrthaber.com.tr/dunya/cavusoglu-fetonun-pesini-arjantinde-de-birakmayacagiz-161737>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

alanlarında da karşılıklı yardım ve işbirliği yapılabileceğini ifade etmiştir.⁴⁰¹ Bu çerçevede, iki ülkenin de ticaret hacminin gerçek potansiyeli yansıtmadığının farkında oldukları ve bu durumu ortadan kaldırmak için somut adım atma konusunda istekli oldukları görülmektedir.

Temmuz 2017’de Arjantin İstanbul Başkonsolosu Diego Alvarez Rivera, İzmir Ticaret Odası (İZTO) Başkanı Ekrem Demirtaş’ı ziyaret etmiştir. Rivera, ziyaretinin nedeninin iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek için olduğunu belirterek, “İki ülke arasındaki ticaretin gelişmemesi, arasındaki uzaklık ve Avrupa Birliği’nin entegrasyon sıkıntısı var. Biz de MERCOSUR entegrasyonu üyesi olarak, Türkiye ve MERCOSUR arasında imzalanması istenen ve görüşmeleri devam eden Serbest Ticaret Anlaşması’na büyük önem veriyoruz.” ifadelerini kullanmıştır. Gelişen teknoloji ile mesafelerin kısaldığına ve lojistik imkânların arttığına dikkat çeken Demirtaş da, iki ülke arasındaki ticareti geliştirme konusunda kendileri ile aynı fikirde olduğunu belirtmiştir.⁴⁰²

Ocak 2018’de İsviçre’nin Davos kasabasında düzenlenen 48. Dünya Ekonomik Forumu (WEF) çerçevesinde, TOBB Başkanı Rifat Hisarcıkloğlu, Arjantin Devlet Başkanı Mauricio Macri ile görüşmüştür. Görüşmede, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesine yönelik fikir alışverişinde bulunulmuş, Türkiye ve Arjantin gibi gelişmekte olan ülkelerin daha fazla iş birliği yapması konusundaki Türkiye’nin talepleri iletilmiştir.⁴⁰³

Şubat 2018’de Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO) 80 kişilik bir heyetle, “Bursa Büyürse Türkiye Büyür” sloganı çerçevesinde, ikili iş görüşmeleri ve kurum ziyaretleri yapmak üzere Arjantin’e bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ağırlıklı olarak raylı sistemler, makine, uzay, havacılık ve savunma sektöründe faaliyet gösteren firmalarla yapılan görüşmelere Arjantinli firmalar yoğun ilgi göstermiştir.⁴⁰⁴ Bu çerçevede, iki

⁴⁰¹ “Bakan Tüfenkci, Arjantin Büyükelçisi Tettamanti’yi Kabul Etti”, **T.C Gümrük ve Ticaret Bakanlığı**, 15.02.2017, <https://www.gtb.gov.tr/haberler/bakan-tufenkci-arjantin-buyukelcisi-tettamantiyi-kabul-etti>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴⁰² “Arjantin İstanbul Başkonsolosu Rivera’dan İZTO’ya Ziyaret”, **Milliyet Gazetesi**, 12.07.2017, <http://www.milliyet.com.tr/arjantin-istanbul-baskonsolosu-rivera--yerelhaber-2160713/>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴⁰³ “Hisarcıkloğlu Arjantin Devlet Başkanı Macri ile Görüştü”, **Türkiye Odalar ve Borsalar İşbirliği**, 24.01.2018, <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=22578&lst=MansetListesi>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴⁰⁴ “Arjantinli Firmalarda Bursa İş Dünyasına Yakın Markaj”, **Bursa Ticaret ve Sanayi Odası**, 28.02.2018, <http://www.btso.org.tr/?page=notice/noticedetail.asp&id=34976>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin gelişmesinde iki ülke iş adamlarının da istekli olduğu ve bu yönde somut adımlar atıldığı görülmektedir.

19-20 Mart 2018 tarihleri arasında Arjantin’de düzenlenen G-20 Bakanları Toplantısı’nda Türkiye’yi temsil etmek üzere, Ekonomiden sorumlu Başbakan yardımcısı Mehmet Şimşek katılmıştır. Şimşek G-20 toplantılarında küresel büyümenin ele alındığını ifade etmiştir.⁴⁰⁵ 23 Mart 2018’de Arjantinli medya mensuplarından oluşan 18 kişilik heyet İstanbul’u ziyaret etmiştir. Türkiye-Arjantin İş Konseyi’nin Türk üyeleri ve Türk medya temsilcilerinin katıldığı toplantıda, Türkiye’nin Arjantin ile ikili ilişkileri geliştirmeye hazır oldukları vurgulanmış, Türkiye’nin ekonomisi, yatırım imkânları ve potansiyel vadeden alanlar hakkında bilgi verilmiştir.⁴⁰⁶ 22-25 Nisan 2018 tarihleri arasından Ekonomi Bakanlığı koordinasyonu ve Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) organizasyonunda, Arjantin’i bir Ticaret Heyeti ziyaret etmiştir. TİM Başkan Vekili Süleyman Kocasert’in Başkanlık ettiği Arjantin Türk Heyeti’ne; kuru meyve, inşaat, otomotiv yan sanayi, makine ve aksamları, elektrik-elektronik, motorlu taşıtlar, iklimlendirme, plastik, demir-çelik, tütün mamulleri ve elektrikli ev aletleri sektörlerinde faaliyet gösteren 12 firmadan 13 Türk işadama iştirak etmiştir. Heyet kapsamında düzenlenen Türkiye-Arjantin İş Forumu’nda, Arjantin Ticaret Odası (CAC) ve Arjantin İthalatçılar Birliği (CIRA) partner kuruluşlar olmuştur. Toplantıda konuşma yapan CIRA Başkanı Ruben Garcia, Türkiye’nin uluslararası pazarın oldukça önemli bir oyuncusu olduğuna dikkat çekerek, ülke olarak Türkiye ile ilişkilerin daha da geliştirilmesine büyük önem verdiklerini belirtmiştir. Heyet Başkanı Kocasert de, öncelikli hedefin ikili ticareti artırmak olduğuna vurgu yaparak, Arjantin ile Türkiye arasındaki ikili ticareti gerçek potansiyeline ulaştırmayı arzuladıklarını ifade etmiştir. T.C Buenos Aires Büyükelçisi Meral Barlas ise, Arjantin pazarının, zorluklarına rağmen dinamik yapısı ve barındırdığı potansiyel itibarıyla iş insanlarımıza önemli fırsatlar yarattığının altını çizerek, ihracatçılarımıza daha sık Arjantin’e gelmeleri yönünde çağrıda bulunmuştur. Ayrıca Heyet Başkanı Süleyman Kocasert, CAC’ı ziyaret ederek, Dr. Jorge Luis Di

⁴⁰⁵ “Başbakan Yardımcısı Şimşek’ten G-20 Değerlendirmesi”, **Habertürk**, <http://www.haberturk.com/basbakan-yardimcisi-simsek-ten-g20-degerlendirmesi-1886742-ekonomi>, Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴⁰⁶ “Arjantili gazeteciler İstanbul’da”, **CNN TÜRK**, 23.03.2018, <https://www.cnnturk.com/ekonomi/dunya/arjantinli-gazeteciler-istanbulda>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

Fiori ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantı sırasında, TİM ve CAC arasındaki ilişkilerin artırılmasına yönelik Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.⁴⁰⁷

Güney Amerika'nın ikinci büyük ekonomisi olan Arjantin ile Türkiye arasındaki ticaretin gelecekte ulaşacağı düzeyi öngörmenin çok kolay olmadığı görülmektedir. Zira iki ülke arasında ticarete Türkiye aleyhine açık verilmektedir.⁴⁰⁸ Bununla birlikte; iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin özellikle AK Parti Dönemi'nde ilerleme kaydettiği görülmektedir. Bu çerçevede, OECD'ye üyelik sürecinde bulunan ve hâlihazırda G-20 Dönem Başkanlığını yürüten Arjantin, iki ülkeye önemli fırsat ve işbirliği alanları sunmaktadır. Türkiye Arjantin'in bu pozisyonunu dikkate alarak fırsatları değerlendirmeli ve bu bağlamda somut adımlar atmalıdır.

2.3. Kültürel İlişkiler

İki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin hukuki altyapısını 19 Ağustos 1965 tarihinde Ankara'da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Arjantin Cumhuriyeti Arasında Kültür Anlaşması” oluşturmaktadır.⁴⁰⁹ Kültür ilişkilerini ve dostluk bağlarını kuvvetlendirmek için imzalanan bu anlaşmanın ardından, 1992 yılında Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem'in Türkiye'ye yapmış olduğu ziyareti sırasında, “Kültürel Değişim Programı Anlaşması”^{*} ve “Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması”^{*} imzalanmıştır.⁴¹⁰ Nisan 1995'de ise Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Arjantin'i ziyareti sırasında, iki ülke arasında paylaşılan dostane ilişkileri daha da sağlamlaştırmak ve kuvvetlendirmek isteyerek ve iki milletin yararı için “Bilimsel ve

⁴⁰⁷ “İhracatçılarımız Rotayı Arjantin'e Çevirdi”, **Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)**, <http://www.tim.org.tr/tr/ihracatcilarimiz-rotayi-arjantine-cevirdi.html>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴⁰⁸ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/ulkeler/ulke-detay/Arjantin?_, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴⁰⁹ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 26.12.1967, Sayı: 12786, Kanun No: 967, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12786.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/12786.pdf>, (Erişim Tarihi:22.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 02.03.2006, Sayı: 26096, Karar Sayısı: 2006/10030,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060302.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060302.htm>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 27.07.1992, Sayı:21297, Karar Sayısı: 92/3207, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21297.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/21297.pdf>, (Erişim Tarihi:22.04.2018).

⁴¹⁰ “Menem: ‘Türk Kadınına Hayranım’”, **Milliyet Gazetesi**, 09.05.1992, s. 7, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

Eğitim İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır.⁴¹¹ Bu çerçevede, söz konusu anlaşmalar iki ülke arasındaki kültürel bağların oluşması ve gelişmesi açısından önemli bir adımdır.

AK Parti Dönemi’nde ise, 28 Mart 2005 tarihinde Ankara’da iki ülke arasında “2005-2008 Yıllarına Ait Kültür ve Eğitim İşbirliği Programı Anlaşması” imzalanmıştır. Bu bağlamda anlaşma, iki ülke arasındaki dostane ilişkilerin kültür ve eğitim alanında da gelişmesine imkân sunmuştur.⁴¹²

2010 yılında TASAM ile Latin Amerika ülkelerinden Arjantin’de bulunan ülkenin ve bölgenin önemli kuruluşlarından, CARI-Arjantin Uluslararası İlişkiler Konseyi ile “İşbirliği Protokolü” yapılmıştır. Protokolü TASAM adına Başkan Süleyman Şensoy, CARI adına ise 1999-2001 yılları arasında Arjantin Dışişleri Bakanlığı görevini de üstlenen Başkan Adalberto Rodriguez Giavarini imzalamıştır. Protokol; bölgeden öğrencilerin staj ve araştırma için dönemsel olarak TASAM merkezinde çalışmalarında bulunmasını, aynı şekilde TASAM’dan uzmanlar ve heyetler araştırma ve inceleme için bölgeye ziyaretler yapmasını öngörmüştür. Ayrıca iki kurumun akademik alanda işbirliğinde bulunulması ve örtüşen çalışma alanlarında birlikte faaliyetler gerçekleştirilmesi konusunda mutabık kalınmıştır.⁴¹³ TASAM, Latin Amerika ve Karayipler Kongreleri ve Yuvarlak Masa Toplantıları ile de bölge ve ülke ile olan ilişkilerimizin akademik ve kültürel boyutuna katkı sağlamaktadır.

19-22 Ocak 2011 tarihleri arasında Arjantin Cumhurbaşkanı Christina Fernandez de Kirchner’in yapmış olduğu ziyaret sırasında, “Eğitim, Kültür ve Sanat Alanlarında 2011-2014 Yıllarına Ait İşbirliği Anlaşması”^{*} ve “Diplomasi Akademiler arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı” imzalanmıştır.⁴¹⁴ Bu kapsamda iki ülke arasındaki

⁴¹¹ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 29.05.1995, Sayı: 22297, Karar Sayısı: 95/6838, s. 1-4, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22297.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22297.pdf>, (Erişim Tarihi:22.04.2018).

⁴¹² “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, Sayı: 26096, Karar Sayısı: 2006/10020, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/03/20060302-1.htm>, (Erişim Tarihi:22.04.2018).

⁴¹³ “TASAM-Arjantin Uluslararası İlişkiler Konseyi (CARI) İşbirliği Protokolü”, **TASAM**, http://www.tasam.org/tr-TR/Icerik/1207/tasam_-_arjantin_uluslararası_iliskiler_konseyi_cari_is_birligi_protokolu, (Erişim Tarihi:24.04.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 29.05.1995, Sayı: 27985, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110705m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/07/20110705m1.htm>, (Erişim Tarihi:24.04.2018).

⁴¹⁴ “Arjantin Cumhurbaşkanı Cristina Kirchner Türkiye’ye Geldi”, **Cumhuriyet Gazetesi**, 21.01.2011, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

dostane ilişkilerin; eğitim, kültür ve sanat alanlarındaki ilişkilerin gelişmesi yoluyla güçlendirilmesi öngörülmüştür.

8-10 Şubat 2012 tarihleri arasında Arjantin Turizm Bakanı Carlos Enrique Meyer ve beraberinde bulunan Arjantinli turizmciler, dünyanın en büyük 5. Turizm Fuarı olan “Doğu Akdeniz Uluslararası Turizm ve Seyahat Fuarı-EMITT 2012”ye katılmak üzere Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Yeni iş ve işbirliği sunan turizm zirvesine, Arjantin tarafından katılım sağlanması; iki ülkenin turizmcilerinin birbirlerini yakınlaşmasına ve yeni işbirliklerinin oluşmasına katkı sağlaması öngörülmüştür.⁴¹⁵

Temmuz 2013’de THY Genel Müdürü Temel Kotil ile Arjantin Cumhuriyeti Turizm Bakanı ve Ulusal Turizm ve Tanıtma Enstitüsü Inprotour Başkanı Enrique Meyer’in katılımıyla, THY Genel Müdürlük Binası’nda; Türk Hava Yolları ile Arjantin Cumhuriyeti Turizm Bakanlığı arasında “İyi Niyet Anlaşması” imzalanmıştır. Karşılıklı tanıtım amaçlı imzalanan işbirliği anlaşmasına göre; Arjantin Turizm Bakanlığı tanıtım faaliyetlerinde THY’nin hizmetlerine, uçuş noktalarına ve Türkiye tanıtımlarına yer verecek, THY ise yayın ve uçak içi tanıtımlarda Arjantin’i her yönüyle tanıtacaktır. Bu çerçevede, imzalanan anlaşma ile iki ülke arasındaki ilişkilerin güç kazanması öngörülmüştür.⁴¹⁶

2014 yılında İstanbul’da düzenlenen Arjantin Tanıtım Toplantısı’na iştirak etmek üzere Arjantin Turizm Bakan Carlos Enrique Meyer, Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Toplantı sırasında, Arjantin Cumhuriyeti Ulusal Turizm ve Tanıtma Enstitüsü-INPROTUR, İstanbul Intercontinental Hotel’de Delicias Turizm’in ev sahipliğinde, Türk Hava Yolları işbirliğinde 2015 yılı projelerinin tanıtımı yapmıştır. “Argentina by you” sloganıyla yapılan tanıtımda Meyer, THY’nin Buones Aires uçuşları ile iki ülkenin daha fazla yaklaştığına ve turizmde büyük artışların olduğuna dikkat çekerek, Türkiye’ye ve THY’ye çok şey borçlu olduklarını ifade etmiştir. THY’nin Buenos Aires ve Arjantin Genel Müdürü Numan Çizmecioglu ise, Güney Amerika’nın, THY için önemli bir destinasyon olduğunu belirtmiştir. Bu çerçevede,

⁴¹⁵ “Arjantinli Turizmciler İstanbul’a Çıkartma Yaptı”, 10.02.2012, **Turizmde Bu Sabah**, <http://www.turizmdebusabah.com/haberler/arjantinli-turizmciler-istanbula-cikartma-yapti-60106.html>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

⁴¹⁶ “THY, Arjantin’e Sefer Başlatıyor”, **İhlas Haber Ajansı**, 16.07.2013, <http://www.ihha.com.tr/haber-thy-arjantinesefer-baslatiyor-286682/>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

dünyanın 5. büyük uçuş ağına sahip THY'nin, Buenos Aires'i uçuş ağına katmasının ülkenin ekonomisine katkıda bulunduğunu ifade etmiştir.⁴¹⁷

16 Haziran 2015'de Arjantin Büyükelçisi Juan Jose Arcuri, YÖK Başkanı M. A. Yekta Saraç'ı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında, Türkiye ile Arjantin arasındaki Yükseköğretim alanlarında yapılması hedeflenen muhtemel işbirliği konuları ele alınmıştır.⁴¹⁸ 16 Aralık 2015'de Türkiye-Arjantin İş Konseyi Başkanı Mehmet Ali Yalçındağ Başkanlığında, Arjantin Büyükelçisi Juan Jose Arcuri, Arjantin Başkonsolosu Ernesto Pfirter, Konsolos Mercedes Parodi, Ticaret Müşaviri Marcelo Apphelhans ve Arjantin'de yoğun ilgi gören dizi oyuncularını Bergüzar Korel ve Halit Ergenç bir araya gelmiştir. Bu görüşmede, Arjantin ile Türkiye'nin arasında her zaman kültürel bir ilişki olduğunu belirten Konsey Başkanı Yalçındağ, Türk dizilerinin Arjantin'de ve diğer Latin Amerika ülkelerinde popülerliği nedeniyle bu kültürel köprüyü daha da kuvvetlendirdiğini ve Arjantin'den Türkiye'ye gelen turist sayısı, uzak mesafeye rağmen son iki yılda %100'e yakın arttığını ifade etmiştir. Arjantin Büyükelçisi Juan Jose Arcuri ise, Türkiye ve Arjantin'in paylaştığı çok fazla ortak değer olduğunu vurgulayarak, "Maalesef yıllarca yakın iletişimde olmadan geçirdik, bu çok üzücü. Ancak şimdi kalp kalbe yakın bir ilişkimiz mevcut. Bir sonraki adım ise bizim insanlarımızı, sizin insanlarınızla buluşturmak, tanıtmak. Arjantinliler sizin dizilerinizde kendilerini buldular. Dizilerle bulunan bağ, aslında bize Türkiye'nin tarihini kültürünü yansıttı. İki ülke arasında modern bir köprü kurdu" ifadelerini kullanmıştır.⁴¹⁹

12 Temmuz 2017'de Arjantin Başkonsolosu Diego Alvarez Rivera, İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nü ziyaret ederek, Türkiye'nin turizm sektörü içerisinde İzmir'in önemli bir yeri olduğunu belirtmiştir. Türkiye ile Arjantin arasında haftada

⁴¹⁷ "Arjantin Bakanı'ndan Tanıtım", **Türkiye Turizm**, 08.11.2014, <http://www.turkiyeturizm.com/arjantin-bakanindan-tanitim-47312h.htm>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

⁴¹⁸ "Arjantin ve Cibuti Büyükelçi Ziyareti" **Yükseköğretim Kurulu**, 16.06.2015, http://www.yok.gov.tr/web/guest/anasayfa;jsessionid=8E097EB6517A0F16BF7DA9E62D53627D?p_auth=Ckq6dSid&p_p_id=101&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_101_struts_action=%2Fasset_publisher%2Fview_content&_101_assetEntryId=15915905&_101_type=content&_101_urlTitle=arjantin-ve-cibuti-buyukelci-ziyareti&redirect=http%3A%2F%2Fwww.yok.gov.tr%2Fweb%2Fguest%2Fanasayfa%3Bjsessionid%3D8E097EB6517A0F16BF7DA9E62D53627D%3Fp_p_id%3D3%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dmaximized%26p_p_mode%3Dview%26_3_advancedSearch%3Dfalse%26_3_groupId%3D0%26_3_keywords%3Dburs%2Bve%2Bdestek%26_3_delta%3D20%26_3_resetCur%3Dfalse%26_3_cur%3D16%26_3_struts_action%3D%252Fsearch%26_3_format%3D%26_3_andOperator%3Dtrue, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

⁴¹⁹ "Türkiye ile Arjantin Arasında Kardeşlik Köprüsü", 16.12.2015, **Doğan Haber Ajansı (DHA)**, http://arsiv.dha.com.tr/turkiye-ile-arjantin-arasinda-kardeslik-koprusu_1094415.html, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

dört gün ile başlayan uçuşların şimdi haftada her güne çıktığını, uçuşların artması ile Arjantin'den Türkiye'ye gelen turist sayısının artacağına dikkat çeken Rivera, ikili ilişkilerin ortak aktiviteler ile artırılacağı ve bu aktivitelerin karşılıklı turist sayılarında artış sağlayacağını belirtmiştir. Rivera ayrıca, Türk dizilerinin Arjantin'de çok popüler olduğunu, bu diziler sayesinde Türkiye'nin daha fazla tanınırlığını ve ülkemize ziyaretleri arttığını ifade etmiştir.⁴²⁰ 17 Kasım 2017'de Türkiye Seyahat Acentaları Birliği (TÜRSAB) Genel Merkezi'nde, Arjantin Başkonsolosu Diego Alvarez Rivera ve Arjantin Başkonsolosluğu Tanıtım Merkezi Yetkilisi Alicia Barone, TÜRSAB Başkanı Başaran Ulusoy ile bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda, Türkiye ve Arjantin arasındaki turizm ilişkileri ve yapılabilecek ortak faaliyetler görüşülmüştür.⁴²¹ Nisan 2018'de Arjantinli gazetelerin Türkiye'yi ziyareti çerçevesinde de Türk sineması ve dizilerinin büyük ilgi gördüğü Arjantin ile ilişkilerin kültürel boyutları mercek altına alınmıştır.⁴²²

Arjantin'de Yunus Emre Enstitüsü ve TİKA'nın da kültürel ilişkilerimizi geliştirmesi yönünde faaliyetleri bulunmaktadır. Bu bağlamda Yunus Emre Enstitüsü; 2-3 Eylül 2017 tarihleri arasında Arjantin'in başkenti Buenos Aires'te gerçekleştirilen Colectividades EXPO Fuarı'nda, Türkiye'nin Buenos Aires Büyükelçiliği, Arjantin'e akredite Sao Paolo Kültür Ataşeliği ve THY ile birlikte Türkiye'nin tanıtımına katkı sağlamıştır.⁴²³ Yine Enstitü tarafından düzenlenen, konserlerden konferanslara birçok etkinliğin yer aldığı "Colors of Anatolia-Anadolu'nun Renkleri" kültür sanat turnesi, Arjantin'de bir konsere ev sahipliği yapmıştır.⁴²⁴ Ayrıca Türk dilinin öğrenilmesi, Türk dili ve edebiyatı öğreniminin nitelikli hale getirilmesi ve Türk kültürünün tanıtılması amacıyla yürüttüğü "Türkoloji Projesi" kapsamında Arjantin'deki çeşitli kurumlarla işbirliği yaparak ülkemizin daha iyi tanıtılmasına katkı sağlamıştır.⁴²⁵

⁴²⁰ "Arjantin Cumhuriyeti Başkonsolosu Sayın Diego Alvaarez Rivera'nın Müdürlüğümüzü Ziyareti", **T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü**, 17.07.2017, <http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,183489/arjantin-cumhuriyeti-baskonsolosu-sayin-diego-alvarez-r-.html>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴²¹ "Arjantin Cumhuriyeti Başkonsolosu Diego Alvarez Rivera'nın TÜRSAB Ziyareti", **Türkiye Seyahat Acentaları Birliği**, 12.11.2017, https://www.tursab.org.tr/tr/tursabdan-haberler/baskandan/arjantin-cumhuriyeti-baskonsolosu-diego-alvarez-riveranin-tursab-ziyareti_16813.html, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴²² <https://www.cnnturk.com/ekonomi/dunya/arjantinli-gazeteciler-istanbulda>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴²³ "YEE, Arjantin Buenos Aires'te Türkiye'yi Temsil Etti", **Yunus Emre Enstitüsü**, 07.09.2017, <http://www.yee.org.tr/en/node/4402>, (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

⁴²⁴ " 'Sultan Bestekârlar' Brezilya ve Arjantin'de", **Yunus Emre Enstitüsü**, 10.11.2017, <http://www.yee.org.tr/tr/haber/sultan-bestekarlar-brezilya-ve-arjantinde>, (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

⁴²⁵ "YEE 40 Ülkede 16 Bin Kişiyi Türkçe Öğretti", **Yunus Emre Enstitüsü**, <http://www.yee.org.tr/tr/haber/yee-40-ulkede-16-bin-kisiye-turkce-ogretti>, 13.12.2016, (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

TİKA ise ülkeye kalkınma işbirliği ve insani yardımlar yapmaktadır. Bu çerçevede, Arjantin'in La Rioja Eyalet Meclisi'ne bilgisayar teknoloji salonu kurarak ekipman desteği sağlamış,⁴²⁶ Başkent Buones Aires'te bulunan ve adı Türkiye-Arjantin arasındaki ikili dostluk görüşmeleri nihayetinde verilmiş olan, Türkiye Cumhuriyeti İlkokulu'na öğrenci sıraları, öğretmen masaları ve sınıf dolapları yenilemiş ve kütüphanede kullanılmak üzere okula yeni elektronik ekipmanlar alınmasının yanı sıra öğrencilere bir de yeni bilgisayar salonu kurmuştur.⁴²⁷ Ayrıca TİKA, Türkiye Belediyeler Birliği ve Kocaeli Büyükşehir Belediyesi işbirliğiyle gerçekleştirilen temel itfaiyecilik eğitimleri kapsamında, 3 Arjantinli itfaiyeciye eğitim vermiştir.⁴²⁸

Türk Üniversiteleri de iki ülke arasındaki ilişkilere önemli katkılar sağlamaktadır. Bu çerçevede, 2012 yılında Kastamonu Üniversitesi Rektörü Dr. Seyit Aydın, Arjantin Türkiye Dostluk Kuruluşu ve Uluslararası Amerika Açık Öğretim Üniversitesi (Interamerican Open University) tarafından gerçekleştirilen Türk ve Arjantinli akademisyen ve rektörlerin katıldığı üniversitelerin tanıtım gezisine iştirak etmiştir. Bu gezi sırasında, ülkedeki dört üniversite rektörü ile bir araya gelerek, işbirliği yapmak için ilk adımların atıldığı belirtilmiştir.⁴²⁹ Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Arjantin La Plata Ulusal Üniversitesi Öğretim Elemanı Federico Urtubey, Türkiye'deki Arjantin Cumhuriyeti Büyükelçiliği işbirliğiyle, 27 Ocak 2016'da "Arjantin'de 2001 Krizi Sonrası Kolektif, Estetik ve Politik Eylem: Eklemeler ve Gergin Konuşmalar" konulu bir konferans gerçekleştirmiştir. Ankara Üniversitesi bünyesinde açılan LAMER de, her ay çıkarmış olduğu e-bültenleri kapsamında ülkeye dair yayınladığı haberler ve yaptığı röportajlarla katkı sağlamaktadır.⁴³⁰ Mayıs 2017'de Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi koordinasyonunda Arjantin'in

⁴²⁶ "TİKA'dan Arjantin'in La Rioja Eyalet Meclisi'ne Ekipman Desteği", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27dan_arjantin%27in_la_rioja_eyalet_meclisine_ekipman_destegi-39781, (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

⁴²⁷ "Arjantin'de Türkiye Cumhuriyeti İlkokulu'na Donanım Desteği", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/arjantin%27de_turkiye_cumhuriyeti_ilkokulu%27na_donanim_destegi-39852, (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

⁴²⁸ "Arjantinli İtfaiyecilere Kocaeli'de Eğitim", **Anadolu Ajansı**, 04.12.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/arjantinli-itfaiyecilere-kocaelide-egitim/989394>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴²⁹ "Rektör Aydın: Arjantin'de Türkiye'yi 30 Kahraman Türk Tanıtıyor", **Haber 3**, 22.02.2012, <https://www.haber3.com/guncel/rektor-aydin-arjantinde-turkiyeyi-30-kahraman-turk-tanitiyor-haberi-1161394>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

⁴³⁰ "Arjantinli Araştırmacı Federico Urtubey Merkezimizdeydi", **Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/2016/01/27/arjantinli-arastirmaci-federico-urtubey-merkezimizdeydi/>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

Başkenti Buones Aires’te bulunan Arjantin İslam Merkezi’nde; Osmanlı Tarihi ve Medeniyeti ile Osmanlı Mimarisi’ni konu alan bir konferansı gerçekleştirmiştir.⁴³¹ Ayrıca, 20-22 Mart 2018 tarihleri arasında Ankara Üniversitesi ile Belgrano ve Ulusal Batı Üniversiteleri tarafından, “1915 Osmanlı’nın En Uzun Yılı” başlıklı konferansın düzenlenmesi öngörülmüştür. Ancak Ermeni diasporasının Arjantin Ulusal Ermeni Konseyi, konferansa birkaç gün kala sosyal medya üzerinden tehdit, şiddet ve hakaret içerikli linç kampanyası başlatarak, Arjantin Üniversiteleri üzerinde yoğun baskı kurmuştur. Bunun üzerine güvenlik endişeleri artınca üniversiteler, konferansın başlamasına saatler kala etkinliği iptal etme kararı almıştır.⁴³² Ancak Arjantin üniversitelerinin iptal ettiği bilimsel etkinliği; Arjantin İslam Merkezi’nin desteği ve işbirliğiyle konferans gerçekleştirilmiştir.⁴³³

---

⁴³¹ “Osmanlı Tarihi, Medeniyeti ve Mimarisi Latin Amerika’da Anlatıldı”, **Anadolu Ajansı**, 10.05.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/osmanli-tarihi-medeniyeti-ve-mimarisi-latin-amerikada-anlatildi/815047>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴³² “Ermeni Tehditleri Arjantin’deki Konferansı İptal Ettirdi”, **Anadolu Ajansı**, 23.03.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ermeni-tehditleri-arjantindeki-konferansi-iptal-ettirdi/1097452>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

⁴³³ “Ermeni İptal Ettirdi, İslam Merkezi Desteğiyle Yapıldı”, **Anadolu Ajansı**, 24.03.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ermeni-tehdidi-iptal-ettirdi-islam-merkezi-destegiyle-yapildi/1097992>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE-KOLOMBİYA İLİŞKİLERİ

3.1. Siyasi İlişkiler

Türkiye-Kolombiya ilişkilerinin temeli 1950'lere dayanmaktadır. Bu çerçevede, Kolombiya'ya 1958-2010 yılları arasında Karakas Büyükelçiliği akredite edilmiş olup, 2010 yılında Türkiye'nin Bogota Büyükelçiliği açılmıştır. 2011 yılında ise Kolombiya'nın Ankara Büyükelçiliği açılarak Türkiye'nin bu adımı karşılık bulmuştur.⁴³⁴ Mart 2011'de faaliyete geçen Türkiye'nin Bogota Büyükelçiliğine ilk olarak Cemil Ferhat Karaman (2011-2012), ardından Engin Yürür (2013-2017) atanmıştır.⁴³⁵ Günümüzde ise Ece Öztürk Çil (2018-) Büyükelçilik görevini devam ettirmektedir.⁴³⁶ Ayrıca iki ülke arasında Türkiye-Kolombiya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu bulunmaktadır.⁴³⁷

AK Parti iktidarının izlemiş olduğu bölgeye açılım politikasının olumlu yansımaları Kolombiya-Türkiye ilişkilerinde de görülmüş olup, ilişkilerin başlangıcından itibaren yakalanamayan seviyeye bu dönemde ulaşılmıştır. İlişkilerin gelişmesindeki ilk önemli adım; 16-18 Mayıs 2006 tarihleri arasında Kolombiya Dışişleri Bakanı Carolina Barco'nun, bu düzeyde gerçekleştirmiş olduğu ilk ziyaret ile atılmıştır. Barco, Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Abdullah Gül ile bir görüşme gerçekleştirmiş ve görüşme sırasında, "Diplomatik, Resmi, Hizmet ve Hususi Pasaport Hamillerinin Vize Yükümlülüğünün Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma"* ile "Ticaret İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır.⁴³⁸

⁴³⁴ "Türkiye-Kolombiya Siyasi İlişkileri", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kolombiya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:08.05.2018).

⁴³⁵ "Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz", **T.C Bogota Büyükelçiliği**, <http://bogota.be.mfa.gov.tr/Mission/Announcements>, (Erişim Tarihi:08.05.2018).

⁴³⁶ "Büyükelçilik Atamaları", **T.C Resmî Gazete**, 026.10.2017, Sayı: 30222, Karar Sayısı: 2017/10868, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171026.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/10/20171026.htm>, (Erişim Tarihi:08.05.2018).

⁴³⁷ "Türkiye-Kolombiya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu", **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=61&pTip=11, (Erişim Tarihi:08.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, Sayı: 26253, Karar Sayısı: 2006/10703, 08.06.2006,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060808.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/08/20060808.htm>, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

⁴³⁸ "No:74-16 Mayıs 2006, Kolombiya Dışişleri Bakanının Ülkemize Resmi Ziyareti hk.", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_74---16-mayis-2006_-kolombiya-disisleri-bakaninin-ulkemize-resmi-ziyareti-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

Eylül 2007’de Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, New York’ta düzenlenen BM 62. Genel Kurulu Görüşmeleri sırasında; Kolombiya Başkanı Alvaro Uribe Velez ile iki ülke arasındaki ilişkiler ve uluslararası terörle mücadele konularının ele alındığı bir görüşme gerçekleştirmiştir. Eylül 2008’de BM 63. Genel Görüşmeleri sırasında, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile Kolombiya Başkanı Alvaro Uribe Velez bir araya gelmiştir.⁴³⁹ Eylül 2010’da BM 65. Genel Kurul Görüşmeleri sırasında, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Kolombiya Cumhurbaşkanı Santos Calderon ile görüşmüştür.⁴⁴⁰ Eylül 2011’de ise BM 66. Genel Kurul Görüşmeleri kapsamında, Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu, Kolombiya Dışişleri Bakanı Maria Angela Holguin ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁴⁴¹

18 Kasım 2011’de Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos’un, Dışişleri Bakanı Maria Angela Holguin ve Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Bakanı Frank Pearl ile beraber Türkiye’ye gerçekleştirmiş oldukları ziyaret, ilişkilere yeni bir boyut kazandırmıştır.⁴⁴² Kolombiya’dan Türkiye’ye gerçekleştirilen bu ilk ziyarette Santos, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile baş başa ve heyetler arası görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler sırasında; iki ülke arasında doğrudan uçuşlara başlanmasına imkân tanıyacak olan “Hava Ulaştırma Anlaşması”* ve “Diplomasi Akademisi İşbirliği Mutabakat Muhtırası” imzalanmıştır. Görüşmelerin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında; ikili ve çok taraflı birçok konuyu ele aldıklarını belirten Cumhurbaşkanı Gül, ilişkileri her alanda geliştireceklerini vurgulamış ve iki ülke arasında vizelerin kaldırılmasına karar verdiklerini açıklamıştır. Cumhurbaşkanı Santos ise görüşmeleri, çok verimli olarak nitelendirmiştir. Basın toplantısının ardından, iki Cumhurbaşkanının katılımıyla Kolombiya Büyükelçiliği’nin resmî açılışı

⁴³⁹ “Cumhurbaşkanı Gül’ün ABD’deki Temasları Sürüyor”, 22.09.2008, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/47553/cumhurbaskani-gulun-abddeki-temaslari-suruyor.html>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁴⁰ “New York’ta Dünya Lideriyle Görüşmeler”, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/77333/new-yorkta-dunya-liderleriyle-gorusmeler.html>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁴¹ “Davutoğlu’nun Gündemi Yoğun”, **Anadolu Ajansı**, 25.09.2011, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/davutoglundun-gundemi-yogun/411258>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁴² “Dış Politika Kronolojisi Kasım 2011”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/kasim_.tr.mfa, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

* Ayrıntı için bkz: “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, Sayı: 29378, Karar Sayısı: 2015/7559, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150606.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/06/20150606.htm>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

gerçekleştirilmiştir.⁴⁴³ İki ülke arasında AK Parti Dönemi'nde sağlanan bu ilerleme; Cumhurbaşkanı Santos'un Türkiye'ye gerçekleştirmiş olduğu üst düzey ziyaretin katkısıyla, ilişkilerin geniş bir yelpazede derinleşerek ve çeşitlenerek devam edeceğini öngörmemizi sağlamıştır.

6-11 Ocak 2012 tarihleri arasında Kolombiya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Angelino Garzon, beraberindeki bir heyetle Türkiye'ye gelerek İstanbul ve Ankara'da temaslarda bulunmuştur. Ziyareti sırasında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından kabul edilen Garzon; Kolombiya Cumhurbaşkanı Santos'un Kasım 2011'de Türkiye'ye gerçekleştirmiş olduğu ziyaretin hemen akabinde Türkiye'de bulunmaktan büyük memnuniyet duyduğunu ifade ederek, Cumhurbaşkanı Santos'un ziyareti ile Türkiye-Kolombiya ilişkilerinin ivme kazanarak her alanda gelişmesinin beklendiğini ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Gül ise, Türkiye'nin, bölgesinin önemli ülkelerinden biri olan Kolombiya ile ilişkilerini her alanda geliştirmek istediğini ve 2010 yılında faaliyete geçen T.C Bogota Büyükelçiliğinin de bu arzunun somut bir göstergesi olduğunu ifade etmiştir.⁴⁴⁴ 2 Ekim 2012'de ise Kolombiya Dışişleri Bakan Yardımcısı Monica Lanzetta Mutis IV. Tur Siyasi İstişarelerine katılmak üzere Türkiye'yi ziyaret etmiştir.⁴⁴⁵

9-10 Şubat 2015 tarihleri arasında ise Recep Tayyip Erdoğan, Türkiye'den Kolombiya'ya Cumhurbaşkanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kolombiya Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda süvari birlikler eşliğinde, Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos Calderon tarafından resmî törenle karşılanmıştır.⁴⁴⁶ Baş başa ve heyetler arası gerçekleştirilen görüşmelerde; Türkiye-Kolombiya Çerçeve Anlaşması* ile askeri, ekonomik ve kültürel alanları

⁴⁴³ "Kolombiya'dan Türkiye'ye İlk Devlet Başkanı Ziyareti", 18.11.2011, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/81282/kolombiyadan-turkiyeye-ilk-devlet-baskani-ziyareti.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

⁴⁴⁴ Kolombiya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Garzon Çankaya Köşkü'nde", 10.01.2012, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/81734/kolombiya-cumhurbaskani-yardimcisi-garzon-cankaya-koskude.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

⁴⁴⁵ "Dış Politika Kronolojisi Ekim 2012", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/ekim____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁴⁶ "Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kolombiya Cumhurbaşkanlığı Sarayı'nda", **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2775/cumhurbaskani-erdogan-kolombiya-cumhurbaskanligi-sarayinda.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 04.04.2017, Sayı: 30028 (Mükerrer), Karar No: 6989, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/04/20170404m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/04/20170404m1.htm>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

kapsayan 7 anlaşma imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan görüşmelerin ardından gerçekleştirilen basın toplantısında; bugüne dek bu tür anlaşmaların imzalanmadığına dikkat çekerek, iki ülke arasındaki ilişkilerin çok daha kararlı noktaya getirilmiş olduğunu ifade etmiştir.⁴⁴⁷Ziyareti kapsamında, Bogota Externado Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi'nin işbirliğiyle düzenlenen “1915: Osmanlı İmparatorluğu'nun En Uzun Yılı Sempozyumu”na katılarak da bir konuşma* gerçekleştiren Erdoğan, Birinci Dünya Savaşı'nın, savaşın geçtiği kıtalardan binlerce kilometre uzakta, Kolombiya'da ele alınıyor olmasının değerli ve anlamlı olduğunu vurgulamıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın G-20 Başkanlığı sırasında; siyasetten ekonomiye, savunmadan eğitime, kültürden turizme birçok alanı kapsayan bu üst düzey ziyaretiyle, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha fazla ilerlemesi konusundaki mevcut siyasi irade teyit edilmiştir.

Kolombiya, 15 Temmuz 2016'da FETÖ'nün Darbe Girişimi'ni kınayarak Türkiye'nin yanında yer almış ve bu kapsamda Bogota'da “15 Temmuz Demokrasi ve Milli Birlik Günü” anma programı düzenlemiştir.⁴⁴⁸ Kasım 2016'da TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı (KEFEK) ve AK Parti Kocaeli Milletvekili Radiye Sezer Katırcıoğlu, Kolombiya'da temaslarda bulunmuştur. KEFEK Başkanı Katırcıoğlu, Bogota'da gerçekleştirdikleri toplantılarda; kadın erkek fırsat eşitliği konusundaki çalışmalarını ve 15 Temmuz sürecini birinci ağızdan anlatma fırsatı bulduklarını ifade etmiştir.⁴⁴⁹ Aynı yıl Kolombiya Hükümeti ile Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (FARC) arasında ateşkes ve silah bırakma konusunda anlaşmaya varılması üzerine ise Türkiye; anlaşmayı memnuniyetle karşıladığını belirterek, “Türkiye, barış sürecine ADÖ'nün Barış Sürecini Destekleme Misyonu'nda (MAPP) görevlendirdiği diplomat vasıtasıyla somut katkı sağlamaktadır. Maddi desteğini 2016 yılında da devam ettirecektir. Çatışmalardan büyük zarar gören Kolombiya'nın Orejon

⁴⁴⁷ “Türkiye ve Kolombiya, Belirledikleri Hedeflere Beraber Varmanın Kararlı İçindedir”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2776/turkiye-ve-kolombiya-belirledikleri-hedeflere-beraber-varmanin-kararligi-icindedir.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

* Ayrıntı için bkz: “Küresel Barış ve İstikrar İçin Çatışma Yerine Uzlaş, Nefret Yerine Hoşgörü Şarttır”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2777/kuresel-baris-ve-istikrar-icin-catisma-yerine-uzlasi-nefret-yerine-hosgoru-sarttir.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁴⁸ “15 Temmuz Şehitleri Kolombiya ve Kırgızistan'da Anıldı”, **Yeni Akit Gazetesi**, 10.07.2017, <http://www.yeniakit.com.tr/haber/15-temmuz-sehitleri-kolombiya-ve-kirgizistanda-anildi-356680.html>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁴⁹ “Katırcıoğlu: Güney Amerika'da FETÖ'nün Türkiye'yi Temsil Etmediğini Anlattık”, **Anadolu Ajansı**, 28.11.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/15-temmuz-darbe-girisimi/katircioglu-guney-amerikada-fetonun-turkiyeyi-temsil-etmedigini-anlattik/694579>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

bölgesinde TİKA tarafından yaptırılacak ilkokul inşaatı ile ilgili çalışmalar hızla sürdürülmektedir.” ifadelerinin yer aldığı yazılı açıklama ile Kolombiya’ya vermiş olduğu desteğini yinelemiştir.⁴⁵⁰ Mayıs 2017’de ise Kolombiya’nın barış sürecinde ilk uygulama bölgesi olan Orejon’da, Türkiye’nin inşa ettirdiği okulu, Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos törenle hizmete açmıştır. Açılışta Santos, Kolombiya’ya olan desteklerinden dolayı Türk halkına ve hükümetine teşekkürlerini iletmıştır.⁴⁵¹

29 Eylül 2017’de Kolombiya Dışişleri Bakanı Maria Angela Holguin, Türkiye’yi ziyaret ederek, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. İkili ve heyetler arası gerçekleştirilen görüşmelerde dostluk ve işbirliği temelinde devam eden ilişkilerin her alanda geliştirilmesi konusundaki kararlılık vurgulanmıştır.⁴⁵² Ekim 2017’de Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos, Türkiye’nin Bogota Büyükelçisi Engin Yürür ile Anadolu Ajansı (AA) Genel Müdür Yardımcısı ve Genel Yayın Yönetmeni Metin Mutanoğlu’nu kabul etmiştir. Kolombiya’da İspanyolca yayına başlayacak olan AA’ya başarılar dileyen Santos, İspanyolca yayın için Bogota’yı tercih etmesini doğru bulduğunu, Kolombiya ile Türkiye arasındaki ilişkilerin de gitgide güçlendiğini ifade etmiştir.⁴⁵³ Görüşmenin ardından AA’nın İspanyolca servisinin resmi açılışı Kolombiya Dışişleri Bakan Yardımcısı Patti Londono Jaramillo’nun katıldığı törenle gerçekleşmiştir.⁴⁵⁴

Türkiye ile Kolombiya arasındaki ilişkilerin; AK Parti Dönemi’ne kadar belirli bir düzeye ulaşmadığı, ancak AK Parti Dönemi’nde karşılıklı ziyaretlerle desteklenerek ivme kazandığı görülmektedir. Türkiye izlediği dış politika çerçevesinde, Kolombiya’ya önem vermekte ve bu yönde olumlu adımlar atmaktadır. Kolombiya’da iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesini önemsemekte ve hatta Türkiye’nin bazı politikalarını örnek alarak (göç politikası, uyuşturucu ve terörle

⁴⁵⁰ “No: 200, 26 Ağustos 2016, Kolombiya Barış Süreci Hk.”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/no_200_-26-agustos-2016_-kolombiya-baris-sureci-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁵¹ “Nobel Ödüllü Kolombiya Devlet Başkanı Santos, TİKA’nın Yaptırdığı Okulu Açtı”, **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/nobel_odullu_kolombiya_devlet_baskani_santos_tika_nin_yaptirdigi_okulu_acti-34948, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁵² “Kolombiya Dışişleri Bakanı’nın Ülkemize Ziyareti”, 29.09.2017, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-disisleri-bakaninin-ulkemizi-ziyareti.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁵³ “Santos, Büyükelçi Yürür ve AA Heyetini Kabul Etti”, **Anadolu Ajansı**, 26.10.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/santos-buyukelci-yurur-ve-aa-heyetini-kabul-etti/947882>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁵⁴ “Anadolu Ajansı İspanyolca Yayına Resmen Başladı”, **Anadolu Ajansı**, 27.10.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/kurumsal-haberler/anadolu-ajansi-istryolca-yayina-resmen-basladi/949214>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

mücadele, gümrüklere uyguladığı tedbirlerle ticarete sağladığı yüksek artış vs.) Türkiye'ye daha fazla yaklaşmaktadır. Bu bağlamda, ilişkilerin önümüzdeki yıllarda da artarak devam etmesi öngörülmektedir.

3.2. Ekonomik İlişkiler

Kolombiya, Güney Amerika ülkeleri arasında, Türkiye'nin ikinci büyük ticaret hacmine sahip olduğu ülkedir. Türkiye ve Kolombiya arasındaki ekonomik ilişkiler özellikle AK Parti Dönemi'nde ilerleme kaydetmiştir. Bu kapsamda ilk olarak, 17 Mayıs 2006'da Kolombiya Dışişleri Bakanı Carolina Barco'nun Türkiye'yi ziyareti sırasında, "Ticaret İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. Eşitlik ve karşılıklı yarar esasında; iki ülke arasındaki dostane ilişkileri güçlendirmek ve işbirliğini geliştirmek arzusuyla, tarafların ticaret ve ekonomik işbirliğini karşılıklı fayda temelinde teşvik etmekteki ortak çıkarları dikkate alınarak imzalanan anlaşma, Kolombiya ile ticari ilişkilerin hukuki altyapısının oluşturulması bakımından bir mihenk taşı teşkil etmiştir.⁴⁵⁵

Haziran 2007'de İstanbul'da düzenlenen OECD Dünya İstatistik, Bilgi ve Politika Oluşturma Forumu'na katılmak üzere Türkiye'ye gelen Kolombiya Devlet Başkan Yardımcısı Francisco Santos Calderon Türkiye'yi ziyaret etmiş ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁴⁵⁶ TOBB Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Halim Mete ile de bir araya gelen Calderon, Türkiye'nin Orta Asya'ya giriş için stratejik ülke olduğuna ve patlayan ekonomisiyle büyük bir pazar oluşturduğuna dikkat çekmiştir. Kolombiya'nın da Güney Amerika'nın girişinde yer aldığını belirten Calderon, Kuzey, Orta, Güney Amerika ve Karayipler arasında bir döner kapı niteliğinde olduğunun altını çizmiş ve Türkiye'nin ticari üssü olabileceklerini vurgulamıştır. Calderon'un açıklamalarından; iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinin önemli fırsatlar doğurabileceği öngörülmüştür.⁴⁵⁷

⁴⁵⁵ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, Sayı: 27271, Karar Sayısı: 2009/15052, 27.06.2009, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090627.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/06/20090627.htm>, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

⁴⁵⁶ "Aynı Tarihi: 27 Haziran 2017", **T.C Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü**, <http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/haziran-2007/3378>, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

⁴⁵⁷ "Kolombiya: İhracat Üssünüz Olalım", **Hürriyet Gazetesi**, 30.06.2007, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/kolombiya-ihracat-ussunuz-olalim-6805661>, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

2008 yılında Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'na (TPAO) bağlı "Turkish Petroleum International Company" (TPIC) Bogota'da Güney Amerika Ofisini açmıştır. TPIC Kolombiya'ya yatırımlar da yapmaktadır.⁴⁵⁸

12-15 Mart 2011 tarihleri arasında Kolombiya Dışişleri Bakan Yardımcısı Patti Londono, Ulaştırma Bakan Yardımcısı Maria Constanza Garcia Botero ve Madencilik ve Enerji Bakan Yardımcısı Tomas Gonzales Estrada ile birlikte Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Dışişleri Bakan Yardımcısı Londono, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından kabul edilmiştir.⁴⁵⁹ Türkiye ile Kolombiya arasında imzalanması öngörülen Serbest Ticaret Anlaşması (STA) müzakereleri için Türkiye'ye gelen Kolombiya heyeti TOBB'a da bir ziyarette bulunmuştur. TOBB Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Faik Yavuz kabulünde yaptığı konuşmada, bu müzakereler sayesinde Türkiye'yi daha iyi tanıma fırsatı bulacaklarını ifade etmiştir. Heyet ise Kolombiya'daki Yatırım Fırsatları ile ilgili bir sunum gerçekleştirmiş ve bu vesileyle Ulaştırma Bakan Yardımcısı Maria Constanza Garcia Botero, Türk işadamlarını Kolombiya'nın konut ve altyapı proje ihalelerine davet etmiştir.⁴⁶⁰ Ayrıca Londono, Ankara Üniversitesi LAMER organizasyonunda, "Kolombiya-Türkiye İlişkileri ve Beklentiler" başlıklı bir konferans vermiştir.⁴⁶¹

18 Kasım 2011'de Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos'un, Dışişleri Bakanı Maria Angela Holguin ve Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma Bakanı Frank Pearl ile beraber Türkiye'ye gerçekleştirmiş oldukları ziyarette ekonomik ilişkiler çok yönlü olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı Gül ekonomik işbirliğinin güçlenerek geliştiğini belirterek, dış ticaret hacminin yarım milyar doları geçtiğine ve potansiyelin daha fazla olduğuna dikkat çekmiştir. Enerji alanında da işbirliğine verilen öneme dikkat çeken Gül, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı'nın

⁴⁵⁸ "Türkiye-Kolombiya Siyasi İlişkiler", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kolombiya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 03.11.2017).

⁴⁵⁹ "Dış Politika Kronolojisi Mart 2011", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/mart_.tr.mfa, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁶⁰ "Türkiye-Kolombiya Serbest Ticaret Anlaşması Masaya Yatırıldı", **TOBB**, 15.03.2011, <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=234&lst=Haberler>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁶¹ "LAMER'in Konuğu Kolombiya Dışişleri Bakan Yardımcısı Patti Londono 100. Yıl Salonu'nda", **LAMER Bizim Amerikamız Dergisi**, Mart 2011, Sayın: 12, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

2008 yılından itibaren Bogota’da bir şirketinin faaliyet gösterdiğine atıfta bulunarak, tüm bu konuları destekleyeceğini ifade etmiştir.⁴⁶²

Devlet Başkanı Santos’un ziyaretinin katkısıyla; 6-11 Ocak 2012 tarihleri arasında Kolombiya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Angelino Garzon, Türkiye ile Kolombiya arasında özellikle ekonomik ilişkileri geliştirmek için Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Ziyareti sırasında, Gümrük ve Ticaret Bakanı Hayati Yazıcı ile görüşen Garzon; Kolombiya’nın uyuşturucu ve terörle mücadele konusunda Türkiye’yi örnek aldığını ve bu konuda Türkiye’nin kendilerine yardımcı olabileceğini dile getirmiştir. Türkiye’nin dış ticaret artışına da dikkat çeken Garzon, Türkiye’nin gümrüklerde uyguladığı tedbirlerle ticarete sağladığı yüksek artışta Türkiye’yi takip ettiklerini belirterek, uygulanan bu sistemleri kendilerine de öğretilmesini talep etmiştir.⁴⁶³ Garzon ayrıca, Türkiye’nin birçok gelişmiş ülkeden sosyal refah ve büyüme konusunda daha ileri seviyede olduğunu belirtmiştir. Bakan Yazıcı ise, iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması ve gümrüklerle ilgili karşılıklı yardım anlaşmalarının bir an önce hayata geçirilmesi gerektiğini vurgulayarak, iki ülkenin potansiyelinin olmasına rağmen, ticaret hacminin çok fazla olmadığını, bunu daha fazla geliştirmek için çalıştıklarını ifade etmiştir.⁴⁶⁴ Kolombiya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Angelino Garzon, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan tarafından da kabul edilmiş ve iki ülke arasında ticari ilişkiler hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Çağlayan, Garzon’u kabulünde; Kolombiya Ulusal Altyapı Ajansı’nın 2014-2016 döneminde 1 milyar dolarlık altyapı harcaması yapılacağına dair yaptığı açıklamaya atıfta bulunarak, “Bunun önemli bir bölümünün karayolu yapımından oluşacağı ifade ediliyor. Firmalarımız dünyanın birçok ülkesinde binlerce kilometre otoban yaptılar ve çok tecrübeli olduğumuzu ifade etmek istiyorum. Ekselansları, bu işlere talibiz. Türk müteahhitlerinin bu ihalelerde yer almasını istiyoruz. Bu konuda gerekirse benim başkanlığında bir ticaret ve müteahhitlik sektör heyeti ile bu yıl ülkenize bir ziyaret

⁴⁶² <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/81282/kolombiyadan-turkiyeye-ilk-devlet-baskani-ziyareti.html>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁶³ “Kolombiya Modeli Türkiye’de, **Aksam Gazetesi**, 12.01.2012, <https://www.aksam.com.tr/guncel/kolombiyanin-modeli-turkiye--91911h/haber-91911>(Erişim Tarihi:11.05.2018).

⁴⁶⁴ “Kolombiya Devlet Başkan Yardımcısı Garzon’dan Türkiye Ekonomisine Büyük Övgü”, **Strateji Geliştirme Başkanlığı Gümrük ve Ticaret Bülteni**, Ocak-Mart 2012, Sayı: 9, <https://www.gtb.gov.tr/data/51d55f17487c8e0f30a44f5a/g%C3%9Cmr%C3%9Ck%20b%C3%9Ckten%C4%B0%209.%20sayi.pdf>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

yapmak istiyoruz.” ifadeleriyle işbirliği yapılabilecek alanları Garzon’a iletmiştir.⁴⁶⁵ Garzon’un ziyareti sırasında Türkiye İşadamları ve Sanayiciler Konfederasyonu (TUSKON) tarafından “Türkiye-Kolombiya Ticaret ve Yatırım Forumu” düzenlenmiştir. Forum’da da iki ülkenin işbirliğini daha fazla gelişmesi gerektiği vurgulanmış ve birbirlerine sağlayacağı fırsat ve işbirliği alanları değerlendirilmiştir.⁴⁶⁶ Görüşmeler, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki arzuları yansıtmıştır. Özellikle Kolombiya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Angelino Garzon’un açıklamaları, Kolombiya’nın Türkiye’ye vermiş olduğu önemi göstermiş ve bu yönde ilişkilerin artarak gelişmesini öngörmemizi sağlamıştır.

26-28 Kasım 2013 tarihleri arasında Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar, Bogota’da gerçekleştirilen Türkiye-Kolombiya I. Dönem KEK Toplantısı’na eş Başkanlık yapmak üzere Kolombiya’yı ziyaret etmiştir.⁴⁶⁷ Toplantı sırasında; Bayraktar ve Kolombiya Ticaret, Sanayi ve Turizm Bakanı Santiago Rojas Arroyo, “Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Protokolü”nü imzalamıştır. İki ülke arasında mevcut ilişkilerin gelişmesine katkıda bulunacağını ifade edilen toplantıda, sunulan fırsat ve işbirliği alanları değerlendirilmiştir.⁴⁶⁸

24 Temmuz 2014 tarihinde Bogota’da, Türkiye ile Kolombiya arasında “Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma”* imzalanmıştır. 9-10 Şubat 2015 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın ziyareti sırasında ise iki ülke arasında Tarım Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı* imzalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan ziyareti sırasında; Serbest Ticaret Anlaşması konusundaki

⁴⁶⁵ “Türk Firmalar Kolombiya Yolcusu”, **Anadolu Ajansı**, 10.01.2012, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turk-firmalar-kolombiya-yolcusu/385913>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁶⁶ “Türkiye ile Kolombiya Arasında Anlaşma”, **İhlas Haber Ajansı**, 07.01.2012, <https://www.haberler.com/turkiye-ile-kolombiya-arasinda-anlasma-3246926-haberi/>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁶⁷ “Dış Politika Kronolojisi Kasım 2013”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-kronolojisi_2013-11-kasim.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁶⁸ “Kolombiya ile KEK Protokü İmzalandı”, **Yeni Akit Gazetesi**, 20.11.2013, <https://www.yeniakit.com.tr/haber/kolombiya-ile-kek-protokolu-izmalandi-7641.html>; “Bakan Bayraktar’ın Kolombiya Ziyareti”, **Haberler.com**, 28.11.2013, <https://www.haberler.com/bakan-bayraktar-in-kolombiya-ziyareti-5362747-haberi/>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, Sayı: 29273, Karar Sayısı: 2017/10668, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170824m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170824m1.htm>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 11.07.2015, Sayı: 29413, Karar Sayısı: 2015/7856,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150711.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/07/20150711.htm>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

hassasiyetini dile getirmiş ve G-20'nin lideri bir ülke olarak Latin Amerika'da ilk ziyaret ettiği ülkenin Kolombiya olmasına işaret ederek, Kolombiya'ya vermiş olduğu önemin altını çizmiştir.⁴⁶⁹ Ziyareti kapsamında Türkiye-Kolombiya İş Forumu'na katılan Cumhurbaşkanı Erdoğan burada yaptığı konuşmada ise; iki ülke arasında siyasetten ekonomiye, savunmadan enerjiye, bilim ve teknolojiden çevreye ve sürdürülebilir kalkınmaya uzanan geniş bir yelpazede verimli çalışmalar yürütülebileceğini belirtmiş, bu bağlamda büyük bir dinamizm ve potansiyeli bünyesinde barındıran Türkiye ve Kolombiya'nın, büyüme hızlarını ve yükselen uluslararası profillerini ikili ilişkilere yansıtacak güce sahip olduklarını vurgulamıştır. İki ülke arasında inşaat sektöründe ciddi adımlar olduğuna inandığını ve heyetinde Türk Müteahhitler Birliği Başkanı'nın da bulunduğunu ifade eden Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye'nin altyapı, üstyapı yatırımlarında deneyimlerini Kolombiya ile paylaşabileceğini aktarmıştır. Kolombiya'nın ise Türkiye'nin ihtiyacı olan kaynaklara (petrol) sahip bir ülke olduğunu, bu bağlamda karşılıklı ihtiyaç-imbân ilişkisinin iki ülkenin işbirliği açısından önemli bir fırsat doğurduğunu ifade etmiştir. Kolombiya Başkanı Santos ise, hükümetler olarak iş adamlarının yolunu açmak durumunda olduklarını belirterek, Türk iş adamlarını Kolombiya'da yatırıma davet etmiş ve inşaat sektöründe Türk firmalarının yapacakları çok iş olduğuna inandığını ifade etmiştir.⁴⁷⁰ Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın G-20 Başkanlığı sırasında yapmış olduğu bu önemli ziyaret vesilesiyle, önümüzdeki yıllar saptanan işbirliği alanlarının değerlendirilmesi öngörülmüştür.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ziyaretinin katkısıyla; Kasım 2015'de Konya Ticaret Odası (KTO); Ekonomi Bakanlığı'nın desteğiyle Kolombiya, Peru ve Şili'de "Makine Sektörü B2B" organizasyonu kapsamında, Kolombiya'dan 85 firma ile bir araya gelerek Kolombiya'daki iş fırsatları ve ülke hakkında bilgi alışverişinde bulunmuştur.⁴⁷¹ Mayıs 2016'da THY uçuş ağına Bogota'yı da katarak İstanbul'dan

⁴⁶⁹ <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2776/turkiye-ve-kolombiya-belirledikleri-hedeflere-beraber-varmanin-kararligi-icindedir.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁷⁰ "Türkiye ile Kolombiya Arasındaki Uzun Mesafeye Rağmen Karşılıklı Anlayış ve Muhabbet Sayesinde İlişkilerimiz Güçleniyor", **T.C. Cumhurbaşkanlığı**, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2778/turkiye-ile-kolombiya-arasindaki-uzun-mesafeye-ragmen-karsilikli-anlayis-ve-muhabbet-sayesinde-iliskilerimiz-gucleniyor.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁷¹ <http://www.milliyet.com.tr/kto-yurt-disinda-b2b-organizasyonu-duzenlemeye-konya-yerelhaber-1058049/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

Bogota'ya ilk uçuş gerçekleştirilmiştir.⁴⁷² Türkiye-Kolombiya İş Konseyi, THY'nin ilk direkt uçuşu vesilesiyle Kolombiya'yı ziyaret ederek; Invest in Bogota, Kolombiya Ulaştırma Bakanlığı, Bogota Belediyesi, Kolombiya Kamu Yatırım Ajansı (FDN) temsilcileri ile toplantılar gerçekleştirilmiştir. Bogota makro ve mikro ekonomik verilerinin paylaşıldığı toplantıda; Türk yatırımcıları için Bogota'daki fırsatlar değerlendirilmiş, Kolombiya'nın gerçekleştirmeyi öngördüğü ulaştırma ve altyapı projeleri hakkında bilgi alınmıştır.⁴⁷³

Haziran 2016'da Ankara Sanayi Odası'nın (ASO), "Ülke Günleri" başlığı altında yaptığı toplantıya Kolombiya konuk ülke olmuştur. ASO'nun, Kolombiya Hükümeti, Kolombiya Turizm Yabancı Yatırım ve İhracat Tanıtım Ajansı ile birlikte düzenlediği toplantıda; Kolombiya'da faaliyet gösteren yatırım ajansları tarafından, ASO üyelerine bölgelerindeki yatırım imkânları hakkında sunum yapılmış ve ikili iş görüşmeleri gerçekleştirilerek iki ülkenin birbirine sunduğu fırsat ve işbirliği alanları değerlendirilmiştir.⁴⁷⁴

Türkiye ile Kolombiya arasında yapılan tüm bu anlaşmalar ve görüşmeler neticesinde iki ülke arasında ciddi bir ticaret hacmine ulaşılmış olsa da bu ticari ilişki Türkiye aleyhine bir gelişme göstermektedir. Çünkü 2017 yılında gerçekleşen ticaret hacmi incelendiği zaman ticaret açığının 1,5 milyar dolara ulaştığı görülmektedir. Bu nedenle Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda Kolombiya ile olan ekonomik ilişkilerini düzenlerken bu durumu göz önünde bulundurması da yerinde olacaktır.⁴⁷⁵

3.3. Kültürel İlişkiler

Türkiye ile Kolombiya arasındaki kültürel ilişkilerin hukuki altyapısını; ülkeler arasında daha köklü ve sağlam ilişkiler kurmak ve farklı toplumlar arasında etkileşim ortamı yaratmak için bir zemin oluşturmak amacıyla, 9 Eylül 1991'de Karakas'ta imzalanan "Kültür Anlaşması"* oluşturmaktadır.

⁴⁷² "THY'nin Bogota ve Panama Seferleri Başladı", **Türkiye Gazetesi**, 05.05.2016, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/ekonomi/367065.aspx>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁷³ "DEİK/Türkiye-Kolombiya İş Konseyi Kolombiya Ziyareti Sonuç Raporu", **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/uploads/kolombiya-sonuc-raporu.pdf>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁷⁴ "Kolombiya Her Türlü Destekle Türk Yatırımcı Bekliyor", **Ankara Ticaret Odası**, 27.06.2016, <http://www.aso.org.tr/kolombiya-her-turlu-destekle-turk-yatirimci-bekliyor/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁷⁵ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disliiskiler/ulkeler/ulke-detay/Kolombiya?_, (Erişim tarihi: 11.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kolombiya Hükümeti Arasında Kültür Anlaşması", **TBMM**, <http://www.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0364.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

İki ülke arasındaki kültürel ilişkiler de AK Parti Dönemi'nde ivme kazanmıştır. Bu çerçevede, 18 Kasım 2011'de Kolombiya Cumhurbaşkanı Juan Manuel Santos'un ziyareti sırasında, "Diplomasi Akademisi İşbirliği Mutabakat Muhtırası" imzalanmıştır.⁴⁷⁶

2 Ekim 2012'de Kolombiya Dışişleri Bakan Yardımcısı Monica Lanzetta ziyareti sırasında, beraberindeki heyet ile birlikte İstanbul Aydın Üniversitesi'ni ziyaret etmiştir. Görüşmede; Kolombiya Heyeti ve İstanbul Aydın Üniversitesi (İAÜ) arasında Türkiye'de İspanyolca eğitiminin artırılması konusunda işbirliği anlaşması yapılmıştır. Kolombiya Cumhuriyeti Üniversiteleri ile İAÜ arasında farklı alanlarda çerçeve anlaşmaları yapılması arzusunda olduklarını belirten Mutis, İAÜ de, Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Uygulamalı İspanyolca ve Çevirmenlik ön lisans programına ilave olarak İspanyolca Lisans programı açılması için öğretim elemanı desteği vermek dileğinde olduklarını ifade etmiştir.⁴⁷⁷ Ayrıca aynı yıl Ankara Üniversitesi LAMER'in katkısıyla, Kolombiya'da bir üniversitede "Türk Kültürü ve Tarih Kürsüsü" kurulmuştur.⁴⁷⁸ 2014 yılında İstanbul ve Ankara'daki üniversitelerle işbirliği yapmak için Kolombiya'nın 8 devlet üniversitesi Rektörü Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Yapılan görüşmeler neticesinde, Çukurova Üniversitesi ile Kolombiya'daki 8 üniversite arasında ikili işbirliği yapılması kararı alınmıştır.⁴⁷⁹ 27 Kasım 2015'de ise Kolombiya Cartagena Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Edgar Parra Chacon, Ankara Üniversitesi'ni Prof. Dr. Erkan İbiş ziyaret etmiştir. Görüşmede, "Çift Diploma Programı Anlaşması" imzalanmıştır.⁴⁸⁰ Bu bağlamda, üniversiteler iki ülke arasındaki ilişkiler kültürel ve akademik boyutuna önemli katkılar sunmaktadır.

2015 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ziyareti sırasında Kültürel İşbirliğine Yönelik Uygulama Planı, Turizm Alanında Mutabakat Zaptı, Türkçe ve İspanyolcanın Teşvikine Dair Niyet Mektubu, 9 Eylül 1991 Kültür Anlaşması Onay Belgesinin

⁴⁷⁶ <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/81282/kolombiyadan-turkiyeye-ilk-devlet-baskani-ziyareti.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

⁴⁷⁷ "Kolombiya'dan İAÜ'ye Anamlı Ziyaret", **İstanbul Aydın Üniversitesi**, 05.10.2012, http://etkinlik.aydin.edu.tr/haber_detay.asp?haberID=1285, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁷⁸ "Türk Kültürü ve Tarih Kürsüsü", **Ankara Üniversitesi LAMER**, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/turk-kulturu-ve-tarihi-kursusu/>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

⁴⁷⁹ "Kolombiya Devlet Üniversiteleri ile ÇÜ Arasında İşbirliği", **Milliyet Gazetesi**, 03.06.2014, <http://www.milliyet.com.tr/kolombiya-devlet-universiteleri-ile-adana-yerelhaber-276016/>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

⁴⁸⁰ "Kolombiya Cartagena Üniversitesi Rektörü Merkezimizde", **Ankara Üniversitesi LAMER**, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/2015/11/27/cartagenauniversitesi/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

Teatisine İlişkin Tutanak* imzalanarak kültürel ilişkilere katkı sağlanmıştır. Ayrıca Bu ziyaret sırasında; Kolombiya Devlet Başkanı Juan Manuel Santos Calderon, Türkiye’yi dünyadaki önemli turizm destinasyonlarından bir tanesi olarak gördüklerine dikkat çekerek, Kolombiya’nın da turizm potansiyeli çok yüksek bir ülke olduğuna belirtmiş ve bu alanın da ikili ilişkilere bir fırsat sunabileceğini ifade etmiştir.⁴⁸¹

Ağustos 2016’da “EXPO 2016 Antalya” kapsamında “Kolombiya Cumhuriyeti Haftası” düzenlenerek, ülkenin Türkiye’de tanınmasına katkı sunulmuştur.⁴⁸² Temmuz 2017’de ise Kolombiya’nın bağımsızlık günü; Türkiye’de, “Kolombiya Festivali” kapsamında kutlanarak, Türkiye’nin barış sürecine verdiği destek bir kez daha yinelenmiş ve iki ülke arasında kültürel etkileşim sağlanmıştır.⁴⁸³

Latin Amerika’daki ikinci ofisini Kolombiya’da açan TİKA’nın kalkınma ve işbirliği yardımlarının Türkiye-Kolombiya ilişkilerine katkılarına bakacak olursak; Ekim 2013’de Kolombiya Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İşbirliği Ajansı (APC) Başkanı Sandra Bessudo Lion ve beraberindeki heyetin Türkiye’yi ziyareti sırasında, karşılıklı işbirliğini artırmak ve mevcut ilişkileri daha da güçlendirmek için TİKA ile APC arasında Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.⁴⁸⁴ Ekim 2015’de APC Başkanı Alejandro Gamboa Castilla ve beraberindeki 7 kişilik heyet, TİKA’nın davetlisi olarak Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Bu kapsamda TİKA, Dışişleri Bakanlığı, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Turizm Bakanlığı, Başbakanlık Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansından üst düzey yöneticilerle görüşülerek, iki ülke arasındaki orta ve uzun vadede gerçekleştirilebilecek işbirliği projeleri ve özellikle tarım alanında

* Kültür Anlaşması’nın Maddeleri için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 11.09.2011, Sayı: 28762, Karar Sayısı: 2013/5275, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130911m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130911m1.htm>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁸¹ <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2776/turkiye-ve-kolombiya-belirledikleri-hedeflere-beraber-varmanin-kararligi-icindedir.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

⁴⁸² “Kolombiya Büyükelçisi’nden Demokrasi Mücadelesine Destek”, **Milliyet Gazetesi**, 06.08.2016, <http://www.milliyet.com.tr/kolombiya-buyukelcisi-nden-demokrasi-antalya-yerelhaber-1502819/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁸³ “Kolombiya’nın Bağımsızlık Günü Ankara’da Kutlandı”, **TGRT Haber**, 19.07.2017, <http://www.tgrthaber.com.tr/politika/kolombiyanin-bagimsizlik-gunu-ankarada-kutlandi-188546>; “Kolombiya Festivali Başladı”, 19.07.2017, **Hürriyet Gazetesi**, <http://www.hurriyet.com.tr/kolombiya-festivali-basladi-40524771>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁸⁴ “Kolombiya Cumhurbaşkanlığı Uluslararası İşbirliği Ajansı (APC) ile Mutabakat Zaptı, **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kolombiya_cumhurbaskanligi_uluslararası_isbirligi_ajansi_apc_ile_mutabakat_zapti_imzalandi-5097, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

yapılabilecek tecrübe paylaşımları ele alınmış ve KOSGEB ile APC arasında Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.⁴⁸⁵ 2016 yılında APC ile TİKA işbirliği protokolü kapsamında, T.C Tarım Bakanlığı'nın katkılarıyla; Kolombiya Milli Su Ürünleri ve Balıkçılık Otoritesi (AUNAP) yetkililerinden oluşan heyete, Kapasite Artırım Programı düzenlenmiştir.⁴⁸⁶ 2017 yılında ise bu programın ikinci ayağı olarak Kolombiya'yı ziyaret eden T.C Tarım Bakanlığı'ndan bir heyet; balıkçılık konusunda Türkiye tecrübesini aktarmış ve işbirliği imkânlarını incelemiştir.⁴⁸⁷ Aynı yıl TİKA ve APC ile işbirliğinde düzenlenen Kültür ve Turizm Tecrübe Paylaşım Programı'na katılmak üzere; T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı uzmanlarından oluşan bir heyet Kolombiya'yı ziyaret ederek, Kolombiya'daki turizm faaliyetlerini yerinde incelemiş, ülkenin turizm sektöründeki potansiyelinin keşfedilmesi, turizm aktivitelerinin artırılması ve çeşitlendirilmesi için yapılabilecekler hakkında bilgi alışverişinde bulunmuştur.⁴⁸⁸ Mayıs 2017'de Kolombiya Dışişleri Bakanlığı'nın talebi üzerine TİKA tarafından yürütülen tecrübe paylaşım programı çerçevesinde, Kolombiya'dan üst düzey bir heyet Venezuela'dan Kolombiya'ya gelen göçlerle başa çıkabilmek için; Türkiye'nin Suriyelilere yönelik göçmen politikası konusunda incelemelerde bulunmuştur.⁴⁸⁹ Ardından Kolombiya Dışişleri Bakanlığı, TİKA Kolombiya Ofisi aracılığıyla Türkiye'den mülteci kampları ve göçmenlerin kaydı konusunda uzman talebinde bulunmuş, bunun üzerine TİKA, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile iletişime geçerek bu konuda iki uzmanın Kolombiya'yı ziyaret etmesini sağlamıştır.⁴⁹⁰ Ayrıca TİKA tarafından; Kolombiya Caqueta Bölgesinde güneş enerjisi kullanılarak 4 eğitim merkezi elektriğe kavuşturulmuş, Antioquia Bölgesi Medellin şehrinde Villa Suramerica yerleşim alanına çocuk oyun alanı kurulmuş, sel felaketinin

⁴⁸⁵ "GAP Tecrübesi Kolombiya'ya Yansiyacak", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/gap_tecrubesi_kolombiya%27ya_yansiyacak-19554, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁸⁶ "Kolombiya'nın Su Ürünleri ve Balıkçılık Alanlarında Kapasite Artırımına TİKA Desteği", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kolombiya%27nin_su_urunleri_ve_balikcilik_alanlarinda_kapasite_artirimina_tika_destegi-20265, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁸⁷ "Kolombiya Milli Su Ürünleri ve Balıkçılık Otoritesi Personeline Eğitim", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kolombiya_milli_su_urunleri_ve_balikcilik_otoritesi_personeline_egitim-31400, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁸⁸ "Kolombiya ile Kültür ve Turizm Alanında İşbirliği Programı", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kolombiya_ile_kultur_ve_turizm_alaninda_isbirligi_programi-38988, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁸⁹ "TİKA, Türkiye'nin Sığınmacılara Yönelik Politikasını Örnek Alacak", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/kolombiya_turkiye_nin_siginmacilara_yonelik_politikasini_ornek_alacak-36872, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁹⁰ "TİKA, Türkiye'nin Göçmen Politikasını Latin Amerika'ya Taşıyor", **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika_turkiye%27nin_gocmen_politikasini_latin_amerika%27ya_tasiyor-42948, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

meydana geldiği Mocoa'ya acil tıbbi malzemelerin bulunduğu koliler, koltuk değneği ve güneş enerjisi ile şarj olan ışıldaklar gönderilmiş, Antioquia Üniversitesi'ne hasta simülatörü, ilaç tanıtıma programı yüklü tablet ve yaşamsal belirti monitörü hibe edilmiş, Pacho Belediye'sinin en yoğun ticaret noktası olan pazar yerinde faaliyet gösteren yerli halkın ihtiyaç duyduğu ekipman teminatı sağlanmış, Santa Rosa de Cabal'da faaliyet gösteren Fundacion Lazos de Amor adlı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi'ne cihaz ve teknik donanım malzeme desteği verilmiş, Quindio Devlet Üniversitesi'ne çocuk eğitim salonları yapılmış, Kolombiya'daki iç savaştan en çok etkilenmiş eyaletlerden biri olan Caqueta Bölgesindeki kakao, kahve, kauçuk üreticilerine, üretim kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olacak ekipman desteğinde bulunulmuş, Antioquia Bölgesi'nde bulunan ve yıllarca gerilla kontrolünde kalmış Briceno yerleşimine bağlı köylere, ekonomik kalkınmayı destekleme amacı ile tavuk besiciliğinin geliştirilmesi için canlı hayvan ve ekipman desteği sağlanmışır.⁴⁹¹

3.4. Askeri İlişkiler

Kolombiya ile Türkiye arasındaki askeri ilişkiler sorunsuz bir şekilde devam etmekte olup, Türkiye'nin Kolombiya'da askerî ataşeliği bulunmaktadır.⁴⁹² İki ülke arasında ilk olarak 2015 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kolombiya ziyareti sırasında, "Savunma İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. 4-6 Aralık 2017 tarihleri arasında ise Kolombiya'da düzenlenen savunma fuarı "EXPODEFENSA 2017" kapsamında, Milli Savunma Bakan Yardımcısı Şuay Alpay ve beraberindeki heyet Kolombiya'yı ziyaret etmiştir. Türkiye'den Savunma Teknolojileri Mühendislik ve Ticaret AŞ (STM), Askerî Elektronik Sanayii (ASELSAN) ve Otokar'ın katıldığı Fuar sırasında Alpay, Kolombiya Savunma Bakan Yardımcısı Jose Javier Perez Mejia ile iki ülkenin savunma alanındaki işbirliğinin ele alındığı bir görüşme gerçekleştirmiştir. Alpay, 15 Temmuz Darbe Girişimi'ne desteklerinden dolayı teşekkürlerini ileterek, Kolombiya'dan bu örgüte ait yapıların bir an önce kapatılmasını ve tasfiye edilmesini talep etmiştir. Mejia ise, Alpay'ın Kolombiya'da olmasının Türk hükümetinin, Kolombiya'ya verdiği önemi gösterdiğini ifade ederek, iki ülke arasındaki ilişkilerin

⁴⁹¹ "Kolombiya", **TİKA**, <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=kolombiya&page=1>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

⁴⁹² <http://www.tsk.tr/Uluslararasıİlişkiler/Ataselikler>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

güçlendirilmesinin sürdürüldüğünü vurgulamıştır.⁴⁹³ Bu çerçevede, iki ülke arasındaki askerî ilişkilerin önümüzdeki yıllarda artarak belirli bir seviyeye taşınması öngörülmektedir.

---

⁴⁹³ “Milli Savunma Bakan Yardımcısı Alpay, Kolombiya’da”, **Anadolu Ajansı**, 05.12.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/milli-savunma-bakan-yardimcisi-alpay-kolombiyada/989726>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TÜRKİYE-VENEZUELA İLİŞKİLERİ

4.1. Siyasi İlişkiler

Türkiye-Venezuela arasındaki diplomatik ilişkiler 1950 yılına dayanmaktadır. Türkiye'nin Venezuela Büyükelçiliği 1957 yılında Başkent Karakas'ta açılmış olup, ilk olarak Taha Carım Büyükelçilik görevine atanmıştır. Bizim çalışma dönemimiz olan AK Parti Dönemi'nde ise; Metin Göker (2000-2004), M. Doğan Akdur (2004-2006), Nihat Akyol (2007-2011), Muhsin Tuğrul Kılıçaslan (2011-2013), Şule Öztunç (2013-2018) ve Şevki Mütevellioğlu (2018-) Büyükelçi olarak görevlendirilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin; ülkenin en kalabalık eyaleti Zulia'nın merkezi ve Başkent Karakas'ın ardından ikinci büyük şehri olan Maracaibo'da, Fahri Konsoloslugu bulunmaktadır. Venezuela'nın da Ankara'da Büyükelçiliği, İstanbul'da ise Başkonsoloslugu mevcuttur.

İki ülke arasındaki ilk üst ziyaret, Dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem tarafından Ekim 1999'da gerçekleştirilmiştir. Bakan Cem'in Venezuela'ya ziyareti sırasında, iki ülke arasında "Diplomatik, Özel, Hizmet Pasaportu Hamillerinin Vize Gerekliliğinden Muaf Tutulmasına İlişkin Anlaşma",* imzalanmıştır. Vize Muafiyetine İlişkin Anlaşma 2000 yılında yürürlüğe girmiştir. İsmail Cem'in Venezuela'ya gerçekleştirmiş olduğu bu üst düzey ziyaret, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesindeki ilk önemli adımı oluşturmaktadır.

Venezuela Ulusal Meclisi'nin 14 Temmuz 2005 tarihinde 1915 olaylarını 'soykırım' olarak tanınması ve bu iddialar kabul edilinceye kadar Türkiye'nin AB üyelik sürecinin askıya alınmasını istemesi, zaten düşük seviyede nükseden ilişkilere gölge düşürmüştür.⁴⁹⁴ Venezuela'nın kararı üzerine TBMM Başkanı Bülent Arınç, Orta Venezuela Ulusal Meclis Başkanı Nicolas Maduro Moros'a bir mektup*

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 02.10.2000, Sayı: 23924, Karar Sayısı: 99/13693, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23924.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23924.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁴⁹⁴ "1915 Olaylarını "Soykırım" Olarak Tanıdı", **NTV**, 23.04.2015, https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/1915-olaylarini-soykirim-olarak-taniyan-ulkeler,tzYQW8A3f0eSp1bSgnsp8g/vI8qWQF_70y8HL2hNi6X-w, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "TBMM'den, Söзде Ermeni Soykırımı ile İlgili Karar Alan Venezuela Ulusal Meclisi'ne Tepki", **TBMM**, 29.07.2005, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/web_basin_aciklamalari.aciklama?p1=29064, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

göndererek Türkiye'nin tepkisini ortaya koymuş ve iki ülke arasındaki dostane ilişkilerle bağdaşmayan bu kararın yaratacağı olumsuz sonuçların ortadan kaldırılması için gerekli çabalarının sarf edilmesi talebinde bulunmuştur.

AK Parti iktidarının izlemiş olduğu dış politika kapsamında 2006 yılında uygulamaya konulan Latin Amerika ve Karayipler açılım politikası ve Hugo Chavez'in "çok kutupluluk" dış politika vizyonu; iki ülke arasındaki ilişkileri de etkisi altına almış ve 2005 yılında yaşanan gerginlik atlatılarak ilişkiler üst düzey karşılıklı ziyaretlerle yeni bir boyuta taşınmıştır. Bu kapsamda öncelikle 23 Ekim 2009'da Venezuela Bakan Yardımcısı Alejandro Fleming Cabrera'nın Türkiye'yi ziyareti sırasında, iki ülke arasında değişik işbirliği alanlarının geliştirilmesi ve genişletilmesi amacıyla, "İşbirliği Çerçeve Anlaşması"* imzalanmıştır.

4-5 Kasım 2010 tarihleri arasında Dışişleri Bakanı Nicolas Maduro, beraberindeki bir heyetle birlikte, Venezuela'dan Türkiye'ye Dışişleri Bakanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu ile Maduro'un görüşmesinde, 2009 yılında imzalanan İşbirliği Çerçeve Anlaşması kapsamında; enerjiden tarıma, eğitimden ekonomi ve kültürel alanlara kadar bütün konularda atılacak olan adımları ele alacak bir "Ortak Çalışma Komisyonu" kurulması ve parlamentolar arası işbirliği imkânlarının geliştirilmesi için Türkiye'nin Venezuela Dostluk Grubu'na karşılık, Venezuela'nın da Türkiye Dostluk Grubu oluşturması kararlaştırılmıştır.⁴⁹⁵ Bakan Maduro ziyareti kapsamında, Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Cemil Çiçek ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁴⁹⁶ Maduro'nun Türkiye'ye gerçekleştirmiş olduğu bu üst düzey ziyareti ile ilişkilerin gelişmesindeki kararlılık teyit edilmiştir.

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 03.02.2011, Sayı: 27835, Karar Sayısı: 2011/1256,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110203.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110203.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁴⁹⁵ "Sayın Bakanımızın Venezuela Dışişleri Bakanı Nicolas Maduro Moros ile Yaptığı Ortak Basın Toplantısı Metni", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, 04.11.2010, <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-venezuela-disisleri-bakani-nicolas-maduro-moros-ile-yaptigi-ortak-basin-toplantisi-metni.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁴⁹⁶ "Dış Politika Kronolojisi Kasım 2010", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/kasim.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

Mart 2013’de Başbakan Yardımcısı Beşir Atalay, Venezuela Devlet Başkanı Hugo Chavez’in Karakas’ta düzenlenen cenaze töreni için Venezuela’ya giderek, üst seviyede katılım sağlamıştır.⁴⁹⁷

Venezuela, artarak devam eden dostane ilişkiler çerçevesinde; 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen FETÖ Darbe Girişimi’ni kınayarak, Türkiye’nin yanında yer almıştır. Bu kapsamda; Venezuela Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan yazılı açıklamada; ülke olarak darbe girişiminin karşısında oldukları belirtilerek, “Venezuela, Türkiye’nin meşru cumhurbaşkanının askeri darbe ile devrilmesi girişimini reddediyor. Bu eylem Türk halkının iradesini ve demokratik seçimini hiçe saymaktır.” ifadelerine yer verilmiştir.⁴⁹⁸

19 Ağustos 2016 tarihinde, Venezuela Dışişleri Bakanı Delcy Eloina Rodriguez ile Petrol ve Madencilik Bakanı Eulogio del Pino, Eylül 2016’da Venezuela’da gerçekleştirilecek olan 17. Bağlantısızlar Zirvesi’ne; Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro’nun muhatap davet mektubunu Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a takdim etmek üzere, Türkiye’yi ziyaret etmiş ve Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kabul edilmiştir.⁴⁹⁹ Söz konusu Zirveye; Cumhurbaşkanı temsilen, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu katılarak, Venezuela Dışişleri Bakanı ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁵⁰⁰

9-11 Ekim 2016 tarihleri arasında ise İstanbul’da düzenlenen 23. Dünya Enerji Kongresi’ne katılmak üzere; Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti Devlet Başkanı Nicolas Maduro, beraberinde üst düzey resmi temsilcilerden oluşan bir heyetle Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Ziyaret kapsamında, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan; Venezuela Başkanı Nicolas Maduro ile Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu; Venezuela Dışişleri Bakanı Delcy Rodriguez ile Milli Savunma Bakanı Fikri Işık ise

⁴⁹⁷ “Chavez’in Cenaze Törenine Dünya Liderleri Katıldı”, **Anadolu Ajansı**, 08.03.2013, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/chavezin-cenaze-torenine-dunya-liderleri-katildi/267220>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁴⁹⁸ “FETÖ’nün Darbe Girişimine Dünyadan Tepkiler”, **Timetürk**, 17.07.2016, <https://www.timeturk.com/feto-nun-darbe-girisimine-dunyadan-tepkiler/haber-203969>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁴⁹⁹ “Dış Politika Kronolojisi Ağustos 2016”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/agustos.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵⁰⁰ “Dış Politika Kronolojisi Eylül 2016”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/eylul.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

mevkidaşı Tümgeneral Vladimir Padrino Lopez ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde; ikili ilişkilerin yanı sıra bölgesel ve küresel konular ele alınmıştır.⁵⁰¹

10 Eylül 2017’de Astana’da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, İslam İşbirliği Teşkilatı I. Bilim ve Teknoloji Zirvesi sırasında, Venezuela Cumhurbaşkanı Nicolas Maduro ile basına kapalı bir görüşme gerçekleştirmiştir. Bu vesileyle bir araya gelen Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan ile Venezuela Devlet Başkanı Nicola Maduro’nun eşi Cilia Flores, iki ülke arasında gelişen ilişkiden duydukları memnuniyeti belirterek, ülkelerindeki eğitim, sağlık gibi alanlarda yapılan çalışmalar hakkında bilgi alışverişinde bulunmuştur.⁵⁰² 22 Eylül 2017’de ise New York’ta gerçekleştirilen BM. 72. Genel Kurulu Görüşmeleri kapsamında; Mevlüt Çavuşoğlu, mevkidaşı Jorge Arreaza ile bir araya gelmiştir.⁵⁰³

5-6 Ekim 2017 tarihleri arasında Venezuela Cumhurbaşkanı Nicolas Maduro Türkiye’yi ziyaret ederek, Venezuela’dan Türkiye’ye Cumhurbaşkanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Devlet Başkanı Maduro, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile baş başa ve heyetler arası görüşmeler yapmış ve ikili ilişkiler çok boyutlu olarak ele alınmıştır. Görüşmeler kapsamında; hava hizmetleri ile ekonomik ve kültürel alanları kapsayan 5 anlaşma imzalanmıştır.⁵⁰⁴ Bu çerçevede; ilişkileri çeşitlendirmek ve geliştirmek için bütüncül bir işbirliği haritası oluşturduklarını belirten Maduro, Türkiye-Venezuela ilişkilerinde yeni bir çağ açmak istediklerini belirterek, imzalanan 5 anlaşmanın bu yeni vizyonun ilk adımı olduğunu ifade etmiştir.⁵⁰⁵ Maduro, TBMM Başkanı İsmail Kahraman ile de basına kapalı bir görüşme gerçekleştirmiş, görüşmenin ardından Meclis’in, FETÖ tarafından gerçekleştirilen 15 Temmuz Darbe Girişimi gecesini zarar gören bölümünü ziyaret ederek çiçek bırakmıştır.⁵⁰⁶ Maduro’nun

⁵⁰¹ “Dış Politika Kronolojisi Ekim 2016”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/ekim.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵⁰² “Emine Erdoğan, Venezuela First Lady’s Flores ile Bir Araya Geldi”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 10.10.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/53544/emine-erdogan-venezuela-first-ladysi-flores-ile-bir-araya-geldi.html>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵⁰³ “Dış Politika Kronolojisi Eylül 2017”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/eylul2017.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵⁰⁴ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Halkın İradesinin Üzerinde Güç Olmadığına İnanıyoruz”, **Anadolu Ajansı**, 06.10.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-halkin-iradesinin-uzerinde-guc-olmadigina-inaniyoruz/928855>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵⁰⁵ “Venezuela Devlet Başkanı Maduro: Türkiye-Venezuela İlişkilerinde Yeni Bir Çağ Açmak İstiyoruz”, **Anadolu Ajansı**, 06.10.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/venezuela-devlet-baskani-maduro-turkiye-venezuela-iliskilerinde-yeni-bir-cag-acmak-istiyoruz/928927>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵⁰⁶ “Venezuela Devlet Başkanı Maduro TBMM’de”, **Anadolu Ajansı**, 06.10.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/venezuela-devlet-baskani-maduro-tbmmde/928588>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

ziyareti, gelişen ilişkilerin artarak devam etmesi yönündeki kararlılığın somut bir nişanesi olmuştur.

Mart 2018’de AK Parti İstanbul Milletvekili ve Türkiye-Venezuela Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkan Vekil Hasan Turan, Venezuela eski Devlet Başkanı Hugo Chavez’in ölümünün 5. yılı anma etkinlikleri nedeniyle Venezuela’yı ziyaret etmiştir. Turan AA muhabirine yaptığı açıklamada; Venezuela’nın içinde bulunduğu krize rağmen Latin Amerika’nın yıldızı olma potansiyeline sahip olduğuna dikkat çekerek, Türkiye-Venezuela ilişkilerini, “Türkiye’nin dış ilişkileri arasındaki en iyilerinden biri” olarak nitelendirmiştir.⁵⁰⁷ 4-5 Nisan 2018 tarihleri arasında ise Bağlantısızlar Hareketi Bakanlar Konferansı’na katılmak üzere Bakü’ye giden Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, bu vesileyle Venezuela Dışişleri Bakanı Jorge Arreaza ile görüşerek, ikili ilişkiler ve küresel konularda görüş alışverişinde bulunmuştur.⁵⁰⁸

10-11 Mayıs 2018 tarihleri arasında Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi (TSJ) Başkanı Maikel Jose Moreno Perez ve beraberindeki heyet Türkiye’yi ziyaret ederek, T.C Anayasa Mahkemesi (AYM) Başkanı Zühtü Arslan ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Türkiye ile Venezuela arasındaki dostane ilişkilerin yargı konusunda da artarak devam etmesinin karşılıklı olarak teyit edildiği görüşmede, iki ülkenin yargı yapısı hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuştur. Görüşme sırasında, AYM ile TSJ arasında “İşbirliği Mutabakat Zaptı” imzalanmıştır. Mutabakat Zaptı Türkiye ile Kolombiya’nın anayasa yargısı alanında etkileşim, işbirliği ve tecrübe paylaşımı için altyapı oluşturulmuştur. İki ülke anayasa mahkemeleri, bu mutabakat ile ulusal mevzuatlarına uygun olarak, anayasa yargısı alanında hukuki materyallerin değişiminin yanı sıra ortak konferans ve seminerlerle işbirliğinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesini öngörmektedir.⁵⁰⁹

⁵⁰⁷ “Türkiye-Venezuela İlişkileri Yükselişte”, **Anadolu Ajansı**, 09.03.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiye-venezuela-iliskileri-yukseliste/1084029>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵⁰⁸ “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Bağlantısızlar Hareketi Bakanlar Konferansı’na Katılmak Üzere Azerbaycan’ı Ziyareti”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, 4-5 Nisan 2018, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglundun-baglantisizlar-hareketi-bakanlar-konferansina-katilmak-uzere-azerbaycani-ziyareti.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁰⁹ “Anayasa Mahkemesi ile Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi Arasında İşbirliği Anlaşması”, **T.C Anayasa Mahkemesi**, <http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/etkinlikler/detay/95.html>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

17 Mayıs 2018’de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro telekonferans yöntemiyle bir görüşme gerçekleştirmiştir. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi’nin de katıldığı görüşmede; ikili ilişkiler ele alınarak, gelişen ilişkilerden duyulan memnuniyet dile getirilmiş ve ilişkilerin daha fazla güçlendirilmesi konusundaki ortak irade yinelenmiştir.⁵¹⁰

İki ülke arasındaki askerî ilişkilerde ise bir sorun bulunmamakla birlikte henüz kayda değer bir gelişme görülmemiştir.

Türkiye ile Venezuela arasındaki ilişkilerin; Hugo Chavez’in “çok kutupluluk” dış politika vizyonu ve AK Parti iktidarının 2006 yılında uygulamaya koyduğu Latin Amerika ve Karayipler açılımı çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Bu bağlamda, uzun süre durgun devam eden ilişkiler; karşılıklı üst düzey ziyaretlerle özellikle 2009 yılından sonra kayda değer bir gelişme göstermiştir. 2017 yılında Maduro’nun Türkiye’ye ziyareti ise ikili ilişkileri en üst seviyeye çıkarmıştır. Bu kapsamda ikili ilişkilerin önümüzdeki dönemlerde de artarak devam edeceği öngörülmektedir.

4.2. Ekonomik İlişkiler

Türkiye ile Venezuela arasında kapsamlı bir ticaret işbirliği anlaşması bulunmamasından dolayı ekonomik ilişkiler, AK Parti Dönemi’ne kadar önemli bir gelişme göstermemiştir. Ancak AK Parti Dönemi’nde yoğunlaşan temaslar sayesinde ilişkilerde bir ivme yakalanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, 4-5 Kasım 2010 tarihleri arasında Venezuela Dışişleri Bakanı Nicolas Maduro’nun Türkiye’ye ziyareti sırasında, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler çok yönlü olarak ele alınmıştır. Bu kapsamda; finans alanında işbirliği konusu ve atılacak adımlar değerlendirilmiş, ticaret ve enerji işbirliğini de geliştirecek şekilde hava deniz ulaşım imkânlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi gerektiği konusunda mutabık kalınmış, deniz ve hava ulaşımında karşılıklı olarak seferlerin başlatılması, artırılması ve bu konuda bir zemin oluşturulması kararlaştırılmıştır. Ayrıca Maduro, Türk gemiciliğine daha uygun şartlarda imkânlarını sunması konusunda ellerinden geleni yapacaklarını taahhüt etmiştir. Görüşmelerde, bölgesel işbirliği ve uluslararası işbirliği fırsatları da

⁵¹⁰ “Erdoğan ve Maduro Telekonferansla Anlaşma İmzaladı”, **Sabah Gazetesi**, 18.05.2018, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2018/05/18/erdogan-ve-maduro-telekonferansla-anlasma-imzaladi>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

mercek altına alınmıştır.⁵¹¹ Maduro ziyareti sırasında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız ile de bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede; TPAO ve TPIC'in Venezuela'da yapacağı çalışmalar ve enerji alanındaki diğer işbirliği alanları değerlendirilmiş ve iki ülke arasında “Enerji Alanında İşbirliği Anlaşması”* imzalanmıştır. Böylece bu yeni işbirliğinin arka planı güçlendirilmiştir.

17-21 Ocak 2011 tarihleri arasında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Taner Yıldız, beraberinde bir heyetle Venezuela'yı ziyaret etmiştir. Bakan Yıldız, Venezuela Enerji ve Petro Bakanı Rafael Ramirez ile basına kapalı 2 saatlik bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmenin ardından açıklama yapan Ramirez, Venezuela'nın çok sayıda konuta ihtiyacı bulunduğunu, inşaat sektöründe iyi durumda olan Türkiye'den konut yapması karşılığı, petrol ve petrol ürünleri verilebileceği konusunda Bakan Yıldız'a bir teklif götürdüğünü açıklamıştır. Yıldız ise, Venezuela ile Türkiye arasında geliştirilebilecek iş imkânlarını ele aldıklarını, Bakan Ramirez'e Türkiye'de kurulabilecek bir rafineride ortak olup olmayacaklarını sorduğunu, Ramirez'in ise buna ilgi duyacaklarını ve Akdeniz pazarına açılmak için böyle bir konuyu önemsediklerini ifade etmiştir. Ziyaret kapsamında, Ramirez'in teklifi üzerine, Türk heyetinde bulunan TOKİ Şube Müdürü İbrahim Yeşilyurt ile Venezuela Konut Bakanlığı görüşmelere başlamıştır.⁵¹² Bu görüşmelerde; iki ülkenin birbirine sunduğu fırsatların değerlendirilmesi açısından önemli katkılar sunulmuştur.

2012 yılında DEİK bünyesinde; iki ülke arasında daha yakın işbirliği kurmak, ikili ilişkileri ve kültürlerarası diyalogu geliştirmek gayesiyle, Türkiye-Venezuela İş Konseyi kurularak, ilişkilere katkı sağlanmıştır.⁵¹³

Nisan 2014'de Venezuela Ankara Maslahatgüzarı Luis Michel Klein Ferrer, ve Başkonsolos Vekili Oscar Alejandro Guedez Sequeda, iki ülke arasındaki kültürel ve ekonomik ilişkileri geliştirilmesi amacıyla Bursa Büyükşehir Belediyesi'ni ziyaret

⁵¹¹ <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-venezuela-disisleri-bakani-nicolas-maduro-moros-ile-yaptigi-ortak-basin-toplantisi-metni.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 16.11.2016, Sayı: 29890, Karar Sayısı: 2016/9399, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161116.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/11/20161116.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹² “Venezuela'dan Türkiye'ye Konut Karşılığı Petrol”, **Sabah Gazetesi**, 20.01.2011, https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2011/01/20/venezueladan_turkiyeye_konut_karsiligi_petrol, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹³ “Türkiye-Venezuela İş Konseyi”, **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyleleri-turkiye-venezuela-is-konseyi>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

etmiştir. Ziyarete iki ülke arasındaki yüksek boyutlarda ticaret hacmi oluşturabilmek için işbirliği yapılabilecek alanlar ve sunulabilecek katkılar hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur.⁵¹⁴ Ferrer ve Sequeda Eskişehir Büyükşehir Belediyesi'ni ziyaret ederek de benzer istişarelerde bulunmuştur.⁵¹⁵ Ağustos 2014'de ise Venezuela Ulaştırma Bakanı Haiman El Troudi, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün devir-teslim törenine katılmak üzere Türkiye'yi ziyaret etmiş, bu vesileyle Enerji Bakanı Taner Yıldız ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁵¹⁶

Mayıs 2015'de Ankara Kalkınma Ajansı (AKA) ve OSTİM Sanayici İşadamları ve Yöneticiler Derneği (ORSİAD) işbirliğinde Brezilya ve Venezuela temsilcileri ile gerçekleştirilen toplantıda; Güney Amerika ülkeleri ile Türkiye arasındaki ticari işbirliği fırsatları tartışılarak, iki ülke arasındaki ticaretin geliştirilmesi için ülkeler arası yatırım fırsatları değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, Venezuela Ankara Maslahatgüzarı Luis Michel Klein Ferrer, Venezuela'daki petrol çalışmaları hakkında bilgi vererek, petrolle isimlerini duyurmak için çabaladıklarını ifade etmiştir.⁵¹⁷

19 Ağustos 2016 tarihinde, Venezuela Dışişleri Bakanı Delcy Eloina Rodriguez ile Petrol ve Madencilik Bakanı Eulogio del Pino Türkiye'yi ziyareti sırasında, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak ile bir araya gelmiştir. Görüşmede; iki ülke arasındaki gündem maddeleri hakkında geniş çaplı görüş alışverişinde bulunulmuş, bu çerçevede ekonomi, ticaret ve enerji alanlarındaki işbirliğinin geliştirilmesi için yapılabilecek ortak projeler gündeme gelmiştir.⁵¹⁸ 9-11 Ekim 2016'da İstanbul'da düzenlenen 23. Dünya Enerji Kongresi'ne Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro ve beraberindeki üst düzey resmi temsilciler katılmıştır. Ziyaret sırasında gerçekleştirilen temaslar sonucunda, iki ülkenin Cumhurbaşkanlarının huzurunda, işbirliğini geliştirmek ve güçlendirmek için "Türkiye Cumhuriyeti Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ile Bolivarcı Venezuela

⁵¹⁴ "Venezuela'dan Bursa'ya Davet", **Bursa Büyükşehir Belediyesi**, 19.03.2013, <https://www.bursa.bel.tr/venezuela-dan-bursa-ya-davet/haber/12857>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹⁵ "Venezuela Delegasyonundan Büyükerşen'e Ziyaret", **Milliyet Gazetesi**, 26.04.2014, <http://www.milliyet.com.tr/venezuela-delegasyonundan-buyukersen-eskisehir-yerelhaber-166583/>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹⁶ "Bakan Yıldız, Venezuela Ulaştırma Bakanı Troudi ile Bir Araya Geldi", **Milliyet Gazetesi**, 30.08.2014, <http://www.milliyet.com.tr/bakan-yildiz-venezuela-ulasirma-bakani-ankara-yerelhaber-357364/>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹⁷ "AKA Gözü Güney Amerika'da", **Hürriyet Gazetesi**, 27.05.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/aka-nin-gozu-guney-amerika-da-29111239>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹⁸ <http://www.mfa.gov.tr/agustos.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

Arasında Petrol ve Madencilik Bakanlığı Arasında Tamamlayıcı Anlaşma”⁵¹⁹ imzalanmıştır.

Aralık 2016’da Ekonomi Bakanlığı’nın daveti üzerine Venezuela Dış Ticaret ve Uluslararası Yatırım Bakanı Jesus Faria Tortosa, Türkiye’yi ziyaret etmiştir. İki ülke arasında ekonomik, sosyal, kültürel ilişkileri çok üst seviyeye taşımak istediklerini ifade eden Tortosa ana hedeflerinin; uluslararası ilişkilerini çeşitlendirmek olduğuna dikkat çekerek, Hugo Chavez’in çok kutupluluk politikası esasında, Türkiye’nin işbirliği yapabilecekleri ülkelerin başında geldiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, Türkiye’den işlenmiş gıda ürünleri almak istediklerini belirterek, Türk iş adamlarını yatırım yapmaya davet etmiştir. Ege İhracatçı Birliği Koordinatör Başkanı Sabri Ünlütürk ise ziyarette yaptığı konuşmada; Venezuela’yı 32 milyonluk nüfusu ve kriz öncesinde 500 milyar dolara yaklaşan ekonomisi ile hedef pazar olarak gördüklerini, başta işlenmiş gıda olmak üzere potansiyel arz eden alanlarda işbirliğine hazır olduklarını ifade etmiştir.⁵¹⁹ Ayrıca aynı yıl THY Venezuela’ya uçuş seferleri başlatmıştır. Bunun üzerine Venezuela Dışişleri Bakanı Delcy Rodriguez, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nu arayarak teşekkür etmiştir.⁵²⁰

Nisan 2017’de TİM öncülüğünde bir heyet Venezuela’yı ziyaret ederek, ithalatçılara, ülke ve yeni iş ile yatırım imkânları hakkında bilgi verilerek, Türkiye’nin pazar payının artırılmasına katkı sağlamak amaçlamıştır.⁵²¹

5-7 Ekim 2017 tarihleri arasında Türkiye’yi ziyaret eden Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile baş başa ve heyetler arası gerçekleştirilen görüşmelerde; özellikle enerji ve ticaret alanındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla atılabilecek adımları ele alınmış, tarım, madencilik, turizm, ulaştırma, kalkınma işbirliği gibi alanlarda da neler yapılabileceği

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 13.01.2017, Sayı: 29947, Karar Sayısı: 2016/9685,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170113.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/01/20170113.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵¹⁹ “Venezuela Türkiye’den İşlenmiş Gıda Ürünü Bekliyor”, **Anadolu Ajansı**, 07.12.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/venezuela-turkiyeden-islenmis-gida-urunleri-bekliyor/701403>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵²⁰ “Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu’ndan Telefon Diplomasisi”, **Anadolu Ajansı**, 24.12.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/disisleri-bakani-cavusoglundan-telefon-diplomasisi/713136>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵²¹ “Venezuela Ticaret Heyeti’nde Yeni İş İmkânları Hakkında Görüşüldü”, **TİM**, <http://www.tim.org.tr/tr/venezuela-ticaret-heyetinde-yeni-is-imknlari-hakkinda-gorusuldu.html>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

değerlendirilmiştir.⁵²² Ziyaret sırasında; Güvenlik İşbirliği Anlaşması, Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, Tarım ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, Tarım Alanında Mutabakata Zaptı,* ve Hava Hizmetleri Alanında Anlaşma imzalanmıştır.⁵²³

TOBB ve DEİK tarafından düzenlenen Türkiye-Venezuela İş Forumu'na da iştirak eden Cumhurbaşkanı Maduro, Venezuela'da maden, petrokimya, doğalgaz, turizm, sanayi, tarım, hizmetler sektörü, finans, bankacılık gibi alanlarda iş fırsatları olduğuna dikkat çekerek, Türk işadamlarını ekonomik dönüşümün bir parçası olmak üzere Venezuela'ya davet etmiştir. Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi ise yaptığı konuşmada, iki ülke arasında mesafelerin çok uzun olduğunu ancak bu uzaklığın “okyanus dolusu fırsatlar” şeklinde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Türk şirketlerinin; Venezuela'nın tarım, gıda, ilaç ve temizlik malzemeleri konusundaki acil ihtiyaçlarını, en iyi kalitede rekabetçi fiyatlarla karşılayabileceklerine dikkat çeken TOBB Başkanı Rifat Hisarcıklıoğlu da Venezuela'nın kullanılmayan milyonlarca hektar tarım arazisinin, Türk şirketleri ile kamu otoriteleri arasında yapılacak işbirlikleriyle ekonomiye kazandırabileceğini ifade etmiştir. Hisarcıklıoğlu ayrıca, Venezuela'nın sosyal konut ihtiyaçlarını giderme projelerini, Türkiye'nin yüksek kalite ve ivedilikle üstlenebileceğine de işaret etmiştir. Bu kapsamda Forum, iki ülke arasındaki karşılıklı işbirliği imkânlarını değerlendirme bakımından önemli bir adımı teşkil etmektedir.⁵²⁴

21 Kasım 2017'de Venezuela Ekonomi ve Finans Bakanı Simon Zerpa ve beraberindeki heyet Türkiye'yi ziyaret ederek, Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi ve Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı Berat Albayrak ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁵²⁵ Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi görüşmenin ardından düzenlenen basın

⁵²² “Venezuela, Latin Amerika Bölgesinde Değer Verdiğimiz Bir Ortak”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 06.10.2017, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/84825/venezuela-latin-amerika-bolgesinde-deger-verdigimiz-bir-ortak.html>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 19.03.2018, Sayı: 30365, Karar Sayısı: 2018/11391, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180319m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2018/03/20180319m1.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

⁵²³ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: Halkın İradesinin Üzerinde Güç Olmadığına İnanıyoruz”, **Anadolu Ajansı**, 06.10.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-halkin-iradesinin-uzerinde-guc-olmadigina-inaniyoruz/928855>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵²⁴ “Venezuela ile Türkiye Çok Daha Güçlü Ortaklıklara İmza Atabilir”, **TOBB**, 06.10.2017, <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=22340&lst=MansetListesi>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵²⁵ “Dış Politika Kronolojisi Kasım 2017”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/kasim2017.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

toplantısında; Türkiye ile Venezuela'nın ticari ilişkilerini olabildiğince serbest hale getirmek istediklerini vurgulayarak, "Hedefimiz Venezuela'nın bütün ihtiyaçlarını Türkiye'den karşılarken, Venezuela'nın ürettiği bütün ürünlerin serbestçe ülkemize gelmesi. Venezuela'nın petrol ürünleri, petrokimya artı petrokok alanındaki tüm üretimiyle ilgileniyoruz, Türkiye'nin ihtiyaçlarını oradan gidermek istiyoruz." ifadelerini kullanmıştır. İki ülkenin ticari ilişkilerinin birbirini tamamlaması için ikinci bir anlaşmasının imzalanması konusunda çalışma yaptıklarını belirten Zerpa ise, hemen hemen her alanda; petrokimya, gaz, petrol ve petrol ürünleri alanında geliştirilecek ne kadar ilişki varsa bunları en üst seviyeye taşıyarak, yüzyıllar boyunca sürecek stratejik ortaklığı iki ülke arasında sağlamak istediklerini belirtmiş ve Zeybekci'yi Venezuela'ya beklediklerini, ekonomik anlaşmayı orada imzalamayı arzu ettiklerini ifade etmiştir.⁵²⁶

23 Ocak 2018'de Venezuela Ekonomi Bakanı Simon Zerpa'nın daveti üzerine; Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekci, Venezuela'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Karakas'ta iş dünyası temsilcilerine hitap ettiği konuşmada, Türkiye ve Venezuela'nın çok büyük fırsatlara sahip olduğunu ve bunların gerçeğe dönüştürülmesi için her türlü çabayı sarf edeceğini vurgulayan Zeybekci, Türk yatırımcılarının Venezuela'ya yatırımlarının önünü açılacağını ifade etmiştir. Zerpa ise, Türkiye ve Venezuela ekonomilerinde önemli işbirliklerine imza atıldığına dikkat çekerek; Venezuelalı ihracatçı ve yatırımcılara, Türkiye tarafından açılan pazarın değerlendirilmesini önermiş ve bu konuda her türlü destek ve bilgiyi sağlayacağını belirtmiştir.⁵²⁷

30 Ocak-1 Şubat 2018 tarihleri arasında Ekonomiden Sorumlu Cumhurbaşkanı Yardımcısı ve Tarım Bakanı Wilmar Castro Başkanlığındaki bir heyet Türkiye'yi ziyaret etmiştir.⁵²⁸ 5-9 Şubat 2018 tarihlerinde ise iki ülke arasındaki STA imzalanmasına yönelik olarak Ekim 2017'de başlatılan müzakerelerin ikincisi Karakas'ta gerçekleştirilmiştir.⁵²⁹

⁵²⁶ "Venezuela Ekonomi ve Finans Bakanı Simon Zerpa Ankara'da", **Sabah Gazetesi**, 21.11.2017, <https://www.sabah.com.tr/gundem/2017/11/21/venezuela-ekonomi-ve-finans-bakani-simon-zerpa-ankarada>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵²⁷ "Türkiye-Venezuela Ticaretinde 1 Milyar Dolarlık Hedef", **Anadolu Ajansı**, 24.01.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiye-venezuela-ticaretinde-1-milyar-dolarlik-hedef/1040591>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵²⁸ "Dış Politika Kronolojisi Ocak 2018", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/ocak2018.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵²⁹ <http://www.mfa.gov.tr/subat2018.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

Son olarak 17 Mayıs 2018’de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ve Devlet Başkanı Nicolas Maduro arasındaki telekonferans görüşmesi sırasında, iki ülke arasında “Ticaretin Geliştirilmesi Anlaşması” imzalanmıştır.⁵³⁰

Türkiye-Venezuela ekonomik ilişkileri; AK Parti Dönemi’nde gerçekleşen karşılıklı ziyaretlerle adım adım gelişerek ilerlediği görülmektedir. Özellikle Venezuela’dan Türkiye’ye Başkanlık düzeyinde gerçekleştirilen ilk ziyaretin ardından yoğunlaşan temaslar, Maduro’nun ikili ilişkilere sunduğu katkıyı göstermektedir. Bu çerçevede, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin kapsamlı bir ticaret işbirliği anlaşması imzalanarak, önümüzdeki yıllar daha önemli bir noktaya getirilmesi öngörülmektedir. Zira Venezuela ve Türkiye bölgelerinde merkezi konuma sahip iki ülkedir. Bu nedenle iki ülkenin birbirine sunduğu fırsatlar, işbirliğine dönüştürülmelidir.

4.3. Kültürel İlişkiler

Türkiye ile Venezuela arasındaki kültürel ilişkilerin hukuki altyapısını 14 Ağustos 1991 tarihinde, Ankara’da imzalanan dostane ilişkileri güçlendirmek ve kültürel, eğitsel ve bilimsel işbirliğini geliştirmek ve yaygınlaştırmak amacıyla, “Kültürel, Eğitsel ve Bilimsel İşbirliği Temel Anlaşması”^{*} oluşturmaktadır.

İki ülke arasındaki Dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem’in Ekim 1999’da Venezuela’ya gerçekleştirmiş olduğu ziyaret sırasında iki ülke halkı arasında yakın ilişkileri geliştirmede etkin bir araç olarak “Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması”^{*} imzalanmıştır. 2004 yılında yürürlüğe giren anlaşmanın kültürel etkileşime katkı sunması öngörülmüştür.

6-7 Ekim 2017 tarihleri arasında Venezuela Devlet Başkanı Nicolas Maduro’nun Türkiye’yi ziyareti sırasında “Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması”

⁵³⁰ “Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Maduro Telekonferansla Anlaşma İmzaladı”, **Anadolu Ajansı**, 18.05.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/cumhurbaskani-erdogan-ve-maduro-telekonferansla-anlasma-imzaladi/1149594>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 10.07.1995, Sayı: 22370, Karar Sayısı: 95/7107, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22370.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22370.pdf>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 05.11.2009, Sayı:27397, Karar Sayısı: 2009/15511, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/11/20091105.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/11/20091105.htm>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

imzalanmış ve kültürel ilişkiler ele alınmıştır. Bu çerçevede, kültürel alanda ilişkilerin gelişmekte olduğunu vurgulayan Erdoğan, Karakas'ta yakın zamanda bir Yunus Emre Türk Kültür Merkezi kurulması konusunda anlaşmaya varıldığını, Ankara Üniversitesi'nde Simon Bolivar Kürsüsü'nün kurulacağını ifade etmiştir. Ayrıca Erdoğan, eski Dışişleri Bakanı Rodriguez'in, kendilerinden bir cami inşa edilmesi yönünde talepte bulunduğunu memnuniyet ile karşıladığını belirterek, Maduro ile bu konuyu da ele aldıklarını aktarmıştır.⁵³¹

Diğer yandan Ankara Üniversitesi bünyesinde açılan LAMER'de gerçekleştirdiği çeşitli konferans ve faaliyetlerle ilişkilerin kültürel ve akademik boyutuna katkı sunmaktadır. Bu kapsamda, 2017 yılında Maduro Türkiye'deki temasları sırasında LAMER'e de bir ziyarette bulunmuştur. Ziyaret sırasında; Venezuela'daki bir üniversiteye Türkiye Kürsüsü kurulması gündeme gelmiş, Maduro da bu talebe sıcak baktığı ifade etmiştir.⁵³² Ayrıca Ankara Üniversitesi Rektörlüğü'nde düzenlenen bir törenle Maduro'ya 'Ankara Üniversitesi Dostluk Beratı' takdim töreninde; Ankara Üniversitesi Rektörü Erkan İbiş, Hugo Chavez'in anlatıldığı "Bizim Chavez" isimli bir kitabın çevirisinin LAMER tarafından tamamlandığını ve yakında Venezuela'nın Ankara Büyükelçiliğinin katkılarıyla basılacağını ifade etmiştir.⁵³³

Türkiye'nin Güney Amerika ile olan kültürel ilişkilerini geliştirmek anlamında Venezuela ile yapılan bu anlaşmalar ve görüşmeler Türkiye'nin kıtaya nüfusu konusunda önemli bir katkı sunmaktadır. Diğer yandan Kuzey Amerika'ya alternatif olarak yeni bir perspektifte kazandırmaktadır.

⁵³¹ "Venezuela, Latin Amerika Bölgesinde Değer Verdiğimiz Bir Ortak", **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 06.10.2017, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/84825/venezuela-latin-amerika-bolgesinde-deger-verdigimiz-bir-ortak.html>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵³² "Venezuela Cumhurbaşkanı Nicolas Maduro Üniversitemizi ve Merkezimizi Ziyaret Etti", **LAMER**, 07.011.2007, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/2017/11/07/venezuela-cumhurbaskani-nicolas-maduro-universitemizi-ve-merkezimizi-ziyaret-etti/>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

⁵³³ "Venezuela Devlet Başkanı Maduro: Dünya Yeni Bir Dengeye Kavuşacak", **Anadolu Ajansı**, 06.10.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/venezuela-devlet-baskani-maduro-dunya-yeni-bir-dengeye-kavusacak/928763>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. TÜRKİYE-ŞİLİ İLİŞKİLERİ

5.1. Siyasi İlişkiler

Türkiye ile Şili arasındaki diplomatik ilişkiler Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. İki ülke arasında ilk olarak, 1913 yılında Madrid'de "Konsolosluk İlişkileri Protokolü" imzalanmıştır. 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulduktan sonra ise resmî anlamda Türkiye'yi tanıyan ilk Latin Amerika ülkesi Şili olmuştur. Cumhuriyet Dönemi'nde de iki ülke arasındaki ilişkilerin devam ettirilmesi kararı alınmış, bu çerçevede 30 Ocak 1926 yılında "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. 1930 yılında diplomatik ilişkiler Elçilik düzeyine çıkarılmıştır. Ancak 1931-1944 yılları arasında Türkiye, Santiago Elçiliğini kapatmak zorunda kalmıştır. 1944 yılında ise Elçilik tekrar faaliyete geçirilmiş, 1954 yılında ise Büyükelçilik düzeyine yükseltilmiştir. Buna karşılık Şili, 1940 yılında Ankara'da Büyükelçilik açmış ve ilk Şili Büyükelçisi 1957 yılında atanmıştır.⁵³⁴ Türkiye'nin Santiago Büyükelçiliğine ilk olarak Cemal Hüsnü Taray atanmış olup, bizim çalışma dönemimiz olan AK Parti Dönemi'nde ise, Ayşegül Alpaslan (2002-2006), Osman Ulukan (2005-2010), Melih Mehmet Akat (2010-2011), Hayati Güven (2012-2013), Naciye Gökçen Kaya (2013-2018) ve Gülin Dinç (2018-) Büyükelçi olarak görevlendirilmiştir.⁵³⁵

Türkiye ile Şili arasındaki ilişkilerin ivme kazanması yolundaki ilk başlangıç adım; 6 Nisan 1995'te Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in, Türkiye'den Şili'ye Cumhurbaşkanlığı düzeyinde gerçekleştirmiş olduğu ziyaret ile atılmıştır. Demirel'in, Şili Cumhurbaşkanı Eduardo Frei ile görüşmesinde ikili ilişkiler ele alınarak, siyasi ve ekonomik alanlarda yeni adımlar atılması kararlaştırılmış ve ortak bildiri ile anlaşmalar imzalanmıştır. Görüşmenin ardından Türkiye'de bulunan Şili Meydanı'nın bir karşılığı olarak Türkiye Cumhuriyeti Meydanı'nın açılışı yapılmış ve Demirel'e

⁵³⁴ "Türkiye-Şili Siyasi İlişkiler", T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-sili-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵³⁵ "Büyükelçilik ve Önceki Büyükelçilerimiz", T.C Santiago Büyükelçiliği, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-sili-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

Santiago Belediyesi tarafından şehrin altın anahtarı takdim edilmiştir. Ayrıca Demirel'e Şili Üniversitesi tarafından Andreas Bello Nişanı verilmiştir.⁵³⁶

Şili, Türkiye'nin AK Parti Dönemi'nde uygulamaya konulan Latin Amerika ve Karayipler Açılımı politikasından en fazla etkilenen bölge ülkeleri arasında yer almıştır. Bu çerçevede, Ekim 2004'de Şili Cumhurbaşkanı Ricardo Lagos, beraberinde bir heyetle Şili'den Türkiye'ye Cumhurbaşkanlığı ilk ziyareti gerçekleştirmesiyle ilişkilerde yeni bir ivme yakalanmıştır. Lagos ziyareti sırasında, Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ile baş başa ve heyetler arası görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmelerde; siyasal ve toplumsal istikrar, sürdürülebilir ekonomik büyümesi ve dünya ekonomilerine bütünleşmesi bölge ülkelerine örnek gösterilen Şili ile Türkiye arasındaki ilişkiler ele alınmış, bunun yanı sıra bölgesel ve uluslararası gelişmelerle ilgili görüş alışverişinde bulunulmuştur.⁵³⁷ Cumhurbaşkanı Sezer, Lagos ile görüşmesinin ardından yaptığı açıklamada; "Şili'nin Latin Amerika bölgesinde siyasal ve ekonomik ağırlığına sunabileceğimiz yeni açılımlar olduğu kadar ülkemizin de Asya'dan Avrupa'dan uzanan geniş bir alanda Şili'ye sağlayabileceği geniş olanakları bulunmaktadır." ifadelerine yer vererek, iki ülkenin birbirine sunduğu fırsat ve olanakların en iyi biçimde değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.⁵³⁸ Lagos ziyareti kapsamında, TBMM Başkanı Bülent Arınç ile de basına kapalı bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁵³⁹ Lagos'un Türkiye'ye gerçekleştirmiş olduğu bu üst düzey ziyaret, iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesine yönelik ortak iradenin somut göstergesi olmuştur.

⁵³⁶ "Demirel'e Latin Amerika Sevgisi", **Milliyet Gazetesi**, 08.04.1995, s. 23, <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵³⁷ "Şili Cumhurbaşkanı Ricardo Lagos'la Heyetlerarası Görüşmelerden Sonra Yaptıkları Açıklama", **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 12.10.2004, <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari-ahmet-necdet-sezer/1720/6417/sili-cumhurbaskani-ricardo-lagosla-heyetlerarasi-gorusmelerden-sonra-yaptiklari-aciklama.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵³⁸ "Şili Cumhurbaşkanı Ricardo Logos'un Onuruna Verdikleri Akşam Yemeğinde Yaptıkları Konuşma", **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 12.10.2004, <https://www.tccb.gov.tr/konusmalari-ahmet-necdet-sezer/1721/7723/sili-cumhurbaskani-ricardo-lagos-onuruna-verdikleri-aksam-yemeginde-yaptiklari-konusma.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵³⁹ "Şili Cumhurbaşkanı Lagos, TBMM Başkanı Bülent Arınç'ı Ziyaret Etti", **TBMM Meclis Haber**, 12.10.2014, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=10962, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

Mayıs 2010’da Başbakan Recep Tayyip Erdoğan Şili’ye bir ziyaret gerçekleştirmiş ancak Mavi Marmara olayının patlak vermesi üzerine Erdoğan, Şili ziyaretini yarıda keserek Türkiye’ye dönmek zorunda kalmıştır.⁵⁴⁰

18-20 Kasım 2012 tarihleri arasında Şili Cumhurbaşkanı Sebastian Pinera, 8 yıl aradan sonra Şili’den Türkiye’ye bu düzeyde ikinci ziyareti gerçekleştirmiştir. Ziyareti sırasında Pinera, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile baş başa ve heyetler arası görüşmeler yapmıştır. Görüşmelerde ikili ilişkiler ve uluslararası meseleler mercek altına alınmış, bu kapsamda; ilişkilerin her bakımdan büyük bir işbirliği potansiyeli bulunduğu dikkat çekilerek, ilişkilerin her alanda geliştirilmesi kararlaştırılmıştır.⁵⁴¹ Cumhurbaşkanı Pinera ziyareti sırasında, TBMM Divan Salonu’nda TBMM Başkanı Cemil Çiçek ile de bir araya gelmiştir.⁵⁴² Şili’den Türkiye’ye gerçekleştirilen bu üst düzey ziyaretler uluslararası alanda yükselen profilleri, benzer küresel vizyonları, sorunlara barışçıl yaklaşımları sayesinde uluslararası konulara katkılar sunabilecek birikimine sahip iki ülkenin, fırsat ve işbirliği alanlarının değerlendirilmesi bakımından önemli bir adım olmuştur.⁵⁴³

11-15 Ocak 2016 tarihleri arasında Şili Dışişleri Bakanı Heroldo Munoz, VIII. Büyükelçiler Konferansı’nda Büyükelçilere hitap etmek üzere, Türkiye’yi ziyaret etmiştir.⁵⁴⁴ Ziyareti sırasında Bakan Munoz, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi’nde Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından kabul edilmiştir.⁵⁴⁵ Ardından Bakan Munoz, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile birlikte, iki ülke arasında diplomatik ilişkilerin tesis edilmesinin 90. yıldönümü nedeniyle; Türkiye ve Şili arşivlerinden derlenen belgeleri içeren, ”Türkiye-Şili Diplomatik İlişkilerin 90. Yıl Sergisi”nin açılışını yapmıştır. Çavuşoğlu açılıшта yaptığı konuşmada, sergide yer alan fotoğraf ve belgelerin, 90 yıl boyunca iki ülke ilişkilerinde elde edilen kazanımları göz önüne

⁵⁴⁰ “Erdoğan ve Başbuğ Acil Dönüyor”, **Hürriyet Gazetesi**, 31.05.2010, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/erdogan-ve-basbug-acil-donuyor-14889684>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵⁴¹ “Şili Cumhurbaşkanı Pinera Çankaya Köşkünde”, 19.11.2012, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/84448/sili-cumhurbaskani-pinera-cankaya-koskünde.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵⁴² “TBMM Başkanı Cemil Çiçek, Şili Cumhurbaşkanı Pinera ile Görüştü”, **TBMM Meclis Haber**, 10.11.2012, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=123362, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵⁴³ <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/84448/sili-cumhurbaskani-pinera-cankaya-koskünde.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

⁵⁴⁴ “Dış Politika Kronolojisi Ocak 2016”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/ocak____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

⁵⁴⁵ “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Şili Dışişleri Bakanı Munoz’u Kabul Etti”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 13.01.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/37559/cumhurbaskani-erdogan-sili-disisleri-bakani-munozu-kabul-etti.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

koyduğuna dikkat çekerek, serginin karşılıklı dostluğun önemli bir nişanı olduğunu vurgulamıştır.⁵⁴⁶

31 Ocak-2 Şubat 2016 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, 21 yıl aradan sonra Türkiye’den Şili’ye Cumhurbaşkanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Şili Devlet Başkanı Michelle Bachelet tarafından La Moneda Sarayında resmi törenle karşılanmıştır.⁵⁴⁷ Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Şili Devlet Başkanı Bachelet, baş başa ve heyetler arası gerçekleştirmiş olduğu görüşmelerde; iki ülke arasındaki ilişkilerin tüm yönlerinin ele alınmasının yanı sıra bölgesel ve uluslararası konular hakkında da görüş alışverişinde bulunmuştur. Ortak bildirin de imzalandığı görüşme kapsamında; TİKA ile Şilili muadili AGCID arasında Mutabakat Muhtırası, Hava Ulaştırma İşbirliği Zaptı ve DEİK ile Şili Sanayi Federasyonu (SOFOFA) arasında İş Konseyi Kanat Kuruluşu Anlaşması imzalanmıştır. Görüşmelerin ardından düzenlenen ortak basın toplantısında; Türkiye’de elçilik açan ilk Latin Amerika ülkesinin Şili olduğunu belirten Devlet Başkanı Bachelet, o dönemden bu yana iki ülke arasında çok faydalı bir dostluk ilişkisi olduğunu belirtirken, Cumhurbaşkanı Erdoğan da Şili’nin, Türkiye’nin Latin Amerika ve Karayipler’e açılan stratejisinde kilit ülkelerden biri olduğuna dikkat çekmiştir.⁵⁴⁸ Ayrıca Erdoğan ziyareti sırasında, Türkiye tarafından yenilenen Vitacura Türkiye Parkı’nın açılış törenine katılmıştır.⁵⁴⁹ İlişkilerin kurulmasının 90. yılına denk gelen bu üst düzey ziyaret, iki ülkenin birbirine vermiş olduğu önemi göstermektedir. Bu bağlamda ziyaret, Türkiye-Şili ilişkilerini geleceğe taşıma noktasında önemli bir adımı teşkil etmiştir.

Aralık 2017’de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Şili’de yayımlanan “El Mercurio” gazetesi için bir makale yazarak, Türkiye-Şili ilişkilerine dair

⁵⁴⁶ “Türkiye-Şili Diplomatik İlişkilerin 90. Yıl Sergisi Açıldı”, **TRT Haber**, 12.01.2016, <http://www.trthaber.com/haber/turkiye/bakan-cavusoglu-sergi-acilisi-gerceklestirdi-229402.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁴⁷ “Cumhurbaşkanı Erdoğan La Moneda Sarayı’nda”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 01.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38671/cumhurbaskani-erdogan-la-moneda-sarayinda.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁴⁸ “Mülteci Dramları İnsanlık Trajedisinin En Acı Sembolleridir”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38677/multeci-dramlari-insanlik-trajedisinin-en-aci-sembolleridir.html>, 01.02.2016, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁴⁹ “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Şili’de Vitacura Türkiye Parkı’nın Açılışını Yaptı”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 02.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38683/cumhurbaskani-erdogan-silide-vitacura-turkiye-parkinin-acilisini-yapti.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

değerlendirmelerde bulunmuş ve iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinin ikili ve bölgesel önemine dikkat çekmiştir.⁵⁵⁰

Türkiye ile Şili arasında Dostluk Grupları da mevcut olup, karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilmektedir. Bu çerçevede, 19 Kasım 2012’de Şili-Türkiye Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Enrique Accorsi, TBMM’yi ziyaret ederek Türkiye-Şili Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Mehmet Kerim Yıldız ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşmede, Şili heyetinin Meclis’te görmekten duyduğu memnuniyeti belirten Yıldız, Dostluk Grupları’nın ülkeler arası ilişkileri geliştirerek pozitif katkı sağladığını vurgulamış, İzmir EXPO 2020 ve 2020 Yaz Olimpiyatları adaylığı için Şili’den destek beklediklerini ifade etmiştir. Accorsi ise iki ülke arasındaki dostluğa ve ilişkilerin geliştirilmesinin önemine vurgu yaparak, Türkiye’den gelen adaylık taleplerine destek vereceklerini dile getirmiştir.⁵⁵¹

5-9 Nisan 2015 tarihleri arasında ise Türkiye-Şili Parlamentolar Arası Dostluk Grubu, ev sahibi ülke parlamentosunun davetlisi olarak Şili’yi ziyaret etmiştir.⁵⁵² 9-13 Ekim 2017 tarihleri arasında ise AND Parlamentosu* Başkanı Milletvekili Fernando Meza Moncada ile Türkiye-Şili Dostluk Grubu Başkan Yardımcısı ve AND Parlamentosu Başkan Yardımcısı Milletvekili Romilio Gutierrez Türkiye’yi ziyaret etmiştir. Milletvekilleri Gutierrez ve Moncada, 9 Ekim 2017 tarihinde Sağlık Bakanı Ahmet Demircan ve 10 Ekim 2017 tarihinde TBMM Başkan Vekili Ahmet Aydın ile bir görüşme gerçekleştirme gerçekleştirmiştir.⁵⁵³ TBMM Başkanlık makamındaki görüşmede Aydın, Şili-Türkiye arasındaki mesafe uzak olsa da gönüllerinin yakın olduğunu çok iyi bildiklerini belirtirken, Moncada ise Türkiye’nin her zaman farklı bir yeri olduğuna ve ilişkilerin artarak devam edeceğine dikkat çekmiştir. Bu açıklamalardan sonra görüşme basına kapalı olarak devam etmiştir.⁵⁵⁴

⁵⁵⁰ “Türkiye Latin Amerika’da Diplomatik Ağını Artıracak”, **Anadolu Ajansı**, 01.11.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/-turkiye-latin-amerikada-diplomatik-agini-artiracak/953516>, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

⁵⁵¹ “Türkiye-Şili Dostluk Grubu Başkanı Yıldız, Accorsi ile Görüştü”, **TBMM Meclis Haber**, 10.11.2012, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=123361, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

⁵⁵² “Türkiye-Şili Parlamentolar Arası Dostluk Grubu, Faaliyetler”, **TBMM Meclis Haber**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeler?pUlkeNo=104&pTip=3, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

* Bolivya, Kolombiya, Ekvator, Peru ve Şili’nin temsilcilerinden oluşan parlamento.

⁵⁵³ “Dış Politika Kronolojisi Ekim 2017”, T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/ekim2017.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

⁵⁵⁴ “TBMM Başkanvekili Aydın’ın Kabulü”, **Milliyet Gazetesi**, 09.10.2017, <http://www.milliyet.com.tr/tbmm-baskanvekili-aydin-in-kabulu-siyaset-2533923/>, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

92 yıllık bir geçmişe sahip olan Türkiye-Şili ilişkileri özellikle 1995 yılından sonra karşılıklı üst düzey ziyaretler vesilesiyle istikrarlı bir şekilde gelişerek günümüze kadar gelmeyi başarmıştır. Bu çerçevede, Süleyman Demirel'in ziyareti ile ivme kazanan ilişkiler, AK Parti iktidarının izlemiş olduğu dış politikanın etkisiyle de olgunluk düzeyine ulaşmıştır.

5.2. Ekonomik İlişkiler

Şili, Türkiye'nin Güney Amerika ülkeleri arasında Serbest Ticaret Anlaşması akdedilen tek ülkedir. İki ülke arasında ilk olarak 9 Ekim 1989'da Ankara'da ülkeler arasındaki ticari ilişkilerin ortak çıkar temelinde artırılması ve genişletilmesi amacıyla, "Ticaret ve Ekonomik, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması"* imzalanmıştır.

20-21 Ağustos 1998'de Devlet Bakanı Rıfat Serdaroğlu ve beraberindeki heyet Şili'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında Serdaroğlu; Şili Dışişleri Bakanı Miguel Insulza, Şili Merkez Bankası Başkanı Carlos Massad ve Bayındırlık Bakanı Jaime Toha tarafından kabul edilmiştir. Görüşmelerin ardından, "Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunmasına İlişkin Anlaşma"* imzalanmış, "Türkiye-Şili Karma Komitesi Birinci Dönem Toplantısı" ve "Türk Ekonomisi Yatırım İmkânları" konulu seminer gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen temaslarda; heyetler iki ülke arasındaki ticaretin gelişimini gözden geçirmişler ve mevcut ticaret hacminin iki ülkenin ekonomik potansiyelini yansıtmadığı sonucuna varmışlardır. Bu kapsamda, ticari ilişkilerini, ekonomilerinin potansiyelin yansıtacak şekilde geliştirilmesi için çaba sarf edileceği konusunda mutabık kalınmıştır.⁵⁵⁵ Bakan Serdaroğlu'nun ziyareti iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari işbirliği fırsatlarının değerlendirilmesi bakımından önemli bir adımı teşkil etmiştir.

İki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerdeki en önemli sıçrama AK Parti Dönemi'nde; Ekim 2004'de Şili Cumhurbaşkanı Ricardo Lagos'un Türkiye'ye üst

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 08.12.1989, Sayı: 20166, Karar Sayısı: 89/14778, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20366.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20366.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 03.01.2004, Sayı: 25335, Karar Sayısı: 2003/6516, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/01/20040103.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/01/20040103.htm>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁵⁵ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 08.02.199, Sayı: 23605, Karar Sayısı: 99/12309, s. 23-43, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23605.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23605.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

düzyer ziyareti ile yaşanmıştır. Lagos'un ziyareti kapsamında, iki ÷lke arasındaki ilişkilere temel oluşturacak hukuki zeminin tamamlanması yönünde adımlar atılmıştır. Bu çerçevede, Avrupa Birliği'yle serbest ticaret düzenlemelerini içeren bir Ortaklık Anlaşması imzalamış olan şili ile Türkiye'nin AB ile var olan gümrük birliğinden kaynaklanan yükümlölükleri kapsamında bir "Serbest Ticaret Anlaşması" imzalanması amacıyla, şili tarafına taslak bir anlaşma metni sunulmuştur.⁵⁵⁶ Söz konusu taslak; 12-18 Temmuz 2009 tarihleri arasında Devlet Bakanı Zafer Çağlayan'ın, beraberinde iş adamlarının da bulunduğu 40 kişilik bir heyetle ticari görüşmelerde bulunmak üzere şili'ye gerçekleştirmiş olduğu ziyaret sırasında hayata geçirilmiştir.⁵⁵⁷ Ziyaret sürecinde, "Türkiye-şili Serbest Ticaret Anlaşması" 14 Temmuz 2009'da Devlet Bakanı Zafer Çağlayan ve şili Dışişleri Bakanı Mariona Fernandez tarafından imzalanmıştır. Anlaşma; iktisadi işbirliğinin gelişmesine katkıda bulunmak ve karşılıklı yarar sağlayan ikili ticareti desteklemek amacıyla, özellikle serbest ticaret alanlarının kurulmasına dair hükümler olmak üzere, taraflar arasındaki engellerin tecriden ortadan kaldırılmasını hedefleyen hükümleri ortaya koyma konusunda kararlı olarak, ticaretin gelişmesini teşvik etmenin yanı sıra ortak menfaat alanlarında karşılıklı işbirliğini artırmayı ve çeşitlendirmeyi öngörmektedir.⁵⁵⁸ 1 Mart 2011'de yürürlüğe giren anlaşma, iki ÷lke arasındaki ilişkilere ciddi anlamda yeni bir boyut kazandırmıştır.

2012 yılında şili Cumhurbaşkanı Sebastian Pinera'nın Türkiye'yi ziyareti sırasında ilişkilerin özellikle ekonomik yönü ele alınmış ve bu çerçevede, "Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşması"* imzalanmıştır. Ziyaret sırasında, şili'nin dünyanın en zengin bakır madenlerine sahip olduğunu belirten Cumhurbaşkanı Gül, Latin Amerika'nın fert başına millî gelirin en yüksek ve en başarılı ekonomisinin de şili'de olduğuna dikkat çekerek, iki ÷lke arasındaki potansiyelin büyüklüğüne vurgu yapmıştır. Devlet Başkanı Pinera da iki ÷lke

⁵⁵⁶ <https://www.tccb.gov.tr/basin-aciklamalari-ahmet-necdet-sezer/1720/6417/sili-cumhurbaskani-ricardo-lagosla-heyetlerarası-gorusmelerden-sonra-yaptiklari-aciklama.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁵⁷ <http://www.mfa.gov.tr/temmuz.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁵⁸ "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 31.12.2010, Sayı: 27802, Karar Sayısı: 2010/1224, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101231m4.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101231m4.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/12/20101231m4.htm), (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 08.05.2015, Sayı: 29349, Karar Sayısı: 2015/7484, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150508.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150508.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150508.htm), (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

arasındaki ilişkileri her alanda daha ileriye taşıma kararlılığında olduklarını ifade etmiştir.⁵⁵⁹ Aynı yıl ekonomik ilişkilere katkı sağlamak amacıyla DEİK bünyesinde de “Türkiye-Şili İş Konseyi” kurulmuştur.⁵⁶⁰

15-19 Mart 2014 tarihleri arasında, Ekonomi Bakanlığı tarafından desteklenen, Batı Akdeniz İhracatçılar Birliği’nce yürütülen “İhracata Yönelik Üretimde Kalite ve Standardın Geliştirilmesi” projesi kapsamında katılımcı firmalarla Şili’ye Yurtdışı Pazarlama Programı gerçekleştirilmiştir. Güney Yarım Küre’nin 1 numaralı taze meyve ihracatçısı olan Şili’ye gerçekleştirilen bu ziyaret sayesinde, Şili’nin sektörel yapısı yerinde incelenmiş ve birbirine tersi dönemlerde üretim yapan Şili ile Türkiye arasında yaş meyve sebze sektörlerinde işbirliği olanakları, karşılıklı işbirliği fırsatları ve karşılıklı yatırım ortamı hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur. Ayrıca ziyaret sırasında, Santiago’da bir parka “Antalya” ismi verilmesi kararlaştırılarak, Türkiye’nin ülkede tanınırlığına katkı sağlanmıştır.⁵⁶¹

Kasım 2015’de KTO; Ekonomi Bakanlığı’nın desteğiyle Kolombiya, Peru ve Şili’de düzenlenen “Makine Sektörü B2B” organizasyonu kapsamında; Şili’den 40 ithalatçı firma ile bir araya gelerek, ekonomik ve ticari konularda ikili görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu vesileyle makine sektöründe yeni kazanç imkânları değerlendirilmiştir. Ayrıca Santiago Ticaret Müşaviri Çağrı Dünder refakatinde Ulusal Tarım Birliği ve Tarım Ürünleri Federasyonu Birliği ziyaret edilerek, karşılıklı işbirliği görüşmeleri yapılmıştır.⁵⁶²

31 Ocak-2 Şubat 2016 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Erdoğan, Şili’ye ziyareti sırasında, Türkiye-Şili İş Forumu’na ve BM Latin Amerika ve Karayipler Ekonomik Komisyonu (ECLAC) Konferansı’na katılarak; ikili ve bölgesel ekonomik ilişkiler hakkında değerlendirmelerde bulunmuştur. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Şili ziyaretinde kendisine eşlik eden iş adamlarının Şilili muhataplarıyla faydalı ve verimli görüşmeler yaptıklarını belirterek, DEİK ile SOFOFA arasında imzalanan İş Konseyi

⁵⁵⁹ <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/84448/sili-cumhurbaskani-pinera-cankaya-koskünde.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶⁰ “Türkiye-Şili İş Konseyi”, **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyleri-turkiye-sili-is-konseyi#kunya>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁶¹ “Yaş Meyve Sebze İhracatçılarımızın Şili Çıkarması”, **Batı Karadeniz İhracatçılar Birliği**, 22.04.2014, <http://www.baib.gov.tr/tr/aib-gundem-yas-meyve-sebze-ihracatcilarimizin-sili-cikarmasi.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶² <http://www.milliyet.com.tr/kto-yurt-disinda-b2b-organizasyonu-duzenlemeye-konya-yerelhaber-1058049/>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

Kanat Kuruluşu Anlaşması vesilesiyle Türkiye-Şili İş Konseyi'nin tesis edilmesindeki son adımın da atıldığını ifade etmiştir. Özellikle 2009 yılında imzalanan Serbest Ticaret Anlaşması'nın iki ülke arasındaki ilişkilere sağladığı katkıya dikkat çeken Cumhurbaşkanı Erdoğan; STA sayesinde, Türkiye ile Şili arasındaki ticaret hacminin iki katına çıktığını vurgulamıştır.⁵⁶³ Erdoğan ayrıca, Türk işadamlarının sektörel anlamda karşıtlarıyla ilişkileri sıkı tutmaları gerektiğinin altını çizmiş, Şili'de madencilik ve bakırın önem arz ettiğini belirterek; bu sektörde Türkiye'nin de girişimcilerinin olduğunu, Türk müteahhitlerinin buraya girmeleri durumunda olumlu sonuçlar elde edilebileceğini ifade etmiştir.⁵⁶⁴ Şili Ekonomi Bakanı Luis Feipe Cespedes de Türk müteahhitlik sektörünün çok geliştiğine atıfta bulunarak, Türk müteahhitlik sektörüne, Şili'ye yatırım yapması için çağrıda bulunmuş ve bu vesileyle Türkiye'nin çevre ülkelere açılmak için Şili'yi kullanabileceğini belirtmiştir.⁵⁶⁵ ECLAC Konferansı'nda yaptığı konuşmasında ise Şili ile imzalanan STA'nın diğer bölge ülkeleriyle de imzalanmasının arzu edildiği belirten Cumhurbaşkanı Erdoğan; ziyaret sırasında Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu tarafından, ECLAC Genel Sekreteri Alicia Barcena'ya Türkiye'nin ECLAC'a üyelik başvuru mektubunun iletildiğine atıfta bulunarak; bu başvurunun Türkiye olarak, Latin Amerika ve Karayipler bölgesiyle küresel sorunlar konusundaki iş birliğini derinleştirmek adına atılmış bir adım olduğunu ifade etmiştir.⁵⁶⁶ Devlet Başkanı Bachelet de görüşme sırasında imzalanan TİKA ile AGCI arasındaki Mutabakat Muhtırası'nın önemine dikkat çekerek, Muhtıra'nın Latin Amerika, Afrika ve Ortadoğu'yu kapsayan üç yönlü kalkınma politikalarının üretilmesine katkı sunmasını beklediğini dile getirmiştir.⁵⁶⁷

Nisan 2017'de Mersin Ticaret ve Sanayi Odası (MTSO), üyelerine yeni pazarlar kazandırma yönündeki çalışmaları için yaptığı 'Ülke Tanıtım Toplantıları' kapsamında Şili yetkililerini bir toplantı gerçekleştirmiştir. Toplantıda iki ülke

⁵⁶³ "Erdoğan Şili'de Konuştu: 9 Milyar Doları Aşmış Vaziyette", **Milliyet Gazetesi**, 01.02.2016, <http://www.milliyet.com.tr/erdogan-sili-de-konustu-9-milyar-siyaset-2187859/>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶⁴ "Müteahhitlere Şili Rotası Çizdi", **Sabah Gazetesi**, 02.02.2016, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2016/02/02/muteahhitlere-sili-rotasi-cizdi>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶⁵ "Mustafa Elitaş: Türkiye Latin Amerika'yla Ticareti İkiye Katlayabilir", **Star Gazetesi**, 02.02.2016, <http://www.star.com.tr/ekonomi/mustafa-elitas-turkiye-latin-amerikayla-ticareti-ikiye-katlayacak-haber-1086537/>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶⁶ "Sığınmacı Krizi Bölgesel Değil; Küresel Bir Sorundur", **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 02.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38679/siginmaci-krizi-bolgesel-degil-kuresel-bir-sorundur.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶⁷ <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38677/multeci-dramlari-insanlik-trajedisinin-en-aci-sembolleridir.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

arasındaki ticari ilişkilerin durumuna değinilerek, Şili ile ticari ilişkilerin karşılıklı olarak artması için fırsat ve işbirliği alanları değerlendirilmiştir. Şili Ticaret Ofisi Türkiye Direktörü Özge Tüysüzöğlü Garate, özellikle Şili'nin yatırım imkânlarından bahsederek, işadamlarını Şili'ye yatırım yapmaya davet etmiştir.⁵⁶⁸

11-16 Mart 2018 tarihleri arasında Ekonomi Bakanlığı koordinasyonunda, TİM organizasyonu ile Türkiye'den bir ticaret heyeti üst düzey temaslar ve ikili iş görüşmeleri gerçekleştirmek üzere Şili'yi ziyaret etmiştir. Şili Ticaret Heyeti'ne, demir-çelik, hazır giyim ve tekstil, makine ve aksamları, elektrik-elektronik, otomotiv, kozmetik, kimyevi ürünler, çimento, madencilik, medikal, petrokimya, alüminyum, küçük ev aletleri, yaş meyve-sebze ile zeytin ve zeytinyağı sektörlerinde faaliyet gösteren 21 firmadan 27 Türk işadamı/işkadını katılmıştır. Görüşmelerde; iki ülkenin birbirine sunduğu fırsat ve işbirliği alanlarının yanı sıra, ikili ticaretin gerçek potansiyele ulaşması için 2009 yılında imzalanan STA'nın revize edilmesi, bu çerçevede üçüncü ülkelerde de ortak projeler yürütülmesi, THY'nin Santiago'ya direkt sefer başlatması ve en kısa sürede SOFOFA ile TİM arasında 'İyi Niyet Zaptı' imzalanması adına çalışma yürütülmesi gibi iki ülkenin ticari ve ekonomik ilişkilerini geliştirebilecek birçok konu ele alınmıştır.⁵⁶⁹

Türkiye ile Şili arasındaki ekonomik ilişkilerin daha iyi anlaşılması için iki ülkenin karşılıklı ihracat ve ithalat rakamlarına bakacak olursak; Şili'ye gerçekleştirilen ihracatta 2009-2013 yılları arasında düzenli olarak artış görülmüştür. 2014 yılında Türkiye'nin ihracatında %9,4 oranında, Şili'den ithalatında ise %10,5 oranında düşüş yaşanmıştır. 2015 yılındaki düşüş ise sırasıyla %5,3 ve %22,5 şeklindedir. İki ülke arasındaki ticaret hacmi 2015 yılı itibarıyla 470 milyon dolar olup, Türkiye aleyhindeki dış ticaret açığı, aynı yıl %42,6 düşüşle yaklaşık 95 milyon dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 2016 yılında ise Türkiye'nin ticaret hacmindeki %4 oranında gerileme, ithalatında %18 dolaylarındaki düşüşten kaynaklanmıştır. Aynı dönemde Türkiye'nin Şili'ye ihracatı %16 oranında artmıştır. 2017 yılında ticaret hacmi %15 oranında artarak 520 milyon dolar olmuştur. 2017 yılında Şili'ye Türkiye'nin ihracatı 255 milyon dolar olarak gerçekleşmiştir. 2018-2019 Dönemi'nde

⁵⁶⁸ “Şili, Mersin firmalarını Yatırıma Çağırıyor”, **Mersin Ticaret Odası**, 28.04.2017, <http://www.mtso.org.tr/tr/haberler/sili-mersin-firmalarini-yatirima-cagiriyor>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

⁵⁶⁹ “İhracat Elçilerimize Şili'de de Büyük İlgi”, **TİM**, <http://www.tim.org.tr/tr/basin-odasi-gundem-ihracat-elcilerimize-silide-de-buyuk-ilgi.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

ise Şili, Türkiye tarafından ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yönünde öncelikli ülkelerden birisi olarak belirlenmiştir.⁵⁷⁰

5.3. Kültürel İlişkiler

Türkiye ile Şili arasındaki kültürel ilişkilerin geliştirilmesi amacıyla 30 Kasım 1990'da, Türk ve Şili pasaportu hâmili kişilerin birbirlerinin ülkesine yapacakları azami 3 aya kadar ikamet süreli ve turistik amaçlı seyahatlerde “Vize Muafiyetine İlişkin Anlaşma”^{**} imzalanmıştır. Ardından 7 Nisan 1995'de Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in Şili ziyareti sırasında, iki ülke arasındaki ilişkileri geliştirmek ve karşılıklı anlayışı derinleştirmek arzusuyla; kültür, bilimsel ve eğitsel ilişkilerin işbirliğini yoğunlaştırılması ve her iki ülkenin kültür ve yaşam tarzının daha iyi sağlanması için “Kültürel, Bilimsel ve Eğitim İşbirliği Anlaşması”^{**} imzalanmıştır. 24 Nisan 1997'de ise “Diplomatik, Resmi, Hizmet ve Hususi Pasaport Hamillerinin Vizeden Muaf Tutulmaları Hususunda Anlaşma”^{**} imzalanmıştır. İmzalanan bu anlaşmalar iki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin canlılık kazanması için önemli adımlar olmuştur.

AK Parti Dönemi'nde de kültürel ilişkilerin geliştirilmesine yönelik adımlar atılmaya devam etmiştir. Bu kapsamda, 1995'de imzalanan anlaşmaya atıfta bulunarak; 12 Ekim 2004'de Şili Cumhurbaşkanı Ricardo Lagos'un ziyareti sırasında, 2004-2006 yılları için “Kültür, Eğitim, Bilim, Gençlik ve Spor Alanlarında Değişim Programı”^{**} kararlaştırılmıştır. Programla, iki ülke arasında bahsedilen alanlarda değişimi artırmak ve böylece iki ülke ve halkları arasında dostluk bağlarının derinleştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır.

⁵⁷⁰ https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/dislliskiler/ulkeler/ulke-detay/Şili?_, (Erişim Tarihi: 21.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 13.06.1991, Sayı:20900, Karar Sayısı: 91/1800, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20900.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/20900.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 29.05.1995, Sayı: 22297, s. 4-7, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22297.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22297.pdf>, (Erişim Tarihi:17.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, **16.06.1997**, Sayı: 23021, Karar Sayısı: 97/9423, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23021.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23021.pdf>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 11.06.2005, Sayı: 25842, Karar Sayısı: 2005/8849, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050611.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/06/20050611.htm>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

2012 yılında Şili Devlet Başkanı Sebastian Pinera'nın Türkiye'yi ziyareti sırasında; Türkiye ve Şili arasındaki kültürel ilişkiler de gündeme gelmiş ve Pinera, kültür ve tarih açısından Türkiye ve Türk halkına olan hayranlığını dile getirmiştir.⁵⁷¹ Bu ziyaret sırasında Pinera'ya, İstanbul Üniversitesi (İÜ) tarafından, İstanbul Üniversitesi Kongre Kültür Merkezi'nde, "Fahri İktisat Doktoru" unvanı verilmiştir. Tören sırasında İstanbul Üniversitesi Rektörü, başta Şili Üniversitesi olmak üzere Şili'deki 15 üniversiteyi, İstanbul Üniversitesi ile yakın işbirliğine davet etmiştir.⁵⁷² 2014 yılında Şili Büyükelçisi Fernando Varela Palma ve Kültür Ataşesi Paulini Toleda, Ankara Üniversitesi Kreiken Rasathanesi'ni ziyaret ederek yapılacak olan ortak çalışmaları görüşmüştür. Bu bağlamda, bünyesinde Dünya astronomisine yön veren en önemli gözlem araçları ve teleskopların bulunduğu Şili'nin temsilcileri; Türk astronomlarının da bu teleskoplara sahip olabilmesi için, neler yapılabileceği konusunda fikir alışverişinde bulunmuştur. Ayrıca görüşmelerde, bilimsel, kültürel ve sosyal işbirlikleri mercek altına alınmıştır.⁵⁷³ 2015 yılında ise İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi, "Değişen Dünyada Türkiye-Şili İlişkileri" konulu bir çalıştay düzenlenerek, Türkiye ve Şili arasındaki siyasi ilişkiler, Şili ve Latin Amerika'daki durum, genel dünya düzenindeki değişim dinamikleri incelenmiştir.⁵⁷⁴ Bu kapsamda; üniversiteler, ikili ilişkilerin gelişmesine önemli katkılar sunmuştur.

İki ülke arasındaki kültürel ilişkilerin göstergesi olarak; Şili'de bir caddeye 'Türkiye Cumhuriyeti Meydanı' adı verilmiş, Başkent Santiago'nun en ünlü köşelerinden birini oluşturan Las Condes Belediyesi sınırları içerisindeki Apoquindo Caddesi üzerinde bulunan Cerro Navidad Parkı'na Atatürk Anıtı* yerleştirilmiş ve Mustafa Kemal Atatürk İlköğretim Okulu açılmıştır. Buna karşın Türkiye'de de bir caddeye 'Şili Meydanı' adı verilerek, Şili'nin kurtarıcısı ve Cumhuriyeti'nin kurucusu

⁵⁷¹ "Şili Cumhurbaşkanı Sebastian Pinera Ankara'da", **İhlas Haber Ajansı**, 19.11.2012, <http://www.ihb.com.tr/ankara-haberleri/sili-cumhurbaskani-sebastian-pinera-ankara-da-ankara-275662/>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁷² "Şili Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sebastian Pinera'ya Fahri Doktora Unvanı Verildi", **İstanbul Üniversitesi Resmî İnternet Sayfası**, 20.11.2012, <http://www.istanbul.edu.tr/tr/haber/sili-cumhuriyeti-cumhurbaskani-sebastian-pineraya-fahri-doktora-unvani-verildi-34004D006E004F00620074007400390035006F006F003100>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁷³ "Ankara Üniversitesi Türk Astronomlarının Önünü Açacak", **Milliyet Gazetesi**, 08.08.2014, <http://www.milliyet.com.tr/ankara-universitesi-turk-astronomlarının-ankara-yerelhaber-328825/>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁷⁴ "Türkiye-Şili İlişkilerinde İlk Adım Atıldı", **İhlas Haber Ajansı**, 12.11.2015, <http://www.ihb.com.tr/haber-turkiye-sili-iliskilerinde-ilk-adim-atildi-511637/>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Santiago'daki Atatürk Anıtı Hakkında Bilgiler", **T.C Santiago Büyükelçiliği**, 19.11.2012, <http://santiago.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/168309>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

olan Bernardo O’Higgins’in anıtı bu meydana yerleştirilmiş ve Ankara’da Şili Cumhuriyeti İlköğretim Okulu açılmıştır.⁵⁷⁵

Şili’de Türk dizilerinin yoğun ilgi görmesi de ülkede, Türk kültürünün tanınmasına katkı sağlamıştır. Öyle ki Türk dizilerinin etkisinde kalan Şilili aileler yeni doğan çocuklarına Türk isimleri* vermeye başlamıştır.⁵⁷⁶ Hatta Şili Dışişleri Bakanı Heroldo Munoz, Türkiye’yi ziyareti sırasında, ülkesinde oldukça popüler olan Türk dizilerinin Türkiye’nin görünürlüğünü artırmak bakımından önemli bir faktör olduğuna dikkat çekerek, Türkiye’yi temsil ettiğini söylediği bu kişilerin Şili’ye gelmelerinin Türkiye’nin tanınırlığını daha fazla artıracakını ifade etmiştir.⁵⁷⁷

TİKA, Şili’ye kalkınma ve işbirliği yardımlarında bulunarak Türkiye’nin Şili’de görünürlüğüne ve Türkiye-Şili işbirliğini gelişmesi yönündeki girişimlere katkı sağlamaktadır. Bu çerçevede, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın 2016 yılında Şili ziyareti sırasında öğrencilerle buluştuğu Mustafa Kemal Atatürk İlköğretim Okulu’nun eksiklikleri tespit edilmiş ve bu ihtiyaçlar TİKA tarafından giderilmiştir. Şili’nin Başkenti Santiago’da bulunan ve ülkede yaşayan Müslüman azınlığın en büyük ibadethanesi olan As-Salam Camii’nin tadilat ve donanımı yapılmış, Maule Bölgesi’nde bulunan Linares ve San Javier belediyelerinde “Kadın Girişimcileri Destekleme Projesi” kapsamında yaklaşık 5.000 kişinin faydalanacağı ekipman desteği sağlanmış, Santiago’da bölgeye göç eden Filistinliler tarafından 1920 yılından amatör bir kulüp olarak kurulan Clup Deportivo Palestino adlı futbol takımına çim saha yapılmış, 5 Şilili itfaiyeciye eğitim verilmiş ve El Pino Hastanesi’nin Çocuk Bölümü’ne tıbbi ekipman desteğinde bulunulmuştur.⁵⁷⁸ Ayrıca TİKA Ağustos 2017’de Şili’ye geniş kapsamlı bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Ziyaret sırasında, Deportivo Palestino futbol kulübüne ve Filistinli yaşlıların kaldığı

⁵⁷⁵ “Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı”, 22. Dönem 5. Yasama Yılı, 81. Birleşim, 28.03.2007, **TBMM**,http://tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=19880&P5=B&page1=28&page2=28, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

* Bu çerçevede yeni doğan çocuklarda; ‘Elif’, ‘Fatmagül’, ‘Melek’, ‘Nilüfer’, ‘İbrahim’ gibi Türk isimlerine sıklıkla rastlanmaktadır.

⁵⁷⁶ “Şili’de ‘Elif’ ismi ‘Veronica’yı Geçti”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 09.03.2017, <https://www.yenisafak.com/hayat/silide-elif-ismi-veronicayi-gecti-2625703>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁷⁷ “Şili Dışişleri Bakanı Türk Dizisi Tutkunu”, **Anadolu Ajansı**, 14.01.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/sili-disisleri-bakani-turk-dizisi-tutkunu/504935>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁷⁸ “Şili”, **TİKA**, <http://www.tika.gov.tr/ara?s=%C5%9Fili&page=2>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

huzurevine yardımda bulunmuş, ‘Türkiye-Filistin İlişkileri’ konulu panel düzenlenmiştir.⁵⁷⁹

5.4. Askeri İlişkiler

Şili, bölgede Türkiye’nin askeri ilişkilerinin en ileri seviyede olduğu ülkeler arasındadır. İki ülke arasında askeri ilişkiler özellikle AK Parti Dönemi’nde gerçekleştirilen ziyaretlerle önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Bu çerçevede, 20 Nisan 2004 tarihinde Şili Savunma Bakanı Michelle Bachelet Türkiye’yi ziyaret etmiş ve ziyareti sırasında, Genelkurmay II. Başkanı Orgeneral İlker Başbuğ ile birlikte, askeri alanda dostluk ve işbirliğini temel alan ilişkilerin, iki ülke halklarının ortak çıkarlarına olduğu kadar dünyada barış ve güvenliğe de katkı sağlayacağı teyit edilerek; taraflar arasında ilk defa tesis edilecek olan askeri eğitim, teknoloji ve bilim alanlarındaki ilişkilerin temel esaslarını ortaya koymak amacıyla, “Askeri Alanda Eğitim, Savunma, Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşması”nı imzalamıştır.⁵⁸⁰

30 Nisan 2009’da “IDEF 2009 Uluslararası Savunma Sanayii Fuarı”nda düzenlenen törenle, ASELSAN Elektronik, Sanayi ve Ticaret A.Ş ile Şili Silahlar Kuvvetleri Askeri Fabrikası (FAMAE) arasında Mutabakat Muhtırası imzalanmıştır.⁵⁸¹

9-11 Mayıs 2012 tarihleri arasında Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz, Şili Savunma Bakanı Andres Allamand’ın daveti üzerine, Şili’yi ziyaret etmiştir.⁵⁸² Ziyaret sırasında, 10 Mayıs 2012’de, savunma mal ve hizmetlerinin geliştirilmesi, üretim ve tedarigi, hizmetler, ilgili teknoloji ve lojistik destek alanında daha etkili işbirliği ile her iki ülkenin kabiliyetlerini geliştirerek, taraflar arasında savunma sanayii alanında bir işbirliği sistemi sağlanması amacıyla, “Savunma Sanayi İşbirliği Mutabakat

⁵⁷⁹ “TİKA’dan Şili’ye Geniş Kapsamlı Çalışma Ziyareti”, **Anadolu Ajansı**, 27.08.2017, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/tikadan-sili-ye-genis-kapsamli-calisma-ziyareti/894738>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁸⁰ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 04.04.2007, Sayı: 26483, Kanun No: 5616, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070404.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/04/20070404.htm>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁸¹ “ASELSAN, FAMAE ile Anlaştı”, **Habertürk Gazetesi**, 30.04.2009, <http://www.haberturk.com/ekonomi/makro-ekonomi/haber/143674-aselsan-famae-ile-anlasti>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁸² “Dış Politika Kronolojisi Mayıs 2012”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/mayis____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

Muhtırası” imzalanmıştır.⁵⁸³ Ziyaret sırasında ROKETSAN da uzun bir sahil şeridinde sahip olan ve savunma harcamaları artan Şili’nin, topçu sistemleri haricinde CİRİT ve UMTAS sistemlerine ihtiyaç duyacağı tespit edilerek çeşitli firmalar ile temaslarda bulunmuştur. Ayrıca, büyük bir orduya sahip olamayan Şili ile yapılacak çalışmaların, ROKETSAN ürün ve hizmetlerinin Güney Amerika Bölgesi’ndeki 3. Ülkelere pazarlanması konusunda fayda sağlayacağını saptamıştır. ROKETSAN, Şili’de çeşitli fuarlara katılarak da ilgi odağı olmuştur.⁵⁸⁴

24-27 Eylül 2012 tarihleri arasında Şili Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Fuenta Alba Türkiye’ye bir ziyarette bulunmuştur.⁵⁸⁵ 18-20 Ekim 2012 tarihleri arasında ise Şili Savunma Bakanı Andres Allamand, Türkiye’yi ziyaret ederek Milli Savunma Bakanı İsmet Yılmaz ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁵⁸⁶

Gerçekleştirilen ziyaretler iki ülke arasındaki askeri ilişkilerin ileri düzeye taşınmasını sağlamaktadır. Türkiye’nin savunma sanayi firmaları Şili Silahlı Kuvvetlerinin projelerinde yer almayı ve bu alanda Şili’ye katkı sağlamayı istemektedir. Şili de Türkiye’nin sunduğu katkıları değerlendirerek bunu işbirliğine dönüştürmeyi arzulamaktadır. Bu anlamda, iki ülke arasında savunma alanında işbirliğinin artırılması öngörülmektedir.

⁵⁸³ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 31.05.2017, Sayı: 29372, Karar Sayısı: 2015/7539, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150531.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/05/20150531.htm>, (Erişim Tarihi: 17.05.2018).

⁵⁸⁴ <http://www.roketsan.com.tr/brezilya-sili-ziyareti/>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁸⁵ “Dış Politika Kronolojisi Eylül 2012”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/eylul____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

⁵⁸⁶ “Dış Politika Kronolojisi Ekim 2012”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/ekim____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

ALTINCI BÖLÜM

6. TÜRKİYE’NİN DİĞER GÜNEY AMERİKA ÜLKELERİ İLE İLİŞKİLERİ

6.1. Türkiye-Peru İlişkileri

Türkiye ile Peru arasındaki diplomatik ilişkiler 1950 yılında tesis edilmiştir. Peru’ya 1950-2010 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti’nin Santiago Büyükelçiliği akretide edilmiş olup, Bedri Tahir Şaman* ülkenin ilk Büyükelçisi olarak atanmıştır.⁵⁸⁷ Şubat 2010 tarihinden itibaren ise Türkiye’nin Lima’daki Büyükelçiliği faaliyete geçmiştir. Peru’da aynı yıl Türkiye’de Büyükelçilik açarak Türkiye’nin bu adımına karşılık vermiştir. Türkiye’nin Lima Büyükelçiliğine ilk olarak Namık Güner Erpul (2010-2014) atanmış olup, günümüzde ise Ferdi Akkerman (2014-) Büyükelçilik görevini sürdürmektedir.⁵⁸⁸

Peru ile Türkiye arasındaki ilişkilerde bir problem bulunmamakla birlikte, AK Parti Dönemi’ne kadar dostane ancak durgun bir seyir izlemiştir. İki ülke arasında bu tarihe kadar üst düzey bir ziyaret gerçekleştirilmemiş sadece anlaşmalar imzalanmıştır. Bu çerçevede, 1976 yılında Türkiye Hükümeti ve Uluslararası Patates Merkezi Lima, Peru arasında “Patates Islahı için Araştırma ve Eğitim Konularında Teknik ve Bilimsel İşbirliği Anlaşma Muhtırası”*, 28 Mayıs 1996’de Türkiye ile Peru Arasında Resmi Pasaport Hamillerinin Vizeden Muaf Tutulmasına İlişkin Nota Teatısı”**, 13 Aralık

* Peru’nun Santiago Büyükelçiliğine akredite olmasının, T.C Santiago Büyükelçiliği Resmi Sitesinde 1967-2010 yılları arasında faaliyette olduğu yazmaktadır. Ancak T.C Dışişleri Bakanlığı Resmi Sitesinde 1950-2010 yılları olarak yazması ve 1950 yılında Santiago Büyükelçiliği nezdinde Peru’nun Büyükelçiliğine Bedri Tahir Şaman’ın atandığına dair bilginin; T.C Resmi Gazete yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararları’nda yer alması nedeniyle bu bilgi esas alınmıştır. Ayrıntı için bkz. “Bakanlar Kurulu Kararları”, **Resmi Gazete**, 10.10.1950, Karar Sayısı: 11858, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7627.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7627.pdf>; “Büyükelçilik”, **T.C Santiago Büyükelçiliği**, <http://santiago.be.mfa.gov.tr/Mission/About>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

⁵⁸⁷ “Türkiye-Peru Siyasi İlişkileri”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-peru-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁸⁸ “Peru Ülke Notu”, **T.C Lima Büyükelçiliği**, <http://lima.be.mfa.gov.tr/Mission/InfoNotes>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Anlaşma Muhtırası”, **T.C Resmî Gazete**, 31.08.1976, Sayı: 15693, Karar Sayısı: 7/12273, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15693.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/15693.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 16.01.1997, Sayı: 22879, Karar Sayısı: 96/8998, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22879.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22879.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

1996'da “Kültürel, Bilimsel ve Eğitim İşbirliği Anlaşması”,* 7 Mart 2000'de “Uyusturucu ve Psikotrop Maddelerin Kötüye Kullanımı, Kaçakçılığın ve Bunlarla ilgili Suçların Önlenmesi, Denetimi, Soruşturulması ve Ortadan Kaldırılması Hakkında Anlaşma”,* imzalanmıştır.

2002 yılında AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte bölgeye yapılan açılım çerçevesinde Türkiye, Peru ile de ilişkilerini geliştirme arzusu içerisine girmiş ve ikili ilişkiler bu dönemde ivme kazanmaya başlamıştır. Bu çerçevede, ilk olarak 6 Şubat 2003 tarihinde “Yasadışı Yollardan Ticareti Yapılan, İhraç Edilen veya El Değiştiren Kültürel, Arkeolojik, Sanatsal ve Tarihî Varlıkların Korunması, Konservasyonu, Ele Geçirilmesi ve İadesine İlişkin Anlaşma”,* imzalanmıştır. Ardından iki ülke parlamentoları arasındaki ilişkilerin artırılması amacıyla karşılıklı olarak “Türkiye-Peru Parlamentolar Arası Dostluk Grubu” oluşturulmuştur.⁵⁸⁹ 20-23 Nisan tarihleri arasında Türk Dış İlişkiler Komisyonu Başkanı ve beraberindeki parlamento heyeti ile Peru'ya bir ziyaret gerçekleştirmiştir.⁵⁹⁰

Ekim 2008'de Peru parlamentosundan üç milletvekili Türkiye'ye gelerek TBMM Başkanvekili Nevzat Pakdil'i makamında ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sırasında yapılan açıklamalarda; “Dostluk mesafeleri ortadan kaldırır.” ilkesiyle, ilişkilerin daha üst düzeye çıkarılması vurgulanmıştır.⁵⁹¹

15 Nisan 2011'de Peru Dışişleri Bakan Yardımcısı Nestor Popolizo Bardales Türkiye'yi ziyaret ederek, Dış Ticaret Müsteşarı Ahmet Yakıcı ile bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme sırasında, iki ülke arasında dostane ilişkileri ve işbirliğini

* Ayrıntı için bkz: “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 02.02.1997, Sayı: 22896, Karar Sayısı: 96/9014, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22896.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22896.pdf>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 12.07.2000, Sayı: 24107, Karar Sayısı: 2000/840, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2000/07/20000712m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2000/07/20000712m1.htm>, (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 02.02.2010, Sayı: 27481, Karar Sayısı: 2009/15746,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/02/20100202.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/02/20100202.htm>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁸⁹ “Türkiye-Peru Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=90&pTip=11, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹⁰ Gizem Ayhan, “Peru Ülke Profili”, 31.07.2016, s. 18, <https://slidex.tips/download/peru-lke-profl-1-18>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹¹ “Peru Milletvekilleri TBMM'de”, **TBMM Meclis Haber**, 30.10.2008, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=70343, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

güçlendirmek arzusu ile “Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında, iki ülke arasında Serbest Ticaret Anlaşması müzakerelerinin başlatılması ve Türk-Peru Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Ortak Komitesi kurulması öngörülmüştür.* Ayrıca Bardales ziyareti çerçevesinde, LAMER tarafından düzenlenen Perulu yazar ve tarihçi El Inca Garcilaso de Vega büstünün açılışına katılmıştır.⁵⁹²

Mayıs 2012’de Türkiye-Peru Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Adnan Yılmaz, Peru Kongresi Başkan Yardımcısı ve Peru-Türkiye Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Üyesi Yehude Simon Başkanlığındaki heyet ile Dış İlişkiler ve Protokol Başkanlığı Toplantı Salonu’nda bir görüşme gerçekleştirmiştir. Görüşme kapsamında Yılmaz, ilişkilerin gelişmesi için vize işlemlerinin kaldırılması, Türkiye-Peru hava koridoru kurulması ve uçuşların sağlanması gerektiğini gündeme getirmiş; Simon ise, Türkiye ile aynı fikirde oldukları ve bu konuda çalışmaların sürdürüldüğünü ifade etmiştir.⁵⁹³ Bu çerçevede, 18 Haziran 2012’de Ekonomi Bakanlığı Müsteşarı Ahmet Yakıcı, Peru Dışişleri Bakanı Jose Beraun Aranibar’ı kabul etmiş ve görüşme kapsamında, iki ülke arasında “Vizelerin Karşılıklı Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma” imzalanmıştır.⁵⁹⁴ Aynı yıl DEİK bünyesinde Türkiye-Peru İş Konseyi kurulmuştur.⁵⁹⁵ 1 Mayıs 2013’de ise Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım ile Peru Ulaştırma ve Haberleşme Bakanı Carlos Eduardo Paredes Rodriquez tarafından İzmir’de; uluslararası hava taşımacılığına ilişkin olanakların geliştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla, “Hava Ulaştırma Anlaşması”^{*} imzalanmıştır. Nisan 2013’de Peru Turizm Bakanı Yardımcısı Claudia

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 10.04.2016, Karar Sayısı: 2016/8643, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160410.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/04/20160410.htm>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹² “LAMER’in 8. Büstü Peru Dışişleri Bakan Yardımcısı Tarafından Açıldı”, LAMER Bizim Amerikamız Dergisi, Nisan 2011, Sayı: 13, s. 14-15, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2013/10/nisan2011.pdf>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹³ “Peru Heyeti TBMM’de”, **TBMM Meclis Haber**, 20.05.2012, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=121976, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹⁴ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 30.04.2013, Sayı: 288633, Karar Sayısı: 2013/4417, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130430m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/04/20130430m1.htm>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹⁵ “Türkiye-Peru İş Konseyi”, **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyleleri-turkiye-peru-is-konseyi>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 01.03.2017, Sayı: 30018, Karar Sayısı: 2017/10533, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170821m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170821m1.htm>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

Cornejo, Peru'yu Türkiye'de turist bir yer olarak tanıtmak amacıyla, seyahat acenteleri ve Türk iş adamları ile İstanbul'da bir araya gelmiştir.⁵⁹⁶ Bu görüşmelerde imzalanan anlaşmalarla, iki ülke arasındaki ilişkilerin ahdi zeminini güçlendirmiş ve ilişkilerin gelişme sürecine girmesine katkı sağlamıştır.

1-12 Aralık 2014 tarihleri arasında Lima'da BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 20. Taraflar Toplantısı ve Kyoto Protokolü'nün 10. Taraflar Toplantısı çerçevesinde, Çevre ve Şehircilik Bakanı İdris Güllüce Başkanlığındaki bir heyet Peru'yu ziyaret etmiştir.⁵⁹⁷ 9-15 Ekim 2015 tarihleri arasında ise Başbakan Yardımcısı Cevdet Yılmaz, Lima'da düzenlenen Dünya Grubu ve Uluslararası Para Fonu (IMF) Governörler Kurulu 2015 Yıllık Toplantısı'na iştirak etmek üzere Peru'yu gitmiştir.⁵⁹⁸ Kasım 2015'de Konya Ticaret Odası (KTO), Ekonomi Bakanlığı'nın desteğiyle Kolombiya, Peru ve Şili'de "Makine Sektörü B2B" organizasyonu düzenlemiştir. Bu organizasyon çerçevesinde, Perulu makine sektörü temsilcileriyle bir araya gelen KTO Heyeti 40 firma temsilcisiyle iş görüşmeleri gerçekleştirmiş, Lima Ticaret Müşaviri Alper Subaşı ile birlikte Peru-Lima Sierra Exportoda İhracatçı Birliği'ni ziyaret ederek, karşılıklı işbirliği için yapılabilecekler hakkında görüş alışverişinde bulunmuşlardır.⁵⁹⁹ 15 Aralık 2015'de ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, Peru Büyükelçisi Luis Manuel Santiago Marcovich Monasi'yi Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde kabul etmiştir. Kabulde, Büyükelçi Monasi, Cumhurbaşkanı Erdoğan'a güven mektubunu takdim etmiştir.⁶⁰⁰ 2015 yılında ayrıca, Peru'nun en iyi 18 fotoğraf sanatçısının çektiği eserlerden oluşan "Peru Amazonlar Sergisi" Beyoğlu Belediyesi Sanat Galerisi'nde açılmıştır.⁶⁰¹ 2016 yılında ise Çankaya Belediyesi Çağdaş Sanatlar

⁵⁹⁶ "Mincetur Promueve Al Perú Como Destino Turístico En Turquía", **El Comercia Economía**, <http://archivo.elcomercio.pe/economia/peru/mincetur-promueve-al-peru-como-destino-turistico-turquia-noticia-1562818>; <http://www.camaraturcoperuana.org/camaraturcoperuana/pages/tr/haberler.php?lang=TR>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹⁷ "Dış Politika Kronolojisi Aralık 2014", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/dis-politika-kronolojisi-_aralik-2014.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹⁸ "Dış Politika Kronolojisi Ekim 2015", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/ekim____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁵⁹⁹ "KTO Yurt Dışında B2B Organizasyonu Düzenlemeye Devam Ediyor." **Milliyet Gazetesi**, 11.11.2015, <http://www.milliyet.com.tr/kto-yurt-disinda-b2b-organizasyonu-duzenlemeye-konya-yerelhaber-1058049/>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰⁰ "Peru Büyükelçisi'nden Güven Mektubu", **T.C Cumhurbaşkanlığı**, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/37307/peru-buyukelcisinden-guven-mektubu.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰¹ "Peru Amazonları Sergisi Beyoğlu Sanat Galerisi'nde Açıldı", **Milliyet Gazetesi**, 09.06.2015, <http://www.milliyet.com.tr/peru-amazonlari-sergisi-beyoglu-sanat-istanbul-yerelhaber-830962/>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

Merkezi tarafından, “Peru, Geçmişin İzleri Bugünün Renkleri” sergisi açılmıştır.⁶⁰² Bu çerçevede, açılan sergiler ilişkilerimiz kültürel boyutuna katkı sunmuştur.

İki ülke arasındaki ilişkilerde en önemli adımı ise Şubat 2016’da atılmıştır. Zira bu tarihte ilk üst düzey ziyaret, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından gerçekleştirilmiş ve ilişkilerde yeni bir ivme yakalanmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Başkanlık Sarayı’nda Peru Devlet Başkanı Ollanta Humala tarafından resmi törenle karşılanmıştır.⁶⁰³ Görüşme sırasında; DEİK ile Lima Ticaret Odası Arasında İkili İş Konseyi Kurulmasına İlişkin Anlaşma, Anadolu Ajansı ile Peru Haber Ajansı Arasında Mutabakat Zaptı, TİKA ile Peru Uluslararası İşbirliği Ajansı arasında Kurumlar Arası Mutabakat Zaptı, KOSGEB ile Peru Üretim Bakanlığı arasında İşbirliğini Geliştirmeye Yönelik Mutabakat Zaptı ve iki ülke arasında Teknik İşbirliği Anlaşması imzalanmıştır. Baş başa ve heyetler arası görüşmeler ardından düzenlenen ortak basın toplantısında Erdoğan, Peru’nun Pasifik Okyanusu’na sahil dar stratejik konumu, büyüyen ekonomisi, istikrarlı demokrasisi, beşeri ve tabii güzellikleriyle prestijli bir ülke olduğuna dikkat çekerek, iki ülkenin ticaretten turizme, ekonomiden altyapı yatırımlarına kadar birçok alanda keşfedilmeyi bekleyen önemli potansiyelleri bulunduğu vurgulamıştır. Peru Devlet Başkanı Humala ise, Türkiye’nin dünyanın ilk 20 ekonomisinden biri olduğuna ve G-20’ye de ev sahipliği yaptığını vurgu yaparak, bu ziyaretin kendileri için büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Ayrıca Başkan Humala, Serbest Ticaret Anlaşması gibi anlaşmalardan, Türkiye’nin bölgeye gelmesiyle daha dinamik şekilde her iki ülkenin de fayda sağlayacağına işaret etmiştir.⁶⁰⁴ Ziyareti çerçevesinde Türkiye-Peru İş Forumu’na da katılan Erdoğan Forum’da; Türkiye’nin ekonomik, ticari, kültürel olarak Asya ile Avrupa’yı birbirine bağladığına ve Peru’nun ticaret üssü olarak görüldüğüne dikkat çekerek, her iki ülkede siyasi iradenin sağlam olması durumunda, 350 milyonluk ticaret hacminin 1 milyar dolara çıkmasının mümkün olabileceğini ifade etmiştir.⁶⁰⁵ Bu çerçevede, ticaret

⁶⁰² “Peru’nun Geçmiş ve Bugünü ÇŞM’de”, **Milliyet Gazetesi**, 12.10.2017, <http://www.milliyet.com.tr/peru-nun-gecmisi-ve-bugunu-csm-de-ankara-yerelhaber-2332769/>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰³ “Cumhurbaşkanı Erdoğan Peru Başkanlık Sarayı’nda”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 03.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38689/cumhurbaskani-erdogan-peru-baskanlik-sarayinda.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰⁴ “Peru ve Türkiye, Kadim Medeniyetlere Ev Sahipliği Yapmış İki Ülkedir.”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 03.02.2016, <https://tccb.gov.tr/haberler/410/38690/peru-ve-turkiye-kadim-medeniyetlere-ev-sahipligi-yapmis-iki-ulkedir.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰⁵ “Cumhurbaşkanı Erdoğan: IMF Bizimle İlgili Tahminlerini Tutturamadı”, **Milliyet Gazetesi**, 03.02.2016, <http://www.milliyet.com.tr/cumhurbaskani-erdogan-imf-bizimle-siyaset-2189032/>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

müşavirliklerin sayısını artırarak, TİKA aracılığıyla teknik işbirliği geliştirilerek ekonomik ilişkilerin gelişmesini teşvik ettiklerinin belirten Erdoğan, müteahhitlerin de yavaş yavaş bölgede taahhütler üstlenmeye başladığına işaret etmiştir.⁶⁰⁶ İki ülkenin birbirine farklı fırsatlar sunduğunu belirten Humala ise, kahvede, kuşkonmaz gibi ürünlerde, madencilikte ihracatlarının önemli seviyede olduğuna dikkat çekerek, Türkiye’yi büyük potansiyel olarak gördüklerini ifade etmiştir. Ayrıca, Türk şirketlerinin sağlık gibi katma değeri yüksek sektörlere yatırım yapabileceğini belirterek, bu fırsatların yakalanması gerektiğini vurgulamıştır.⁶⁰⁷ Erdoğan’ın Peru ziyareti kapsamında, Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile Peru Dışişleri Bakanı Ana Maria Sanchez de bir görüşme gerçekleştirerek, iki ülke arasında tesis edilmesi öngörülen “Teknik İşbirliği Anlaşması”nı imzalamıştır.⁶⁰⁸ Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın bu ziyareti sırasında; San Ignacio de Loyola Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı verilmiştir.⁶⁰⁹ Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Peru’ya ziyareti; iki ülkenin birbirine sunduğu fırsat ve işbirliği alanlarının saptanmasına ve bu çerçevede ilişkilerin gelişerek güçlendirilmesine en önemli katkıyı sağlamıştır. Bu kapsamda, Türk-Peru Resmi Ticaret Odası Başkanı Ali Yeni’nin Mart ayında yaptığı açıklamada, Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın gerçekleştirdiği ziyaretinin ardından Peru’da, Türkiye’ye ve Türk ürünlerine ilginin arttığını ifade etmesi, temasların olumlu etkisinin göstergesi olmuştur.⁶¹⁰ Mayıs 2016’da ise Peru-Türk Resmi Ticaret Odası Başkanı Ali Yeni, Lima’da Universitario del Pacifico Üniversitesi’nde Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans öğrencilerine, “Cross Cultural Management” konulu Türkiye’yi tanıtan bir konferans gerçekleştirmiştir.⁶¹¹

⁶⁰⁶ “Peru Ticaret Üssü Olacak”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 04.02.2016, <https://www.yenisafak.com/ekonomi/peru-ticaret-ussu-olacak-2404244>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰⁷ “Peru’dan İş Adamlarına Çağrı”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 04.02.2016, <https://www.yenisafak.com/ekonomi/perudan-turk-is-adamlarina-cagri-2404243>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰⁸ “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a Refakatle Latin Amerika’yı Ziyaret Ediyor”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu-cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan_a-refakatle-latin-amerika_yi-ziyaret-ediyor.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶⁰⁹ “Yemişler İçmişler, Dağılıp Gitmişler”, **Milliyet Gazetesi**, 05.02.2016, <http://www.milliyet.com.tr/yemisler-icmisler-dagilip-gitmisler-siyaset-2189678/>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶¹⁰ “Peru ile Ekonomik İlişkiler Canlanıyor”, **TGRT Haber**, 17.03.2016, <http://www.trthaber.com/haber/ekonomi/peru-ile-ekonomik-iliskiler-canlaniyor-239808.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶¹¹ “Haberler”, **Peru-Türk Ticaret Odası**, Mayıs 2016, <http://www.camaraturcoperuana.org/camaraturcoperuana/pages/tr/haberler.php?lang=TR>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

TİKA tarafından yapılan kalkınma ve işbirliği yardımları da Türkiye-Peru ilişkilerine önemli katkılar sunmuştur. Bu çerçevede, Peru'nun Güney Sierra bölgesinde hayatlarını sürdüren Quechua ve Aymara yerlileri başta olmak üzere geçimlerini sığır ve alpaka yetiştiriciliği ile sağlayan bölge halkına mandıracılık ekipmanları desteğinde bulunulmuş, Peru Tarım Bakanlığına bağlı Peru Su İşleri Otoritesi'ne su kaynaklarının entegre kontrolü ve sel felaketlerini kontrol amaçlı GPS ekipmanı, in vitro embriyolarının üretimi ve yatırım çalışmalarını gerçekleştirmek için biyoteknolojik üretim laboratuvarı kurulması, bölgede ve ülke merkezinde hayvancılığı geliştirmek ve in vitro embriyolarının transferi için gerekli ekipman, atomik absorpsiyon spektrometresi için ekipman ve tohum işleme ekipmanı temin edilmiş, Peru Milli Eğitim Bakanlığına Peru'da yürütülen başarılı öğrencilere yönelik yüksek nitelikli kolejler projesine katkı amacıyla yazılım ve donanım desteği sağlanmış, 450 kadın mandıra çiftçisine yem değirmeni, veteriner kiti ve teknik eğitim verilmiştir.⁶¹²

Türkiye-Peru arasındaki diplomatik ilişkiler, 1950 yılında tesis edilmiş olmasına rağmen AK Parti Dönemi'ne kadar düşük seviyede devam ettiği görülmektedir. Bu çerçevede, AK Parti'nin iktidara gelmesiyle birlikte ilişkilerin canlılık kazanmaya başlaması ve 2016 yılında Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ziyareti ile en üst düzeye taşınması iki ülke arasındaki ilişkilere AK Parti hükümetinin sunduğu katkıyı göstermektedir. Bu da Türkiye ile Peru arasındaki ilişkilerin gelecekte daha da gelişerek artacağını öngörmemizi sağlamaktadır.

6.2. Türkiye-Bolivya İlişkileri

Türkiye ve Bolivya arasında bir problem bulunmamasına rağmen, coğrafi uzaklık, farklı dış politika prensipleri ve iki ülkenin de daha çok kendi bölgeleri üzerinde yoğunlaşması nedeniyle ilişkiler, sınırlı bir düzeyde kalmıştır.⁶¹³ İki ülke arasında ilk olarak 1950 yılında T.C Santiago Büyükelçiliği,⁶¹⁴ 1965 yılında T.C

⁶¹² "Peru", TİKA, <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=peru>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

⁶¹³ "Türkiye-Bolivya Siyasi İlişkileri", T.C Dışişleri Bakanlığı, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bolivya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶¹⁴ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7627.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/7627.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

Buones Aires Büyükelçiliği Bolivya'ya,⁶¹⁵ Bolivya'nın Roma'daki Büyükelçiliği ise Türkiye'ye akredite edilmiştir.⁶¹⁶ 1980 yılında da Bolivya'nın Başkenti La Paz'da Türkiye'nin Fahri Konsolosluğu açılmıştır.⁶¹⁷ 2000 yılında “Vize Muafiyet Anlaşması”^{*} imzalanmış olup, 2001 yılında yürürlüğe girmiştir. 2011-2017 yılları arasında ise T.C Lima Büyükelçiliği Bolivya'ya akredite edilmiştir.⁶¹⁸ Mart 2017'de ise, Türkiye'nin Bolivya Büyükelçiliğinin Başkent La Paz'da açılmasına ilişkin olarak Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılmış olup, Büyükelçi Serap Özcoşkun La Paz Büyükelçisi olarak atanmıştır.⁶¹⁹ 1 Şubat 2018'de de Bolivya Büyükelçiliği fiilen faaliyete geçirilmiştir.⁶²⁰

Uzun yıllardır düşük seviyede nükseden ikili ilişkiler, AK Parti Dönemi'nde izlenmeye başlayan Latin Amerika ve Karayipler Açılım Politikası çerçevesinde de henüz ciddi bir gelişme göstermemiştir. İki ülke arasında gerçekleştirilen en üst düzey ziyaret, Dışişleri Bakan Yardımcısı Juan Carlos Alurralde Tejade tarafından 29 Haziran 2011'de gerçekleştirilmiştir. Tejade'nin Türkiye'yi ziyareti sırasında, eşitlik ve karşılıklı yarar esasında; iki ülke arasındaki dostluk, işbirliği, tamamlayıcılık ve ülkelerin egemenliğine saygı temelli ilişkilerini güçlendirmek amacıyla, “Ekonomik ve Ticari İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Ekonomik ilişkilerin hukuki temelini oluşturan anlaşma kapsamında; iki ülke arasındaki ticareti ve ekonomik işbirliğini teşvik etmek ve kolaylaştırmak amacına yönelik Ortak Ekonomik Komisyon (OEK)

⁶¹⁵ “Kararnameler”, **T.C Resmî Gazete**, 02.03.1965, Sayı: 11942, Karar Sayısı: 6/4272, s.7, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11942.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11942.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶¹⁶ <http://www.bolutso.org.tr/dosyalar/ankara-universitesi---bolivya-ulke-raporu.pdf>, s. 16, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶¹⁷ “Bakanlar Kurulu Kararları”, **T.C Resmî Gazete**, 19.04.1980, Sayı: 169665, Karar Sayısı: 8/673, s. 6, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16965.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/16965.pdf>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 22.01.2001, Sayı: 24295, Karar Sayısı: 2000/1834, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/01/20010122.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2001/01/20010122.htm>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶¹⁸ <http://lima.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶¹⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bolivya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶²⁰ “Dış Politika Kronolojisi Şubat 2018”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/subat2018.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 16.05.2018).

kurulması kararlaştırılmıştır.⁶²¹ Ayrıca bu dönemde, “Türkiye-Bolivya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu” oluşturulmuştur.⁶²²

Güney Amerika kıtasının ikinci fakir ülkesi olan Bolivya’ya; TİKA tarafından kalkınma ve işbirliği yardımları yapılmaktadır. Bu kapsamda TİKA, Bolivya’nın Kuzey Altiplano Bölgesi’nde hayatlarını devam ettiren Quechua ve Aymara yerlileri olmak üzere geçimlerini kinoa üreticiliği ile sağlayan bölge halkına hafif tane ayırma makinesi desteğinde bulunmuştur.⁶²³ Ayrıca, 625 erkek ve kadın quinos bitki çiftçisine harman dövme makinesi ve tınaz makinesi desteği sağlamıştır.⁶²⁴

6.3. Türkiye-Paraguay İlişkileri

Türkiye ile Paraguay arasındaki diplomatik ilişkiler 1953 yılına dayanmaktadır. Bu çerçevede, ilk olarak 1953 yılında Buones Aries Orta Elçisi Cemil Vâfi’nin Türkiye’yi Paraguay nezdinde de temsil etmesi kararlaştırılmış,⁶²⁵ 1963 yılında ise temsilcilik düzeyi Büyükelçilik seviyesine çıkarılmıştır.⁶²⁶ Türkiye’nin Paraguay Büyükelçiliği henüz açılmamış olup, hâlâ Buones Aires Büyükelçiliğine akreditedir. Türkiye’yi Paraguay’da Asuncion ve Ciudad del Este kentlerinde olmak üzere iki Fahri Konsolos temsil etmektedir. Paraguay’ın ise Ankara’da Fahri Konsoloslugu bulunmaktadır.⁶²⁷ Ayrıca iki ülkenin karşılıklı “Parlamentolar Arası Dostluk Gurupları” mevcuttur.⁶²⁸

⁶²¹ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 20.10.2016, Sayı:29873, Karar Sayısı: 2016/9322, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161030.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/10/20161030.htm>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶²² “Türkiye-Bolivya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=13&pTip=11, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶²³ “TİKA’dan Bolivya’ya Kırsal Kalkınma Desteği”, **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/tika%27dan_bolivya%27ya_kirsal_kalkinma_destegi-36344, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶²⁴ “Peru, Bolivya ve Guatemala’daki Çiftçilere Tarımsal Ekipman ve Teknik Yardım Desteği”, **TİKA**, http://www.tika.gov.tr/tr/haber/peru_bolivya_ve_guatemaladaki_ciftcilere_tarimsal_ekipman_ve_teknik_yardim_destegi-7190, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

⁶²⁵ “Kararnameler”, **T.C Resmî Gazete**, 19.03.1953, Sayı: 8363, Karar Sayısı: 241, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8363.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8363.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶²⁶ “Kararnameler”, **T.C Resmî Gazete**, 02.02.1963, Sayı: 11324, Karar Sayısı: 6/1289, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11324.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11324.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶²⁷ “Türkiye-Paraguay Siyasi İlişkiler”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-paraguay-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶²⁸ “Türkiye-Paraguay Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=89&pTip=11, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

Türkiye ile Paraguay arasındaki ilişkiler diğer Güney Amerika ülkelerinde olduğu gibi başta coğrafi uzaklık olmak üzere, Paraguay'ın diplomatik ilişkilerin kurulduğu yıldan 1989 yılına kadar dışa kapalı bir dış politika benimsemesi ve bölgesel odaklı konulara odaklanması nedeniyle uzun süre gelişme gösterememiştir. Ancak AK Parti Dönemi'nde güncellenen açılım politikası Paraguay'ı da etkisi altına almış ve ilişkilerde bu dönemde ilerleme kaydedilmeye başlanmıştır.⁶²⁹ Bu çerçevede, 15-17 Mart 2006 tarihleri arasında Dönemin Paraguay Dışişleri Bakanı Leila Rachid'in Paraguay'dan Türkiye'ye ilk ziyareti gerçekleştirmesiyle, ilişkilerin gelişmesi yönündeki ilk adım atılmıştır. Bakan Rachid'in ziyareti sırasında, iki ülkenin Dışişleri Bakanlıkları arasında siyasi istişare kurulmasını temin edildiği bir Mutabakat Muhtırası ile dostane ilişkileri güçlendirmek ve her iki ülkenin vatandaşlarının seyahatlerini kolaylaştırmak amacıyla “Vize Yükümlülüğünün Kaldırılmasına Dair Anlaşma”⁶³⁰ imzalanmıştır.⁶³⁰

7-8 Mart 2009 tarihleri arasında Paraguay'dan Türkiye'ye Dışişleri Bakanlığı düzeyinde ikinci ziyaret, Dışişleri Bakanı Ali Babacan'ın daveti üzerine; Paraguay Dışişleri Bakanı Alejandro Hamed Franco tarafından gerçekleştirilmiştir. Ziyaret sırasında; Parlamentolar arasındaki işbirliği ve etkileşimin artırılması için atılabilecek adımlar değerlendirilmiş, Paraguay'ın dönem başkanı olduğu MERCOSUR ile Türkiye arasında başlatılan STA müzakere süreci hakkında görüş alışverişinde bulunulmuş ve ekonomik ilişkiler ele alınarak, iki ülke arasında İş Konseyi kurulması gündeme gelmiştir.⁶³¹ Bu çerçevede, denize kıyısı olmayan görece daha az gelişmiş ekonomiye sahip bir ülke olması göz önünde bulundurulan Paraguay ile dostane

⁶²⁹ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-paraguay-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 02.06.2006, Sayı: 26189, Karar Sayısı: 2011/1276, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060605.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/06/20060605.htm>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³⁰ “Dışişleri Bakanı Gül, Paraguay Dışişleri Bakanı'yla Görüştü”, **Hürriyet Gazetesi**, 15.03.2006, <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/disisleri-bakani-gul-paraguay-disisleri-bakaniyla-gorustu-4088211>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³¹ “Dışişleri Bakanı Sayın Ali Babacan'ın Paraguay Dışişleri Bakanı Alejandro Hamed Franco ile Ortak Basın Toplantısı”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, 07.03.2009, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ali-babacan_in-paraguay-disisleri-bakani-alejandro-hamed-franco-ile-ortak-basin-toplantisi_-ankara.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

ilişkileri güçlendirmek ve ekonomik işbirliğini geliştirmek amacıyla “Ticaret İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır.⁶³²

29 Ekim 2015’de Paraguay Parlamentosu, 1915 olaylarını ‘soykırım’ olarak kabul eden yasa tasarısını onaylamıştır.⁶³³ Buna karşın, Nisan 2016’da Ermeni iddialarına ilişkin tasarımı kabul eden Paraguay Parlamentosu’nda, Ankara Üniversitesi LAMER’in ve Paraguay’dan Nihon Gakko Üniversitesi ile Asuncion Ulusal Üniversitesi’nin işbirliğiyle “1915: Osmanlı İmparatorluğu’nun En Uzun Yılı ve Bir Halkın Yeniden Doğuşu” konulu bir sempozyum gerçekleştirilmiştir. Ankara Üniversitesi Rektörü Erkan İbiş, sempozyumda tek taraflı ve abartılı savaş propagandası ürünlerine dayanarak parlamentoların soykırım kararları almalarının barışa hizmet edilmeyeceğine dikkat çekildiğini vurgulayarak, soykırım kararını bilgisizlikten kaynaklanan büyük bir hata olarak niteleyen Paraguay Parlamentosu Başkanı Hugo Velazquez Moreno’nun, parlamento salonunu açması ve sempozyumun açılışının gerçekleştirmesinin Türkiye adına önemli bir kazanç olduğunu ifade etmiştir.⁶³⁴ Türkiye bu girişimi ile Paraguay ile olan ilişkilerini önemsemekle birlikte Paraguay’da Türkiye aleyhine ortaya çıkan siyasi hamlelere de akademik bir ortamda cevap vermiştir.

20-29 Eylül 2016 tarihleri arasında BM 72. Genel Kurul Görüşmeleri için New York’da bulunan Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Paraguay Dışişleri Bakanı Eladio Loizaga ile iki ülke arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkilerin ele alındığı bir görüşme gerçekleştirmiştir. Çavuşoğlu, Loizaga’ya Türkiye’nin Latin Amerika ve Karayipler Açılımı ve TİKA’nın bölgedeki faaliyetleri hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca görüşmede; Paraguay’ın Türkiye’de Büyükelçilik açma kararı gündeme gelmiş ve iki ülke arasındaki işbirliği kanallarının artırılması konusunda mutabık kalınmıştır.⁶³⁵

⁶³² “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 16.02.2011, Sayı: 27848, Karar Sayısı: 2011/1276, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110216.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110216.htm>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³³ “Paraguay, 1915 Olaylarını ‘soykırım’ Olarak Tanıdı”, **Hürriyet Gazetesi**, 30.10.2015, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/paraguay-1915-olaylarini-soykirim-olarak-tanimladi-40007769>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³⁴ “Türk Akademisyenlerden Paraguay Parlamentosu’nda Tarih Dersi”, **Anadolu Ajansı**, 07.04.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turk-akademisyenlerden-paraguay-parlamentosunda-tarih-dersi-/550795>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³⁵ “Bakan Çavuşoğlu’ndan Diplomasi Trafığı”, **Anadolu Ajansı**, 22.09.2016, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bakan-cavusoglundan-diplomasi-trafigi/650322>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

31 Ocak 2017’de Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Türkiye’den Paraguay’a Dışişleri Bakanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Bakan Çavuşoğlu’nun, Paraguay Dışişleri Bakanı ile baş başa görüşmesinin ardından gerçekleştirilen heyetler arası toplantıda; ikili, bölgesel ve gündemde olan küresel konular mercek altına alınmıştır. Çavuşoğlu, Temsilciler Meclis Başkanı Velazquez ile de bir görüşme gerçekleştirerek, parlamentolar arasında işbirliği imkânları hakkında görüş alışverişinde bulunmuştur. Ayrıca ziyaret vesilesiyle, “Dostluk ve İşbirliği Anlaşması” ile “Hava Ulaştırma Anlaşması” imzalanmıştır.⁶³⁶ Temasların ardından düzenlenen ortak basın toplantısında Çavuşoğlu, 15 Temmuz FETÖ darbe girişimi sonrası Paraguay hükümetinin Türkiye ile dayanışması ve Türkiye’nin FETÖ’nün dış bağlantılarıyla mücadelesine destek vermesinden dolayı Paraguay’a teşekkür ederek, ikili ilişkileri ticari, diplomasi, güvenlik, hukuk, eğitim gibi her alanda geliştirmeyi hedeflediklerini belirtirken; Paraguay Dışişleri Bakanı Loizaga da Çavuşoğlu’na ziyareti için teşekkür ederek, iki ülke arasındaki ilişkileri her alanda artırmayı hedeflediklerini ifade etmiştir.⁶³⁷ Çavuşoğlu’nun Paraguay’a gerçekleştirmiş olduğu bu üst düzey ziyaret iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için katkı sunması öngörülmüştür.

Son olarak; 20 Mart 2018’de ise Bakan Çavuşoğlu, Dışişleri Bakan Yardımcısı Federico Gonzalez Franco ile Türkiye ile Paraguay arasındaki ilişkilerin çok kapsamlı ele alındığı bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶³⁸

Türkiye ile Paraguay arasındaki ilişkilerin AK Parti Dönemi’ne kadar sınırlı bir düzeyde kaldığı, AK Parti Dönemi’nde ise karşılıklı temaslarla belirli bir düzeye ulaştığı görülmektedir. Bu bağlamda, iki ülke arasında atılan bu adımlar vesilesiyle, dostane ilişkilerin artarak gelişmesi öngörülmektedir.

⁶³⁶ “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika’yı Kapsayan Ziyareti-Paraguay”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglundun-arjantin-paraguay-dominik-cumhuriyeti-ve-meksikayi-kapsayan-ziyareti-paraguay.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³⁷ “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Paraguay’da”, 01.02.2017, <http://mevlutcavusoglu.com/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu-paraguayda/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶³⁸ “Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Paraguay Dışişleri Bakan Yardımcısı ile Görüşmesi”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, 20.03.2018, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglundun-paraguay-bkyd-kabulu.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

6.4. Türkiye-Ekvator İlişkileri

Türkiye'nin Ekvator ile diplomatik ilişkileri 1950 yılında tesis edilmiş olup, düşük seviyede devam ilişkiler AK Parti Dönemi'nde ivme kazanmıştır. Bu çerçevede, 2009 yılında Ekvator'un Ankara'da Büyükelçiliği açılmış, Türkiye'nin Kito Büyükelçiliği ise 2012 yılında faaliyete geçmiştir. Ayrıca Türkiye'yi Guayaquil'de, Ekvator'u ise İstanbul'da bir Fahri Konsoloslugu temsil etmektedir.⁶³⁹ Türkiye'nin Kito Büyükelçiliğine ilk olarak Nuri Kaya Bakkalbaşı (2012-2013), ardından Korkut Güngen (2013-2017) atanmış olup, günümüzde ise Hatice Oya Tuna Çağlı (2017-) Büyükelçilik görevini devam ettirmektedir.⁶⁴⁰ Ayrıca iki ülke arasında karşılıklı "Parlamentolar Arası Dostluk Grupları" bulunmaktadır.⁶⁴¹

Türkiye ile Ekvator arasında AK Parti Dönemi'nde 10 Ocak 2007'de Ankara'da, sürdürülebilir gelişmeyi sağlamak için dayanışma ilkeleri kapsamında, karşılıklı yarar esasında; kendi enerji sektörlerinde fırsatların var olduğu göz önünde bulundurularak, enerji ve doğal kaynaklar alanlarında işbirliği yapmayı öngören "Enerji Sektöründe İşbirliği Anlaşması" imzalanmıştır. 2011 yılında yürürlüğü giren anlaşmayı Türkiye Cumhuriyeti adına Müsteşar Sami Demirbilek, Ekvator Cumhuriyeti adına ise Hugo Coronel Garcia imzalamıştır.⁶⁴²

6 Temmuz 2010'da DEİK/Türk-Brezilya ve Meksika İş Konseyleri'nin ev sahipliğinde; Türkiye ile Ekvator arasında işbirliğini ileri düzeye taşımak amacıyla, "Ekvator ile İş Geliştirme Semineri" düzenlenmiştir. 20-24 Eylül 2010 tarihleri arasında DEİK heyetinin Ekvator'u ziyareti sırasında "İşbirliği Mutabakat Zaptı" imzalanmıştır. 29 Kasım 2010'da İstanbul'da Ekvator'un İhracat ve Yatırımı Geliştirme Örgütü Başkan Yardımcısı Eduardo Egas'ın katılımıyla, iki ülke arasındaki ticari ve ekonomik ilişkiler hakkında bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda DEİK, Türkiye ve Ekvator arasındaki ilişkilere katkı sağlamak amacıyla birçok

⁶³⁹ "Türkiye-Ekvator Cumhuriyeti Siyasi İlişkileri", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ekvator-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁰ "Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz", **T.C Kito Büyükelçiliği**, <http://kito.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴¹ "Türkiye-Ekvator Parlamentolar Arası Dostluk Grubu", **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=23&pTip=3, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴² "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 10.04.2011, Sayı: 27901, Karar Sayısı: 2011/1463, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110410.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/04/20110410.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

toplantı ve ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir.⁶⁴³ 2012 yılında ise DEİK bünyesinde ilişkilere sunulan katkının artırılması amacıyla, “Türkiye-Ekvator İş Konseyi” kurulmuştur.⁶⁴⁴

1 Aralık 2010’da, Ekvator Dış Ticaret ve Ekonomik Entegrasyon Bakan Yardımcısı Francisco Rivadeneira’nın ziyareti sırasında; iki ülke arasında karşılıklı yarar temelinde, teknik işbirliğinin geliştirilmesi ve sürdürülebilir ticaret, ekonomi ve yatırım konularında işbirliğinin teşvik edilmesi amacıyla ortak çıkarlar göz önünde bulundurularak, “Ticaret İşbirliği Anlaşması” imzalanmıştır. Anlaşma kapsamında, STA ile benzerlik gösteren “Kalkınma için Ticaret Anlaşması” müzakerelerine bir yıl içerisinde başlanması konusunda mutabık kalınmış ve iki ülke arasında “Ekonomik ve Ticari Ortaklık Komitesi” (JETCO) kurulması kararlaştırılmıştır.⁶⁴⁵ 6 Temmuz 2011’de ise iki ülke arasında “Diplomatik, Hizmet, Hususi ve Resmi Pasaport Hamilleri İçin Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına İlişkin Anlaşma”^{*} imzalanmıştır.

15-16 Mart 2012 tarihleri arasında Ekvator Cumhurbaşkanı Rafael Correa’nın beraberinde geniş bir heyet ile Ekvator’dan Türkiye’ye Cumhurbaşkanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmiştir. Ekvator Cumhurbaşkanı Correa’nın, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile baş başa ve heyetler arası gerçekleştirmiş olduğu görüşmeler sırasında; iki ülke arasında “İşbirliği Çerçeve Anlaşması”,* “Çevre Alanında Mutabakat Muhtırası”,* “Turizm Alanında İşbirliği Anlaşması”,* “Kültürel ve Eğitsel

⁶⁴³ “Ekvador Ülke Bülteni”, **DEİK**, Eylül 2013, <https://www.deik.org.tr/uploads/ekvador-ulke-bulteni-eylul-2013.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁴ “Türkiye-Ekvator İş Konseyi”, **DEİK**, <https://www.deik.org.tr/turkiye-amerika-is-konseyleri-turkiye-ekvador-is-konseyi#kunya>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁵ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 16.01.2012, Sayı: 28175, Karar Sayısı: 2011/2575, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120116.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120116.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 29.11.2011, Sayı: 28127, Karar Sayısı: 2011/2410,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111129.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/11/20111129.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 13.05.2016, Sayı: 29711, Karar Sayısı: 2016, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160513.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160513.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 27.08.2017, Sayı: 30167, Karar Sayısı: 2017/10664, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170827.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170827.htm>,

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 01.06.2017, Sayı: 30083, Karar Sayısı: 2017/10151, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170601.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170601.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

İşbirliği Çerçeve Anlaşması”* imzalanmıştır. Görüşmelerin ardından düzenlenen basın toplantısında iki Cumhurbaşkanı, ilişkileri her alanda geliştirme kararı içerisinde olduklarını vurgulamıştır.⁶⁴⁶ TUSKON tarafından düzenlenen Türkiye-Ekvator Ticaret ve Yatırım Forumu’nu da iştirak eden Cumhurbaşkanı Correa, Ekvator’daki yatırımlar hakkında bilgi vererek, Türk işadamlarını yatırım yapmaya davet etmiştir.⁶⁴⁷ Ayrıca Correa, dünya çapında çok önemli bir gül üretici olduklarına dikkat çekerek, ilişkilerin derinliğini yansıtmak için Türkiye’ye 2 bin gül getirmiştir.⁶⁴⁸ Türkiye ile Ekvator arasındaki işbirliğinin ekonomiden savunma sanayi ve enerjiye, bilim ve teknolojiye çevre ve ulaşım, kültürden turizm ve eğitime geniş bir yelpazede geliştirilmesinin mercek altına alındığı bu üst düzey ziyaret, iki ülke arasındaki ilişkilerin ivme kazanmasında önemli bir adımı teşkil etmiştir.

Mart 2013’de Parlamentolararası Türk Grubu, Parlamentolararası Birliği (PAB) 128. Genel Kurul Toplantıları’na katılmak üzere Ekvator’u ziyaret etmiştir. Toplantılarda “Amaçsız Büyümeden Amaçlı Gelişime, ‘Buen Vivir’, Yeni Yaklaşımlar, Yeni Çözümler”, teması altında uluslararası güncel konular, siyasi ve ekonomik meseleler hakkında bilgi alışverişinde bulunulmuştur.⁶⁴⁹

20 Şubat 2015’de Ankara’da, uluslararası hava hizmetlerine ilişkin fırsatların genişletilmesini kolaylaştırmak, iki ülke arasında ve dışında hava hizmetleri tesis etmek ve yürütmek amacıyla “Hava Ulaştırma Anlaşması” imzalanmıştır.⁶⁵⁰

10-15 Ekim 2015 tarihleri arasında Ekvator Dış Ticaret Bakanı Diego Aulestia, İstanbul, Ankara ve Mersini kapsayacak şekilde Türkiye’ye bir ziyarette bulunmuştur.

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 06.06.2017, Sayı: 30088, Karar Sayısı: 2017/10185, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170606m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/06/20170606m1.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁶ “Türkiye ile Ekvator Arasında Devlet Başkanı Düzeyinde İlk Ziyaret”, 15.03.2012, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/82361/turkiye-ile-ekvator-arasinda-devlet-baskani-duzeyinde-ilk-ziyaret.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁷ “Türkiye’ye 12 Milyar Dolarlık Talih Kuşu”, **Milliyet Gazetesi**, 17.03.2012, <http://www.milliyet.com.tr/turkiye-ye-12-milyar-dolarlik-talih-kusu-ekonomi-1516586/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁸ “Türkiye’ye 2 Bin Gülle Geldi”, **Anadolu Ajansı**, 14.03.2012, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/turkiyeye-2-bin-gulle-geldi/377319>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁴⁹ “Parlamentolararası Birliğin Ekvator’da Yapılan 128’inci Genel Kurul Toplantısına İlişkin”, **TBMM, Yasama Yılı: 3 Birleşim: 89**, 09.04.2013, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=12364, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵⁰ “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 18.09.2017, Sayı: 30184, Karar Sayısı: 2017/10739, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170918.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/09/20170918.htm>,

Ziyareti sırasında Bakan Aulestia, Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Kutbettin Arzu ile ticari ve ekonomik ilişkilerin değerlendirildiği bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶⁵¹ TOBB bünyesinde düzenlenen “Ekvator Ticaret ve Yatırım Fırsatları” konulu toplantıya da iştirak eden Aulestia, Ekvator’daki yatırım fırsatlarını tanıtan bir sunum gerçekleştirerek, Türk işadamlarını Ekvator’a yatırım yapmaya davet etmiştir.⁶⁵² Bakan Aulestia Mersin’deki temaslarında ise, Mersin’in önemli bir liman kenti olduğuna dikkat çekerek, Türkiye ile Ekvator arasında, özellikle tarım alanında bir ticaret anlaşması yapmayı öngördüklerini belirtmiş ve ticari bir anlaşmanın imzalanması halinde, iki ülke arasındaki ticaretin daha da geliştirilebileceğinin altını çizmiştir.⁶⁵³ Bakan Aulestia’nın birçok temasta bulunmuş olduğu Türkiye ziyareti, bölgelerinde önemli stratejik konuma sahip iki ülkenin birbirine sunmuş olduğu olanak ve işbirliği alanlarının saptanması açısından önemli bir adımı teşkil etmiştir.

31 Ocak-4 Şubat 2016 tarihleri arasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın, Türkiye’den Ekvator’a Cumhurbaşkanlığı düzeyinde ilk ziyareti gerçekleştirmesi, ilişkilere yeni bir ivme kazandırmıştır. Cumhurbaşkanı Erdoğan, Ekvator Devlet Başkanı Rafael Correa tarafından Carondelet Sarayı’nda törenle karşılanmıştır. Gerçekleştirilen baş başa ve heyetler arası görüşmelerde; iki ülke arasında, askerî, siyasi, ekonomik, ticari ve kültürel konular geniş bir yelpazede değerlendirilerek, atılabilecek adımlar hakkında görüş alışverişinde bulunulmuştur. Görüşmeler sırasında; Güvenlik İşbirliği Anlaşması, TİKA ile Ekvator Uluslararası İşbirliği Sekreteryası (SETECI) arasında İşbirliği Mutabakat Zaptı, DEİK ile PRO-EKUADOR arasında İşbirliği Kuruluş Anlaşması imzalanarak, iki ülke arasındaki ilişkilerin hukuki zemininin güçlendirilmesi amaçlanmıştır.⁶⁵⁴ Ziyareti çerçevesinde Türkiye-Ekvator İş Konseyi Forumu’na iştirak eden Cumhurbaşkanı Erdoğan yaptığı

⁶⁵¹ “Zeybekçi, Ekvator Dış Ticaret Bakanı ile Görüştü”, **Timetürk**, 13.10.2015, <https://www.timeturk.com/zeybekci-ekvador-dis-ticaret-bakani-ile-gorustu/haber-71823>; “Ekvator Ticaret Bakanı Bakan Arzu’yu Ziyaret Etti”, **T.C Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı**, <https://www.tarim.gov.tr/haber/742/ekvator-ticaret-bakani-bakan-arzuyu-ziyaret-etti>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵² “Ekvator’daki Yatırım Fırsatları TOBB’da Tanıtıldı”, **TOBB**, 13.10.2015, <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/Detay.php?rid=6614&lst=Haberler>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵³ “Ekvator Cumhuriyeti Dış Ticaret Bakanı Aulestia Mersin’de”, **Mersin Valiliği**, 14.10.2015, <http://mersin.gov.tr/ekvator-cumhuriyeti-dis-ticaret-bakani-aulestia-mersinde>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵⁴ “Rusya Destekli Esed Saldırılarını Durduramayan Dünya, Bizden Mülteci Akınını Durdurmamızı İstiyor”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 04.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38711/rusya-destekli-esed-saldirilarini-durduramayan-dunya-bizden-multeci-akinini-durdurmamizi-istiyor.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

konuşmada; iki ülke arasındaki mevcut ticari hacminin istenilen noktanın çok gerisinde olduğuna dikkat çekerek, bu hacmin artırılması için müzakereleri başlatılan “Kalkınma için İşbirliği Anlaşması”nın bir an önce sonuçlandırılması gerektiğini vurgulamıştır. Erdoğan ayrıca Türkiye’nin lojistik ve stratejik açıdan sunduğu fırsatlara işaret ederek, bu fırsatların somut işbirliğine dönüştürülmesinin altını çizmiş, Ekvator’daki yatırım olanaklarından bahsederek de Ekvator’da yapılacak projelerin bilgilerini Türk firmaları ile paylaşmıştır.⁶⁵⁵ Ekvator Devlet Başkanı Correa ise, Türkiye’nin müteahhitlik tecrübesine dikkat çekerek, Türk yatırımcılarını verimli projelerle ihtiyaç duyulan yatırımları gerçekleştirmeye davet etmiştir.⁶⁵⁶ Bu kapsamda Erdoğan’ın ziyareti sırasında, Yıldırım Holding tarafından, Ekvator’da 750 milyon dolarlık yatırım yapılacak limanla ilgili bir çerçeve anlaşması imzalanmıştır.⁶⁵⁷ Erdoğan ayrıca ziyareti sırasında, Ulusal Yüksek Eğitim Enstitüsü’nde “Türkiye’nin Dış Politikası ve Latin Amerika” konulu verdiği konferans kapsamında da, Türkiye’nin bölgeye yönelik stratejik vizyonunda Ekvator’un öncelikli bir konuma sahip olduğunu belirterek, ilişkilerin gelişmesindeki kararlılığı vurgulamıştır.⁶⁵⁸

6-12 Haziran 2016 tarihleri arasında Ekvator-Türkiye Parlamentolar Arası Dostluk Grubu Başkanı Gina Godoy, beraberindeki heyetle temaslarda bulunmak üzere Türkiye’yi ziyaret etmiştir.⁶⁵⁹ Gerçekleştirilen bu ziyaret ile de iki ülke arasındaki ilişkilere katkı sağlamak amaçlanmıştır.

21 Temmuz 2017’de Ankara Ticaret Odası’nın dış ticareti geliştirmeye yönelik olarak düzenlediği toplantılara, Ekvator konuk ülke olmuştur. “Türkiye-Ekvator Yatırım Ticaret ve İşbirliği Toplantısı” başlığı altında düzenlenen toplantıda; iki ülke arasındaki ticari işbirliği fırsatları ve yatırım imkânları değerlendirilmiştir.⁶⁶⁰ Türkiye

⁶⁵⁵ “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Türkiye-Ekvator İş Konseyi Toplantısına Katıldı”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 04.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38713/cumhurbaskani-erdogan-turkiye-ekvador-is-konseyi-toplantısına-katildi.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵⁶ “Ekvator’dan Türk Yatırımcılarına Çağrı: Buyurun Gelin”, **Yeni Şafak Gazetesi**, 05.02.2016, <https://www.yenisafak.com/ekonomi/ekvordan-turk-yatirimcilara-cagri-buyurun-gelin-2404877>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵⁷ “Yıldırım Holding’den Ekvator’da 750 Milyon Dolarlık Yatırım”, **Milliyet Gazetesi**, 05.02.2016, <http://www.milliyet.com.tr/yildirim-holding-den-ekvador-da/ekonomi/detay/2189805/default.htm>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵⁸ “Suriye’deki Sorun Çözülmeden Bölgede Huzur ve Güvenin Tesisi Mümkün Değil”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, 04.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38717/suriyedeki-sorun-cozulmeden-bolgede-huzur-ve-guvenin-tesisi-mumkun-degil.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁵⁹ https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeler?pUlkeNo=23&pTip=3, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁶⁰ “ATO’da “Ekvator Günü” Toplantısı”, **Ankara Ticaret Odası**, https://www.atonet.org.tr/IcerikDetay/10449_ato-da-ekvator-gunu-toplantisi, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

ile Ekvator arasındaki ticaret dengesi Türkiye aleyhine açık vermektedir. Bu nedenle ticaret açığını ortadan kaldırmak ve ikili ticari ilişkileri artırmak yönünde gerçekleştirilen bu ve benzeri toplantılar önem teşkil etmektedir.

Son olarak Ekvator'a TİKA tarafından yapılan kalkınma ve işbirliği yardımlarına bakılacak olursa; Ekvator'un Başkenti Kito'ya Türkiye Parkı açılmış, Kito'da bulunan Laura ve Vicuni Yetimhanesi'ne donanım ve kırtasiye malzemeleri desteğinde bulunulmuş, Ekvator Çevre Bakanlığı ve Belediyeleri uzman ve yetkililerinden oluşan heyete katı atık yönetimi konulu kapasite artırımına yönelik eğitim verilmiş, Carchi Eyaleti'nde faaliyet gösteren San Gabriel de Piquicho Eğitim Birimi'ne laboratuvar ile fizik ve biyoloji eğitim ekipmanları sağlanmış, Guayaquil kentindeki haliç bölgesinde, doğal yaşamla halicin sularını temizleyen yüzen ada sistemi hayata geçirilmiş ve 7,8 büyüklüğündeki deprem sonrası ülkeye destek ve yardımlarda bulunulmuştur.⁶⁶¹ Ayrıca Ankara Üniversitesi'nde açılan LAMER de düzenlemiş olduğu konferans ve faaliyetlerle ilişkilere katkı sunmaktadır.⁶⁶²

Çizilen bu çerçevede Türkiye ile Ekvator arasındaki ilişkilerin, AK Parti Dönemi'nde karşılıklı ziyaretlerin de katkılarıyla gelişme safhasına girdiği görülmektedir. Ziyaretlerde ilişkilerin geliştirilmesindeki ortak iradelerin beyan edilmesi birbirine uzak olan iki ülkenin, birbirine daha yakından bakmasını sağlamıştır. Bu sayede Türkiye ile Ekvator arasındaki ilişkilerin önümüzdeki yıllar daha fazla artarak gelişmesi öngörülmektedir.

6.5. Türkiye-Guyana İlişkileri

Türkiye ile Guyana arasında bir problem bulunmamakla birlikte Guyana'nın dünyanın en fakir ülkeleri arasında yer alması, 1969 gibi geç bir tarihte bağımsızlığını kazanması, iki ülkenin dış politika prensiplerinin farklı olması ve coğrafi uzaklık gibi nedenlerden dolayı ilişkiler gelişme fırsatı bulamamıştır. Bununla birlikte ikili ilişkiler henüz Türkiye'nin açılım politikası çerçevesinde de ciddi bir gelişme göstermemiştir. Bu bağlamda, Türkiye-Guyana ilişkileri daha çok kurumsal çerçeve içerisinde bölgesel örgütler üzerinden yürütülmekte ve uluslararası adaylıklarda iki ülke birbirini

⁶⁶¹ "Ekvador", TİKA, <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=ekvador&page=1>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

⁶⁶² <http://latinamerika.ankara.edu.tr/>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

desteklemektedir.⁶⁶³ Türkiye'nin Karakas Büyükelçiliği Guyana'ya akredite olarak ikili diplomatik ilişkileri yürütmektedir.⁶⁶⁴

İki ülke arasında 15 Aralık 2005 'de Hong Kong'da gerçekleştirilen Dünya Ticaret Örgütü 6. Bakanlar Toplantısı sırasında; ticari ve ekonomik işbirliği geliştirmek ve teşvik etmek amacıyla "Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması"* imzalanmıştır. 2010 yılında yürürlüğe giren anlaşma kapsamında Türkiye-Guyana Ortak Ekonomik Komisyonu kurulması konusunda mutabık kalınmıştır. İki ülke arasındaki ticaret dengesi Türkiye'nin lehine açık vermektedir.⁶⁶⁵

Ekim 2009'da Guyana Devlet Başkanı Bharrat Jagdeo, Başkan Yardımcısı Ronald Hercules ve Maliye Bakanı Ashni Singh, Dünya Bankası 2009 Toplantısı'na katılmak üzere Türkiye'ye bir ziyarette bulunmuşlardır. 17-21 Temmuz 2014 tarihleri arasında İstanbul'da düzenlenen Türkiye-Karayip Topluluğu (CARICOM) İstişare ve İşbirliği Mekanizması Dışişleri Bakanları I. Toplantısı'na katılmak üzere CARICOM Dönem Başkanı Guyana Dışişleri Bakanı Carolyn Rodrigues Birkett Türkiye'yi ziyaret etmiştir.⁶⁶⁶ Ziyaret sırasında; iki ülke arasında "Diplomatik, Hizmet ve Hususi Pasaport Hamilleri için Vizelerin Karşılıklı Olarak Kaldırılmasına Dair Anlaşma"* ile uluslararası hava hizmetlerine ilişkin fırsatların genişletilmesini kolaylaştırmak amacıyla "Hava Ulaştırma Anlaşması"* imzalanmıştır. 20-29 Eylül 2016 tarihleri arasında New York'ta gerçekleştirilen BM 71. Genel Kurulu Görüşmeleri sırasında; Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Guyana Dışişleri Bakanı ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶⁶⁷ 21 Nisan 2017'de İstanbul'da gerçekleştirilen Latin Amerika ve

⁶⁶³ "Türkiye-Guyana Siyasi İlişkiler", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-guyana-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁶⁴ <http://karakas.be.mfa.gov.tr/Mission/About>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 07.12.2017, Sayı: 30263, Karar Sayısı: 2017/ <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100703.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/07/20100703.htm>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁶⁵ <https://www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/path/Contribution%20Folders/web/D%C4%B1%C5%9F%20%C4%B0li%C5%9Fkiler/%C3%9Cikeler/Guyana/Guyana.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁶⁶ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-guyana-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 03.07.2010, Sayı: 27630, Karar Sayısı:2017/10849, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171207.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/12/20171207.htm>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 10.19.2014, Sayı: 27630, Karar Sayısı:2014/6826, [http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141010.htm](http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141010.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141010.htm), (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁶⁷ <http://www.mfa.gov.tr/eylul.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

CELAC Dörtlüsü IV. Dışişleri Bakanları Toplantısı'na katılmak üzere Guyana Dışişleri Bakanı Carl Greenidge Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında, iki ülke arasında siyasi istişare mekanizması tesis edilmesine ilişkin Mutabakat Zaptı imzalanmıştır.⁶⁶⁸ 3 Aralık 2017'de ise Türkiye'den aktarmalı olarak seyahat etmekte olan Guyana Devlet Başkanı David Arthur Granger, İstanbul Devlet Konukevi'nde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶⁶⁹

Son olarak TİKA tarafından yapılan kalkınma ve işbirliği yardımlarına bakılacak olursa; Başkent Georgetown'da bulunan Kitty Camisi'nin restorasyon çalışmalarına yardımda bulunmuş, Mahaicony Bölgesi'ndeki Tarımsal Kalkınma Kurumu'na araç temin edilmiş, Georgetown'da Eğitim Bakanlığı'nın belirlediği 8 ilköğretim okulunun bilgisayar laboratuvarlarına teknik ekipman desteği sağlanmış, CARICOM'a üye ülkeler arasında iletişim kapasitesinin artırılması kapsamında ileri teknoloji video telekonferans sistemi ve Guyana Dışişleri Bakanlığı'nın yeni binası için konferans sistemi ünitesi temin edilmiştir.⁶⁷⁰

6.6. Türkiye-Uruguay İlişkileri

Türkiye ile Uruguay arasındaki diplomatik ilişkiler 4 Ocak 1929 yılında imzalanan Dostluk Anlaşması ile tesis edilmiştir.⁶⁷¹ 1953 yılında Buones Aries Orta Elçisi Cemil Vâfi'nin, Türkiye'yi Uruguay nezdinde de temsil etmesi kararlaştırılmıştır.⁶⁷² 1963 yılında ise temsilcilik düzeyi Büyükelçilik seviyesine çıkarılmıştır.⁶⁷³ İki ülkenin diplomatik ilişkileri hala Uruguay'ın Bükreş Büyükelçiliği'nin Türkiye'ye, Türkiye'nin Buones Aires Büyükelçiliği'nin Uruguay'a akredite edilmiş olarak yürütülmektedir. Türkiye'nin Montevideo'da da bir Fahri

⁶⁶⁸ Dış Politika Kronolojisi Nisan 2017", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/nisan2017.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁶⁹ "Dış Politika Kronolojisi Aralık 2017", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/aralik2017.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷⁰ "Guyana", **TİKA**, <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=guyana>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷¹ "Kanunlar", **T.C Resmî Gazete**, 24 Kânunuevvel 1929, Sayı: 1379, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1379.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/1379.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷² "Kararnameler", **T.C Resmî Gazete**, 19.03.1953, Sayı: 8363, Karar Sayısı: 241, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8363.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8363.pdf>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

⁶⁷³ "Kararnameler", **T.C Resmî Gazete**, 14.02.1963, Sayı: 11334, Karar Sayısı: 6/1336, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11334.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/11334.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

Konsoloslugu bulunmaktadir.⁶⁷⁴ Ayrica Turkiye-Uruguay Parlamentolar Arasi Dostluk Grubu mevcuttur.⁶⁷⁵

Turkiye ile Uruguay arasındaki dostane ilişkilerin ve işbirliğin geliştirilmesi arzusuyla; 11 Eylül 1991’de “Diplomatik, Resmî, Hususi ve Hizmet Pasaportlarını Kapsayan Vize Muafiyeti Anlaşması”^{*} imzalanmış ve böylece iki ülke arasındaki karşılıklı ziyaretlerin geliştirilmesi amaçlanmıştır.

AK Parti Dönemi’nde izlenen dış politikanın etkisi Uruguay’da da görülmeye başlamış ve bu çerçevede 29-30 Nisan 2009 tarihleri arasında Dış Ticaret Müsteşarı Tuncer Kayalar Başkanlığındaki bir heyet Uruguay’ı ziyaret etmiştir. Ziyaret sırasında; 1929 yılında imzalanan anlaşmaya bağlılıkları teyit edilerek, iki ülke arasındaki dostluk ve işbirliği bağlarının güçlendirilmesi için 30 Nisan 2009’da Montevideo’da “Dostluk ve İşbirliği Anlaşması”^{*} ile ekonomik, sınaî ve teknik alanlarda karşılıklı olarak avantajlı işbirliğini gerçekleştirmek için “Ticari, Ekonomik ve Teknik İşbirliği Anlaşması”^{*} imzalanmıştır. Bu bağlamda imzalan anlaşmanın ilişkilere katkı sunması öngörülmüş olup, önemli bir adımı teşkil etmiştir.

1 Mayıs 2013’de Uruguay Ulaştırma ve Bayındırlık Bakanı Enrique Pintad, Türkiye’yi ziyaret etmiş ve Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Binali Yıldırım ile bir araya gelmiştir. Ziyaret sırasında iki bakan “Hava Ulaştırma Anlaşması”^{*} imzalamıştır. Ayrıca TUSKON’a ziyarette bulunan Pintad, Türk

⁶⁷⁴ “Yurtdışı Teşkilatı”, **T.C Dışişleri Bakanlığı**, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa>; “Uruguay Büyükelçisinden Güven Mektubu”, **T.C Cumhurbaşkanlığı**, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2715/uruguay-buyukelcisinden-guven-mektubu.html>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷⁵ “Türkiye-Uruguay Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, **TBMM**, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeler?pUlkeNo=112&pTip=11, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 08.01.1997, Sayı: 22871, Karar Sayısı: 96/8789, s.12,<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22871.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/22871.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **T.C Resmî Gazete**, 28.05.2011, Sayı: 27947, Karar Sayısı: 2011/1791, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110528m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110528m1.htm>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **Resmî Gazete**, 28.05.2011, Sayı: 27947, Karar Sayısı: 2011/1715, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110528m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/05/20110528m1.htm>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. “Milletlerarası Andlaşma”, **Resmî Gazete**, 22.08.2017, Sayı: 30162, Karar Sayısı: 2017/10565, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170822m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170822m1.htm>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

işadamlarını Uruguay'da yatırım yapmaya davet ederek, iki ülke işadamlarının her sektörde ortak çalışma yapabileceğini ifade etmiştir.⁶⁷⁶

Aralık 2014'de Uruguay Cumhuriyet Üniversitesi ile Adnan Menderes Üniversitesi Çine Meslek Yüksek Okulu arasında Mevlana Anlaşması gerçekleştirilmiştir. Kuruluşu 1800'lü yıllara uzanan ve birçok üniversiteyle uluslararası ilişkisi bulunan Uruguay Cumhuriyet Üniversitesi, bu anlaşma ile Türkiye'de ilk defa bir üniversite ile işbirliği anlaşması gerçekleştirmiştir.⁶⁷⁷ Anlaşma Türkiye ile Uruguay arasındaki ilişkilerin kültürel ve akademik boyutuna katkı sunması açısından önemli bir adımı teşkil etmiştir.

İki ülke arasında henüz üst düzey bir ziyaret gerçekleştirilmemiştir. Ancak 20 Ekim-8 Kasım 2015 tarihleri arasında Uruguay eski Devlet Başkanı Jose Alberto Mujica Cordano, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) davetlisi olarak Türkiye'yi ziyaret etmiştir.⁶⁷⁸ Mart 2018'de ise Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Uruguay Dışişleri Bakanı Rodolfo Nin Novoa ile telefon görüşmesi gerçekleştirmiştir.⁶⁷⁹

Uruguay ile Türkiye arasındaki ilişkiler sınırlı bir düzeyde gelişmiş olsa da iki ülke arasında artan ticaret hacminin yükselme eğilimi göstermesi nedeniyle önümüzdeki dönemlerde daha fazla temaslarda bulunularak, ilişkilerin geliştirilmesi öngörülmektedir. Ayrıca Uruguay, Türkiye'nin 2008 yılından beri STA müzakerelerini yürütmüş olduğu MERCOSUR'a tam üye dört ülkeden biridir. Bu çerçevede, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi, bölge ülkeler ile ilişkilerin gelişmesine de katkı sağlayacaktır.

⁶⁷⁶ "Türkiye ve Uruguay Sivil Havacılık Anlaşması Yapacak", **Timeturk**, <https://www.timeturk.com/tr/2013/04/30/turkiye-ve-uruguay-sivil-havacilik-anlasmasi-yapacak.html>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷⁷ "ADÜ Çine MYO ile Uruguay Üniversitesi Ortak Çalışma Yapacak", **Milliyet Gazetesi**, 12.12.2014, <http://www.milliyet.com.tr/adu-cine-myo-ile-uruguay-univesitesi-aydin-yerelhaber-519596/>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷⁸ "Dış Politika Kronolojisi Kasım 2015", T.C Dışişleri Bakanlığı, http://www.mfa.gov.tr/kasim____.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

⁶⁷⁹ Çavuşoğlu, Uruguaylı Mevkidaşıyla Telefonda Görüştü", Anadolu Ajansı, 23.03.2018, <https://www.aa.com.tr/tr/politika/cavusoglu-uruguayli-mevkidasiyla-telefonunda-gorustu/1097561>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

6.7. Türkiye-Surinam İlişkileri

Türkiye ile Surinam arasındaki ilişkiler; Surinam'ın 1975 gibi geç bir tarihte bağımsızlığını elde etmesi, iki ülkenin izlemiş olduğu dış politika farklılıkları ve coğrafi uzaklık gibi nedenlerden dolayı AK Parti Dönemi'ne kadar oldukça düşük bir seviyede devam etmiştir. İki ülke arasında henüz Büyükelçilik açılmamış olup, Brezilya'nın Büyükelçiliği Surinam'a akredite edilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, Başkent Paramaribo'da bir Fahri Konsoloslugu bulunmaktadır.⁶⁸⁰

Türkiye ile Surinam arasındaki en üst düzey seviyedeki ziyaret; AK Parti Dönemi'nde Mart 2013'de, Surinam Devlet Başkanı Yardımcısı Robert Ameerali ve beraberindeki heyet tarafından gerçekleştirilmiştir. Ameerali, Cumhurbaşkanı Abdullah Gül tarafından kabul edilmiş ve iki ülke arasındaki ikili ilişkilerin geliştirilmesi yönünde görüş alışverişinde bulunmuştur. Birçok uluslararası örgütte olduğu gibi İslam İşbirliği Teşkilatı üyesi olan Surinam ile bu örgüt faaliyetleri kapsamında da işbirliğinin geliştirilmesi gerektiğine dikkat çeken Cumhurbaşkanı Gül, özellikle ekonomik alanında ikili ilişkilerde ilerleme kaydedilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu çerçevede, turizm, müteahhitlik, konut projeleri ve madencilik alanında deneyim Türk şirketlerinin Surinam'a yatırım yapabileceklerini ifade etmiştir.⁶⁸¹ Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ile de bir görüşme gerçekleştiren Ameerali, iki ülkenin potansiyelini ortaya çıkarmak için bu ziyareti gerçekleştirdiğini belirtirken, Erdoğan ise bölgeye açılım çerçevesinde Surinam'ın işbirliğini geliştirmek istediği ülkeler arasında yer aldığını özellikle CELAC ile Türkiye'nin ilişkilerinin geliştirilmesi için Surinam'ın desteğinin önemli olduğunun altını çizmiştir.⁶⁸² Ayrıca Ameerali ve heyeti, TUSKON tarafından gerçekleştirilen Türkiye-Surinam Yatırım Forumu'na katılarak, iki ülke arasındaki işbirliği fırsatları hakkında görüş alışverişinde bulunmuştur.⁶⁸³

⁶⁸⁰ <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸¹ "Surinam Cumhurbaşkanı Yardımcısı Ameerali Çankaya Köşkü'nde", 07.03.2013, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/85291/surinam-cumhurbaskani-yardimcisi-ameerali-cankaya-koskunda.html>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸² "Erdoğan'dan BDP'ye Çağrı, Cumhuriyet Gazetesi, 07.03.2013, http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/diger/408006/Erdoğan_dan_BDP_ye_cagri_.html, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸³ "Türk Müteahhitlerin Başarısını Biliyoruz Onları Yatırıma Bekliyoruz", Doğan Haber Ajansı, 08.03.2013, http://arsiv.dha.com.tr/turk-muteahhitlerin-basarisini-biliyoruz-onlari-yatirim-bekliyoruz_438336.html, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

Ameerali'nin temasları sırasında; iki ülke arasında ilişkilerin güçlendirilmesi amacıyla, "Dostluk ve İşbirliği Anlaşması"* ile "Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması"* imzalanmıştır. Gerçekleştirilen bu ziyaret; Türkiye ile Surinam arasındaki ilişkileri geliştirilmesi yönünde atılmış önemli bir adım olmuştur.

Nisan 2016'da İstanbul'da İslam İşbirliği Zirvesi'ne katılmak üzere Surinam Dışişleri Bakanı Niermala Badrising Türkiye'yi ziyaret etmiş ve Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile bir araya gelmiştir. İki Bakan, Türkiye ile Surinam arasındaki işbirliği anlaşmaları, Türkiye'nin Eximbank kredisi olarak Surinam'a tahsis edebileceği meblağ ve enerji işbirliği konuları hakkında bilgi alışverişinde bulunmuştur. Görüşmede ayrıca, iki ülkenin özellikle projeler bazında işbirliği yapması hususunda mutabık kalınmış ve Bakan Badrising, THY'nın Surinam'a uçuş başlatması konusunda talepte bulunmuştur.⁶⁸⁴ Çavuşoğlu, Eylül 2016'da Venezuela'da düzenlenen 17. Bağlantısızlar Zirvesi sırasında da Badrising ile bir araya gelmiştir.⁶⁸⁵ Temmuz 2017'de ise ABİDJAN-İslam İşbirliği Teşkilatı Dışişleri Bakanları Konseyi 44. Toplantısı sırasında, Surinam Dışişleri Bakanı Yildfizz Pollack-Beighle bir görüşme gerçekleştirmiştir.⁶⁸⁶

TİKA'nın Türkiye ile Surinam arasındaki ilişkilere sunduğu katkı ve işbirliği alanlarına bakılacak olursa; ülkede yer alan sekiz Müslüman derneğin tamamı ile işbirliği içerisinde belirlenen ailelere kurban dağıtımı yapılmış, Surinam'ın Başkenti Paramaribo'da ülkenin Müslüman kanaat önderleri ve Müslüman topluluklarına iftar programı düzenlenmiş ve Land Hastanesi'ne çocuk yatağı, kovöz, hastabaşı monitör, tam donanımlı nakil ambulans desteği sağlanmıştır.⁶⁸⁷

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 24.08.2017, Sayı: 30164 Karar Sayısı: 2017/10530,

<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170824m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/08/20170824m1.htm>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

* Ayrıntı için bkz. "Milletlerarası Andlaşma", **T.C Resmî Gazete**, 06.05.2016, Sayı: 29704, Karar Sayısı: 2016/8758, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160506.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160506.htm>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸⁴ "Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun 13 Nisan Tarihinde Gerçekleştirdiği İkili Görüşmeler Hakkında Arka Plan Notu", **T.C Dışişleri Bakanlığı**, 13.04.2016, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-13-nisan-tarihinde-gerceklestirdigi-ikili-gorusmeler-hakkinda-arka-plan-notu_-13-nis.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸⁵ <http://www.mfa.gov.tr/eylul.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸⁶ "Çavuşoğlu, Surinam Dışişleri Bakanı Yildiz Pollack-Beighle ile Görüştü", <http://mevlutcavusoglu.com/cavusoglu-surinam-disisleri-bakani-yildiz-pollack-beighle-ile-gorustu/>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

⁶⁸⁷ "Surinam", **TİKA**, <http://www.tika.gov.tr/tr/ara?s=surinam&page=1>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

SONUÇ

Bu çalışmada; Güney Amerika Kıtası'nda yer alan Brezilya, Arjantin, Peru, Kolombiya, Bolivya, Venezuela, Şili, Paraguay, Ekvator, Guyana, Uruguay ve Surinam'ın Türkiye ile olan ilişkileri incelenmiştir. Bu ülkeler incelenirken coğrafi büyüklükleri esas alınarak sıralama yapılmış ve ülkelerle Türkiye arasındaki ilişkilerin kapasite düzeylerine göre ayrı bölümler oluşturulmuştur. İlişkilerin zayıf olduğu ülkeler ise “Türkiye'nin Diğer Güney Amerika Ülkeleri ile İlişkileri” başlığı altında bir araya getirilmiştir.

Birinci bölümde yer alan “Türkiye-Brezilya İlişkileri” başlığı altında Türkiye'nin bölge ülkeleri arasında ilişkilerinin en ileri düzeyde olduğu Brezilya ele alınmıştır. İki ülkenin ilişkilerinin ileri düzeyde olmasının nedenleri; her iki coğrafyanın da stratejik açıdan önemli bir konumda yer alması ve bölgelerinde etkin güç olmaları, demokratik, seküler, antiemperyalist ve arabulucu ülkeler olması, 2002 yılında iki ülkede de iktidar değişikliklerinin yaşanması ve bunun üzerine ülkelerin dış politikalarının yeniden inşa edilmesi, bölgesel ve küresel olaylara karşı barışçıl bir tutum benimsemeleri, uluslararası meselelerde iki ülkenin de birbirini desteklemesi ve “stratejik ortak” olmaları Türkiye-Brezilya ilişkilerinin gelişmesi sürecindeki temel noktaları teşkil etmektedir. Bununla birlikte, iki ülkenin coğrafi olarak birbirine uzak olması, Brezilya'nın bölgesel güç olmak için destek aldığı ABD ile ilişkileri işbirliği içerisinde devam ederken, Türkiye ve ABD'nin birbirinden gittikçe uzaklaşması, Luiz Inacio Lula da Silva (2003-2011) ve Dilma Rouseff'in (2011-2016) iktidar dönemlerinde izlenen dış politika kapsamında Brezilya'nın Türkiye ile olan ilişkileri altın çağını yaşarken, 2017 yılında ülkenin başına Michel Temer'in geçmesiyle bu dış politika çizgisinin devam ettirilmemesi, aynı yıl Brezilya'nın 1915 olaylarını “soykırım” olarak tanıması ve iki ülke arasında hâlâ STA imzalanmış olmaması ise Türkiye ve Brezilya arasındaki ilişkilerin gelişmesinin önündeki engelleri oluşturmaktadır.

İkinci bölümde “Türkiye-Arjantin İlişkileri” ele alınmıştır. Her iki ülkenin ilişkilerinin gelişmesinde ciddi bir potansiyelin olduğu saptanmıştır. Bu ilişkilerin gelişmesinde; 1995 yılında Arjantin Devlet Başkanı Carlos Menem'in Türkiye'ye ziyareti sırasında ilişkilerin gelişmesine önem verdiğini vurgulaması ve AK Parti Dönemi'nde verilen bu önemin Arjantin'in Devlet Başkanları Cristina Fernandez de

Kircher ve Mauricio Macri tarafından daha da öne çıkarılarak karşılıklı üst düzey ziyaretlerin artırılması, yoğunlaşan bu temaslar sırasında imzalanan protokol ve anlaşmalarla ilişkilerin hukuki zemininin güçlendirilmesi, uluslararası örgütlerde ortak bir tutum benimsenmesi ve adaylıkların karşılıklı olarak desteklenmesi, Arjantin'in, Türkiye'nin gözlemci üye olarak başvurduğu ve STA imzalamayı öngördüğü MERCOSUR'un kurucu üyeleri arasında yer alması, Türkiye ile Arjantin arasındaki ilişkilerin gelişmesindeki temel noktaları oluşturmaktadır. Bununla birlikte iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi yönündeki ortak iradeye rağmen Arjantin'deki Ermeni nüfusun, Türkiye'ye karşı sergiledikleri düşmanca tavırları iki ülke ilişkilerinin gelişmesindeki en önemli engeli teşkil etmektedir.

Üçüncü bölümde yer alan "Türkiye-Kolombiya İlişkileri" başlığı altında; AK Parti Dönemi'nde uygulamaya konulan "Latin Amerika ve Karayipler Açılımı" politikası çerçevesinde ikili ilişkilerin düşük seviyeden çıkarılarak belirli bir düzeye ulaştığı görülmektedir. AK Parti Dönemi'nde karşılıklı olarak ilk üst düzey ziyaretlerin gerçekleştirilmesi, Türkiye'nin Kolombiya Hükümeti ile FARC Örgütü arasındaki barış sürecini desteklemesi ve katkı sunması, iki ülkenin de uluslararası meselelerde benzer yaklaşımlara sahip olması, Kolombiya'nın; Türkiye'nin izlemiş olduğu politikaları kendine örnek alması ve bu politikaları uygulamak için Türkiye'nin desteğine ihtiyacı olması, ilişkilerin gelişmesi için zemin oluşturmaktadır. Bununla birlikte Kolombiya'nın iç meselelerde problemleri bulunması, coğrafi uzaklığın bulunması, Türkiye aleyhine dış ticaret açığı olması ve STA müzakerelerinin hala olumlu bir sonuca ulaşamaması, iki ülke arasındaki ilişkilerin daha ileri bir düzeye taşınamamasına neden olmaktadır.

Dördüncü bölümde yer alan "Türkiye-Venezuela İlişkileri" başlığı altında iki ülke arasındaki ilişkilerin, özellikle son yıllarda yoğunluk kazanarak yeni bir döneme girdiği görülmektedir. Her iki ülkenin de bölgelerinde önemli jeopolitik konuma sahip olması, Venezuela'nın dünya enerji piyasasında söz sahibi bir ülke haline gelmesi, çok kutuplu dış politika vizyonunda birbirlerine yaklaşımları, Venezuela'nın ABD'den bağımsız hareket etmeye çalışarak kendisine yeni ortaklar araması, Türkiye'nin de ABD ile uzaklaşması ve bölgede etkin güç olmayı istemesi, iki ülkenin birbirine yaklaşmasında etkin rol oynamaktadır. Bununla birlikte, Venezuela'nın 1915 olaylarına karşı Türkiye aleyhine bir tutum sergilemesi, iki ülke arasında hala kapsamlı

bir ticaret anlaşmasının imzalanmamış olması ve STA müzakerelerinin henüz olumlu bir sonuca ulaşmaması, Türkiye-Venezuela ilişkilerinin daha ileri düzeye yükselmesinin önündeki engelleri oluşturmaktadır.

Beşinci bölümde yer alan “Türkiye-Şili İlişkileri” başlığı altında Şili’nin ilişkilerin başladığı tarihten itibaren Türkiye’ye özel önem verdiği ve özellikle AK Parti Dönemi’nde bu önemin daha fazla öne çıktığı görülmektedir. ABD’nin arka bahçesi olan Şili’nin artık konumunu değiştirmek istemesi ve bu çerçevede Türkiye gibi çok kutuplu bir dış politika izlemeye çalışması, iki ülke arasında STA’nın bulunması, her iki ülkenin de birbirlerinin ülkelerinde görünürlüğünün artması için adımlar atması (Şili’de “Türkiye Cumhuriyeti Meydanı”, Türkiye’de de “Şili Meydanı” bulunması gibi), benzer küresel vizyonları, sorunlara barışçıl yaklaşımları ve karşılıklı ziyaretlerle ilişkileri taçlandırmaları, Türkiye-Şili ilişkilerinin olgunluk düzeyine ulaşmasındaki temel unsurları oluşturmaktadır. İki ülke arasında direkt uçuşların hâlâ başlatılmaması ve ticari ilişkilerin gerçek potansiyeli yansıtacak düzeye ulaşmaması iki ülke arasındaki ilişkilerin istenen seviyeye getirilmemesinde etkin rol oynamaktadır.

Altıncı bölümde yer alan “Türkiye’nin Diğer Güney Amerika Ülkeleri ile İlişkileri” başlığı altında, AK Parti Dönemi’nde güncellenen açılım politikasından en az etkilenen bölge ülkelerinin yer aldığı görülmektedir. Türkiye-Peru ilişkilerini; AK Parti Dönemi’nde karşılıklı dostluk gruplarının oluşturulması, Büyükelçiliklerin açılması, Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından Peru’ya ziyaretin gerçekleştirilmesi, Peru’nun Pasifik Okyanusu’na sahil dar stratejik konumda yer alması, aynı şekilde Türkiye’nin de kendi bölgesinde stratejik bir konumda bulunması, belirli bir düzeye ulaştırmaktadır. Bunların yanı sıra iki ülke arasında henüz direkt uçuşun olmaması ve buna bağlı olarak iş adamlarının karşılıklı ziyaretlerinin kısıtlı olması, Peru’dan Türkiye’ye henüz üst düzeyde bir ziyaretin gerçekleştirilmemesi, kapsamlı anlaşma ve protokollerin imzalanmadığı için ilişkilerin hukuki zeminin güçlü olmaması gibi nedenlerden dolayı Türkiye-Peru ilişkileri daha ileri düzeye taşınamamaktadır. Türkiye-Bolivya ilişkilerinin; henüz iki ülke arasında Büyükelçilik açılmamış olması, karşılıklı ziyaretlerin gerçekleşmemesi ve Bolivya’nın kıtanın ikinci fakir ülkesi olması gibi nedenlerden dolayı Türkiye’nin açılım politikasından hâlâ ciddi anlamda etkilenmediği görülmektedir. Türkiye-Paraguay ilişkilerinin; Fahri Konsolosluklar,

imzalanan anlaşmalar ve gerçekleştirilen ziyaretlerle AK Parti Dönemi'nde belirli bir düzeye getirildiği görülmektedir. Ancak hala iki ülke arasında Büyükelçiliklerin açılmamış olması, İş Konseyi'nin kurulmamış olması, ziyaretlerin çok kısıtlı olması ve Paraguay'ın dışı kapalı bir dış politika izlemesi gibi nedenlerden dolayı ilişkiler istenen düzeye çıkarılamamaktadır. Türkiye-Ekvator ilişkilerinin; Büyükelçiliklerin açılması, iki ülke arasında İş Konseyi'nin kurulması, karşılık üst düzey ziyaretlerin gerçekleştirilmesi ve Ekvator'un bölgesinin dışındaki diğer ülkelerle de ilişkilerini geliştirmek istemesi gibi nedenlerden dolayı gelişme safhasına girdiği görülmektedir. Türkiye ve Ekvator arasında kapsamlı anlaşmaların imzalanmamış olmaması, ticaret dengesinin Türkiye aleyhine açık vermesi, direkt uçuşun olmadığı için iş ziyaretlerinin kısıtlı düzeyde gerçekleşmesi ise gelişme safhasındaki ilişkilerin önündeki engelleri oluşturmaktadır. Guyana, Uruguay ve Surinam başlıkların altında yapılan incelemelerde ise yukarıda ifade ettiğimiz nedenlerden dolayı ilişkilerin en alt düzeyde geliştiği görülmektedir.

Bundan sonraki süreçte, Türkiye-Güney Amerika ilişkilerinin daha ileri bir seviyeye ulaştırılabilmesi için; bölge ülkelerine ilgi artırılarak devam ettirilmeli, Büyükelçilik açılmayan ülkelerle karşılıklı Büyükelçilikler açılarak ilişkilerin altyapısı güçlendirilmeli, Türkiye'nin bölge ülkelerinde, bölge ülkelerinin de Türkiye'de tanınması için akademik, bilimsel ve kültürel faaliyetlere ağırlık verilmeli, ziyaret yapılmayan ülkelere ziyarette bulunulmalı ve söz konusu ülkeler de Türkiye'ye üst düzey ziyaretler yapılması için teşvik edilmeli, gündemdeki ziyaretler de ertelenmeden gerçekleştirilmeye çalışılmalı, ikili ilişkilerin hukuki zemini hızla tamamlanmalı, Türk iş adamları bölgeye ilginin yoğunlaşması yönünde teşvik edilmeli ve bölge ülkelerinde, özellikle Ermeni nüfusunun yaygın olduğu ülkelerde, 1915 olaylarının doğru anlaşılması için yapılan çalışmalar artırılarak Türkiye'ye olan düşmanca tavırlarından vazgeçmeleri için çaba sarf edilmelidir.

KAYNAKÇA**Kitaplar**

ARI, Tayyar, **Uluslararası İlişkiler ve Dış Politika**, MKM Yayıncılık (10. Baskı), Bursa 2013.

ATASOY, Emin, **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Ezgi Kitapevi, Bursa 2003.

ATALAY, İbrahim, **Dünya Coğrafyası**, İnkılâp Yayınevi, İstanbul 2001.

DAVUTOĞLU, Ahmet, **Stratejik Derinlik: Türkiye'nin Uluslararası Konumu**, Küre Yayınları (40. Baskı), İstanbul 2009.

DEMİRDURAK, Bülent, "**Şili**", (Ed. Taceddin Köseoğlu), Gita Yayınları, İstanbul 2013.

DURHAN, Hasan, "Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin Dış Politika Anlayışı ve İlkeleri", **Türk Dış Politikası: Cumhuriyet Dönemi**, (Ed. Mustafa Bıyıklı), Gökkuşbu Yayinevi, İstanbul, 2008.

ERMAN, Kubilayhan **Latin Amerika ve İspanya Üzerine Güncel Çalışmalar**, Gece Kitaplığı, 2015.

GÜMÜŞ, Engin-GÜÇLÜ, Yüksel, **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Lisans Yayıncılık, İstanbul 2006.

GÜMÜŞ, Engin, **Ülkeler Coğrafyası**, Nobel Yayıncılık, (2. Baskı), İstanbul 2004.

GÜNER, İbrahim-ERTÜRK, Mustafa, **Kıtalar ve Ülkeler Coğrafyası**, Nobel Basımevi, (2. Baskı), Ankara 2006.

GÜNGÖRDÜ, Ersin, **Devletler Coğrafyası: Siyasi, Fizikî, Beşerî ve Ekonomik Yönü ile**, Gazi Kitapevi, Ankara 2010.

HOLD, Susan-WHITE, Alberta, **Brazil**, Macmillan Education, 2013.

KUTLU, Mehmet Necati, "Arjantin'de Kamu Yönetimi", **Kamu Yönetimi Ülke İncelemeleri**, (Ed. Koray Karasu), İmge Yayınevi, (3. Baskı 2013), Ankara 2013.

MEADE, Terra A., **A Brief History of Brazil**, Facts On File, Inc, 2002.

ORAN, Baskın, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt I: 1919-1980, İletişim Yayınları (18. Baskı), İstanbul 2013.

ORAN, Baskın, **Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, Cilt III: 2001-2012, İletişim Yayınları (2. Baskı), İstanbul 2013.

ÖZEY, Ramazan, **Amerika Coğrafyası**, Aktif Yayınevi, İstanbul 2007.

ÖZEY, Ramazan, **Ülkeler Coğrafyası**, Aktif Yayınevi, İstanbul 2010.

ŞAHİN, Cemalettin, **Ülkeler Coğrafyası**, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, (2. Baskı), Ankara 2003.

SEVİM, Cenk, **Küresel Enerji Stratejileri ve Jeopolitik**, Seçkin Yayıncılık, (2. Baskı), Ankara 2013.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, **Türk Dış Politikası**, Der Yayınları, İstanbul 2006.

TEKİN, Segâh, **Brezilya Dış Politikası: Gelenek ve Değişim**, Der Yayınları, İstanbul 2017.

Makaleler

AKGÖK, Yusuf Ziya- ŞAHİNER, Mesut, “Dünyada ve Türkiye’de Lityum”, **Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Fizibilite Etütleri Daire Başkanlığı**, 2017.

CEYHUN, C. Umut, “Arjantin Ülke Profili”, **İstanbul Ticaret Odası**, İstanbul 2010.

DİRİÖZ, Hüseyin ,“Yükselen Brezilya ve Türkiye-Brezilya İlişkileri”, **Latin Amerika Ülkeleri Hakkında Değerlendirmeler: Latin Amerika’yı Anlamak**, (Ed. Nilüfer Narlı, Burak Küntay), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 183-92.

PAKİN ALBAYRAKOĞLU, Esra “Latin Amerika’da Bir Çelişkiler Ülkesi: Venezuela”, **Dünya Siyasetinde Latin Amerika**, (Ed. İsmail Ermağan), Nobel Yayıncılık, Ankara 2017, s. 103-137.

GÜNGEN, Korkut “Ekvador: Ne Kadar Uzak Olsa da”, **Latin Amerika’yı Anlamak**, (Ed. Nilüfer Narlı, Burak Güntay), Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2014, s. 155-168.

KARABASAN, Selahattin, “Güney Amerika Raporu”, **Türkiye Diyanet Vakfı**, 2006.

KARAEVLİ, Deniz, “Arjantin Ülke Raporu”, **Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi**, Ankara 2013, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/files/2016/01/Arjantin-Haziran-2013.pdf>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

KÜNTAY, Burak, “Türkiye’nin Yeni Dış Politikası Perspektifinde Latin Amerika ile İlişkileri”, **Latin Amerika Çalıştayı (22-23 Kasım 2012, Ankara)**, (Ed. Ozan Zengin), Ankara, s. 145-157.

SÖNMEZ, Ramazan, “Bölgesel Coğrafya”, <http://cografya.balikesir.edu.tr/ssonmez/bolgesel/bolgeselders.pdf>, 2015, (Erişim Tarihi: 08.12.2017).

ŞEN, Esin, “Arjantin Ülke Raporu”, **T.C Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi**, [file:///C:/Users/User/Downloads/Arjantin_ülke_raporu_2011%20\(12\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/Arjantin_ülke_raporu_2011%20(12).pdf), Ankara 2011.

İŞIKLI, Alpaslan “Neorealizmin Latin Amerika Serüveni”, **Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi**, Yıl: 5, Sayı: 25, Şubat 2006, s. 9-32

İŞIK, Mehmet-EŞİTTİ, Şakir “Venezuela’da Gerçekleşen Nisan 2002 Askeri Darbesi’nin Yazılı Basında Sunumu”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt. 6, Sayı. 28, Güz 2013 s. 147-165.

UYSAL OĞUZ, Ceren-ATVUR, Senem, “Direnişten İktidara: Bolivya’da Toplumsal Hareketlerin Siyasal Dönüşümündeki Rolü”, **Mülkiye Dergisi**, Cilt 39, Sayı 2, 217-246.

TEMEL, Mehmet “XIX. ve XX. Yüzyılın Başlarında Osmanlı-Brezilya İlişkileri”, **Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi**, Cilt. 19, Sayı. 2, 2002, s. 167-189.

TÜRKOĞLU, Meltem, “Brezilya Ülke Raporu”, **İstanbul Ticaret Odası**, İstanbul 1998.

Tezler

Sami Cihan Cingöz, “Osmanlı-Arjantin İlişkileri (1840-1918)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi**, Isparta 2013.

Elektronik Kaynaklar

Aljazeera Turk, “Ülke Profili: Venezuela”, 13.12.2013, <http://www.aljazeera.com.tr/ulke-profil/ulke-profil-venezuela>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

Anadolu Ajansı, <https://www.aa.com.tr/tr>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

Ankara Üniversitesi Latin Amerika Çalışmaları Araştırma ve Uygulama Merkezi, <http://latinamerika.ankara.edu.tr/>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

Ankara Kalkınma Ajansı, Güney Amerika Ülke Temsilcileriyle Uluslararası Ticari Tanıtım ve İşbirliği Buluşmaları Gerçekleştirildi” http://www.ankaraka.org.tr/tr/guney-amerika-ulke-temsilcileriyle-uluslararasi-ticari-tanitim-ve-isbirligi-bulusmalari-gerceklestirildi_2500.html, 28.05.2015, (Erişim Tarihi: 18.04.1018).

Ankara Ticaret Odası, “Kolombiya Her Türlü Destekle Türk Yatırımcı Bekliyor”, 27.06.2016, <http://www.aso.org.tr/kolombiya-her-turlu-destekle-turk-yatirimci-bekliyor/>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

Ankara Ticaret Odası, “ATO’da “Ekvator Günü” Toplantısı”, https://www.atonet.org.tr/IcerikDetay/10449_ato-da-ekvator-gunu-toplantisi, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

Aydın, İnci Selin “Bolivya Ülke Raporu”, Ankara 2013, <https://www.slideshare.net/UlkeRaporlari2013/bolivya-ulke-raporu2013>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

Ayhan, Gizem, “Peru Ülke Profili”, 31.07.2016, <https://slidex.tips/download/peru-lke-profl-1-18>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

Bahçesehir Üniversitesi Amerikan Araştırmaları Merkezi, <https://bau.edu.tr/icerik/3268-amerikan-arastirmalari-merkezi>, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

Batı Karadeniz İhracatçılar Birliği, “Yaş Meyve Sebze İhracatçılarımızın Şili Çıkarması”, 22.04.2014, <http://www.baib.gov.tr/tr/aib-gundem-yas-meyve-sebze-ihracatcilarimizin-sili-cikarmasi.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

Berlintürk, “Türkiye ve Brezilya, Savunma Sanayinde İşbirliğine Gidecek”, 11.05.2012, <http://www.berlinturk.com/tr/dunya/turkiye-ve-brezilya-savunma-sanayinde-isbirligine-gidecek-19882>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası, “Arjantinli Firmalarda Bursa İş Dünyasına Yakın Markaj”, 28.02.2018, <http://www.btso.org.tr/?page=notice/noticedetail.asp&id=34976>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

Bursa Büyükşehir Belediyesi, “Venezuela’da Bursa’ya Davet”, 19.03.2013, <https://www.bursa.bel.tr/venezuela-dan-bursa-ya-davet/haber/12857>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

Brezilya Kültür Merkezi, “Brezilya Kültür Merkezi’nin Kuruluş Amacı Nedir?”, <https://www.brezilyakultur.com/brezilya-kultur-merkezi/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

Brezilya Kültür Merkezi, “Etkinlikler Düzenliyoruz”, <https://www.brezilyakultur.com/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

“Brezilya Cumhurbaşkanı Lula da Silva Çankaya Köşkü’nde”, 22.05.2009, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/47947/brezilya-cumhurbaskani-lula-da-silva-cankaya-koskude.html>, (Erişim Tarihi: 03.04.2018).

BBC, “Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff Görevden Alındı”, 21.08.2016, <http://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-37236138>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

BRICS, “Information About BRICS”, <http://brics.itamaraty.gov.br/about-brics/information-about-brics>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

“Cumhurbaşkanı Abdullah Gül, Brezilya Savunma Bakanı Nelson Jobim ve beraberindeki heyeti Çankaya Köşkü’nde Kabul Etti”, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/49099/brezilya-savunma-bakanini-kabul.html>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

“Cumhurbaşkanı Gül’ün ABD’deki Temasları Sürüyor”, 22.09.2008, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/47553/cumhurbaskani-gulun-abddeki-temaslari-suruyor.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2018).

CIA: The World Factbook, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>, (Erişim Tarihi: 23.12.2017).

CNN TÜRK, “Arjantili gazeteciler İstanbul’da”, 23.03.2018, <https://www.cnntrk.com/ekonomi/dunya/arjantinli-gazeteciler-istanbulda>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

“Çavuşoğlu, Surinam Dışişleri Bakanı Yıldız Pollack-Beighle ile Görüştü”, <http://mevlutcavusoglu.com/cavusoglu-surinam-disisleri-bakani-yildiz-pollack-beighle-ile-gorustu/>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

“Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Paraguay’da”, 01.02.2017, <http://mevlutcavusoglu.com/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu-paraguayda/>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), <https://www.deik.org.tr/>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

Division for Public Administration and Development Management (DPADM), Department of Economic and Social Affairs (DESA), United Nations, Republic of Bolivia Public Administration CountryProfile”, September 2007,

<http://unpan1.un.org/intradoc/groups/public/documents/un/unpan028166.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

DORST, Jean P. vd, “South Amerika”, <https://www.britannica.com/place/South-America#ref470530>, (Erişim Tarihi:23.12.2017).

Doğan Haber Ajansı, “Türk Mütcahitlerin Başarısını Biliyoruz Onları Yatırıma Bekliyoruz”, 08.03.2013, http://arsiv.dha.com.tr/turk-muteahhitlerin-basarisini-biliyoruz-onlari-yatirim-bekliyoruz_438336.html, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

“Egemen Bağış MERCOSUR’da Türkiye’yi Temsil Etti”, <http://www.egemenbagis.com/egemen-bagis-mercosur-da-turkiye-yi-temsil-etti>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

El Comercia Economia, “Mincetur Promueve Al Perú Como Destino Turistico En Turquía”, <http://archivo.elcomercio.pe/economia/peru/mincetur-promueve-al-peru-como-destino-turistico-turquia-noticia-1562818>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

Ermeni Haber Ajansı, “Arjantin Ermeni Toplumunu Çavuşoğlu’nun Latin Amerika Turunu Kınadı”, 31.01.2017, <https://www.ermenihaber.am/tr/news/2017/01/31/Arjantin-Ermeni-%C3%87avu%C5%9Fo%C4%9Flu/98298>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

Haber 7, <http://www.haber7.com/>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

Haberler.com, <https://www.haberler.com/>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

Haber 3, “Rektör Aydın: Arjantin’de Türkiye’yi 30 Kahraman Türk Tanıtıyor”, 22.02.2012, <https://www.haber3.com/guncel/rector-aydin-arjantinde-turkiyeyi-30-kahraman-turk-tanitiyor-haberi-1161394>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

İhlas Haber Ajansı, <http://www.ihha.com.tr>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

İstanbul Aydın Üniversitesi, “Kolombiya’dan İAÜ’ye Anlamlı Ziyaret”, 05.10.2012, http://etkinlik.aydin.edu.tr/haber_detay.asp?haberID=1285, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

İstanbul Üniversitesi Resmî İnternet Sayfası, “Şili Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sebastian Pinera’ya Fahri Doktora Unvanı Verildi”, 20.11.2012, <http://www.istanbul.edu.tr/tr/haber/sili-cumhuriyeti-cumhurbaskani-sebastian-pineraya-fahri-doktora-unvani-verildi-34004D006E004F00620074007400390035006F006F003100>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

Koç Üniversitesi Sosyal Politika Merkezi, “Panel: “Welfare Provision and Its Politics in Emerging Markets: The Case of Brazil”, <https://events.ku.edu.tr/detail.php?i=6899>, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

Kolombiya’dan Türkiye’ye İlk Devlet Başkanı Ziyareti”, 18.11.2011, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/81282/kolombiyadan-turkiyeye-ilk-devlet-baskani-ziyareti.html>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

Kolombiya Cumhurbaşkanı Yardımcısı Garzon Çankaya Köşkü’nde”, 10.01.2012, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/81734/kolombiya-cumhurbaskani-yardimcisi-garzon-cankaya-koskünde.html>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

Latin Amerika Kültür Derneği, “Peru Cumhuriyeti”, <http://www.latinamerikakulturderneği.com/sayfa.asp?Sayfa=Ulkeler&AltBolum=15>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

Latin Amerika Kültür Derneği, “Kolombiya Cumhuriyeti”, <http://www.latinamerikakulturderneği.com/sayfa.asp?Sayfa=Ulkeler&AltBolum=13>, (Erişim Tarihi:29.12.2017).

Latin Amerika Kültür Derneği, “Venezuela Cumhuriyeti”, <http://www.latinamerikakulturderneği.com/sayfa.asp?Sayfa=Ulkeler&AltBolum=19>, (Erişim Tarihi 03.01.2018).

Mersin Ticaret Odası, “Şili, Mersin firmalarını Yatırıma Çağırıyor”, 28.04.2017, <http://www.mtso.org.tr/tr/haberler/sili-mersin-firmalarini-yatirimacagiriyor>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

Mersin Valiliği, “Ekvator Cumhuriyeti Dış Ticaret Bakanı Aulestia Mersin’de”, 14.10.2015, <http://mersin.gov.tr/ekvator-cumhuriyeti-dis-ticaret-bakani-aulestia-mersinde>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

NARAİN, Frank A. “Historical Informaation Events & Dates On The Parliment Of Guyana from 1718 to 2006”, Parliament of Guyana, 15.02.2007, <http://parliament.gov.gy/GUYANA%20PARLIAMENT%20HISTORY%202009-1.pdf>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

“New York’ta Dünya Lideriyle Görüşmeler”, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/77333/new-yorkta-dunya-liderleriyle-gorushmeler.html>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

NTV, “1915 Olaylarını “Soykırım” Olarak Tanıdı”, 23.04.2015, https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/1915-olaylarini-soykirim-olarak-taniyan-ulkeler,tzYQW8A3f0eSp1bSgnsp8g/vI8qWQF_70y8HL2hNi6X-w, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

NTV, “Erdoğan Bobo ile Açılış Yaptı”, 27.05.2010, <https://www.ntv.com.tr/turkiye/erdogan-bobo-ile-acilis-yapti,azb4Lhx85k2OCsjwGpH5ZA>, (Erişim Tarihi: 11.04.2018).

OEC: The Observatory of Economic Comletxity, <https://atlas.media.mit.edu/en/>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC), “Venezuela”, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

OPEC, “Ecuador”, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/148.htm, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

Orta Doğu Teknik Üniversitesi Latin ve Kuzey Amerika Çalışmaları Yüksek Lisans Programı, <http://lna.metu.edu.tr/tr/>, (Erişim Tarihi: 19.04.2018).

ROKETSAN, “Brezilya-Şili Ziyareti”, <http://www.roketsan.com.tr/brezilya-sili-ziyareti/>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

SAIPEM, “Country Sustainability Report Peru”, file:///C:/Users/User/Desktop/1943PeruCountrySustR.pdf, s. 10, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

Strateji Geliştirme Başkanlığı Gümrük ve Ticaret Bülteni, Kolombiya Devlet Başkan Yardımcısı Garzon’dan Türkiye Ekonomisine Büyük Övgü”, Ocak-Mart 2012, Sayı: 9, <https://www.gtb.gov.tr/data/51d55f17487c8e0f30a44f5a/g%C3%9Cmr%C3%9Ck%20b%C3%9Ckten%C4%B0%209.%20sayi.pdf>, (Erişim Tarihi:11.05.2018).

“Surinam Cumhurbaşkanı Yardımcısı Ameerali Çankaya Köşkü’nde”, 07.03.2013, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/85291/surinam-cumhurbaskani-yardimcisi-ameerali-cankaya-koskude.html>, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

“Şili Cumhurbaşkanı Pintera Çankaya Köşkünde”, 19.11.2012, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/84448/sili-cumhurbaskani-pintera-cankaya-koskude.html>, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (TASAM), <http://www.tasam.org>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

TURKCHEM Dergisi, “Peru Ülke Raporu”, Peru Ticaret Ataşesi Fernando Albaredo ile Söyleşi, <http://www.turkchemonline.com/Haber/Peru-Ulke-Raporu.html>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

“Titicaca Gölü” <https://www.goller.gen.tr/titicaca-golu.html>, (Erişim Tarihi: 28.12.2017).

Tımetürk Haber, <https://www.timeturk.com/>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

Turizmde Bu Sabah, “Arjantinli Turizmciler İstanbul’a Çıkartma Yaptı”, 10.02.2012, <http://www.turizmdebusabah.com/haberler/arjantinli-turizmciler-istanbula-cikartma-yapti-60106.html>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

Türkiye Turizm, “Arjantin Bakanı’ndan Tanıtım”, 08.11.2014, <http://www.turkiyeturizm.com/arjantin-bakanindan-tanitim-47312h.htm>, (Erişim Tarihi: 25.04.2018).

Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı Başkanlığı (TİKA), <http://www.tika.gov.tr/tr>, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), <https://www.tobb.org.tr/Sayfalar/AnaSayfa.php>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM), “İhracatçılarımız Rotayı Arjantin’e Çevirdi”, <http://www.tim.org.tr/tr/ihracatcilarimiz-rotayi-arjantine-cevirdi.html>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

TİM, “Venezuela Ticaret Heyeti’nde Yeni İş İmkanları Hakkında Görüşüldü”, <http://www.tim.org.tr/tr/venezuela-ticaret-heyetinde-yeni-is-imknlari-hakkinda-gorusuldu.html>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

TİM, “İhracat Elçilerimize Şili’de de Büyük İlgi”, <http://www.tim.org.tr/tr/basin-odasi-gundem-ihracat-elcilerimize-silide-de-buyuk-ilgi.html>, (Erişim Tarihi: 19.05.2018).

“Türkiye-Arjantin İlişkilerinde Yeni Bir Sayfa”, 20.01.2011, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/78707/turkiyearjantin-iliskilerinde-yeni-bir-sayfa.html>; <https://www.izlesene.com/video/turkiye-arjantin-iliskilerinde-yeni-bir-sayfa-cumhurbaskani-kirchner/7630495>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

“Türkiye-Brezilya İlişkilerinde Mesafenin Anlamı Yoktur”, 07.10.2011, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/80943/turkiyebrezilya-iliskilerinde-mesafenin-anlami-yoktur.html>, (Erişim Tarihi: 14.04.2018).

Türkiye Seyahat Acentaları Birliği, “Arjantin Cumhuriyeti Başkonsolosu Diego Alvarez Rivera’nın TÜRSAB Ziyareti”, 12.11.2017, https://www.tursab.org.tr/tr/tursabdan-haberler/baskandan/arjantin-cumhuriyeti-baskonsolosu-diego-alvarez-riveranin-tursab-ziyareti_16813.html, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

TBMM, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c044/b050/tbmm200440500310.pdf>, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

TBMM, “Türkiye-Arjantin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=4, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

TBMM, “Türkiye-Arjantin Parlamentolar Arası Dostluk Grubu, Faaliyetler”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=4&pTip=3, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

“TBMM, “Brezilya Parlamento Heyeti Mecliste”, https://www.tbmm.gov.tr/eyayin/GAZETELER/WEB/MECLIS%20BULTENI/2469_2007_0000_0141_0000/0034.pdf, Erişim Tarihi: 03.04.2018).

TBMM, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Arjantin Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Gümrük Konularında İşbirliği ve Karşılıklı Yardım Anlaşmasının Onaylanmasının Uygun Bulduğuna Dair Kanun Tasarısı”, <http://www2.tbmm.gov.tr/d26/1/1-0831.pdf>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

TBMM, “Türkiye-Peru Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeNo=90&pTip=11, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

TBMM, “Parlamentolararası Birliğin Ekvador’da Yapılan 128’inci Genel Kurul Toplantısına İlişkin”, Yasama Yılı: 3 Birleşim: 89, 09.04.2013, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/genel_kurul.cl_getir?pEid=12364, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

TBMM, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kolombiya Hükümeti Arasında Kültür Anlaşması”, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0364.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

TBMM, “TBMM’den, Sözde Ermeni Soykırımını İle İlgili Karar Alan Venezuela Ulusal Meclisi’ne Tepki”, 29.07.2005, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/web_basin_aciklamalari.aciklama?p1=29064, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

TBMM, “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kolombiya Hükümeti Arasında Kültür Anlaşması”, <http://www2.tbmm.gov.tr/d23/1/1-0364.pdf>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

TBMM, “TBMM’den, Sözde Ermeni Soykırımı ile İlgili Karar Alan Venezuela Ulusal Meclisi’ne Tepki”, 29.07.2005, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/web_basin_aciklamalari.aciklama?p1=29064, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

TBMM, “Türkiye-Kolombiya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeleler?pUlkeNo=61&pTip=11, (Erişim Tarihi:08.05.2018).

TBMM, “Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurul Tutanağı”, 22. Dönem 5. Yasama Yılı, 81. Birleşim, 28.03.2007, http://tbmm.gov.tr/develop/owa/tutanak_g_sd.birlesim_baslangic?P4=19880&P5=B&page1=28&page2=28, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

TBMM, “Türkiye-Bolivya Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeleler?pUlkeNo=13&pTip=11, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

TBMM, “Türkiye-Paraguay Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeleler?pUlkeNo=89&pTip=11, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

TBMM, “Türkiye-Ekvator Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeleler?pUlkeNo=23&pTip=3, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

TBMM, “Türkiye-Uruguay Parlamentolar Arası Dostluk Grubu”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeleler?pUlkeNo=112&pTip=11, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

TBMM Meclis Dergisi, “Arjantin’den TBMM’ye İlk Parlamento Heyeti”, Ağustos-Eylül 1994, Sayı: 34,

https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/meclis_bulteni.bulten_sayfa?psayi=34&psayfa=31, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

TBMM Meclis Haber, “Brezilya Parlamento Heyeti TBMM’DE”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=47718, (Erişim Tarihi:03.04.2018).

TBMM Meclis Haber, “Peru Milletvekilleri TBMM’de”, 30.10.2008, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=70343, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

TBMM Meclis Haber, “Peru Heyeti TBMM’de”, 20.05.2012, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=121976, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

TBMM Meclis Haber, “şili Cumhurbaşkanı Lagos, TBMM Başkanı Bülent Arınç’ı Ziyaret Etti”, 12.10.2014, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=10962, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

TBMM Meclis Haber, “Türkiye-şili Parlamentolar Arası Dostluk Grubu, Faaliyetler”, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/dostluk_gruplari.ulkeler?pUlkeNo=104&pTip=3, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

TBMM Meclis Haber, “TBMM Başkanı Cemil Çiçek, şili Cumhurbaşkanı Pinera ile Görüştü”, 10.11.2012, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=123362, (Erişim Tarihi: 17.05.20018).

TBMM Meclis Haber, “Türkiye-şili Dostluk Grubu Başkanı Yıldız, Accorsi ile Görüştü”, 10.11.2012, http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=123361, (Erişim Tarihi: 19.05.20018).

T.C Anayasa Mahkemesi, “Anayasa Mahkemesi ile Venezuela Yüksek Adalet Mahkemesi Arasında İşbirliği Anlaşması”,

<http://www.anayasa.gov.tr/icsayfalar/etkinlikler/detay/95.html>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

T.C Başbakanlık Kamu Diplomasisi Koordinatörlüğü, “VII. Büyükelçiler Konferansı Ankara’da Düzenlendi”, <https://kdk.gov.tr/haber/vii-buyukelciler-konferansi-ankarada-duzenlendi/516>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

T.C Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü, “Aydın Tarihi: 27 Haziran 2017”, <http://ayintarihi.byegm.gov.tr/turkce/haber/hazran-2007/3378>, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

T.C Bogota Büyükelçiliğı, “Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz”, <http://bogota.be.mfa.gov.tr/Mission/Announcements>, (Erişim Tarihi:08.05.2018).

T.C Buenos Aires Büyükelçiliğı, <http://buenosaires.be.mfa.gov.tr/Mission>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

T.C Brezilya Büyükelçiliğı, “Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Başkonsoloslarımız”, <http://brezilya.be.mfa.gov.tr/Mission/About>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

T. C Cumhurbaşkanlığı, “Brezilya Büyükelçisinden Güven Mektubu”, 05.12.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/65228/brezilya-buyukelcisinden-guven-mektubu.html>, (Erişim Tarihi: 18.04.2018).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Arjantin Devlet Başkanı Macri ile Görüştü”, <https://tccb.gov.tr/haberler/410/78823/cumhurbaskani-erdogan-arjantin-devlet-baskani-macri-ile-gorustu.html>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Peru Büyükelçisi’nden Güven Mektubu”, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/37307/peru-buyukelcisinden-guven-mektubu.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan Peru Başkanlık Sarayı’nda”, 03.02.2016, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/38689/cumhurbaskani-erdogan-peru-baskanlik-sarayinda.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Peru ve Türkiye, Kadim Medeniyetlere Ev Sahipliği Yapmış İki Ülkedir.”, 03.02.2016, <https://tccb.gov.tr/haberler/410/38690/peru-ve-turkiye-kadim-medeniyetlere-ev-sahipligi-yapmis-iki-ulkedir.html>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Cumhurbaşkanı Erdoğan, Kolombiya Cumhurbaşkanlığı Sarayı’nda”, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2775/cumhurbaskani-erdogan-kolombiya-cumhurbaskanligi-sarayinda.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

T.C Cumhurbaşkanlığı, Türkiye ve Kolombiya, Belirledikleri Hedeflere Beraber Varmanın Kararlığı İçindedir”, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2776/turkiye-ve-kolombiya-belirledikleri-hedeflere-beraber-varmanin-kararligi-icindedir.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Küresel Barış ve İstikrar İçin Çatışma Yerine Uzlaş, Nefret Yerine Hoşgörü Şarttır”, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2777/kuresel-baris-ve-istikrar-icin-catisma-yerine-uzlasi-nefret-yerine-hosgoru-sarttir.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

T.C Cumhurbaşkanlığı, “Türkiye ile Kolombiya Arasındaki Uzun Mesafeye Rağmen Karşılıklı Anlayış ve Muhabbet Sayesinde İlişkilerimiz Güçleniyor”, 10.02.2015, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/2778/turkiye-ile-kolombiya-arasindaki-uzun-mesafeye-ragmen-karsilikli-anlayis-ve-muhabbet-sayesinde-iliskilerimiz-gucleniyor.html>, (Erişim Tarihi: 11.05.2017).

T.C Dışişleri Bakanlığı, “Arjantin Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/arjantin-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

T.C Dışişleri Bakanlığı, “Bolivya Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/bolivya-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

T.C Dışişleri Bakanlığı, “Bolivya’nın Ekonomisi”, <http://www.mfa.gov.tr/bolivya-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

T.C Dışişleri Bakanlığı, “Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti”, <http://www.mfa.gov.tr/venezuela-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Büyükelçiler İzmir’in EXPO 2020 Adaylığına Verilen Desteği Teyid Ettiler. Konferans Gelecek Yıl Ankara ve Mersin’de Düzenlenecek”, <http://www.mfa.gov.tr/besinci-buyukelciler-konferansi-izmir.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “BN:11;-;15 Mart 2004, Brezilya Dışışleri Bakanı Celso Amorim’in 19-20 Mart 2004 Tarihleri Arasında Ülkemize Yapacağı Resmi Ziyaret Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/bn_11_-_15-mart-2004_-brezilya-disisleri-bakani-celso-amorim_in-19-20-mart-2004-tarihleri-arasinda-ulkemize-yapacagi-resmi-ziyaret-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 25.03.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Brezilya Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/brezilya-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dış Politika Kronolojisi 2009-2018”, <http://www.mfa.gov.tr/sub.tr.mfa?7d9d6904-8274-44e5-8f80-17f7d422042e>, (Erişim Tarihi: 07.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Sayın Ahmet Davutoğlu ile Brezilya Dışışleri Bakanı Celso Amorim’in Ortak Basın Toplantısı, 25 Temmuz 2010, İstanbul”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ahmet-davutoglu-ile-brezilya-disisleri-bakani-sayin-celso-amorim_in-ortak-basin-toplantisi_-25-temmuz-201.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Çavuşoğlu Brezilya’da”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-cavusoglu-brezilya_da.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Davutoğlu Brezilya Savunma Bakanı Amorim’le Görüştü”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu-brezilya-savunma-bakani-amorim_le-gorustu.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Davutoğlu, Arjantin Dışışleri Bakanı Hector Timerman ile İstanbul, Çırağan Sarayı’nda Çalışma Kahvaltısında Bir Araya Geldi, 21 Ocak 2011, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-davutoglu_-bu-sabah_-21-ocak_-arjantin-disisleri-bakani-hector-timerman-ile-istanbul_-ciragan-sarayi_nda-calism.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika’yı Kapsayan Ziyareti”, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-mevlut-cavusoglundun-arjantin-paraguay-dominik-cumhuriyeti-ve-meksikayi-%20kapsayan-ziyareti-arjantin.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Arjantin’in Ankara Büyükelçisi ile Görüşmesi, 11 Nisan 2018”, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglundun-arjantin-in-ankara-buyukelcisi-ile-gorusmesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu Cumhurbaşkanını Recep Tayyip Erdoğan’a Refakatle Latin Amerika’yı Ziyaret Ediyor”, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglu-cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan_a-refakatle-latin-amerika_yi-ziyaret-ediyor.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Bağlantısızlar Hareketi Bakanlar Konferansı’na Katılmak Üzere Azerbaycan’ı Ziyareti”, 4-5 Nisan 2018, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglundun-baglantisizlar-hareketi-bakanlar-konferansina-katilmak-uzere-azerbaycani-ziyareti.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Sayın Ali Babacan’ın Paraguay Dışışleri Bakanı Alejandro Hamed Franco ile Ortak Basın Toplantısı”, 07.03.2009, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-ali-babacan_in-paraguay-disisleri-bakani-alejandro-hamed-franco-ile-ortak-basin-toplantisi_-ankara.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Arjantin, Paraguay, Dominik Cumhuriyeti ve Meksika’yı Kapsayan Ziyareti-Paraguay”, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglundun-arjantin-paraguay-dominik-cumhuriyeti-ve-meksikayi-kapsayan-ziyareti-paraguay.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu’nun Paraguay Dışışleri Bakan Yardımcısı ile Görüşmesi”, 20.03.2018, <http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-mevlut-cavusoglunun-paraguay-bkyd-kabulu.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Dışışleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu’nun 13 Nisan Tarihinde Gerçekleştirdiği İkili Görüşmeler Hakkında Arka Plan Notu”, 13.04.2016, http://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-13-nisan-tarihinde-gerceklestirdigi-ikili-gorusemeler-hakkinda-arka-plan-notu_-13-nis.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 25.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Ekvator Cumhuriyeti Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-ekvator-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Guyana Siyasi İlişkiler”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-guyana-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Ekvator Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/ekvator-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Guyana’nın Ekonomisi”, <http://www.mfa.gov.tr/guyana-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Güney Ortak Pazarı (MERCOSUR)”, <http://www.mfa.gov.tr/guney-ortak-pazari.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Kolombiya’nın Siyasi Görünümü”, <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Kolombiya Dışışleri Bakanı’nın Ülkemize Ziyareti”, 29.09.2017, <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-disisleri-bakaninin-ulkemizi-ziyareti.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Kolombiya’nın Ekonomisi”, <http://www.mfa.gov.tr/kolombiya-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:30.12.2017).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No: 406, 26 Aralık 2014, Sayın Bakanımızın Brezilya Devlet Başkanı Dilma Rousseff’in Devlet Başkanlığı Yemin Törenine Katılmak Üzere Brezilya’yı Ziyareti Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_-406_-26-aralik-2014_-sayin-bakanimizin-brezilya_yi-ziyareti-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No:171, 8 Haziran 2015, Brezilya Senatosu’nun 1915 Olaylarına İlişkin 2 Haziran 2015 Tarihli Kararı Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_-171_-8-haziran-2015_-brezilya-senatosu_nun-1915-olaylarina-iliskin-2-haziran-2015-tarihli-karari-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 17.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No:143-15 Eylül 2006, Arjantin’de Cordoba Yerel Parlamentosunca; 24 Nisan Tarihini –Ermeni Soykırımını- Anma Günü Olarak İlan Eden Yasanın Kınanması hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_143--15-eylul-2006_-arjantin_de-cordoba-yerel-parlamentosunca__-24-nisan-tarihini-_ermeni-soykirimini_-anma-gunu-olarak-ilan-eden-yasanin-kinanamasi-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No: 189-15 Aralık 2006, Arjantin’de 24 Nisan’ın Sözde –Ermeni Soykırımı- Adına –Halklar Arasında Hoşgörü ve Sayđı İçin Eylem Günü- Olarak İlan Edilmesini Öngören Yasa Tasarısı hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_189---15-aralik-2006_-arjantin_de-24-nisan_in-sozde-_ermeni-soykirimi_-adina-_halklar-arasinda-hosgoru-ve-saygi-icin-eylem-gunu_-olarak-ilan-edilmesini-ongoren-yasa-tasarisi-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No: 114, 30 Mayıs 2010, Sayın Başbakanımızın Arjantin Ziyareti’nin İptali Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_-114_-30-mayis-2010_-sayin-basbakanimizin-arjantin-ziyaretinin-iptali-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 23.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No:74-16 Mayıs 2006, Kolombiya Dışışleri Bakanının Ülkemize Resmi Ziyareti hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_74---16-mayis-2006_-kolombiya-disisleri-bakaninin-ulkemize-resmi-ziyareti-hk_-.tr.mfa, (Erişim Tarihi:09.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “No: 200, 26 Ağustos 2016, Kolombiya Barış S¼reçi Hk.”, http://www.mfa.gov.tr/no_200_-26-agustos-2016_-kolombiya-baris-sureci-hk_.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “T¼rkiye-Paraguay Siyasi İlişkiler”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-paraguay-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Paraguay’ın Siyasi G¼r¼n¼m¼”, <http://www.mfa.gov.tr/paraguay-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Peru’nun Ekonomisi”, <http://www.mfa.gov.tr/peru-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi:28.12.2017).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Peru lke K¼nyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/peru-kunyesi.tr.mfa> (Erişim Tarihi: 29.12.2017).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Sayın Bakanımızın Brezilya Dışışleri Bakanı Amorim ve İnan Dışışleri Bakanı Muttaki ile Çalışma Yemeği Sonrası Gerçekleştirdiği Basın Toplantısı, 25 Temmuz 2010”, http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimiz_-brezilya-disisleri-bakani-amorim-ve-iran-disisleri-bakani-muttaki_nin-uclu-yemegi-sonrasi.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Sayın Bakanımızın Brezilya Dışışleri Bakanı ile Yaptığı Ortak Basın Toplantısının Metni”, <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-brezilya-disisleri-bakani-ile-yaptigi-ortak-basin-toplantisinin-metni.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 13.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Sayın Bakanımızın Venezuela Dışışleri Bakanı Nicolas Maduro Moros ile Yaptığı Ortak Basın Toplantısı Metni”, 04.11.2010, <http://www.mfa.gov.tr/sayin-bakanimizin-venezuela-disisleri-bakani-nicolas-maduro-moros-ile-yaptigi-ortak-basin-toplantisi-metni.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 15.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “şili lke K¼nyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/sili-kunyesi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Şili’nin Ekonomisi”, <http://www.mfa.gov.tr/sili-ekonomisi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Bolivya Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-bolivya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 14.05.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Kolombiya Siyasi İlişkiler”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-kolombiya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 03.11.2017).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye’nin Latin Amerika ve Karayiplere Yönelik Dış Politikası ve Bölge Ülkeleri ile İlişkileri”, http://www.mfa.gov.tr/i_-turkiye_nin-latin-amerika-ve-karayiplere-yonelik-politikasi-ve-bolge-ulkeleri-ile-iliskileri.tr.mfa, (Erişim Tarihi: 27.02.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Brezilya Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-brezilya-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “17 Mayıs 2010 Tarihli Türkiye, İran, Brezilya Dışışleri Bakanları Ortak Deklerasyonu”, <http://www.mfa.gov.tr/17-mayis-2010-tarihli-turkiye-iran-brezilya-disisleri-bakanlari-ortak-deklarasyonu.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 10.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Arjantin Siyasi İlişkileri”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-arjantin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 22.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Türkiye-Arjantin Siyasi İstisareleri Ankara’da Gerçekleştirildi”, <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-arjantin-siyasi-istisareleri-ankara-da-gerceklestirildi.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

T.C Dışışleri Bakanlığı, “Yurtdışı Teşkilatı”, <http://www.mfa.gov.tr/yurtdisi-teskilati.tr.mfa>; (Erişim Tarihi: 24.05.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Arjantin’in Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Arjantin?_, (Erişim Tarihi: 24.12.2017).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Bolivya’nın Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Bolivya?_, (Erişim Tarihi: 01.01.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Ekvator’un Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Ekvator?_, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Brezilya’nın Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Brezilya?_, (Erişim Tarihi: 27.05.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, “Guyana Kooperatif Cumhuriyeti Ülke Profili”,
<https://www.economy.gov.tr/portal/content/conn/UCM/path/Contribution%20Folder/s/web/D%C4%B1%C5%9F%20%C4%B0li%C5%9Fkiler/%C3%9Cikeler/Guyana/Guyana.pdf>, (Erişim tarihi: 06.01.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Uruguay’ın Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Uruguay?_, (Erişim tarihi: 07.01.2018).

T.C Ekonomik Bakanlığı, “Venezuela’nın Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Venezuela?_, (Erişim Tarihi: 03.01.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Kolombiya’nın Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Kolombiya?_, (Erişim tarihi: 30.12.2017).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Paraguay’ın Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Paraguay/ekonomik-gorunum?_, (Erişim tarihi: 05.01.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Peru’nun Ekonomik Görünümü”,
<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Peru>,
 (Erişim Tarihi:28.12.2017).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Şili’nin Ekonomik Görünümü”,
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/home/disIliskiler/ulkeler/ulke-detay/Şili?_,
 (Erişim Tarihi: 04.01.2018).

T.C Ekonomi Bakanlığı, “Türkiye-Arjantin Dış Ticaret”,
<https://www.ekonomi.gov.tr>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

T.C Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, “Ekvator Ticaret Bakanı Bakan Arzu’yu Ziyaret Etti”,
<https://www.tarim.gov.tr/haber/742/ekvator-ticaret-bakani-bakan-arzuyu-ziyaret-etti>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

T.C Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, “Bakan Tüfenkci, Arjantin Büyükelçisi Tettamanti’yi Kabul Etti”,
 15.02.2017, <https://www.gtb.gov.tr/haberler/bakan-tufenkci-arjantin-buyukelcisi-tettamantiyi-kabul-etti>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü,
 “Arjantin Cumhuriyeti Başkonsolosu Sayın Diego Alvarez Rivera’nın Müdürlüğümüzü Ziyareti”,
 17.07.2017,
<http://www.izmirkulturturizm.gov.tr/TR,183489/arjantin-cumhuriyeti-baskonsolosu-sayin-diego-alvarez-r-.html>, (Erişim Tarihi: 02.05.2018).

T.C Kito Büyükelçiliği, “Büyükelçilik Tarihi ve Önceki Büyükelçilerimiz”,
<http://kito.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

T.C Lima Büyükelçiliği, “Peru Cumhuriyeti”,
<http://lima.be.mfa.gov.tr/Mission/ShowInfoNote/331616>, (Erişim Tarihi:29.10.2017).

İstanbul Ticaret Odası, “Türkiye için Model Olabilecek Ülkelerde Uygulanan Teşvik Uygulamaları ve Ülkemize Uygulanabilirliği”, 2007.

T.C Lima Büyükelçiliği, “Peru Ülke Notu”,
<http://lima.be.mfa.gov.tr/Mission/InfoNotes>, (Erişim Tarihi: 07.05.2018).

T.C Santiago Büyükelçiliği, <http://santiago.be.mfa.gov.tr/Mission/InfoNotes> (Erişim Tarihi: 06.05.2018).

T.C Sao Paulo Konsolosluğu, “Başkonsolosluk Tarihi ve Önceki Başkonsoloslarımız”, <http://saopaulo.bk.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory>, (Erişim Tarihi: 22.03.2018).

“Türkiye ile Ekvator Arasında Devlet Başkanı Düzeyinde İlk Ziyaret”, 15.03.2012, <http://www.abdullahgul.gen.tr/haberler/170/82361/turkiye-ile-ekvator-arasinda-devlet-baskani-duzeyinde-ilk-ziyaret.html>, (Erişim Tarihi: 23.05.2018).

TGRT Haber, <http://www.tgrthaber.com.tr>, (Erişim Tarihi: 01.05.2018).

TRT Haber, <http://www.trthaber.com>, (Erişim Tarihi: 30.04.2018).

U.S Marine Corps Intelligence Activity, “Brazil Country Handbook”, <https://info.publicintelligence.net/MCIA-BrazilHandbook.pdf>, (Erişim Tarihi: 10.12.2017).

UNESCO, “World Heritage List”, <http://whc.unesco.org/en/list>, (Erişim Tarihi:29.10.2017).

Youtube, “Arjantin Cumhurbaşkanı Christina Fernandez de Kircher’in Ziyareti”, 20.01.2011, <https://www.youtube.com/watch?v=sAWW6x1twas>, (Erişim Tarihi: 24.04.2018).

Youtube, “Brezilya Cumhurbaşkanı Luiz Inacio Lula da Silva’nın Ziyareti”, <https://www.youtube.com/watch?v=yEymtZzM-M0>, (Erişim Tarihi: 04.04.2018).

Yunus Emre Enstitüsü, <http://www.yee.org.tr>, (Erişim Tarihi: 04.05.2018).

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı, <http://www.yok.gov.tr/>, (Erişim Tarihi:18.04.2018).

Gazeteler

Akşam Gazetesi

Cumhuriyet Gazetesi

Dünya Ekonomi Gazetesi

Habertürk Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Resmî Gazete

Sabah Gazetesi

Star Gazetesi

Vatan Gazetesi

Yeni Akit Gazetesi

Yeni Şafak Gazetesi

Türkiye Gazetesi

T-24 Bağımsız İnternet Gazetesi

ÖZGEÇMİŞ

Ayşegül İNCESU, 1991 yılında Erzurum/Çiftlik Köyü'nde doğdu. İlköğrenimini Tatbikat İlköğretim Okulu ve Gazi Ahmet Muhtar Paşa İlköğretim Okulu'nda, orta öğrenimi Hacı Sami Boydak Anadolu Lisesi'nde tamamladı. 2011 yılında Giresun Üniversitesi İİBF Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde başladığı yükseköğrenimi 2015 yılında tamamlayarak mezun oldu. 2016 yılında Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda başladığı Yüksek Lisans öğrenimini 2018 yılında tamamladı.

